

STUDII

DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

VOLUME XIV, ISSUE 2, JUNE 2018
VOLUME XIV, N° 2, JUIN 2018
VOLUMUL XIV, NR. 2, IUNIE 2018

Revistă editată de / revue éditée par / journal published by:
UNIVERSITATEA DE VEST „VASILE GOLDIȘ” DIN ARAD, ROMÂNIA

în parteneriat cu / en partenariat avec / in partnership with:

**LE DÉPARTEMENT DE ROUMAIN
D'AIX-MARSEILLE UNIVERSITÉ, FRANCE**

**LE CAER - EA 854
D'AIX-MARSEILLE UNIVERSITÉ, FRANCE**

**LE CIRMI
DE L'UNIVERSITÉ PARIS 3 - SORBONNE NOUVELLE, FRANCE**

**FACULTATEA DE FILOSOFIE,
DEPARTAMENTUL DE LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ,
UNIVERSITATEA NOVI SAD, SERBIA**

UNIVERSITY OF JENA, INSTITUTE FOR SLAVIC LANGUAGES, JENA, GERMANY

**INSTITUTUL DE STUDII BANATICE „TITU MAIORESCU”
AL ACADEMIEI ROMÂNE FILIALA TIMIȘOARA**

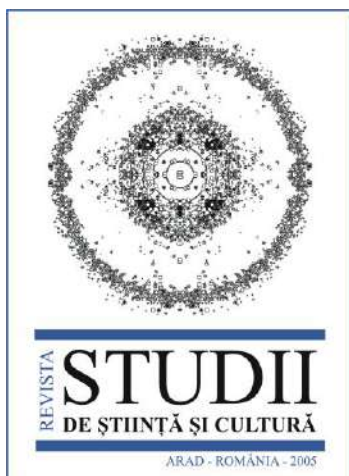
**L'ASSOCIATION INTERNATIONALE DE PSYCHOMÉCANIQUE DU LANGAGE (AIPL),
PARIS, FRANCE**

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „ALEXANDRU D. XENOPOL”, ARAD

TIPOGRAFIA GUTENBERG - EDITURA GUTENBERG UNIVERS, ARAD

UNIVERSITATEA DIN ORADEA, ROMÂNIA

**”Vasile Goldiș” University Press
Arad – România**

ISSN 1841-1401 (print)
ISSN - L 1841-1401
ISSN 2067-5135 (online)

Revistă **evaluată pozitiv**, după criteriul citărilor, în **I. C. Journals Master List 2012**, cu un scor **ICV** (Valoare Index Copernicus) de **6,03 puncte**.

Colegiul editorial / Editorial Board

Editor șef/Editor-in-Chief: Prof. univ. dr. Alvaro ROCCHETTI – Université Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France

Director executiv/Executive Director, Redactor șef fondator/ Editor-in-Chief founder: Prof. Vasile MAN – Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Director adjunct/Second Editor in Chief - CS Dr. Viviana MILIVOIEVICI - Academia Română, Filiala Timișoara

Coeditori/Co-Editors-in-Chief: Prof. univ. dr. Sophie SAFFI – Université d’ Aix-Marseille AMU, France; **Prof. univ. dr. Louis BEGIONI** – Université d’ Aix-Marseille AMU, France; **Prof. univ. dr. habil Emilia PARPALĂ** –, Universitatea Craiova; **Conf. univ. dr. Virginia POPOVIĆ** – Universitatea Novi Sad, Serbia; **Acad. Prof. univ. dr. Thede KAHL** – University of Jena, Germany; **Dr. GrațIELA BENGA-TUȚUIANU**, Academia Română, Filiala Timișoara; **Prof. univ. dr. Rodica BIRIȘ** – Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Consiliul științific – Referenți / Scientific Board

Director adjunct/Second Editor in Chief - CS Dr. Viviana MILIVOIEVICI - Academia Română, Filiala Timișoara

Ref. Adriana SAVIN – Scientometrie, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Dr. Doru SINACI – Centrul Cultural Județean Arad

Acad. Mihai CIMPOI – Academia de Științe a Republicii Moldova

Prof. univ. dr. Gilles BARDY - Université d’ Aix-Marseille AMU, France

Conf. univ. dr. Romana TIMOC-BARDY, Université d’ Aix-Marseille AMU, France

Prof. univ. dr. Ștefan OLTEAN – Universitatea „Babeș Bolyai” Cluj-Napoca, România

Prof. univ. dr. Teodor Ioan MATEOC – Universitatea din Oradea, România

Prof. univ. dr. Marina Puia BĂDESCU – Universitatea Novi Sad, Serbia

Prof. univ. dr. Iulian BOLDEA – Universitatea „Petru Maior” T rgu-Mureș, România

Prof. univ. dr. Elżbieta JAMROZIK - Instytut Kulturologii i Lingwistyki Antropocentrycznej Wydział Lingwistyki Stosowanej, Warszawa, Poland

Conf.univ.dr. Speranța MILANCOVICI - Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Conf. univ. dr. St ncuța LAZA - Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Prof. dr. Dres. H.c. Rudolf WINDISCH – Universitat Rostock, Germania

Conf. univ. dr. Mihaela BUCIN – Universitatea din Szeged, Ungaria

Prof. univ.dr. Lucian CHIȘU – Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, București, România

Secretariat de redacție:

Redactor-Traducător: Mădălina IACOB - Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România, **Dr. Daniel ALBU** - Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România, Design: **Otilia PETRILA**, Foto:**Dr. Virgiliu JIREGHIE**,

Site: **Mădălina IACOB**

Adresa / Editorial Office: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România
310025 ARAD, Bd. Revoluției nr. 94-96; telefon: 0040/0257/280335; mobil 0724039978;
fax 0040/0257/280810; www.revista-studii-uvvg.ro, e-mail: vasileman7@yahoo.com

Copyright   2010
„Vasile Goldiș”
University Press

Revistă fondată în anul 2005, indexată în Bazele de Date Internaționale (BDI) CEEOL (www.ceeol.com) din Frankfurt, Germania, EBSCO Publishing din Statele Unite (www.ebscohost.com), Index Copernicus International, Varșovia, Polonia (www.indexcopernicus.com) și DOAJ Land University Libraries, Suedia (www.doaj.org). Revistă științifică evaluată și clasificată de CNCS, 2012, *categoria B*, profil umanist, domeniul **FILOLOGIE**.

CONTENTS / SOMMAIRE / CUPRINS

I. ROMANCE CULTURES-ROMANIAN CULTURE/CULTURES ROMANES-CULTURE ROUMAINE/CULTURI ROMANICE-CULTURĂ ROMÂNEASCĂ

Coordinator/Coordonateur/Coordonator:

Sophie SAFFI, Viviana MILIVOIEVICI 7

Viviana MILIVOIEVICI 9

Mircea Eliade and the exile. The labyrinthine itinerary

Mircea Eliade et l'exil. L'itinéraire labyrinthique

Mircea Eliade și exilul. Traseul labirintic

Eudochia VOLONTIR-SEVCIUC 17

Présence des écrivains français d'origine roumaine. Le cas d'Eugène Ionesco

Prezența scriitorilor francezi de origine română. Cazul lui Eugen Ionesco

Ioana NISTOR 23

An unpublished manuscript: a short history of the "A. D. Xenopol" county library Arad

Un manuscris inedit: biblioteca județeană „A. D. Xenopol” Arad, o scurtă istorie

Florin-Corneliu POPOVICI 27

Modern paradigms

Paradigme moderne

Sorin IVAN 37

The metamorphoses of Eminescu's reception in the romanian culture area

Les métamorphoses de la réception d'Eminescu dans l'espace de la culture roumaine

Metamorfozele receptării lui Eminescu în spațiul culturii românești

Simona Ioana LEONTI 49

The picaresque tradition and its survival into modern age

La tradition picaresque et ses echos modernes

Tradiția romanului picaresc și tranziția către modernitate

Mariana LAZĂR DVORZSIK 57

The phases of becoming *Christlike* in Manolios life – the main character from the novel *Christ crucified again* by Nikos Kazantzakis

Les étapes du devenir *en Christ* de Manolios - personnage central du roman *Christ recrucifié de nikos kazantzakis*

Etapele devenirii întru Cristos a personajului Manolios din romanul *Cristos răstignit a doua oară* de Nikos Kazantzakis

II. SLAVIC LANGUAGE AND CULTURE-ROMANIAN LANGUAGE AND LITERATURE/LANGUE ET LITTÉRATURE SLAVE-LANGUE ET CULTURE ROUMAINE/LIMBĂ ȘI CULTURĂ SLAVĂ-LIMBĂ ȘI LITERATURĂ ROMÂNEASCĂ

Coordinator/Coordonateur/Coordonator:

Virginia POPOVIC 63

Virginia POPOVIĆ 65

**The scientific work of Emil Petrović – a well known romanian linguist originated from Serbia
Opera științifică a lui Emil Petrovici – unul dintre cei mai cunoscuți lingviști români originari din Serbia**

III. TRANSLATIONS-TRANSLATION STUDIES/ TRADUCTIONS-ÉTUDES DES TRADUCTIONS/ TRADUCERI-TRADUCTOLOGIE

Coordinator/Coordonateur/Coordonator:

Vanda STAN, Mirel ANGHEL 69

Stăncuța Ramona DIMA-LAZA 71

**Between culture and linguistic approaches: english versus arabic
Entre la culture et les approches linguistiques: anglais contre la langue arabe
Între cultura și abordări lingvistice: limba engleză versus limba arabă**

Mața Țaran ANDREICI 77

**Different ways of translating realia
Modalități de traducere a termenilor-realii**

Florina-Gabriela TUDUCE 83

The realities of the globalization - the translations and linguistic interpretation

Vitia MEREANU 89

**A comparative insight into the paramyologic translation romanian – chinese
Incursiune comparată în traducerea paramiologică română - chineză**

Adina CORNEA 95

Translators and interpreters facing transition. Patterns and challenges of globalisation

Anca-Mihaela CIOCOIU 101

**The intertextual phenomenon in the russian journalistic text
Fenomenul intertextual în textul jurnalistic rusesc**

Carmen Livia TUDOR 107

**The program of the translations made in Moldavia in the XVIIIth century
Le programme des traductions réalisées en Moldavie dans le XVIIIe siècle
Programul traducerilor realizate în Moldova secolului al XVIII-lea**

Anca Florina LIPAN 113

Modality in translation from English into Romanian

Mara Mihaela MEREANU, Vitia MEREANU 123

**The features of a motivational expression in Chinese
Caracteristicile expresiei motivante din limba chineză**

Marinela Doina NISTEA, Mirel ANGHEL 137

Ileism, the more and more frequent linguistic phenomenon

Ileismul, un fenomen lingvistic tot mai frecvent

Andreea MARIA SĂRMAȘIU 143

The art of translation – an unsolved problem in an era of globalization or a complete assumption of some specific steps?

L'art de la traduction - un problème non résolu dans l'ère de la globalisation ou une assumption complète de quelques étapes spécifiques?

Arta traducerii – o problemă nerezolvată într-o eră a globalizării sau o asumare completă a unor etape specifice?

IV. SCIENTIFIC CULTURE/CULTURE SCIENTIFIQUE/CULTURĂ ȘTIINȚIFICĂ

Coordinator/Coördinateur/Coördonator:

Eugen GAGEA 153

Codruța – Flavia TULVAN 155

Pitești - island of absolute horror in the International Gulag

Pitești - île de l'horreur absolue dans le Goulag International

Pitești – insulă a ororii absolute în Gulagul Internațional

Teodor Lucian VID 161

Educational teachings in the writings of the Saints Versanufie and John from Gaza

Învățături educative în scrierile sfinților Varsanufie și Ioan din Gaza

V. BOOK REVIEWS/CRITIQUES DE LIVRES/RECENZII

Coordinator/Coördinateur/Coördonator:

Emilia PARPALĂ 169

Florica RANTA CÂNDEA 171

Revelația iubirii prin reverberații lirice

Giovanni CASADIO 175

From Mircea Eliade to F.F. Coppola and back Cristina Scarlat: F.F.Coppola & Mircea Eliade. Youth Without Youth, A View from Romania, Eikon Publishing House, Bucuresti, 2018

Vasile MAN 177

Viviana MILIVOIEVICI, Iasmina MILIVOIEVICI *Năzdrăvăniile lui TORICEL* Prefață de Ioan David, Editura David Press, Timișoara 2018, 94 p. ISBN 978-606-999-026-1

Florin-Corneliu POPOVICI 179

Viviana MILIVOIEVICI, Iasmina MILIVOIEVICI *Năzdrăvăniile lui Toricel* Timișoara, Editura David Press Print, 2018, 94 p. ISBN 978-606-999-026-1

Marțian IOVAN 183

BANDELE DE STRADĂ - OBIECT AL CERCETĂRII SOCIOLOGICE

Recenzie: Luca Vincenti, "Bande de stradă", Iași: Auto-Publish, 2018, pp. 215

Instructions for Authors	187
Instructions pour les auteurs	190
Instrucțiuni pentru autori	193
Subscriptions	197
Abonnements	197
Abonamente	198

**I. ROMANCE CULTURES-ROMANIAN CULTURE/CULTURES
ROMANES-CULTURE ROUMAINE/CULTURI ROMANICE-
CULTURĂ ROMÂNEASCĂ**

Coordinator/Coordinateur/Coordonator:

Sophie SAFFI

Viviana MILIVOIEVICI

MIRCEA ELIADE AND THE EXILE. THE LABYRINTHINE ITINERARY***MIRCEA ELIADE ET L'EXIL. L'ITINÉRAIRE LABYRINTHIQUE*****MIRCEA ELIADE ȘI EXILUL. TRASEUL LABIRINTIC*****Viviana MILIVOIEVICI**

Academia Română – Filiala Timișoara,
 Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu”
 B-dul Mihai Viteazu, nr. 24, Timișoara, România
viviana.poclid@yahoo.com

Abstract

Isolated from their genuine cultural environment, forced to a marginal condition, the exiled discover inner survival resources, they face extreme situations, and their strong personalities discover themselves. For them, exile is a mark of prestige, a validation of the existential condition the proof of authenticity, in which the personality is able to manifest integrally.

The exile reaches the meaning of incontestable proof of sacrifice for the political, cultural ideas or the affection for the people. For this condition many times, dissimulation of the villain calculation or the retouched biography cannot be reproached. On the other hand, in the psychological plan, the condition of exiled is often resembled to a labyrinthine itinerancy.

Résumé

Isolés de leur contexte culturel, forcé une condition marginale, les exilés découvre les ressources internes pour survivre, pour faire face à des situations extrêmes et des personnalités fortes s'auto-découvrent. Pour eux, l'exil est une marque de prestige, une validation de la condition existentielle, la preuve de l'authenticité et la personnalité peut se manifester pleinement.

L'exil s'avère être une preuve incontestable de sacrifice pour des raisons politiques, culturelles ou d'attachement au peuple. Cette condition ne peut pas souvent être attribuée au simulacre, au calcul mesquin ou à la biographie retouchée. D'un autre côté, sur le plan psychologique, la condition de l'exil est souvent assimilée à une errance labyrinthique.

Rezumat

Izolați de mediul lor cultural de origine, obligați la o condiție marginală, exilații descoperă resurse interioare de supraviețuire, fac față unor situații-limită, iar personalitățile puternice se autodescoveră. Pentru aceștia, exilul este o marcă a prestigiului, o validare a condiției existențiale, probă a autenticității, în care personalitatea se poate manifesta plinar.

Exilul ajunge să însemne dovada incontestabilă a sacrificiului pentru ideile politice, culturale sau atașamentul pentru popor. Acestei condiții nu i se poate imputa, de multe ori, prefăcătoră, calculul meschin sau biografia retușată. Pe de altă parte, în planul psihologic, condiția de exilat e deseori asemănată cu o rătăcire labirintică.

* Conference held at the Université Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, in the framework of the scientific manifestation dedicated to the bilateral promotion of the two Romance cultures: French and Romanian, 19 March 2018.

* Conférence tenue à l'Université Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, dans le cadre de la manifestation scientifique consacrée à la promotion bilatérale des deux cultures romanes: français et roumain, 19 mars 2018.

* Conferință susținută la Université Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, în cadrul manifestării științifice dedicate promovării bilaterale ale celor două culturi romanice: franceză și română, 19 martie 2018.

Key words: *exile, biography, international recognition, labyrinth, generational identity*

Mots-clés: *exil, biographie, reconnaissance internationale, labyrinthe, identité générationnelle*

Cuvinte cheie: *exil, biografie, recunoaștere internațională, labirint, identitate generațională*

Ca definiție conceptuală, *exilul* semnifică absența din aria și tradiția socio-culturală, națională. Condiția exilului începe, în cele mai multe cazuri, cu un accident biografic și sfârșește, în cazurile cele mai fericite, cu o renaștere spirituală. Reprezintă experiența ultimă a autorului: „a începe de la zero, iată șansa celor care au rămas în exil.” (UNGUREANU, 1995, 7).

Izolați de mediul lor cultural de origine, obligați la o condiție marginală, exilații descoperă resurse interioare de supraviețuire, fac față unor situații-limită, iar personalitățile puternice se autodescoveră. Pentru aceștia, exilul este o marcă a prestigiului, o validare a condiției existențiale, probă a autenticității, în care personalitatea se poate manifesta plenar. Exilul ajunge să însemne dovada incontestabilă a sacrificiului pentru ideile politice, culturale sau atașamentul pentru popor. Acestei condiții nu i se poate imputa, de multe ori, prefăcătoria, calculul meschin sau biografia retușată. Pe de altă parte, în planul psihologic, condiția de exilat e deseori asemănată cu o rătăcire labirintică. Așadar, „labirintul reprezintă căutarea centrului spiritual, a credinței, această căutare fiind legată de rătăcirii și pericole. Ieșirea din labirint e simbolul unei învieri spirituale” (EVSEEV, 2001, 83-84), e de părere Ivan Evseev, în al său *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*.

În ceea ce privește condiția de exilat și tendințele diasporei românești, Matei Călinescu subliniază legăturile intermitente dintre membrii acestei grupări „înstrăinate”: „Prietenii și urile dinlăuntrul unei aceleiași generații stau, fără conștiința actorilor, sub un semn comun. Dialogurile întrerupte pot fi reluate oricând, reabandonate oricând, uitate. Neînțelegerile pot fi depășite, greșelile iertate, regretele acceptate. Ireparabilul, în acest context, se dovedește nu o dată a fi fost iluzoriu. [...] E vorba aici de identități culturale și naționale pierdute, dar care supraviețuiesc în amintiri și în proiecții, printre identități noi, mai puternice sau, după caz, mai incerte ori fragile. De o importanță crucială, mai ales pentru artiști și spiritele creatoare e *identitatea generațională*, cu luptele ei complicate împotriva generației imediat anterioare, cu luptele ei intestinale, nu mai puțin complicate, cu solidaritățile ei, cu regulile și codurile ei nescrise. Există [...] o *forma mentis* generațională care e cu atât mai subtil constrângătoare cu cât cultura în care se autodefineste e mai mică și aspiră mai intens la o recunoaștere internațională.” (CĂLINESCU, 2002, 84-85). Ideea de „identitate generațională trebuie luată în seamă mai ales în cazul lui Mircea Eliade. Scriitorul nu fusese într-o relație excepțională cu Cioran sau Ionescu în țară. Am putea spune că divergențele erau puternic subliniate în cazul lui Ionescu și clare – cu nuanțe polemice, cel puțin în anumite perioade – cu Emil Cioran. În exil cei trei se apropie, după o perioadă de tatonări (1945-1948) în care problema „recunoașterii internaționale” e încă problematică și devin foarte apropiați după ce recunoașterea internațională devine clară – la începutul anilor cincizeci.

Apropierea e legată și de permanentizarea exilului; de la conștiința că țara e pierdută și că ei trebuie să-și asume „starea de exil”. Fiecare membru al Diasporei românești „exprimă un exil și o umilire a comunismului, fiecare înalță un steag.” (UNGUREANU, 2007, 209).

Pe de altă parte, Mircea Eliade nota în *Jurnalul* său, la data de 1 ianuarie 1960, câteva considerații cu privire la situația scriitorilor români din exil. Astfel, el era de părere că „fiecare exilat e un Ulise în drum spre Itaca. Orice existență «reală» reproduce *Odiseea*. Drumul spre Itaca, spre Centru. Știam toate astea de multă vreme. Ceea ce descopăr deodată este că se oferă șansa de a deveni Ulise *oricărui* exilat (tocmai pentru că a fost condamnat de «zei», adică de Puterile care decid destinele istorice, terestre). Dar pentru a înțelege asta, exilatul trebuie să fie capabil să pătrundă sensul ascuns al rătăcirilor sale și să le conceapă ca pe o lungă serie de încercări inițiatice (voite de «zei») și ca pe tot atâtea obstacole în drumul care-l readuce acasă (spre Centru). Aceasta vrea să spună: *să vezi* semnele, sensul ascuns, simbolurile, în suferințele, depresiunile, secătuirile de

zi cu zi. Să le *vezi* și să le *citești* chiar *dacă nu sunt acolo*; dacă le vezi, poți să construiești o structură și să citești un mesaj în curgerea amorfă a lucrurilor și în fluxul monoton al faptelor istorice.” (ELIADE, 1993, 350-351).

Care ar fi părțile vizibile și cele „invizibile” („sensul ascuns al rătăcirilor sale”) din exilul lui Mircea Eliade? Care ar fi „rătăcirea” și cum s-ar putea descifra „sensul ascuns al ei”?

Mircea Eliade alege calea exilului din cauza situației politice a României din acea perioadă. Încercările sale de a obține un post de profesor la Sorbona, acceptat inițial de francezi, fuseseră refuzate, fiindcă era necesară o aprobare a statului român, de ambasadorul Stoilow, așa că era clară relația lui Mircea Eliade cu Guvernul din România. Nu are dreptul să devină profesor la Sorbona, nu va avea niciodată acceptul statului român pentru așa ceva! Iar Mircea Eliade nu voia să renunțe la cetățenia română. El era un cetățean român și rămânea un cetățean român, fiindcă țara lui nu mai exista: fusese ocupată. Intra în „altă lume”. Statutul său de exilat îi crea o anumită situație în legătură cu „ceilalți” – o situație care putea evoca un provizorat perpetuu, o „neîmplinire”. Colegul său de generație, Emil Cioran, marcat profund de sentimentul „neîmplinirii”, scria despre situația scriitorilor români din exil: „Suntem, cu toții, mai mult sau mai puțin ratați. Eliade, el însuși, nu era sub nicio formă, el se refuza ratării, și acest refuz sau această imposibilitate este cauza pentru care opera sa literară repugnă aceluia neant demonic, autodestructiv, negativ pozitiv atât de caracteristic celui mai slab destin valah¹. De multe ori i-am reproșat de a nu fi ca... noi”² (STĂNESCU, 1998, 2001, 86). Mircea Eliade a devenit „un personaj exemplar al acestui timp al culturii. [...] ...un timp nou, care are nevoie de alte modele.” (UNGUREANU, 2007, 209). Cum se sustrage Mircea Eliade „neîmplinirii”, statutului de exilat perpetuu? Fiindcă, așa cum scrie Cioran, el se sustrage aceluia „destin” al exilatului valah. Sunt, necesare, câteva recapitulări. Și câteva contextualizări, pornind de la primul „loc” al exilului: Parisul.

În ziua de 16 septembrie 1945, Mircea Eliade poposește la Paris, iar în interviul acordat lui Claude-Henri Rocquet îi răspunde acestuia la întrebarea: „În 1945, ați ales să nu vă mai întoarceți în România, și să trăiți la Paris. De ce această alegere?” Franța este prima „experiență labirintică” a lui Mircea Eliade, prima serie de încercări pe care o traversează.

Mircea Eliade – 1945: „România intra într-un proces istoric care era aproape evident – schimbarea brutală și impusă din afară a instituțiilor politice și sociale. Pe de altă parte, după cei patru ani petrecuți la Lisabona, simțeam nevoia să trăiesc într-un oraș unde voi putea frecventa bibliotecii foarte bogate.” (ELIADE, 1990, 79). Așa explică Mircea Eliade motivele pentru care a ales să părăsească definitiv România, alegând Parisul. Cornel Ungureanu definește contextul parizian astfel în volumul său, *Mircea Eliade și literatura exilului*: „Întotdeauna Parisul a fost pentru intelectualul, omul politic, artistul român aflat la ananghie limanul salvator. Aici era centrul lumii, tărâmul visat, locul unde putea începe sau reîncepe totul. În 1848, în 1859, în 1918, în cei mai importanți ani ai întemeierii României moderne, Parisul a fost chezașia, argumentul, certitudinea. Era locul magic. E popasul necesar fortificării. Așa s-a întâmplat întotdeauna, cu fiecare generație de aleși.” (UNGUREANU, 1995, 47). Ori Parisul este pentru Eliade „limanul salvator”. Sau: mai este, în 1945, „limanul salvator” așa cum fusese pentru celălalt Eliade (Rădulescu) al generației pașoptiste. Raportul de forțe din lume este altul. Folosind limbajul lui Mircea Eliade, am putea descoperi aici primele trasee ale labirintului: relațiile sale se desfășoară, în 1945, „împotriva curentului”, alianțele sale se îndreaptă către partea dreaptă a eșicherului politic, cea supraviețuitoare, prin forță intelectuală, după război. Într-un fel, profesorul Dumézil e un supraviețuitor. Grație lui, din 8 februarie 1946 își începe activitatea la Școala de Înalte Studii din Sorbona: „Am inaugurat ciclul de conferințe – relatează în *Memoriile* sale – [...] printr-o analiză a divinităților de structură uranică în religiile arhaice. În afară de Georges Dumézil și tibetanista Marcelle Lalou, mai erau de față un mic grup de români. În cele zece conferințe pe care le-am ținut, am reușit să discut numai subiectele primelor patru capitole din *Traité d'histoire des religions*.

¹ Emil Cioran face referire aici la situația majorității scrierilor lui Mircea Eliade, care erau interzise publicului cititor din România acelor ani.

² Emil Cioran, *În sfârșit, o existență împlinită*, publicat inițial în revista „Limite”, nr. 48-49, Paris, noiembrie 1986

Dumézil a stăruit să continue prezentarea în iarna și primăvara anului 1947, dar prins de alte proiecte, n-am apucat s-o fac. Am expus, însă, esențialul cărții *Le Mythe de l'éternel retour* în primăvara 1948; de data aceasta, în fața unui public mult mai numeros.” (ELIADE, 1991, 84).

Tema labirintului poate fi descoperită și în întâlnirile și dialogurile (alianțele) parizene ale lui Mircea Eliade. Aici întâlnește diverși oameni de cultură, printre care scriitori și artiști români: Elena Văcărescu, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Mariana și Mihai Șora, – foști studenți de-ai săi, apoi pictorița Lili Vereea, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, George Enescu, Lizica Codreanu, Antoine Bibesco, Maria Cantacuzino etc. Calea fiecăruia, foarte contorsionată, poate sugera o „încercare a labirintului”.

Îi întâlnește și uneori leagă dialog cu Jean-Paul Sartre, André Breton, alchimistul Eugène Cansenet, Louis Renou, Georges Dumézil, Philippe Lavastine, Paul Vuillaud, Paul Mus, Robert Dessoille, Gabriel Marcel, Georges Bataille, Rafaele Pettazzoni, personalități definitorii ale momentului cultural, fie dinspre stânga sau dreapta eșicherului politic. Participă la numeroase congrese, atât în Franța, cât și în alte țări europene. Este conferențiar la Sorbona, Roma, München, Padova, Strasbourg, Freiburg, Lund etc. Colaborează la numeroase reviste franceze, precum „Revue de l'histoire des religions”, „Critique”, „La nouvelle NRF”, dar și la publicații românești apărute în exil: „Uniunea română”, „Caete de dor”, „Cuvântul în exil”, „Îndreptar”, „Orizonturi”, „România”, „Românul”, „Buletinul Bibliotecii Române”, „Tribuna”, „Destin”, „Înșir’te Mărgărinte”, „Prodromos”, „Limite” etc. Sunt revistele în care Mircea Eliade publică, în perioada 1948-1952, articole, eseuri, sinteze asupra fenomenului românesc, va scrie Cornel Ungureanu, subliniind că „va răspunde la anchete, va încerca să definească momentul politic european, va încerca să explice cât de importantă este, în definirea spațiului spiritual al continentului, România. Va fi din nou liderul forțelor culturale care se grupează în jurul lui. Este cel mai important om de cultură român în jurul căruia se poate construi un centru de rezistență.”

Criticul subliniază și statutul scriitorului în interiorul exilaților români: „E paradoxal cum acest scriitor care nu avea vocație de lider se trezește a doua oară catapultat în fruntea unei acțiuni care avea nevoie de o autoritate ordonatoare. Ca și în deceniul al patrulea, Mircea Eliade își asumă misiunea de lider doar din capacitatea extraordinară de a se dăruie: unui om, unui proiect, unei idei. A fost mereu eroul unui preaplin al iubirii.” (UNGUREANU, 2007, 50). E nevoie să revenim asupra felului în care scriitorul își asumă statutul de lider. Și-l asumă sau e instalat ca lider de o seamă de exilați care nu au forța să și-l asume? Sau se poate defini Mircea Eliade ca lider (fie și cultural) al exilaților români?

Tema labirintului se poate descoperi în fiecare dintre ofensivele culturale/politice ale eseistului, scriitorului sau jurnalistului. Din primăvara anului 1948 datează primele încercări de „reabilitare” culturală a românilor din exil întreprinse de Mircea Eliade, considerat drept „mentorul intelectual al exilului” (STĂNESCU, 1998, 2001, 25): „Generalul îmi ceruse un plan de activitate culturală a românilor în exil. Sugerasesem, deocamdată, înființarea unei asociații «Mihai Eminescu», care să organizeze conferințe publice și să editeze o revistă literară («Luceafărul»), precum și un număr de burse pentru studenții săraci și anumiți intelectuali lipsiți de mijloace. [...]

Împreună cu câțiva prieteni și colegi am înființat Asociația culturală «Mihai Eminescu». Prima manifestație publică a fost comemorarea zilei de 10 mai, într-o sală arhiplină de la Sociétés Savantes. Tot la Sociétés Savantes aveam să țin mai târziu conferințe despre cele două tradiții spirituale românești (*Miorița* și *Balada meșterului Manole* – n.n.) și despre Mihai Eminescu. Concomitent pregăteam primul număr din «Luceafărul» cu colaborarea multor scriitori români din diaspora. Volumul, de 180 pagini, se deschidea cu o poezie, *Adio libertate*, semnată Valeriu Anghel. Era, de fapt, a lui Vasile Voiculescu, trimisă pe sub ascuns din țară.” (ELIADE, 1991, 96, 97).

O temă fundamentală a statutului de cărturar al lui Mircea Eliade este „încercarea labirintului”: este încercarea de a salva moștenirea culturală a patriei pierdute. Mircea Eliade îi mărturisește lui Claude-Henri Rocquet faptul că „lucrul cel mai important, pentru mine și pentru toți ceilalți români emigranți, era să găsim calea pentru salvarea moștenirii noastre culturale, și cu

putința de a crea în continuare, în această criză istorică. [...] În ce mă privește, am crezut întotdeauna că exista o posibilitate de supraviețuire și prin cultură. Cultura nu este o «suprastructură», cum o consideră marxiștii: ea este condiția specifică a omului. Nu poți fi om fără să fii o ființă culturală.” (ELIADE, 1990, 72).

Autorul își dezvăluie/repetă/recapitulează adeziunea sa spirituală la cultura românească: „Mă simțeam descendentul și moștenitorul unei culturi interesante, deoarece e situată între două lumi: lumea occidentală, pur europeană, și lumea orientală. Eu mă trăgeam deopotrivă din aceste două universuri. Cel occidental, prin limbă, latina, și prin moștenirea romană, în obiceiuri. Dar mă trăgeam și dintr-o cultură influențată de Orient și înrădăcinată în neolitic. Toate acestea sunt adevărate pentru un român, dar cred că sunt la fel de adevărate și pentru Balcani, pentru sud-estul Europei și o parte a Rusiei. Această tensiune Orient-Occident; tradiționalism-modernism; mistică, religie, contemplație-spirit critic, raționalism, dorință de creație concretă; această polaritate se regăsește în toate culturile. [...] Dar această tensiune creatoare este poate puțin mai complexă la noi, pentru că suntem la hotarul dintre două imperii moarte, cum a spus un scriitor francez. A fi român pentru mine înseamnă să trăiesc, să exprim și să valorific acest mod de a fi în lume. Trebuie deci să profit de această moștenire!... Pentru noi, să învățăm italiana e un fleac. Când am început să învăț rusa, latura slavă a vocabularului român m-a ajutat mult. Profitam de toate aceste lucruri, date mie, prin simplul fapt că m-am născut acolo. Fără îndoială, această moștenire foarte bogată n-a fost încă pusă cu adevărat în valoare în literatura și cultura savantă. A fost în schimb pusă în creația folclorică.” (IBIDEM, 1990, 88-89).

În exil, pe lângă articole consacrate problemelor de cultură românească, Mircea Eliade a publicat și o serie de articole, reluate mai apoi în volume, în care savantul român definea noțiunile de „sacru”, „mit” și „simbol”, comparând manifestările religioase de la aborigenii australieni până la islam și creștinism.

Ceea ce nu înseamnă că scriitorul își abandonează programul științific. Tema labirintului e vizibilă și în munca infernală de a recupera drumuri de cercetare aparent abandonate. În fiecare dintre cărți putem descoperi, la un studiu mai atent, teme, căi, uneori pagini de odinioară. În Franța i-au apărut volumele: *Techniques du Yoga* (Paris, Gallimard, 1948), *Le Mythe de l'Éternel retour* (Paris, Gallimard, 1949), *Traité d'histoire des religions* (Paris, Payot, 1949), *Le Chamanisme et les Techniques arhaïques de l'extase* (Paris, Payot, 1951), *Images et symboles* (Paris, Gallimard, 1952), *Le Yoga, Immortalité et Liberté* (Paris, Payot, 1954), *Forgerons et Alchimistes* (Paris, Flammarion, 1956), *Le Sacré et le Profane* (Paris, Gallimard, 1956), *Mythes, Rêves et Mystères* (Paris, Gallimard, 1957), *Naissances mystiques* (Paris, Gallimard, 1959), *Méphistophélès et l'Androgyne* (Paris, Gallimard, 1962), *Pantajali et le Yoga* (Paris, Le Seuil, 1962), *Aspects du mythe* (Paris, Gallimard, 1963), *De Zamolxis à Gengis Khan* (Paris, Payot, 1970), *La Nostalgie des origines* (Paris, Gallimard, 1971), *Religions australiennes* (Paris, Payot, 1972), *Histoire des croyances et des idées religieuses* (Paris, Payot, 3 volume: I. *De l'âge de la pierre aux mystères d'Eleusis*, 1976; II. *De Gautama Buddha au triomphe du christianisme*, 1978; III. *De Mahomed aux Théologies athéistes contemporaines*, 1983, *Occultisme, Sorcellerie et Modes culturelles* (Paris, Gallimard, 1978) în care perioada 1929-1944 a scrisului său poate fi întrezărită.

Alte recapitulări, alte „descoperiri” ale secretelor (căutării, descifrării secretelor) au fost căutate de Mircea Eliade în literatură. Spre deosebire de cărțile de știință, redactate în limba franceză, savantul și-a scris romanele, nuvelele, autobiografia și jurnalul în limba română, „limba în care vizez”. Dintre aceste lucrări de beletristică citabile, pentru cifrarea și descifrarea autobiografiei, sunt: *La țigănci și alte povestiri* (1963), *Noaptea de sânzienă – roman (Forêt interdite)*, 1955), *Pe strada Mântuleasa* (1968), *Ivan* (1968), *În curte la Dionis* (1968), *Uniforme de general* (1973).

O parte din lucrările literare și științifice, precum și exegezele dedicate savantului au văzut lumina tiparului abia după anul 1967, până atunci Mircea Eliade fiind un autor interzis în România. De-abia după 1989 s-a reînceput editarea întregii opere eliadești.

În afara granițelor țării, Mircea Eliade s-a remarcat ca un erudit savant și istoric al religiilor. Despre această „misiune”, autorul e de părere că: „istoria religiilor are ambiția să cunoască și, de

asemenea, să înțeleagă rădăcinile culturii sale, ale ființei sale: cu prețul unui îndelungat efort de anamneză trebuie să sfârșească prin a-și aminti propria sa istorie, cu alte cuvinte, istoria spiritului uman.” (IBIDEM, 1990, 106).

Ca istoric al religiilor, Mircea Eliade acorda acestei discipline un rol de prim-plan în viața culturală contemporană. În viziunea sa, istoricul religiilor trebuie, în primul rând, să realizeze o reconstrucție a istoriei și a formelor religioase și să degajeze, pentru fiecare dintre ele, contextul economic, social și politic. Apoi, trebuie să fie mereu la curent și să urmărească rezultatele tuturor cercetărilor orientaliștilor și etnografilor și asta pe motivul că marile religii asiatice sau cele ale popoarelor care nu au scriere reprezintă izvoare deosebit de importante pentru întreaga cultură a umanității. În al doilea rând, istoricului religiilor îi revine sarcina de a se interesa de fenomenologia religioasă, înțeleasă în mentalitatea sa proprie, aceea a sacrului. Mircea Eliade situează omul – subiectul experienței religioase – în fața obiectului acesteia, hierofania (apariția sacră – n.n.) sau însuși actul de manifestare al sacrului. Comportarea omului religios în planul vieții sociale și spirituale reprezintă punctul de referință și locul întâlnirii acestuia cu sacrul. Iar, în al treilea rând, istoricul religiilor, în cercetarea sa, trebuie să situeze fenomenul religios în ansamblul domeniului spiritual și să descifreze ceea ce un act religios relevă în trans-istoric. Cercetarea se întrepătrunde cu hermeneutica. Aceasta reprezintă „căutarea sensului, a semnificației sau a semnificațiilor pe care, de-a lungul timpului, o anumită idee sau un anumit fenomen le-a avut. Se poate face istoria diferitelor expresii religioase. Dar hermeneutica este descoperirea sensului din ce în ce mai profund al acestor expresii religioase. O numim *creatoare* din două motive. În primul rând, este creatoare pentru hermeneut în sine. Efortul pe care îl face ca să descifreze revelația prezentă într-o creație religioasă – rit, simbol, mit, figură divină, ca să-i înțeleagă semnificația, funcția, scopul, acest efort îmbogățește în mod deosebit conștiința și viața cercetătorului. Este o experiență pe care istoricul literaturilor, de pildă, nu o cunoaște. Înțelegerea poeziei sanscrite, lectura poetului Kalidassa, este o mare descoperire pentru un cercetător de formație occidentală: îi apare un alt orizont de valori estetice. Dar, aceasta nu duce la aceeași profunzime, o profunzime existențială, ca și descifrarea și înțelegerea unui comportament religios oriental sau arhaic. Hermeneutica este creatoare și într-un al doilea sens: ea dezvăluie anumite valori care nu erau evidente pe planul experienței imediate. [...] Munca de hermeneut dezvăluie semnificațiile latente ale simbolurilor și devenirea lor.” (IBIDEM, 1990, 111-112).

O primă cale a hermeneuticii consta în înțelegerea mesajului de către omul religios care trăiește o experiență hierofanică. A doua cale era aceea a mesajului pe care omul religios îl transmitea lumii moderne. Hermeneutica are menirea să explice întâlnirile omului cu sacrul din preistorie până în zilele noastre. Este răspunsul la solicitările istoriei contemporane, la „trezirea” culturală și spirituală a popoarelor din Africa, Asia și Australia. Dubla cale a hermeneuticii implică cercetarea comparativă a fenomenului religios.

În consecință, întreaga operă științifică a lui Mircea Eliade s-a bazat pe această triplă cercetare: din punct de vedere istoric, fenomenologic și hermeneutic. În centrul preocupării sale au stat totdeauna două axe fundamentale: „sacrul” și „simbolul”. Din cele mai vechi timpuri, din paleolitic, până în contemporaneitate, omul religios a trăit o dimensiune sacră a existenței sale. Iar simbolul i-a dat o veritabilă deschidere spre orizonturi trans-istorice, oferindu-i acel contact nemijlocit cu transcendentul. Mai mult decât atât, mitul este un fenomen universal care fondează însăși structura realului, relevă existența unor ființe supranaturale și devine normativ și indispensabil pentru omul contemporan.

Opera sa fundamentală, *Traité d'histoire des religions*³, publicată la Editura Payot din Paris, în 1949, pune în evidență o prezentare fenomenologică a actului religios analizat din perspectiva semnelor prin care aceasta se manifestă plenar. Savantul examinează simbolismul apelor, pietrelor sau plantelor și evidențiază o ideologie proprie fiecărei religii și, mai pe larg, a religiei ca atare, în opoziție cu domeniul ce aparține profanului. Lucrarea se situează la antipodul vechii științe a

³ Mircea Eliade, *Tratat de istorie a religiilor*, cu o Prefață de Georges Dumézil și un Cuvânt înainte al autorului, traducere de Mariana Noica, ediția a II-a (ed. întâi, 1992), București, Editura Humanitas, 1995

religiei, dominată în permanență de noțiunea de „mana”, care exprimă o forță spirituală impersonală și duce la recunoașterea, în gândirea mitică, a unei filozofii a religiei, precum cea din Grecia, China sau India. În acest sens, Georges Dumézil, în prefața lucrării, e de părere că, datorită lui Eliade, „astăzi cercetarea istoriei religiilor se plasează sub semnul logosului, nu sub cel al manei. [...] Hierofaniile cosmice, solare, luna, spațiul, timpul nu sunt decât veșminte ale unui discurs profund...”

În cercetările sale efectuate de-a lungul timpului, Mircea Eliade descoperă două categorii de conștiințe: *homo religiosus* (omul religios) cu universul său spiritual, care crede în realitatea sa absolută, Sacrul. Își asumă un mod de existență specific; și *homo areligiosus* (omul nereligios), care refuză transcendentalul. Cercetarea gândirii omului religios îl face pe savantul român să se intereseze mai mult de popoarele fără scriere. Îl întâlnește pe Carl Gustav Jung și descoperă interpretări comune, fiind frapat și entuziasmat de importanța arhetipului. Astfel, se angajează în studiul său pe o nouă cale, aceea a identificării transcendentalului în conștiința umană. Consideră că aceasta ar fi orientarea decisivă pentru studierea noțiunilor de „sacru”, „simbol” și „mit”, fiind convins că multe dintre fenomenele istorico-religioase ale umanității nu sunt decât variate expresii ale experiențelor religioase fundamentale.

Spre sfârșitul carierei sale științifice, Mircea Eliade a realizat, prin *Histoire des croyances et des idées religieuses*⁴, un *opus magnum* al cercetărilor sale. În cele trei volume publicate între 1976-1983 realizează o sinteză vastă a principalelor manifestări ale omului religios din preistorie până azi. Savantul analizează unitatea fundamentală a tuturor fenomenelor religioase și subliniază inepuizabila unitate a expresiilor lor. Originalitatea studiului constă în metoda inovatoare de abordare și în perspectivele acestei metode. Mircea Eliade introduce o nouă optică și anume, explicarea mesajului religios bazat pe noțiunea de sacru, acesta fiind perceput, la rândul său, prin mituri și simboluri. Acest fapt duce la înțelegerea nu doar a omului religios, ci și a omului contemporan, a lumii secolului XX, așa cum e abordat el într-un șir de articole, eseuri și pagini de publicistică.

După perioada pariziană, Mircea Eliade se stabilește la Chicago, în Statele Unite ale Americii, în 1956. Aici își continuă activitatea în domeniul istoriei religiilor, ca profesor titular în cadrul Universității din Chicago, urmând lui Joachim Wach la catedra de istoria religiilor, catedră care, mai târziu îi va purta numele. Publicistica acestei etape se redefinește în funcție de publicul său. Mircea Eliade participă la numeroase congrese, conferințe, este numit „Doctor Honoris Causa” al mai multor universități. Participă la congrese internaționale, călătorind în toată lumea: Japonia, Franța, Germania, Italia, India, Portugalia, Spania etc. Călătoriile sunt întregite în jurnale, dar și în pagini de publicistică, în pagini de corespondență care divulgă un regim al scrisului: savantul trăiește într-un cotidian căruia vrea să-i fie, deopotrivă, martor și interpret. Reia idei și relații care îl definesc și implică opera de tinerețe. Așa va fi relația cu Ernst Jünger, împreună cu care editează „Antaios”. E importantă publicația „History of Religions”, un periodic internațional pentru studiul comparat al religiilor, pe care o va realiza împreună cu J. M. Kitagawa și Charles Long. Mircea Eliade devine editorul-șef al monumentalei lucrări *Encyclopedia of Religions*, care conține șaisprezece volume, publicată în 1987, după moartea sa.

Să precizăm că relația dintre opera din țară și cea din exil e de continuitate. Publicistica din exil a lui Mircea Eliade continuă și întregeste specificitatea culturii românești, dându-i o deosebită importanță în configurarea spirituală a culturii universale. Mircea Eliade a fost atașat de România, dovadă fiind consistenta sa corespondență cu oamenii de cultură români, în care reia temele esențiale ale scrisului său. Avea mereu nostalgia patriei-mame, gândindu-se la ea, practic, exprimându-se printr-un proiect național.

S-a scris în repetate rânduri că savantul își mărturisește întotdeauna rădăcinile românești. Că își subliniază mereu apartenența sa la cultura și limba română. Într-un controversat interviu

⁴ Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, traducere și postfață de Cezar Baltag, ediția a II-a (ed. întâi, 1981), în trei volume: *I. De la epoca de piatră la Misterele din Eleusis*; *II. De la Gautama Buddha până la triumful creștinismului*; *III. De la Mohamed la epoca Reformelor*, București, Editura Științifică, 1991

acordat lui Adrian Păunescu, în 1972, Mircea Eliade își declară apartenența culturală astfel: „...eu sunt într-un anumit sens și un om de știință, silindu-mă să fiu obiectiv în cercetările mele, și atunci când fac literatură vreau să mă păstrez în acea spontaneitate a visului sau a copilăriei. Cum se știe, tot ce facem noi în literatură e o nostalgie a copilăriei și adolescenței, adică partea cea mai spontană și mai creatoare a vieții! M-au întrebat mulți de ce nu mi-am tradus eu însumi literatura în englezește, de exemplu. Probabil că așa fi putut s-o fac, dar prefer să traducă alții. Cred că nu puteam să scriu literatura decât în românește. Dar cred că nici n-ar fi *trebuit* să scriu altfel, pentru că limba în care am scris și scriu încă este continuitatea mea nu doar trecutul meu, ci cu tot trecutul culturii românești. N-am vrut să mă simt deloc un exilat, un om rupt de neamul lui.” (PĂUNESCU, 1979, 266). E un text care revine, într-o formă sau alta, și în alte interviuri/declarații ale lui Mircea Eliade: scriitorul n-a vrut să se simtă un exilat nici în publicistica lui, politică sau științifică.

Bibliografie

CĂLINESCU, Matei, *Despre Ioan P. Culianu și Mircea Eliade. Amintiri, lecturi, reflecții*, Iași, Editura Polirom, Colecția Plural M, 2002

ELIADE, Mircea, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, traducere și postfață de Cezar Baltag, ediția a II-a (ed. întâi, 1981), în trei volume: I. *De la epoca de piatră la Misterele din Eleusis*; II. *De la Gautama Buddha până la triumful creștinismului*; III. *De la Mohamed la epoca Reformelor*, București, Editura Științifică, 1991

ELIADE, Mircea, *Încercarea labirintului* (Mircea Eliade interviewat de Claude-Henri Rocquet), traducere și note de Doina Cornea, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1990

ELIADE, Mircea, *Jurnal 1941-1969*, volumul I, ediție îngrijită de Mircea Handoca, ediția I, București, Editura Humanitas, 1993

ELIADE, Mircea, *Memorii. Recoltele solștiului, II (1937-1960), Partea a cincea, Incipit vita nova, XIX. Paris, 16 septembrie 1945*, ediție îngrijită de Mircea Handoca, București, Editura Humanitas, 1991

ELIADE, Mircea, *Tratat de istorie a religiilor*, cu o *Prefață* de Georges Dumézil și un *Cuvânt înainte al autorului*, traducere de Mariana Noica, ediția a II-a (ed. întâi, 1992), București, Editura Humanitas, 1995

EVSEEV, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, ediția a II-a, revizuită și adăugită, Timișoara, Editura Amarcord, Seria „Dicționare”, 2001

PĂUNESCU, Adrian, *Sub semnul întrebării*, ediția a II-a adăugită, București, Editura Cartea Românească, 1979

STĂNESCU, Gabriel, *Mircea Eliade în conștiința contemporanilor săi din exil*, crestomație, București, Criterion Publishing Co, Inc., 1998, Nacross, 2001

UNGUREANU, Cornel, *Istoria secretă a literaturii române*, Brașov, Editura Aula, 2007

UNGUREANU, Cornel, *Mircea Eliade și literatura exilului*, București, Editura „Viitorul Românesc”, 1995

PRÉSENCE DES ÉCRIVAINS FRANÇAIS D'ORIGINE ROUMAINE. LE CAS D'EUGÈNE IONESCO

PREZENȚA SCRITORILOR FRANCEZI DE ORIGINE ROMÂNĂ. CAZUL LUI EUGEN IONESCO

Eudochia VOLONTIR-SEVCIUC

Université Paris IV, France

E-mail: eudochia.sevciuc@yahoo.fr

Résumé

On choisit pour une discussion appliquée du problème de l'identité culturelle et du rapport de celle-ci à l'existence de l'altérité le cas des écrivains d'origine roumaine et d'expression française, la manière naturelle par laquelle la littérature française les a acceptés, respectivement par laquelle ils se sont assumés la vie dans une autre langue d'adoption. On va faire des références à l'œuvre d'Eugène Ionesco, écrivain français d'origine roumaine. Ce qu'il a choisi en tant qu'écrivain c'était son français à lui, un langage qu'il a essayé de « désarticuler », de « désépaisser » pour voir le monde à travers, dans son étrangeté originelle.

Rezumat

Am ales pentru o discuție aplicată a problemei identității culturale și a raportării acesteia la existența alterității, cazul scriitorilor de origine română și de expresie franceză. Natura lea cu care literatura franceză i-a acceptat, respectiv cu care aceștia și-au asumat viața lor într-o limbă de adopție. Vom face trimiteri la opera lui Eugen Ionescu, scriitor francez de origine română. Ceea ce a ales ca scriitor e stilul lui francez aparte, o limbă pe care acesta a încercat s-o dezarticuleze și s-o afineze pentru a vedea lumea prin prisma originalității sale străine.

Mots clés: *Ecrivains français d'origine roumaine, Eugen Ionesco*

Cuvinte cheie: *Scriitori francezi de origine română, Eugen Ionescu*

Durant son histoire le peuple roumain a souvent attiré sur lui l'attention de l'étranger ; de grands noms de sciences, de la littérature, des arts roumains se sont imposés à l'humanité. En effet, de nombreux écrivains d'origine roumaine, mais qui ont écrit en d'autres langues, surtout en français, ont attiré l'attention sur une spécificité artistique remarquable. Mentionnons à ce propos les noms d'Hélène Vacaresco, Anna de Noailles, Panaiti Istrati, Tristan Tzara, Benjamin Fondate, Eugène Ionesco. En s'imposant à l'Europe, ils attiraient du même coup les regards vers leurs confrères qui écrivaient en roumain et publiaient en Roumaine. D'autre part la littérature roumaine de l'entre-deux-guerres avait procédé à des expériences inédites et avait créé des œuvres originales qui allaient dans le sens de la création européenne moderne.

Une question oiseuse que les lecteurs roumains et, parmi ceux-ci, ces lecteurs privilégiés, les critiques littéraires, se posent parfois, la question qu'on retrouve inscrite, d'une certaine façon, dans le thème même de nos débats, est la suivante: est-ce que l'on peut considérer Eugène Ionesco comme un écrivain roumain de langue française?

Etre ou ne pas être pour un écrivain - est un dilemme attaché intimement à l'être même du langage. Et même si la langue nous est imposée, comme un destin, par suite des circonstances fortuites de la naissance, elle est toujours sur un certain plan choisie par l'écrivain. C'est un choix essentiel, une

destinée assumée par lui - que ce soit le français ou même l'anglais de Beckett, ou le français malgré le roumain de Ionesco.

Etre ou ne pas être roumain, ce fut une alternative contenant deux propositions entre lesquelles Ionesco a certainement été mis en demeure de choisir. Ce qu'il a choisi, cependant, lui, Ionesco, cet être qui a connu dans sa jeunesse bien des hésitations, bien des perplexités, cet être qui se reconnaissait très tôt fait uniquement pour la littérature ("*Je ne suis bon qu'à faire de la littérature*" - *avouera-t-il plus tard dans ses Découvertes, comme Kafka qui disait: "Je ne suis que littérature"*) ce qu'il a choisi en entrant dans les ordres de la littérature, ce fut une langue, ce fut le français.

Ce choix, ce destin assumé pourrait trancher le débat – on répète, oiseux - concernant l'appartenance de Ionesco. Il s'est voulu et il est devenu, donc il restera, malgré ses origines roumaines, ses années d'apprentissage littéraire en Roumanie, ses débuts et des déboires dans la vie littéraire roumaine, il restera un écrivain français.

Et pourtant, sur un plan plus profond, tout n'est pas oiseux dans l'interrogation qui nous a servi comme point de départ dans ces quelques réflexions. Nous ne faisons, d'ailleurs, en nous posant cette question, que suivre une méditation de Ionesco au sujet de l'œuvre littéraire. Pour lui, toute œuvre n'est « *qu'une série d'interrogations* », « *une architecture d'interrogations* ». Si tout pouvait s'expliquer, il n'y aurait pas de discours. « *Toute œuvre doit être une mise en question. Comme on dirait une mise en scène. Au bout du compte, il n'y a pas de réponse à donner. En tout cas, il n'y a pas réponse définitive. Ainsi, ce n'est pas la réponse qui éclaire, c'est la question.* » (Découvertes, p. 16).

Le choix de Ionesco ne s'est pas porté sur le français en tant que "*langage donné par les autres ... langage non inventif puisqu'il est donné*" (id., p.35). Il n'a pas choisi, en d'autres paroles, "le tout fait". Ce qu'il a choisi, en tant qu'écrivain, c'était son français à lui, un langage qu'il a essayé de "*désarticuler*", de "*désépaissir, pour voir le monde à travers, dans son étrangeté originelle*" (id., pp...35 - 36). Ne faut-il pas d'une certaine façon s'exiler de la langue des autres pour trouver la parole créatrice ? Ionesco le sait et le déclare : "*Pour créer de la parole il faut être seul*" (id. p. 36).

On peut se demander par quelles solitudes linguistiques, à travers quels déserts de la parole, en supportant quels exils, en passant par quelles conversions du langage, Ionesco avait dû forger son français à lui ? Son itinéraire, des années troubles de ses hésitations, de ses tribulations juvéniles, des années de son Journal rédigé d'abord en roumain, de ses essais et des pamphlets publiés en 1934 à Bucarest, dans son premier volume, dont le titre *Nu (Non)* indiquait l'intention négatrice, la volonté d'exercer une sorte de terrorisme littéraire, jusqu'à *La Cantatrice chauve*, cette soirée d'Hernani de l'absurde, cet itinéraire présente des étapes marquées sur une carte de la sensibilité ionescienne, des étapes entre lesquelles il y a des écarts étonnants, comme ceux entre l'ironie et l'humour démystifiant de la Hugoliade, écrite en roumain et publiée beaucoup plus tard en français, et la candeur, l'ingénuité pas du tout feinte des *Elégies pour des êtres minuscules (Elegii pentru fiinte mici)*, poèmes que le public français ne connaîtra probablement jamais. Mais partout, dans toute cette assez longue période des débuts d'un talent précoce (si l'on pense aux textes du négateur de 22 ans) autant qu'il était attardé (quand on songe à la découverte tardive du théâtre), on retrouve le même effort d'expression. On dit d'expression et non pas de communication, parce que le langage pour Ionesco avant d'être communication est surtout "*manifestation de l'interrogation*" (id., p. 40). Ce qu'il tâchait, parfois allègrement mais la plupart du temps désespérément de trouver, c'était, comme il le dira plus tard, "*de trouver ou de créer des mots pour traduire ma pensée; ma pensée cherchait ses mots, elle cherchait à s'exprimer*" (id., p. 41).

Chercher des mots, quels mots ? Tous les textes, toutes les notations fébriles du jeune professeur de français, dans ce Bucarest des années Trente, le témoignent : il s'agit de mots qui chassent les ténèbres, qui exorcisent les angoisses et ses démons. Dans telle évocation parodique de la mort on peut comme par un rituel dramaturgique la tenir à distance. Evoquée, dite, la mort "*qui rôde autour de nous*", selon le jeune Ionesco, *comme un voleur*, la mort s'évanouit. Le même jour qu'il note dans son Journal une grave crise de son angoisse morbide, (ainsi, le 29 août 1932: "*J'ai peur. J'ai eu la sensation de l'imminence de la mort ce fut une débandade en moi une panique, un cri*

jailli de toutes mes fibres, un refus terrifié de mon être tout entier. Il n'y a rien en moi qui veuille accepter la mort"), le même jour, dans le même Journal, il parodie sa propre terreur, en mimant, en donnant les indications de mise en scène d'une comédie de la peur: "*(A lire sur un ton traînant, dramatique, accablé, avec des larmes dans la voix): Je ne peux plus supporter tant de peur, tant de peur, tant de peur etc., etc.*" - et les répétitions déferlent, poussent le verbe à son paroxysme. Le vertige particulier produit par l'agglomération grotesque des vocables, qui sera un des mécanismes du théâtre de Ionesco, fait son apparition.

Parfois, le jeune professeur et écrivain, qui cherche encore ses mots dans le roumain de son père, de ses maîtres, de ses amis et ennemis, manifeste un vrai self-disgust provoqué par cette peur de la mort. "*La peur de la mort me dégoûte de tout: de l'étude sur Ion Barbu, de l'esthétique, de la littérature, de l'amour, de ce Journal*" (Nu, p. 90).

Et pourtant les lettres étaient pour Eugène Ionesco l'unique refuge où échapper aux dangers qui l'angoissaient. Le jeune critique littéraire se jette sur les livres des autres, sur la page encore non écrite par lui avec la fureur d'un amant cherchant dans sa passion un remède contre la mort. Il veut tout embrasser, tout combattre, tout écrire, noter chacun de ses gestes, des menus faits quotidiens, toutes les banalités, tout ce que l'on oublie, tout ce qui est menacé de mort. Il ne veut rien oublier, car il se dit: "*c'est tout ce que je peux faire pour mon éternité*".

Un Rastignac des lettres, certes, un égocentrique assoiffé de célébrité. "*Je n'ai nulle passion, ni obsession en dehors de moi même. Moi qui suis pour moi toute la gloire, le bonheur, la souffrance, la vie et la mort.*" Et encore: "*Comment me purifier? Je suis lacéré (la-cé-ré) par toutes les vanités, toutes les ambitions. Je souffre incommensurablement de ne pas être le plus grand poète d'Europe, le plus grand poète universel, l'individu le plus robuste de Roumanie et au moins prince*". S'il s'engage dans l'arène littéraire roumaine combien mouvementée aux débuts des années Trente! - c'est non pas en tant qu'enseignant ou chercheur qui veut, comme il le dit une fois, "*réhabiliter l'analyse littéraire*", mais en tant qu'un jeune condottière en train de s'exercer pour le métier de ses armes, et, surtout, comme quelqu'un qui vit le nihilisme (dans le sens nietzschéen). Tiraillé par ses ambivalences, il nie, il répudie toute valeur consacrée, tout en aspirant vers de nouvelles valeurs absolues. La transcendance est vide, mais, tout en dénonçant ce néant béant, il clame sa souffrance de ne pas pouvoir se dépasser, se transcender. "*Je n'ai nulle conviction, nulle morale, nulle conscience et c'est probablement pourquoi m'intimident toutes convictions, toutes morales, toute conscience*" (id., p. 125).

Le négateur, le nihiliste trahit la soif du sacré, de l'absolu, une aspiration sous-jacente vers l'ordre. C'est pourquoi nous ne le trouvons pas dans la vie littéraire roumaine, du côté des fauteurs de désordre, du côté de l'Avant-garde, ou plutôt des avant-gardes. "*Il est nécessaire un néo-junimisme critique*" affirme-t-il dans son Journal (id., p. 58).

Pour un Français qui n'est pas initié à l'histoire de la civilisation et de la littérature roumaine, cette formule est, bien sûr, inintelligible. Deux mots donc là-dessus. **Junimea** est la dénomination du cercle littéraire; du groupement des gens de lettres roumains qui, réunis en cénacle d'abord, autour de la forte personnalité d'un critique littéraire et professeur de logique, Titu Maiorescu, jouèrent, par leur programme littéraire, linguistique, culturel, plus tard politique, comme par leurs œuvres et leurs actions concertées, un rôle essentiel dans l'orientation de la société roumaine moderne.

Si Eugène Ionesco, cet enfant terrible des lettres roumaines de l'entre-deux-guerres, souhaitait l'instauration d'un nouvel ordre critique, s'il se manifestait, sans aucune arrière-pensée cette fois-ci, comme un disciple tardif de Titu Maiorescu, de cet esprit autoritaire, certes, mais épris de l'autorité suprême du Logos, ce n'est pas uniquement parce qu'il réprouvait le dévergondage Impressionniste de certains critiques littéraires (qu'il attaquait sévèrement) en exigeant la rigueur des principes, mais pour la même raison pour laquelle, bien plus tard, grand maître du théâtre de la crise, il s'efforcera d'utiliser les vices mêmes du théâtre, d'un genre littéraire, artistique, qu'il trouvait fort éloigné de sa propre condition, afin de le restaurer dans son authenticité. Vouloir refaire l'ordre du verbe de la parole, dans l'esprit d'un "*néo-junimisme critique*" équivaut à œuvrer pour la résurrection du Grand Théâtre, pour l'ordre de la Tragédie.

Mais, bien sûr, le jeune critique bucarestois n'était pas un nouveau Titu Maiorescu. Il était bien plus près d'un génie de la Comédie qui, - membre marquant du cénacle "*junimiste*", partageait certes bon nombre des idées, des principes directeurs de son mentor, mais pas toutes. Il s'agit, du "*plus grand des auteurs dramatiques inconnus*", comme l'appellera, dans un texte qu'il va lui consacrer, Ionesco - il s'agit de Caragiale. Ce serait une belle étude à entreprendre que celle dédiée aux correspondances entre le théâtre de Ionesco et le théâtre de Caragiale, dans lequel le premier reconnut un de ses maîtres. Mais plutôt que de chercher à établir des "influences", de rapprocher des thèmes, des figures, des modalités du comique, il faudrait étudier les rapports des deux écrivains avec les différents plans du langage, et du langage dramatique, théâtral, surtout. Tous les deux, Ionesco aussi bien que Caragiale ont subi la fascination de ce que Maiorescu et Caragiale appelaient "*l'ivresse des mots*" ("*beția de cuvinte*"). Tous les deux ont institué une Comédie humaine en tant que Comédie du verbe. Comédie violente réalisée en exacerbant le discours dramatique. "*Théâtre violemment comique et violemment dramatique*" - selon la formule de Ionesco. Car celui-ci, comme son aîné, croit et affirme qu'une révolution plus profonde que toute autre révolution est celle qui fait éclater le langage. "*La subversion* - pour citer encore une fois l'auteur de *Tueur sans gages*, peut être dans le langage, le langage d'abord" (Bribes d'idées, "Il Giornale, 6 janvier 1975, in Antidotes, Gallimard, Paris, 1977, p. 186).

Quand Claude Bonnefoy demanda à Ionesco si la littérature roumaine lui a apporté quelque chose, si elle a contribué à la formation de son esprit, il lui répondit en parlant de Caragiale et d'Urmuz. Il ajouta, d'ailleurs: "*Il y a encore d'autres écrivains roumains qui ont pu me marquer. Ce sont les poètes populaires anonymes: la poésie populaire roumaine est riche, est grande.*"

(Entretiens avec E. Ionesco, Bellefond, Paris, 1966, p. 27).

On ne doute pas de la sincérité de Ionesco dans cet éloge du folklore roumain, mais on ne croit pas que la poésie populaire ait marquée tant soit peu son écriture. Il n'y a rien en lui (comme il n'y avait rien en Caragiale ou en Urmuz) d'un écrivain folklo.

Pour ce qui est d'Urmuz, Ionesco reconnaît en lui un esprit congénère. Il a traduit en français et publié dans les *Lettres nouvelles* (XIII, janv. - fév. 1965), après Ilarie Voronca (qui avait présenté cet inconnu, dans une conférence à la Sorbonne, en lisant à cette occasion la version française d'un de ses textes (*Le Départ pour l'étranger*), il avait donc publié des textes de cet avant-coureur des mouvements d'avant-garde. Dans l'essai qui accompagnait ses traductions dans *Les Lettres Nouvelles*, il avait trouvé des rapprochements, sur un plan "pataphysique" entre Urmuz et Jarry. Ce qui l'avait intéressé dans les "*Pages bizarres*" d'Urmuz, c'était d'une façon significative le créateur de nouvelles formes d'expression, le virtuose du paralogisme, celui qui avait inventé, selon son opinion, « *un vrai langage surréaliste* ». Mais s'il parle d'Urmuz comme d'un autre Kafka, "*plus mécanique et plus grotesque*", c'est que justement la nature, qu'on appelait mécanomorphe, des personnages qui peuplent les récits d'Urmuz l'avait fasciné. Par ailleurs, il faut rappeler que l'auteur du *Rhinocéros* connaissait, avant la *Métamorphose* de Kafka, les étranges métamorphoses des êtres zoomorphes d'Urmuz. On pourrait étudier bien d'autres correspondances (on me garde de parler d'influence) entre les textes de Ionesco et ceux du greffier de la Cour de Cassation de Bucarest qui, dans ses heures "*cartésiennes*" (uniquement dans le sens donné à ce mot par un des personnages de la Cantatrice chauve) avait figolé ses *Pages bizarres*. Ainsi, chez les deux écrivains, les incursions dans l'univers de la violence suivent des chemins d'un parallélisme évident. Ce sont surtout les images de la violence sado-masochiste qui sont les plus fréquentes dans l'imaginaire ionescien comme dans celui d'Urmuz. Les jeux féroces des couples les intéressent également tous les deux. Mais pas seulement ces jeux : les éléments ludiques abondent dans les textes comme aussi dans la conception esthétique qui a présidé à l'élaboration de ces textes. Les jeux d'une apocalypse de la littérature, dans un univers désacralisé, Ionesco les avait rencontrés dans les exercices indéfiniment répétés d'Urmuz, avant d'en faire la matière de sa propre apocalypse.

Mais dans sa période "roumaine", Ionesco ne semblait pas prêter une attention trop soutenue aux jeux de l'Avant-garde. S'il fait état, en 1965, d'Urmuz, dans ses entretiens avec Bonnefoy (à cette même année il publiait les textes et l'article dont on vient de parler) c'est qu'entre temps il était

devenu plus réceptif à ces jeux de massacre, à la dérision, aux violences feintes, aux paralogismes. On pourrait dire qu'en 1965 Urmuz devait lui paraître plus ionescien que trente ans auparavant. Dans ses années de critique littéraire roumaine, ce qui l'attirait, c'étaient plutôt les valeurs sûres, ou qui semblaient telles, des lettres roumaines de son temps: la poésie de Tudor Arghezi ou de Lucian Blaga, de Ion Barbu, les romans de Liviu Rebreanu ou de Camil Petrescu. Il faut ajouter que ces valeurs sûres (et qui ont reçu la confirmation de la durée) ne l'attiraient pas en tant que valeurs consacrées, mais précisément en tant qu'objet possible - d'une contestation d'autant plus flagrante qu'elle mettait en discussion des titres plus justifiés, des mérites plus évidents, des autorités plus établies. Plus tard, à son interlocuteur français, il ne va pas parler de ces essais, de ses études-critiques, de ces pamphlets dont l'objet ou le sujet furent les écrivains roumains dont nous venons de nommer quelques-uns. Inversement que dans le cas d'Urmuz, l'intérêt qu'il leur avait porté jadis, dans les années Trente, avait bien diminué, tous ces écrivains lui semblaient bien éloignés, perdus dans le brouillard de l'oubli. Et pourtant quand on regarde de plus près tous les textes qu'il a dédiés à Arghezi, à Ion Barbu, à Camil Petrescu et aux autres, on se rend compte que ceux-ci ne furent pour lui que subsidiairement objet d'investigation critique. Lui qui écrira plus tard (en 1963), un article amusant dont le titre, *Critiques, vous vivez de moi*, exprime suffisamment l'intention polémique, lui-même avait vécu jadis de l'œuvre de ces écrivains, ses contemporains plus âgés maintenant oubliés. Ces œuvres lui offrirent des prétextes pour ses réflexions esthétiques, des points de départ pour ses exercices de style, et plus encore, elles constituèrent les éléments dont il construisit ses premières farces, ses ébauches de constructions dramatiques. L'auteur de *Nu*, de ces essais, analyses, études, pamphlets et autres textes critiques, se présente comme le héros d'une énorme farce littéraire. Comme un acteur, il porte des masques divers. En parlant du même ouvrage, en jugeant le même auteur, il met successivement le masque au rire sardonique du juge infernal et le masque tout sourires de l'apologète. Au fond, il ne croit nullement aux vertus de la critique; il se moque de la conscience critique *Nature* éminemment théâtrale, la critique est pour lui un jeu, un de ces jeux de massacre auxquels il s'exerce. "*La vérité est un mot qui n'existe pas dans le dictionnaire de ma conscience*" - déclare-t-il, non sans une certaine emphase juvénile. Le 11 août 1932, 11 note dans son Journal: "*J'écris l'étude sur Ion Barbu dans le même esprit tactique: pour faire du bruit*" (*Nu*, p. 73). Quand, peu après avoir massacré la poésie de Ion Barbu, il apprend que Ion I. Cantacuzino avait écrit un article peu favorable au même poète, il se dit qu'il devrait tourner casaque et écrire un grand article élogieux "pour réhabiliter Ion Barbu". Ce n'est pas, d'ailleurs, uniquement par jeu que Ionesco adopte des attitudes contradictoires, d'un juge Jean qui pleure et Jean qui rit, c'est aussi par suite des tiraillements de sa propre sensibilité soumise à des ambivalences plus profondes. Le jeune homme décrit ce qu'il éprouve en rédigeant son essai sur les poèmes d'Arghezi: "*... au moment où j'ai commencé à écrire l'étude si véhémence, d'un ton si sûr, si intégralement négatif, si intransigeant, les poèmes d'Arghezi recommencèrent à me paraître incomparablement beaux. Mais je ne pouvais plus rien faire, j'avais écrit déjà la moitié de l'étude*" (id., p. 73).

La critique littéraire n'était pour lui qu'un pis-aller. Mais quelle occasion d'agencer de petites comédies, en utilisant comme personnages les auteurs traités! Un jeu passionnant qui annonce le futur auteur dramatique. Là, dans les dialogues de Ionesco avec Camil Petrescu, avec Liviu Rebreanu et avec d'autres écrivains roumains se trouve la première manifestation publique de l'inventeur des conflits, des dialogues, des mascarades et des autres jeux de l'absurde. La construction dramatique est évidente surtout dans les monologues, les intermezzi insérés parmi les essais critiques, dont l'oralité, entre autres, trahit la théâtralité.

Il faudrait parler, certes, beaucoup plus de toutes ces attaches roumaines de Ionesco, de Vianu, de Ralea, de Mihail Dragomirescu, de tant d'autres qui furent ses maîtres ou ses camarades, ses amis, de M. Sebastian, de Blecher, de M. Eliade, de Cioran. Les allusions à cet espace roumain deviennent, dans les textes (surtout les articles de Ionesco) des dernières années, de plus en plus fréquentes. Au fur et à mesure que l'écrivain avance en âge, et que ses incursions au "*papa des morts*" deviennent plus nombreuses, pays qui s'identifie avec celui de sa jeunesse, il retourne de

plus en plus souvent en arrière. Sujet idéal pour une psychanalyse axée classiquement sur les traumatismes des rapports avec le père haï et la mère adorée, il renie (refoule) beaucoup de choses de son passé. Mais les reniements témoignent avec autant d'éloquence de l'attachement profond que les témoignages les plus éloquents de la tendresse.

On peut, donc, quand même, se demander si E. Ionesco est ou n'est pas un écrivain roumain d'expression française.

L'œuvre d'Eugène Ionesco renferme également une conception du temps à orientation mystique et métaphysique, L'étude de Saint Tobi: "*Eugène Ionesco ou A la recherche du paradis perdu (Tobi 1973)*" présente, comme le titre de l'ouvrage l'indique, Ionesco dans une perspective vraiment centrale. Sans nier la pluridimensionnalité particulièrement riche du texte ionescien, ce critique littéraire d'origine roumaine voit dans la perspective du voyage éternel, voire l'oscillement entre "le paradis perdu", "le paradis retrouvé" et "le paradis reperdu", l'axe de l'existence personnelle et créatrice d'Eugène Ionesco, thèse d'ailleurs facile à étayer, puisqu'elle est illustrée à la fois par de nombreux témoignages se rapportant à des expériences intimes en étroite cohérence avec des vues esthétiques qui retrouvent leur reflet fidèle dans le théâtre de notre auteur.

Bibliographie

ELIADE, Mircea (1978), *Ionesco and "La nostalgie du paradis"*, (éd.) Rosette C. Lamont et Melvin J. Friedman, *Two faces of Ionesco*, Troy (New York): Whitston, 21-30.

ELIADE Mircea (1980), *Lumière et transcendance dans l'œuvre d'Eugène Ionesco*, Centre Culturel International de Cerisy-la-Salle 1980, 117 - 127.

ELIADE, Mircea (1981a), *Autobiography Volume I. 1907- 1937 Journey Est» Journey West*, San Francisco: Harper & Row.

ELIADE, Mircea (1981b), *Fragments d'un journal II*, Paris: Gallimard

GASPARRO, Rosalba (1973), "*Ionesco tra inferno e paradiso*", *Culture française* Bari 20, 293-295.

HANCOCK, Jim Rob (1972), *The Use of time by absurdist playwrights: Beckett, Ionesco, Genet, and Pinter*» University of Minnesota. (Diss. Abstr. XXXIII (1972/73) 5876A).

IONESCO, Eugène (1954, 1981), *Théâtre I (La Cantatrice chauve, La Leçon, Jacques ou la Soumission,, Les Chaises, Victimes du devoir, Amédée ou Comment s'en débarrasser,* Paris: nrf, Gallimard.

IONESCO, Eugène (1967, 1973), *Journal en miettes*, Paris: Mercure de France.

IONESCO, Eugène (1968, 1979), *Présent passé Passé présent*, Paris: Mercure de France.

TOBI, (Alexandre W.) Saint (1973), *Eugène Ionesco ou à la recherche du paradis perdu. Anti-essai en 12 épisodes dont la création du monde, en guise de prologue, et l'apocalypse, en guise d'épilogue, précédé de: Discours de la méthode*, Paris: Gallimard.

VERNOIS, Paul (1980), "*Le temps dans l'œuvre d'Eugène Ionesco*", Centre Culturel International de Cerisy-la-Salle 1980, 195 - 216.

AN UNPUBLISHED MANUSCRIPT: A SHORT HISTORY OF THE “A. D. XENOPOL” COUNTY LIBRARY ARAD

UN MANUSCRIS INEDIT: BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „A. D. XENOPOL” ARAD, O SCURTĂ ISTORIE

Ioana NISTOR

Biblioteca Universitară „Tudor Arghezi”
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Abstract

An unpublished manuscript containing information about the “A. D. Xenopol” County Library Arad, a public institution with a cultural tradition of over 130 years. The library was founded in 1881, by the Kölcsey cultural association, housed in the Cultural Palace; in 1918, the library included about 18000 volumes, and after the Great Union, the library received the book donation of A. D. Xenopol. In 1981, the library included 326.750 volumes, and after two other relocations, the nowadays premises is the eclectic building on Gheorghe Popa de Teiuș Street.

Rezumat

Un manuscris inedit cu informații privind Biblioteca Județeană „A. D. Xenopol” Arad, instituție publică cu o tradiție culturală de peste 10 de ani. Biblioteca a fost înființată în 1881, de către societatea culturală Kölcsey, având sediul în interiorul Palatului Cultural; în 1918, biblioteca cuprindea aproximativ 18000 de volume și după Marea Unire, a primit donația de carte „A.D. Xenopol”. În 1918, biblioteca avea un număr de 326.750 de volume și după două relocări de spațiu, locația actuală este în clădirea eclectică de pe strada Gheorghe Popa de Teiuș.

Key words: library, history, Arad, books, locations.

Cuvinte cheie: bibliotecă, istorie, Arad, cărți, locații.

Biblioteca, spațiul în care citim, ascultăm, discutăm, cercetăm cartea, scriitorul, editorul, în care ne întâlnim cu semenii însetați de cunoaștere. Biblioteca, spațiul unde farmecul cărților formează un univers propriu, individual și în același timp, global și colectiv. Biblioteca, spațiul clasic sau virtual în zilele noastre, ce constituie un adevărat templu de învățătură ce are mereu porțile deschise, fără a face diferențe între indivizi. Biblioteca, locul unde se păstrează amintiri și gânduri, formule și ecuații, istorie și istorii ce farmecă prin multitudinea de tezaure ce așteaptă cumiți pe raft să își împărtășească bogăția.

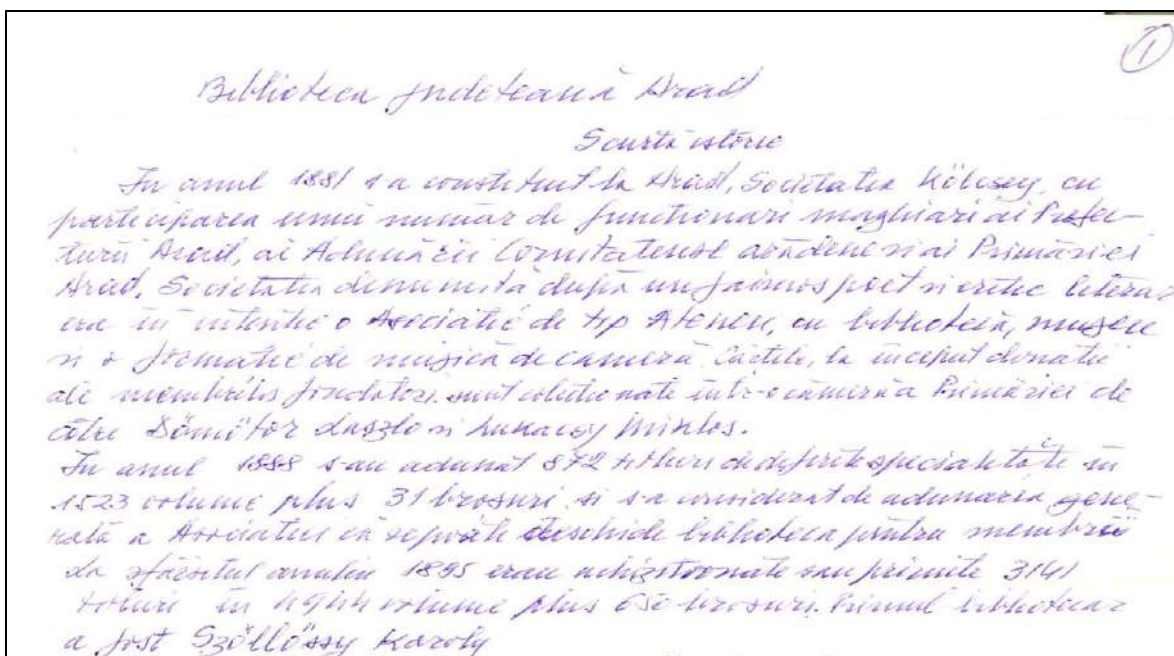
Informații lapidare așternute pe două coli de hârtie. Un text în manuscris..., scurt, concis și la obiect. Și totuși, un text ce te determină să te întrebi: „Ce este dincolo de aceste fapte? Cine a scris aceste informații care te fac să cauți mai adânc, să afli mai mult despre istoricul unei biblioteci?”. Deoarece și biblioteca are cu siguranță un trecut, un prezent actual și probabil un viitor. Răspunsul întrebărilor este reprezentat de un om ce a iubit cartea, care și-a însușit valorile bibliofile în mod organic, cercetându-le pe de-a întregul, oprindu-se cu răbdare și clipe vărsate timpului asupra unui detaliu, fie copertă, fie gravor sau o informație ce trebuia căutată în alte cărți și valorificată ca veritabilă sau falsă. Cu siguranță, omul ce este indisolubil conectat cu cartea, trebuie să fie parte din viața unei biblioteci. Astfel, Dan Lăzărescu a fost omul de cultură ce a făcut parte integrantă din istoricul Bibliotecii Județene „A.D. Xenopol” din Arad, având rolul omenesc și

intregu asumat de a lăsa mărturie o scurtă istorie, sub forma unui manuscris, pe care îl redăm în continuare:

„Biblioteca Județeană Arad

Scurtă istorie

În anul 1881 s-a constituit la Arad, Societatea Kölcsey, cu participarea unui număr de funcționari maghiari ai Prefecturii Arad, ai Adunării Comitatense arădene și ai Primăriei Arad. Societatea denumită după un faimos poet și critic literar, era în intenție de tip Ateneu, cu bibliotecă, muzeu și o formație de muzică de cameră. Cărțile, la început donații ale membrilor fondatori, sunt colecționate într-o cameră a Primăriei de către Dömötör Laszlo și Lukácsy Miklós.

În anul 1888 s-au adunat 872 titluri de diferite specialități în 1523 volume plus 31 broșuri și s-a considerat de adunarea generală a Asociației că se poate deschide biblioteca pentru membrii. La sfârșitul anului 1895 erau achiziționate sau primite 3141 titluri în 4944 volume plus 650 broșuri. Primul bibliotecar a fost Szöllösy Karoly.

Până în anul 1913 s-au adunat suficiente fonduri pentru ca biblioteca să înceapă să capete importanță în cultura arădeană.

În urma tratativelor cu Primăria, Asociația a primit Palatul Cultural recent terminat iar orchestra și biblioteca s-au mutat aici, muzeul rămânând la etajul II al Teatrului. Biblioteca a fost deschisă publicului însă contra cost.

În anul 1918, biblioteca avea un fond de aproximativ 18000 volume, cea mai mare parte în maghiară, dar și în germană, franceză, latină, în română doar 3 titluri.

După Unire s-a adăugat fondului donația A.D. Xenopol, cu un total de 2032 volume și o alta, din partea Academiei Române și a Asociației Editorilor bucureșteni, ceva mai mare de 25000 volume, cele mai multe în română, dar și în franceză, germană, maghiară și italiană. Au mai urmat și alte donații așa încât necesitățile de lectură ale arădenilor să fie cât mai bine satisfăcute, indiferent de limbă și nivel de pregătire.

Un impuls deosebit a dat activității bibliotecii dr. Nichi Lazăr, numit director al Palatului Cultural în februarie 1921.

Sub îndrumarea sa s-a început publicarea cataloagelor de bibliotecă, din 1923 până în 1939, s-a început un program amplu de diversificare a activității cu cartea. Războiul a limitat activitatea cu cartea, iar în 1945 a fost numit la conducerea Palatului Cultural, Nestor Covaci, rămas în post până în 1955.

În 1948 a venit naționalizarea, înțeleasă în domeniul lecturii publice în mod deosebit. Au fost confiscate, cel mai adesea fără nici un document, bibliotecile diferitelor asociații (ASTRA, Kölcsey), bibliotecile publice particulare, ale bisericilor, toate aceste fonduri fiind preferențial dirijate spre Biblioteca Palatului Cultural. Paralel începe crearea de biblioteci sindicale dar exclusiv cu carte nouă.

I se alocă Bibliotecii un spațiu suplimentar al Tipografiei Ienciu în care vor fi adunate și foarte multe cărți de valoare din biblioteca profesorilor de la Liceul Moise Nicoară, azi Ioan Slavici.

Ca urmare, fondurile Bibliotecii Municipale au crescut mult, dar apare și procesul de selecție ideologică, multe titluri intrând în categoria „Secret”.

Ca urmare, în 1981, fondurile atingeau 326.750 volume, depozitele nu mai puteau cuprinde atâtea carte și s-a luat măsura atribuirii unui sediu nou, pe str. Lucian Blaga, unde azi se află Comisariatul Militar, de unde va fi apoi mutat pe str. Gh. Popa, sediul actual. La adresa din str. Lucian Blaga s-au făcut următoarele mutări:

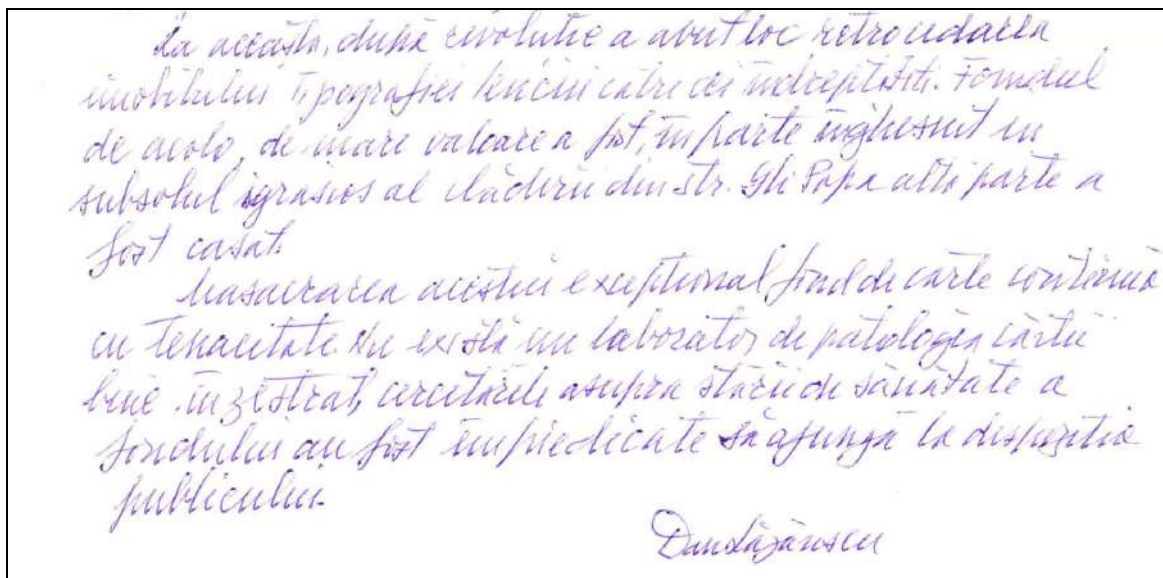
- selecția fondului prețios („Sala de lectură”) și cartea de împrumut. Fondul prețios a fost pus la conservat în garajele din fundul curții, învelit în hârtie cu strat de bitum, iar cartea curentă a fost dată la împrumut. Când s-a început desfacerea pachetelor din Sala de lectură s-a constatat că peste pachete a plouat, o parte din cărți s-au infectat cu ciuperci distrugătoare, iar altă parte din cărți au fost descompletate.

Această situație este caracterizată de o vorbă a bibliotecarilor: „două mutări fac cât un incendiu bun”.

La aceasta, după revoluție, a avut loc retrocedarea imobilului Tipografiei Ienciu către cei îndreptățiți. Fondul de acolo, de mare valoare, a fost în parte îngheșuit în subsolul igrasios al clădirii din str. Gh. Popa, altă parte a fost casat.

Masacrarea acestui excepțional fond de carte continuă cu tenacitate. Nu există un laborator de patologie a cărții bine înzestrat, cercetările asupra stării de sănătate a fondului au fost împiedicate să ajungă la dispoziția publicului.

Dan Lăzărescu”

MODERN PARADIGMS

PARADIGME MODERNE

Florin-Corneliu POPOVICI

Mitropolia Banatului,
Biblioteca Centrului Eparhial,
B-dul C. D. Loga, nr. 7, Timișoara
popovici_florincorneliu@yahoo.com

Abstract

*In his essay entitled **Modern Paradigms**, prof. Ilie Gyurcsik tries to define and understand Modern Authors from the perspective of a literary intellectual game. His demonstration takes into account the delirious document. What it is important in a hermeneutic research is the game itself, the language used, not the dreamer. The main character is the harlequin, who has a burlesque, a comic significance. The Modern Author is a paradoxal one, being the non-character, the antihero, the buffoon.*

Rezumat

***Paradigme moderne**, „discurs despre interpretare și interpretări”, „modalitate de a înțelege un text literar concret”, „contrar opiniei comune”, își conține paradigmele, enigmele mai mult sau mai puțin elucidate, paradoxul. Scrisă întru întâmpinarea și lămurirea studenților filologi, dar și a vexatului cititor din imediata vecinătate dornic să se înobileze și să înțeleagă mai bine literatura modernă (concept tălmăcit pe larg, dificil de prins între cadre riguroase), cartea în discuție, în ciuda punerilor în temă date de autorul ei, nu se dorește a fi un discurs academic, ci mai degrabă, o suită de învățături, de analize punctuale, de deschideri în afară ale Profesorului Ilie Gyurcsik, un eseu paideic și totodată un excelent instrument de lucru pus la dispoziția celor avizi să pătrundă semnificațiile subterane ale unui text, a complicatelor mecanisme ce îl compun și a decodării motivației aceluia care îl pune în operă, în speță Autorul.*

Key words: *Modern Text, Harlequin, The Author, Mantle, Rags, narrative illusion*

Cuvinte cheie: *paradigmă, hermeneutică, joc ireneic, enantiomorfism incongruent, oglindire răsturnată, Autor, Text, Arlechin*

Paradigmele și enigmele jocului modernilor

Plec de la premisa că avem în față o carte excepțională despre care, din păcate, la șaptesprezece ani de la apariția ei, nu s-a scris suficient, fiind ocolită pe nedrept de critică și de publicul cititor. După știința mea, niciun student din miile care au ieșit din mâna eminentului profesor, traducător, semiotician și hermeneut Ilie Gyurcsik nu s-a aplecat vreodată, la modul convingător, al investigației critice serioase, asupra volumului în discuție și nici cele conținute în el nu au constituit surse de inspirație, material bibliografic sau puncte de plecare pentru o posibilă valoroasă dizertație de masterat sau de doctorat. Nu e locul să caut explicații pentru o asemenea anomalie și plasare nemeritată într-o zonă de umbră, să identific motive obscure, să folosesc cuvinte dure ca ignoranță sau punere deliberată la index de către ingrata antumitate sau să stârnesc procese de rea intenție sau o inutilă vânătoare de vrăjitoare. Pot doar să remarc faptul că, dincolo de proverbiala discreție a Profesorului Ilie Gyurcsik, de modestia rar întâlnită afișată de Domnia sa, de semianonimatul preferat ca replică înțelept-filosofică la ieșirile fade, bâlbâite și zgomotoase la

rampă, de uriașă anvergură intelectuală pe care o posedă, *Paradigme moderne*, un „proiect de antropologie literară modernă” (p. 6), încă își caută lectorii interesați să se lase purtați pe aripile unei lucrări ce iese din tipare, originale, autentice, cap de serie în semiotica și hermeneutica românească (și nu numai).

A scrie despre Profesorul Ilie Gyurcsik e o datorie de onoare ce implică însă și unele riscuri pe care, iată, sunt dispus să mi le asum: imposibilitatea de a cuprinde în cuvinte profilul intelectual aparte al unui Om care a făcut din grija pentru elevarea spirituală a studenților săi („acei tineri minunați despre care am amintit [...] că ar avea «ochi interesați»” GYURCSIK, 2000, 33) o preocupare de căpătâi. Și totuși, ca unul ce s-a ucenicit cândva la umbra Profesorului său în floare, cele câteva cuvinte pe care mă voi strădui să le încropesc pe marginea cărții Domniei sale, departe de a avea pretenția de a fi înțeles pe de-a-ntregul și epuizat subiectul, reprezintă un modest omagiu și o palidă încercare de punere în temă, lapidar și sintetic, cu subiectul unei *cărți de tip spectacol, regal cultural*: „Și oare nu este și acest studiu al meu ceva ca un vis prin care doresc să vă familiarizez cu o «perspectivă inversă» asupra unor domenii importante ale modernității? Și nu e oare vorba și aici, în această modernitate, tocmai de recuperarea unor «perspective semantice» și, deci, «valorice» – specifice *perspectivei inverse* –, altele decât cele care doar se doreau și doar se numeau «directe», o perspectivă contrară mecanismelor și «automatismului» de percepere și de reprezentare a «lucrurilor» așa cum le «vedem» în «lumea reală», adică printr-o *perspectivă directă*?” (GYURCSIK, 2000, 32)

Paradigme moderne, „discurs despre interpretare și interpretări”, „modalitate de a înțelege un text literar concret”, „contrar opiniei comune” (GYURCSIK, 2000, 5), își conține paradigmele, enigmele mai mult sau mai puțin elucidate, paradoxul. Scrisă întru întâmpinarea și lămurirea studenților filologi, dar și a vexatului cititor din imediata vecinătate dornic să se înobileze și să înțeleagă mai bine literatura modernă (concept tălmăcit pe larg, dificil de prins între cadre riguroase), cartea în discuție, în ciuda punerilor în temă date de autorul ei, nu se dorește a fi un discurs academic, ci mai degrabă, o suită de învățături, de analize punctuale, de deschideri în afară ale Profesorului Ilie Gyurcsik, un eseu paideic și totodată un excelent instrument de lucru pus la dispoziția celor avizi să pătrundă semnificațiile subterane ale unui text, a complicatelor mecanisme ce îl compun și a decodării motivației aceluia care îl pune în operă, în speță Autorul: „Discursul meu nu va fi unul riguros științific și nici nu va viza niște adevăruri incontestabile. Nu citiți chiar o lucrare academică. Cel puțin, nu în accepțiunea obișnuită a termenului academic. Nu veți găsi în aceste pagini nicio «teorie generală» care să poată conferi calitatea de document celor scrise de mine sau cine știe ce nouă metodă de analiză a fenomenelor literar-culturale. Ceea ce vă propun este mai degrabă **un joc**, poate tot academic, mai precis: filologic, dar fără rigorile tuturor normelor academice și special-filologice, unul prin care încerc să surprind joaca nu lipsită de «reguli», dar nicidecum sistematică a modernilor; cu alte cuvinte, vă invit să intrăm într-un astfel de joc asemănător celui resimțit de moderni ca fiind mai adevărat decât «adevărul documentar» și «documentat», joc în care voi trece cu nonșalanță și nu fără premeditare la constatări ce se doresc – totuși – riguroase, la remarci familiar-confesive și voi folosi orice asociație de idei ce mi se va părea utilă sau potrivită, jucării și chiar *tahipsihii*, adică asociații ideatice «libere» sau doar «iresponsabile», aparent incontrollable sau doar nesistematizabile, trecând eu cu dezinvoltură de la «exerciții de stil», de pildă, până la altele, numite acelea, la Cioran: *exerciții de admirație*. Și deoarece va fi vorba la mine de un joc mai peste tot **irenic**, adică *pașnic*, deși nu lipsit nici el de un anumit fel de agresivitate sau doar nu complet scutit de eventuale accidente, dar un joc în principiu **ne-agonal**, acesta din urmă presupunând – etimologic - *luptă* și angoasă, deci nu-mi voi lua cine știe ce măsuri de apărare și nici n-o să încerc să par mai priceput decât sunt și mai *firoscos* (c.f. TOHĂNEANU, 1986, 103 urm.) decât oi fi, propunându-mi să joc cinstit, pe față și aceasta cu atât mai mult, cu cât jocul modernilor – aspect cum nu se poate mai cunoscut – e departe de a fi pașnic și fără angoase, așa cum nu este mai niciodată nici foarte evident «joc», necum «jocă»” (GYURCSIK, 2000, 17). Altfel spus, un paradox înțeles prin deschiderea unor acolade hermeneutice în care descoperirea SENSULUI (și nu ascunderea lui), RIDICAREA VĂLULUI,

DESTRĂMAREA PLASEI/TIVULUI, DESCOPERIREA MISTERULUI devin preocupare centrală. Așa cum îi stă bine hermeneutului și semioticianului, Ilie Gyurcsik, asemenea lui Umberto Eco, evită noțiunea de explicație, preferând, în schimb, efortul de a înțelege (act profund intelectual), analiza detaliată, interpretarea.

Elaborat, didactic, organizat, cu metodă, Ilie Gyurcsik-formatorul procedează încă de la început la decodare, la „dezhermeneutizare”, dacă îmi este permis termenul, la revelarea sensurilor ascunse îndărătul unor texte, la decriptarea mesajului, după ce trece de treapta pur teoretică, Domnia sa, în partea a doua a cărții, purcede la exemplificări discutând aplicat pe fragmente (considerate blazon, concentratoare de sens și de semnificație, relevante pentru întreg textul, puneri în abis) extrase din opera unor mari scriitori moderni, precum Dostoievski, Proust, James Joyce, Faulkner, Cioran și Livius Ciocârlie – ale căror texte pot fi doar comentate, nu și (re)povestite –: „[...] nu scriu o lucrare de istorie literară, sau, mă rog, nu una în sensul comun al acestui termen [...]” (GYURCSIK, 2000, 74) **Hermeneutica în sens invers** pe care acesta o practică, încercarea de redefinire „în niște sensuri proprii numai lucrării de față” (GYURCSIK, 2000, 5), **oglundirea răsturnată** capătă la distinsul Profesor accepțiunea de ENANTIOMORFISM INCONGRUENT, concept vehiculat pe tot parcursul lucrării și ai cărui termeni, împrumutați din două surse diferite (Iuri Lotman și Hugo Friedrich), sunt puși laolaltă. Până atunci însă, cartea debutează cu necesare Precizări, Note și comentarii, pornindu-se, cum era și firesc, de la termenii componenți ai titlului: *paradigmă, modern, Autor, Text, Arlechin, eseu, hermeneutică, paradoxal*, noțiuni complexe, de căpătâi, a căror înțelegere corectă condiționează și reprezintă baza de plecare în vederea însușirii eșafodajului logic pe care e construită întreaga demonstrație teoretică. Profesorul Ilie Gyurcsik își însoțește analizele minuțioase cu dese trimiteri la D.E.X. și la lucrări științifice de specialitate (bibliografia solidă parcursă, citată și atașată la final fiind, ea însăși, o carte de vizită onorantă), fie din domeniul teoriei literare, a semioticii și hermeneuticii universale, fie din filosofie, antropologie, psihanaliză (vom vedea că tălmăcirea viselor nu o face din perspectivă psihanalitică sau a cochetăriei cu „producțiunile” subconștientului) etc., interpretează cu cheile „la vedere”, „canonirea” sa repetată (citește munca sa herculeană), „desăvârșirea” sa „la moderni” fiind spre ușurarea înțelegerii noastre: „[...] răsturnare enantiomorfică [...] o răsturnare aproape ca în oglindă, dar mult mai radicală, sensurile celor văzute acolo în «oglundă» fiind atât de opuse imaginii oglinditoare, încât, dacă ar fi vorba de noi înșine astfel oglindiți am spune că e neadevărat, că nu suntem tot noi, că cineva ne-a făcut o festă urâtă de tot și că nu mai vrem să ne jucăm de-a oglinditul și nici cu astfel de oglinzi, că e mai bine să fie sparte, rupte, sfărâmate, distruse, să nu mai existe de fel...[...]” (GYURCSIK, 2000, 124)

Paradigme moderne este o carte care „prinde” încă de la primele pagini, „vinovat” pentru acest lucru fiind Ilie Gyurcsik-Omul Păianjen, Ilie Gyurcsik-Arahne: „Este vorba de obiceiul meu de om izolat fericit printre cărți sau doar rătăcit uneori sau periodic, dar tot în mod cum nu se poate mai fericit, printre nu puținii tineri, din cei cu ochi mari, interesați și interesanți, acel eu care, – în contact cu oamenii într-un fel intimi –, țeș la mare repezeală și desfășor o plasă deasă de cuvinte, imobilizându-l și amețindu-l pe conlocutor (sau doar pe vreun ascultător [...]) pentru ca nu care cumva să-mi fugă până ce nu mi-am întins eu toate firele, că pe urmă chiar de-ar fi dorit să scape, nu mai puteau! Ce mai, Omul-Păianjen!” (GYURCSIK, 2000, 25)

„*Noile principii de poetică*” (GYURCSIK, 2000, 82) pe care le aduce modernitatea studiate de către Profesorul Ilie Gyurcsik sunt sintetizate astfel: modernitatea delimitează *adevărul* „textual de adevărul și credințele «autorului»” și totodată readuce în discuție raportul „dintre adevăr și minciună”; modernitatea aduce cu sine o *nouă logică textuală*, opusă *logicii bunului simț comun*; modernitatea transpune realitatea „în formă literară și într-un *nou limbaj*, unul intenționat contradictoriu, «schimonosit», obraznic, dialogal și polemic, urmărindu-se provocarea unor reacții din partea cititorilor, inclusiv ceva ce se va numi mult mai târziu: *épater les bourgeois*”; literatura ce aparține modernilor e conturată pe „sondarea adevărurilor subiective, *personale*, cele mai ascunse și, inclusiv, a experienței și trăirilor celor mai intime.”; autorii moderni de texte resping schemele preconceptuate, „în numele *spontaneității*, pentru o scriere dacă nu încă «automată», în

orice caz «capricioasă», nesupusă controlului rațional sau convențiilor formale”; autorii moderni au un stil original, propriu; modernitatea aduce cu sine descoperirea „*funcției cathartice* a scrisului literar” și a „creației literare ca formă de *penitență*.”; în fine, autorii moderni fac apel „la *aluzii* sau la citate *indirecte*, ascunse, ca principală modalitate de *polemică* literară și de alt gen.”

„[...] *de-ne-povestitul* [...] provine la moderni dintr-un soi de totalitarism [...] Modernii spun parcă altceva, cu totul altceva și anume, că *toate* lucrurile care sunt, indiferent de modul și de felul în care *sunt* realmente, *au, într-un mod absolut, aceeași importanță* sau, cu alte cuvinte, doar ele – așa-zisele componente – *au sens*, întregul, *totalitatea, fiind numai o «colecție» de întreguri*, iar ele n-ar trebui să fie confundate cu niște «componente»; întregurile – adeseori minuscule, având doar aparența de «frânturi» și «fragmente» – sunt singurele care *au sens total, de totalitate*. De aici provine refuzul oricărui *ierarhii*, respingerea consecventă a noțiunii înseși de *sistem*, neacceptarea *legăturilor coercitive* [...], recuperarea a tot ceea ce era considerat a fi fost până atunci: *marginal, periferic, neînsemnat, stricat, supus, victimizat, dat la o parte, subteran, firav, nepotrivit, neadevărat și ireal, urât, bolnav, pueril și neserios, handicapat, rușinos, interzis, oropsit, neputincios și slab* ș.a.m.d. ș.a.m.d., deci tot ceea ce Modernii opun fenomenelor, antonime celor abia menționate, într-un cuvânt, ceea ce din perspectiva recuzată de Moderni a apărut ca fiind negativismul lor. [...]

Dacă a *povesti* presupunea și o artă sau numai o dexteritate, iar uneori doar o abilitate îndelung exersată de a *capta* vorbind sau descriind o *realitate*, ori o *lume*, făcându-i pe ascultători, iar în cazul textelor, și pe cititori *captivi* ai *procesului* povestirii, Modernii vor tinde să născocescă forme de *nepoveste* și modalități ale *de-ne-povestitului*, lăsându-l pe cititor *liber* așa cum se consideră și Autorul Modern. Că o astfel de libertate se întoarce, nu de puține ori, împotriva Autorului și mai ales împotriva Textului Modern, «necaptivant» prin rațiunea lui de a fi, constituie, de cele mai multe ori, o tristă realitate [...]” (GYURCSIK, 2000, 157-158)

Textele moderne, cele care înțeleg *literaturitatea* ca *literalitate*, vizează „legitatea oricărui text care s-ar dori literar” (GYURCSIK, 2000, 167), de unde și abolirea distincției dintre literar și nonliterar, afirmarea „*dimensiunii metatextuale* a noii literaturi” (GYURCSIK, 2000, 168).

Ilie Gyurcsik adoptă TACTICA JOCULUI, specifică autorului modern, vehiculând termeni esențiali. Jocurile propuse de Autorii Moderni (Maeștrii de Joc care nu pot fi „prinși” și datorită cuvintelor cu „aură de ambiguitate pur *literală*, de polisemie paradoxală” – (GYURCSIK, 2000, 187) folosite, pentru care mitul, istoria și limbajul „îndată ce sunt trăite ca *obiceiuri*, dobândesc valoare și adevăr *în sine*” – IBIDEM, p. 196) „*necontrolabile nici logic-identitar și nici narativ*” (GYURCSIK, 2000, 173) (a se vedea explicațiile date jocului de Profesorul Ilie Gyurcsik din perspectiva definițiilor mecanicii și fizicii – jocuri care generează stările haotice, absurde, translatate apoi Lumii), sunt jocuri care scot în evidență măiestria acestora de a specula și chestiona „*subsolurile*” și „*subterenele*” limbajului (GYURCSIK, 2000, 176), aceștia fiind făuritori de fragmente (cu autonomie proprie) de text care „nu imită realitatea”, ci doar având calitatea „unei *totalități* de *frontiere* ce *leagă despărțind* experiențe umane diverse [...]” (GYURCSIK, 2000, 179).

Spirit ludic, academic doar până la un anumit punct (coborârea ștachetei discursului elevat, ultra specializat, fiind o preocupare permanentă), mergând pe firul presupuzițiilor (în modestia-i proverbială, Profesorul Gyurcsik nu are niciun moment pretenția de a fi înțeles în totalitate metamorfismul și structura polipic-politropică a textului modern, mărturisind franc că nu deține „rețeta” compozită universal valabilă a deslușirii), *Paradigme moderne* este o carte altruistă, născută din rațiuni „*didactice și demonstrative*” (GYURCSIK, 2000, 6) care, în spiritul ludic prefigurată, debutează cu punerea pe tapet a unui vis al autorului (în realitate un triplu vis, „*decorticat*” din punct de vedere literar și nu din perspectivă freudiană – de altfel, așa cum va recunoaște la un moment dat, pe Ilie Gyurcsik nu-l interesează ceea ce se întâmplă în vis, ci VISUL în sine, o sumă de REMINISCENȚE mentale, de reziduuri ale gândirii, ce-și conține LOGICA PARADOXALĂ), rampă de lansare, PRETEXT pentru a-și construi demonstrațiile piesă cu piesă, vis povestit și altor filologi prieteni (există trei încercări de acest gen relatate amănunțit în carte), dar a căror interpretare nu-l mulțumește, nu-l satisface pe deplin. Pe parcursul eseului hermeneutic,

Profesorul Ilie Gyurcsik pătrunde și mai adânc în problematica enantiomorfismului incongruent, făcând distincția netă între „vis *personal* (=document oniric)” și „vis *literar* (=parabolă)”, „«parabola» ia naștere cumva din «document»” (GYURCSIK, 2000, 39), pe linia logicii visului ajungând cu demonstrația până într-acolo încât distinge între „«datul original» și, respectiv, «copia» sa reflectată [...]” (GYURCSIK, 2000, 39), însuși autorul oniric nesuprapunându-se pe deplin pe persoana care visează. Reținem totuși din vis, TEXT ONIRIC (unul „cult”, extrem de sugestiv), elemente care, la rândul lor, se pretează interpretărilor individuale, de unde și efectul de big bang pe care-l creează (la fel de interesant, Ilie Gyurcsik își explică visul prin prisma DUBLEI PERSPECTIVE, a capacității dobândite în context de a (se) vedea de sus, panoramic și focalizant – senzația iluzorie a unei trăiri autentice aieva –, dar și cu ajutorul vederii dinăuntru, „specifică percepțiilor noastre vizuale diurne [...]” (GYURCSIK, 2000, 26). La fel de captivantă este „trăirea visătorului (prin persoana visată), adică acea țesătură complicată și totodată delicată, aproape insesizabilă de stări, senzații și sentimente, chiar convingeri pe care, la trezirea din vis, căutăm să le menținem vii, presimțind că tocmai ele sunt într-un fel importante pentru noi, dar nu ni le mai putem reaminti [...]” (GYURCSIK, 2000, 25-26): plimbarea prin oraș alături de prietenul Livius Ciocârlie (un alt nume de referință al culturii românești; în explicațiile oferite ulterior, Profesorul vorbește despre sine și despre autorul *Clopotului scufundat* ca despre „persoane vizate” (GYURCSIK, 2000, 25), altele decât cele reale, în carne și oase, deci enantiomorfic incongruent „modificate”), postura inexplicabilă de solitar în care ajunge la un moment dat (declanșatoare de întâmplări incredibile), crepusculul (propice aventurii și fantazării), situarea la marginea unei râpe, deruta însoțită de panică, dorința de a trece dincolo, coborârea abruptă, emoțiile inerente, urcușul greoi pe panta cealaltă pe trepte scobite, „în orb”, cu piciorul în lutul gălbui și fărâmișos (îndârjirea de a fi), teama de a nu aluneca din nou în hău (existențial - de astă dată definitiv), transplantarea sa, la fel de bruscă și de inexplicabilă, pe bulevardul Loga, în vecinătatea Mitropoliei (prezența sacralului care se va intersecta, în scurt timp, cu profanul), undeva în dreptul străzii ce duce la podul Michelangelo, grupul statuar care-l fixa cu privirea, spectacolul stelelor care prind a se roti brusc în cerc și mugetul iscat din senin care pronunță rar, sacadat și terifiant cuvântul „Blas-fe-mi-e...!”, apariția Arlechinului gigantic ce declanșează prigoana împotriva oamenilor (pe care-i prinde le smulge capetele – „sediul” inteligenței, memoriei și logicii), spaima, încercarea de fugă prin prăvălire la pământ (un fel de prosternare în fața autorului modern căruia îi recunoaște valoarea) și ascunderea capului îndărătul unei pietre (regresie, punere simbolică la adăpost în regnul mineral) galben-cenușii, metamorfoza siluetelor nemișcate în studenții profesorului care-l privesc contrariați, rușinea profesorului acompaniată de o nouă spaimă, ignorarea sa de către Arlechinul care continua impasibil să smulgă capete, ușurarea și umilința celui scăpat ca prin urechile acului de teribilul act al masacrării inteligenței...

Visul descris mai sus echivalează cu un *mise en abime* propriu *Paradigmelor moderne* „[...] o «punere în abis», cum ar zice specialiștii despre astfel de fragmente *autoreferențiale*, adică cele care, «în mic», ne spun cum e făcut textul «în mare» [...]” (GYURCSIK, 2000, 137)

„În planul compozițional al textelor, acestei credințe a modernilor i-ar corespunde tehnica «punerilor în abis», a *mise en abyme*-ului, procedeu împrumutat de André Gide din heraldică (unde *abyme*, potrivit vechii ortografii franceze, însemna *centru*, locul unde era plasată – «în mic» – imaginea «de ansamblu» a scutului heraldic respectiv [...]), dar devenit cu timpul un procedeu larg întrebuintat, încă de la mijlocul secolului al XIX-lea, în desenele publicitare. Teoreticienii mai noi ai acestei «oglinzi textuale» au lăsat, totuși să se înțeleagă faptul că «punerea în abis» deși demonstrează într-un fel funcționarea întregului text, evidențiindu-i *codul*, textul întreg *nu funcționează numai potrivit* acestor indicații *metatextuale* [...], textul «în ansamblu» neconformându-se întocmai indicațiilor extrase din textul «în mic» [...]. Aș spune că și aici textele literare radical-moderne sunt mai «radicale», în sensul în care «punerea în abis» realizată de câte un «fragment» este enantiomorfic-incongruentă față de întreg, fragmentul demonstrând *unele* proprietăți ale întregului *altfel* decât apar acestea în «întregul» textului, un întreg care nu mai poate *integra perfect* [...] părțile componente, deci nici aceste «puneri în abis».” (GYURCSIK, 2000, 149)

Ideea de joc apare explicată la Ilie Gyurcsik printr-o dublă perspectivă: una, tehnică, având la origini fizica și mecanica, alta, din perspectiva lui H. G. Gadamer. Prima este cea adoptată de hermeneut și dezvoltată pe larg pe întreg parcursul eseului său: „Disting și în textele literare [...] referiri la două sensuri incongruent-enantiomorfe ale jocului.

Unul definit ca «marjă de libertate» prevăzut, admis sau doar tolerat de normele dinamicii și funcționalității unui sistem.

Celălalt joc este, dimpotrivă, *mișcare autonomă, în contradicție cu orice sistem de referință, în afara celui propriu (necunoscut!, sau poate inexistent?)*, de netolerat și intolerabil pentru orice sistem cu care vine în contact sau în care se găsește deja, fiind considerat disfuncțional, periculos, haotic, irațional, absurd, sau cel puțin gratuit și ceva eventual de menținut [...] la periferia oricărui sistem [...] ” (GYURCSIK, 2000, 91) În primul caz, Profesorul Gyurcsik identifică JOCUL FUNCȚIONAL, iar în cel de-al doilea, JOCUL DISFUNCȚIONAL.

Din H. G. Gadamer¹, Ilie Gyurcsik reține ideea conform căreia jocul de-a literatura modernă presupune ca spectatorul să fie cel pentru care se joacă, el „*trebuie să se piardă în joc, nu actorii*”, după cum spectatorul e considerat marele jucător, de unde distincția dintre *a juca* și *a fi jucat* (până la *a fi dejucat, demascat, dezvăluit, zădărnicit*). Potrivit hermeneutului, autorul modern (Magister Ludi, Maestrul de joc, Metaautorul) este „*o ființă jucată*”, de unde „*Primatul jocului asupra conștiinței jucătorului.*” (GYURCSIK, 2000, 93).

Suștinător al ideii lui Eduard Pamfil despre vise și visare și nu a interpretării acestora în accepțiunea dată de Sigmund Freud, Ilie Gyurcsik își **plasează visul în zona literarului**, al autorului modern de texte: „Voi considera textul de mai sus, oricât de ciudat ar părea acest lucru, un vis literar sau, dacă vi se pare mai potrivit ori mai puțin pompos, un vis întâmplat în realitate! Unui filolog care timp îndelungat s-a ocupat și cu *literatura modernă*, domeniu în care, oricât timp l-ai frecventa, chiar nu poți să ai cine știe ce competențe, bănuind eu, poate nu fără temei, că visul meu este într-un fel nu chiar psihanalitic legat nu numai de încercările mele de a desluși semnificația modernității, în general și a celei literare, în special, ci poate evocă, prin asociații încă nu îndeajuns de clare, chiar modalitățile de articulare ale textelor literare moderne.” (GYURCSIK, 2000, 13)

După ce trece în revistă două din „revelațiile” (nesinonime cu visele) lui J. L. Borges și Emil Cioran, Ilie Gyurcsik, cel care încearcă să înțeleagă Autorii Moderni din perspectiva JOCULUI INTELECTUAL LITERAR, purcede la explicarea semnificației **documentului oniric**, ajungând la concluzii parțiale surprinzătoare: „[...] un vis poate fi «document» în măsura în care corespunde definiției acestuia din urmă.” (GYURCSIK, 2000, 16) Dar cum aproape orice document este falsificabil (supus intervenției „din afară” – având drept consecință schimbarea de paradigmă) și visele sunt prin natura lor „mincinoase” (recte „împliniri” ale „neîmplinirilor” din realitate, „reprimare sau refulate” – GYURCSIK, 2000, 21), „[...] adevăratul *subiect* și într-un fel *autor* al visului este visul însuși, *nu noi suntem aceia care visăm, ci visele sunt cele care ne visează, [...] nu noi suntem aceia care vorbim, ci limba este aceea care ne vorbește*. Într-o astfel de viziune omul nu mai e văzut ca *subiect, agent sau autor* al acțiunii, ci doar un fel de *pacient* al acesteia, cel mult un *actor*, cel ce joacă după poruncă sau «cum i-o fi scris».” (idem) Cu alte cuvinte, important e JOCUL, LIMBAJUL și nu jucătorul, visătorul sau visatul, conchide, la fel de bulversant, hermeneutul.

În privința binomului Visător-Visat, în litera și în spiritul dublei perspective de care se folosește în demonstrația sa, Profesorul Ilie Gyurcsik face diferența netă între „*subiectul Visătorului*” și „*subiectul Visatului*”. Dacă în cazul primului e vorba de „o viziune *exterioară și panoramică*”, celui de-al doilea îi este proprie „o viziune *directă*” (GYURCSIK, 2000, 26)

Simbolul central al triplului vis invocat în debutul **Paradigmelor moderne**, piesa sa de rezistență, este, fără doar și poate, Arlechinul. Așa cum încearcă să-și înțeleagă visul din perspectiva reminiscențelor mentale, Ilie Gyurcsik nu conferă Arlechinului, în ciuda înfățișării sale groteschi-

¹ H. G. Gadamer, *Vérité et méthode, Les grandes lignes d'une herménéutique philosophique*, Édition intégrale revue et complétée, trad. Pierre Fruchon, Jean Grondin et Gilbert Merlio, Éd. du Seuil („L'ordre philosophique”), Paris.

gigantești, a feței acoperite cu o mască (de unde și identitatea precară incertă – o altă temă majoră a modernității), a mantiei țesute din petice înșăilate, a jocului cu distanțele și cu proporțiile (apropierea îl face, paradoxal, mai mic – aici, așa cum remarcă distinsul semiotician, e prezentă *perspectiva inversă* teoretizată de Pavel Florenski) și a pornirilor sadice de a smulge capetele oamenilor (capul conține, după cum bine se știe, și ochii, organul văzului, de unde și interesantele explicații ce vizează relația dintre a vedea/a fi văzut, a privi și a fi privit, dintre vedere și clarvedere, văzutul „dincolo de obstacole” – GYURCSIK, 2000, 32) care-i cad victimă o dimensiune terifiantă, ci, în felul în care ne-a familiarizat Mihail Bulgakov, conotații burlești, satirice și comice. Accepțiunea generală – și aici Ilie Gyurcsik invocă drept dovadă *Commedia dell'arte* – este aceea că Arlechinul are origini diavolești, fiind o entitate (Profesorul respinge ideea de personaj, termen insuficient, prea sărac în semnificații) malefică: „numele de Arlechin provine, după toate probabilitățile, de la un *diavol din misterele populare franceze din secolul al XI-lea*, cf. Olga Mărculescu, în *Commedia*, 1984², p. 15. Legătura Arlechinului cu „demonicul” apare și în Starobinski, 1970³ [...]” (GYURCSIK, 2000, 32)

Arlechinul este Cel-ce-se-ascunde, chipul său fiind o mască, textul scris de el Mantie de Arlechin (făurită din „petice” textuale înșăilate, mereu altele, labirintice, efect al juxtapunerii (care-și pot schimba oricând locul „în croiala ansamblului” – GYURCSIK, 2000, 86), care-l diferențiază net de „costumul” – text de factură tradițională, petic textual legat de întreaga mantie textuală a cărții, „căutarea hermeneutică” fiind indisolubil legată de „*presentimentul existenței unui Sens*.” (GYURCSIK, 2000, 150) (asta și face Profesorul în ale sale *Paradigme moderne*, o veritabilă carte concepută în căutarea Sensului), cel care are o *identitate ludică, paradoxală*, pentru care jocul e vital, personaj greu de „prins”, de găsit în text și în spatele sau sub Mantia sa, Autor total diferit de autorul empiric (scriitorul). Preferat cu predilecție de Autorul Modern (INS PARADOXAL) este NON-PERSONAJUL, ANTIEROUL, HISTRIIONUL, MĂSCĂRICIUL.

Ilie Gyurcsik, atent la explicații și la detalii, „croitor” și „cusător-descusător” neîntrecut (în spiritul jocului, „croitorașul cel viteaz”), nu uită să-și „înșăileze” MANTIA TEXTUALĂ DIN „PETICE” diverse (tivul Mantiei, „grosolan și grosier” (GYURCSIK, 2000, 153), margine și frontieră a unei Mantii care „nu ascunde nimic și pe nimeni [...]” (GYURCSIK, 2000, 151), Adevărul fiind întrezărit „*la suprafața lucrurilor*” (GYURCSIK, 2000, 154) extrase din autori de primă mână (legitimându-și astfel eseul de hermeneutică paradoxală din care nu lipsește „*aluzia ca strategie hermeneutică*” – GYURCSIK, 2000, 79) care, la rândul lor, s-au ocupat cu studiul saltimbancilor (de remarcat aici Arlechinul „înșăilat” din reminiscentele mentale ale autorului – recuperat” din vis – purtător de mantie înșăilată, și toate „înșăilările” textuale consecutive care derivă de aici: „[...] metafora *mantiei arlechinului*, imagine prin care Michel Serres (cf. SERRES, 1991⁴, p. 12-17, 52 și *pasim*) ilustrase *ideea existenței unei totalități diferite (!) de suma părților*, imaginând un Arlechin ce ar ascunde sub straturi nenumărate de *mantii peticite un corp tatuat ca o amprentă*, postulând totodată caracterul *compozit, amestecat, metisat*, plin de *interferențe*, al *mantiiilor*, respectiv, al *corpurilor*.” (GYURCSIK, 2000, 31)

Paradigme moderne poate fi considerat un excelent manual despre PRIVITUL ENANTIOMORFIC RĂSTURNAT (altul decât autoscoopia, privitul cu binoclul, lupa, telescopul, microscopul sau ocheanul întors), o carte în care suntem învățați pas cu pas să privim cu alți ochi (și cu alte „instrumente” optice de lectură) și să vizualizăm/valorizăm textele moderne și, de ce nu, sensurile literale și figurate ale cuvintelor (în carte avem exemplificarea lui *totul ne privește* – GYURCSIK, 2000, 36, referitoare la visul cu Arlechinul, când profesorul e privit sau se lasă privit de studenții săi). În aceeași notă ludică binecunoscută, fiecare dintre noi e liber să „înșăileze” și să se lase la rândul-i „înșăilat”, să-și țeară „pânza”, să „prindă” sau să se lase „capcanat”, fiecare își poate croi „mantia” din „petice” felurite puse laolaltă (de aici nu exclud nici bagajul cultural-intelectual al fiecăruia, făurită după bunu-i plac), prin extensie și prin *exerciții de admirație-*

² *Commedia dell'arte*, antologie, trad., pref., note, Olga Mărculescu, Editura Univers, București, 1984

³ Jean Starobinski, *Portrait de l'artiste en saltimbanque*, Albert Skira Éditeur, Paris, 1970

⁴ Michel Serres, *Le Triers-Instruit*, Ed. François Bourin, Paris, 1991

imaginație, fiecare poate deveni Arlechin și, în manieră simbolică, burlescă, comică sau satirică, poate „smulge capetele” mai puțin aplecate spre studiul și acceptarea modernității, mai puțin dispuse la a ieși din sfera lor de confort în materie de paradigme și de viziune literară, fiecare are șansa de a vedea cum propria „**iluzie onirică**” poate fi pusă în legătură directă și relaționată cu „*iluzie narativă*” (GYURCSIK, 2000, 33), fiecare poate deveni propriul său semiotician sau hermeneut, fiecare se poate pune în postura delicată a Autorului.

După ce, cu ajutorul D.E.X-ului (instrument lingvistic deseori utilizat), face distincția dintre „a percepe” și „a pricepe” (observăm în continuare jocul cu cuvintele), după ce concluzionează că nu tot ce e perceput este și înțeles și priceput, Ilie Gyurcsik, în baza noțiunii de *suprainterpretare* ce-i aparține lui Umberto Eco, trece în sens ENANTIOMORFIC ȘI INCONGRUENT la explicarea mecanismelor (care îl privesc, adică interesează) „**iluziei de interpretare**” (la care se poate ajunge prin suprainterpretare, *hipersemiotizare = practica sau tendința de a conferi o valoare de semn unor fenomene sau aspecte nesemiotice* (IDEM) sau prin „*subinterpretare sau hiposemiotizare*” (GYURCSIK, 2000, 35), **iluziei de identificare** (GYURCSIK, 2000, 36) sau **iluziei narrative** (GYURCSIK, 2000, 37), la aflarea *adevărului Arlechinului* (GYURCSIK, 2000, 37), altul decât adevărul „adevărat”, proprii stării diurne, de nonvisare.

Cele trei vise (în fapt, trei lumi diferite – *lumi posibile, posibile imposibile, lumi ficționale, lumi narrative, lumi discursive, lumi textuale* – v. GYURCSIK, 2000, 56, textele literare sunt alcătuite din fragmente de „lumi” disparate (în realitate *nonlumi*), responsabile de „*starea de frontieră*” – GYURCSIK, 2000, 57) vizate de autor, cu valoare de document oniric, interpretate prin prisma reminiscențelor mentale, enantiomorfic incongruente (paradox) ce oglindesc realități cunoscute doar de Profesor, au doza lor de relativitate: e realitatea „reală” (ce include „stări ale lumii” – GYURCSIK, 2000, 42) vs. realitatea oglindită de logica visului. E un fel de relaționare dintre original și copia sa, copie care e însă una imperfectă, ce nu se suprapune și nu se potrivește în totalitate pe model, fiind uneori deformată sau *anamorfotică*. De aici și autorul real al visului (persoana Ilie Gyurcsik) și „autorul” oniric, la rândul-i, enantiomorfic incongruent. Referitor la lumile textului („[...] Ricoeur definește lumea ca una produsă de text, dar configurată de către cititor.” – GYURCSIK, 2000, 64, o lume unitară), ca un pedant hermeneut modern creator, asemenea modernilor (ce exploatează masiv în textele lor „*Ciudățenia paradoxului*” – GYURCSIK, 2000, 59), de metadiscursuri ludice, Ilie Gyurcsik formulează următoarea supoziție pe care o și demonstrează: „*lumea textului este doar aparent unitară și se compune de fapt din fragmente de lumi, altfel „documentar” și nu oniric – independente una față de alta, iar fiecare episod în parte și visul în ansamblu leagă toate aceste „fragmente” în mod fortuit, deși nu nemotivat, ci doar paradoxal, o legătură ce ne apare acum ca fiind evident «însăilată», deci și provizorie, una valabilă numai pentru și numai pe durata acestui vis (sau episod oniric) concret.*” (GYURCSIK, 2000, 42)

Și fiindcă demonstrația ajunge în punctul fragmentelor, e momentul în care Profesorul Ilie Gyurcsik revine la „tripleta” sa onirică, insistând asupra Arlechinului și a elementelor care-l compun, în speță Mantia, element vestimentar alcătuit din petice/fragmente autonome însăilate enantiomorfic incongruent (care „n-au calitatea de eșantion” – GYURCSIK, 2000, 61, „fiecare de altă culoare, textură, mărime, păstrând fiecare urmele unei «alte origini» textuale, literar-livrești, real-biografice ș.a.m.d.” – GYURCSIK, 2000, 62), cu caracter *provizoriu* și cu titlu de *improvizație*, MANTIA ARLECHINULUI NEFIIND NIMIC ALTCEVA DECÂT TEXTUL MODERN, iar ARLECHINUL, „CEL CE-ȘI POARTĂ MANTIA ȘI NELIPSITA-I MASCĂ – AUTORUL SĂU MEREU ASCUNS”. (idem): „Ajung astfel la una din ipotezele cele mai importante ale lucrării mele: *o lume făcută astfel, din fragmente de lumi ce nu mai re-prezintă nimic în autonomia lor, simple frânturi de «granițe» și unite aceste nelumi de o manieră întâmplătoare (deși motivată, aceasta doar local, prin «autor»), o astfel de lume este din principiu nelocuibilă, deci o nonlume*. Rațiunea ei de a fi nu mai trebuie atunci căutată într-o locuire specifică reprezentării, adică a unei proiectări a subiectivității receptoare într-o lume imaginară, ficțională, ci rațiunea de a fi a acestor nonlumi este mai întâi una de *semnificare originară* și apoi alta, de expresie a unei noi *proiecții cognitiv-antropologice*.

Prima se referă la faptul că semnificațiile pot fi doar gândite și doar uneori imaginate, și încă în modalități paradoxale, textul exploatând nu limbaje și realități secunde [...], ci prin cercetarea chiar a fundamentelor realului și a limbajelor sale, a ceea ce se află sub reprezentare, ca *lege* a sa.

Cealaltă rațiune de a fi a textului modern este de a propune *cunoașterea* unui anumit *mod-de-a-fi-al-omului*. Ori, mai bine spus, generalizarea și permanentizarea unor modalități umane de a fi care erau anterior «periferice», «locale» sau a căror ființare era tolerată doar temporar ori «ascunsă», «uitată» ș.a.m.d.

Această proiecție cognitiv-antropologică se va numi – în aceste pagini – Autor sau/și Arlechin.” (idem)

Ilie Gyurcsik ajunge la concluzia că autorii moderni sunt și iscușiți „croitori” sau „șesători”, că textele lor sunt însăilate și apoi cusute „cu mare atenție și măiestrie”. (GYURCSIK, 2000, 77) și că peticele-fragmente (chiar dacă „nu sunt identice, nu au aceeași consistență sau «textură» semantică și nici aceeași «culoare» (=sensuri)” – GYURCSIK, 2000, 78) sunt legate organic cu cel puțin un fir de Mantia (ce diferă de „Costumele literar-textuale [...], dar cer – în mod *tradițional* – tot o adecvare și tot o congruență sau o perfectă corespondență între haina textuală, pe de o parte și «un adevăr» (unul singur sau unitar), pe de alta [...])” (GYURCSIK, 2000, 80) reprezentată de opera în ansamblul ei.

„[...] mă voi strădui să arăt că analiza atentă a unor texte literare, mai ales moderne (!), scoate în evidență tocmai tendința de a denunța iluziile prin care ne construim, fiecare din noi (și ni se construiește), propriul *Lebenswelt*, iluzii pe care le proiectăm apoi asupra textelor care, la rândul lor, par să ni le reconfirme, lingușindu-ne în mod agreabil, reproiectând noi apoi asupra lumii reale, de fapt singura «locuibilă», deși mai întotdeauna greu de locuit, vâlul dens al unor iluzii reconfirmate. Și, poate într-un mod nu întru totul paradoxal, această lectură pe care o propun (fără să fiu prin aceasta nici foarte original și nici mare inovator), prin sublinierea caracterului total *nelocuibil* a ceea ce par a fi lumile textuale moderne, solicitând ele mai degrabă un *imaginar radical* (termen propus de Cornelius Castoriadis (RICOEUR, 1998, 42 și *pasim.*) [...]) și supunând imaginației și prin aceasta *gândirii* mult mai mult și mai multe, decât printr-o lectură social-imaginativă, generatoare nu o dată de iluzii [...]; așadar, o astfel de lectură nu va mai putea vorbi de lumi, ci doar de fragmente de lumi a căror legătură una cu cealaltă *interzice reprezentarea simultană*, ea, reprezentarea, producându-se totuși și aceasta aproape în mod constant, datorită unor mecanisme de lectură îndelung și puternic fixate, instituite și mereu reinstituite de un atotputernic imaginar social.” (GYURCSIK, 2000, 65)

Paradigme moderne, eseu hermeneutic despre textele moderne, „de-ne-povestit” asemenea unui text modern, „de-ne-înțeles” în totalitatea-i, de unde și FARMECUL POLITROPICEI MODERNITĂȚI ce se sustrage sieși și interpretărilor definitive. Asemenea Textelor Moderne interpretate „puneri în abis”, „holograme” este o *necarte* care solicită inteligența, atenția, gândirea, simțirea și sentimentul, o *necarte* altruistă care nouă, cititorilor, ne dă senzația că noi suntem cei care construim o „lume”, după puteri și cunoștințe personale, dar și asumându-ne libertatea ce presupune „caznele riscului și *responsabilității*” (GYURCSIK, 2000, 158), o *necarte* care, asemenea Textului Modern, ne învață și încurajează ca la rândul nostru să îndrăznim a pune întrebări lumii, necum „să *gândim* și nu să *reacționăm*”. (GYURCSIK, 2000, 161) Profesorul Ilie Gyurcsik, în calitate de Comentator de Texte, precum în *Procesul* lui Kafka, este Paznic al Legii, Legea fiind aici reprezentată de Textele Moderne: „Apoi, eu – cel ce citește și, în același timp, comentează – sunt, simultan, și *prizonierul*-cititor de litere și, respectiv, *paznicul*-deținător de tâlcuri și tradiții exegetice. Amândoi depindem unul de celălalt, al doilea parazitându-l mereu pe primul, uneori până la a-l suprima (oare n-ați aflat de acei tâlcuitori care, ca niște adevărați Paznici, după ce s-au tot ghiftuit pe seama cititului și a Cititorului, au devenit atât de Mari, încât au ajuns să nu mai chestioneze și nici să mai citească, zăvorând Porțile cărților?); amândoi mai suntem vii atât timp cât ne mai aflăm încă *în proces*. Adică, până mai punem întrebări și mai căutăm răspunsuri.” (GYURCSIK, 2000, 182)

„[...] atunci când citești o carte nu te întâlnești propriu-zis cu *cineva*, ci doar cu *ceva*, întâlnirea nu e mai puțin fericită și paradoxală [...], întrucât și ea te schimbă fără să vrei neapărat și fără să fi observat de cele mai multe ori schimbarea, mirându-te doar cum de se face că la fiecare nouă lectură citești parcă *altă* carte, uitând poate de prilejurile propriu-zis amoroase care te-au învățat să simți *ceva* asemănător, dar ea, miraculoasa senzație nu te uită și continuă să te *transforme* tainic, chiar dacă nu întotdeauna ori nu de la bun început și plăcut, tu fiind cel care ești de fapt mereu și inevitabil *altul*, rămânând în același timp – într-un mod paradoxal și profund - mai *identic* cu tine însuși decât în multe alte circumstanțe cotidiene. În toate prilejurile emoția rămâne tulbure deoarece e atât de paradoxală, astfel încât nu văd cum aș putea s-o precizez sau să o clarific deplin, oricât am încercat sau aș mai încerca vreodată să o fac.” (GYURCSIK, 2000, 215) Întâlnirea fericită cu Profesorul Ilie Gyurcsik și cu *Paradigme moderne* are menirea de a ne transforma și apoi de a ne restitui pe noi nouă înșine, „lăuți” și deopotrivă înnobițați spiritual.

Bibliografie

- *** *Commedia dell'arte*, antologie, trad., pref., note, Olga Mărculescu, Editura Univers, București, 1984
- GADAMER, H. G., *Vérité et méthode, Les grandes lignes d'une herménéutique philosophique*, Édition intégrale revue et complétée, trad. Pierre Frunchon, Jean Grondin et Gilbert Merlio, Éd. du Seuil („L'ordre philosophique”), Paris
- GYURCSIK, Ilie, *Paradigme moderne. Autori. Texte. Arlechini. Eseu de hermeneutică paradoxală*, Timișoara, Editura Amarcord, 2000
- PROTOPODESCU, Valentin, Editura Trei, București, 1998
- RICOEUR, Paul, *Despre interpretare, Eseu asupra lui Freud*, trad. Magdalena Popescu și Valentin Protopopescu, Editura Trei, București, 1998
- SERRES, Michel, *Le Triers-Instruit*, Ed. François Bourin, Paris, 1991
- STAROBINSKI, Jean, *Portrait de l'artiste en saltimbanque*, Albert Skira Éditeur, Paris, 1970
- TOHĂNEANU, G. I., *Cuvinte românești*, Editura Facla, Timișoara

THE METAMORPHOSES OF EMINESCU'S RECEPTION IN THE ROMANIAN CULTURE AREA

LES MÉTAMORPHOSES DE LA RÉCEPTION D'EMINESCU DANS L'ESPACE DE LA CULTURE ROUMAINE

METAMORFOZELE RECEPTĂRII LUI EMINESCU ÎN SPAȚIUL CULTURII ROMÂNEȘTI

Sorin IVAN

Facultatea de Științe Sociale, Politice și Umaniste
Universitatea Titu Maiorescu din București
(sorivan@gmail.com)

Abstract

Eminescu's reception has been passing through a whole series of metamorphoses, between the pole of mythicization and the pole of denigration. Built in a framework of an a priori superlative reception, the Eminescu Myth has been perpetuated and developed from one generation to another. The poet's contestation, started by his detractors in his lifetime, has generated a parallel process of demythicization and denial. In the mythicization-demythicization report, the apologetic excess generates, dialectically, the opposite reaction. Eminescu's reception must be a substantial one, emancipated by extremisms, either encomiastical or nihilist, through the attendance of his work, through the development of Eminescu's studies and of Eminescology as a whole. The printing of Eminescu's manuscripts and new biographical contributions are recent achievements which participate in this necessary process for Romanian culture.

Résumé

La réception d'Eminescu parcourt toute une série de métamorphoses, entre le pôle de la mythisation et celui du dénigrement. Construit dans un cadre de la réception à priori superlative, le mythe d'Eminescu s'est perpétué et s'est développé d'une génération à l'autre. La contestation du poète, commencée au cours de sa vie par ses détracteurs, a développé un processus parallèle de démythisation et négation. Dans le rapport mythisation-démythisation, l'excès apologétique génère, dialectiquement, la réaction contraire. La réception d'Eminescu doit être une réception substantielle, émancipée par des extrémismes soit élogieux, soit nihilistes, par la fréquentation de son œuvre, par le développement des études d'Eminescu et de l'étude de sa vie et de son œuvre dans son ensemble. L'impression des manuscrits d'Eminescu et de nouvelles contributions biographiques constituent des réalisations récentes qui participent à ce processus nécessaire à la culture roumaine.

Rezumat

Receptarea lui Eminescu parcurge o serie întreagă de metamorfoze, între polul mitizării și cel al denigrării. Construit într-un cadru al receptării aprioric superlative, Mitul Eminescu s-a perpetuat și dezvoltat de la o generație la alta. Contestarea poetului, începută de detractorii lui încă din timpul vieții, a dezvoltat un proces paralel de demitizare și negare. În raportul mitizare-demitizare, excesul apologetic generează, dialectic, reacția contrară. Receptarea lui Eminescu trebuie să fie una substanțială, emancipată de extremism, fie encomiastice, fie nihiliste, prin frecventarea operei sale, prin dezvoltarea studiilor eminesciene și a eminescologiei în ansamblu. Tipărirea

manuscriselor eminesciene și noi contribuții biografice constituie realizări recente care participă la acest proces necesar pentru cultura românească.

Key words: *Eminescu, the National Poet, myth, demythicization, denigration, Eminescology*

Mots-clés: *Eminescu, Poète National, mythe, démythisation, étude de la vie et de l'œuvre d'Eminescu*

Cuvinte-cheie: *Eminescu, Poetul Național, mit, demitizare, denigrare, eminescologie*

Mitul Eminescu

Încă din timpul vieții sale, Eminescu a fost învăluit, treptat, în aura unui mare poet, a geniului rățacit printre muritorii de rând și privit cu admirație de către contemporani. Această receptare publică a crescut, în timpul perioadei de întunecare a poetului, pe fondul compasiunii față de nemilosul destin al acestuia, de suferințele și agonia lui prelungită pe scena vieții de-a lungul ultimilor ani. În timpul creșterii gloriei sale, din entuziasm față de geniul lui Eminescu, doi tineri scriitori, Delavrancea și Vlahuță, au contestat supremația poetului național de până atunci, Vasile Alecsandri, exaltând pe noul poet care apăruse la orizontul literaturii noastre și care se anunța a fi cea mai importantă voce a poeziei românești și unul dintre marii poeți ai lumii. În fața unei atari apariții și a atacului lipsit de eleganță al tinerilor dezlănțuiți în admirația lor pentru Eminescu, Bardul de la Mircești, marele poet al „Pastelurilor”, a răspuns cu noblețe, ca un adevărat boier al culturii române: „E unul care cântă mai bine decât mine? / Cu-atât mai bine țării și lui cu-atât mai bine. / Apuce înainte, ajungă cât mai sus, / La răsăritu-i falnic, se-nchină-al meu apus.” În studiul său din 1889, *Eminescu și poeziile lui*, Maiorescu afirmă, fără echivoc și în termeni elogioși, valoarea și poziția poetului în cadrul literaturii române, rolul lui în fundamentarea și edificarea poeziei românești moderne. Cuvintele lui Maiorescu sunt memorabile și profetice: „Acesta a fost Eminescu, aceasta este opera lui. Pe cât se poate omenește prevedea, literatura poetică română va începe secolul al 20-lea sub auspiciile geniului lui, și forma limbei naționale, care și-a găsi în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmântului cugetării românești.” (MAIORESCU, 2005, 645)

La moartea poetului, „Familia”, revista în care acesta debutase, dedică un întreg număr „memoriei sale neuitate”, iar Iosif Vulcan, cel care-l publicase pentru prima dată și-i schimbase numele din Eminovici în Eminescu, îi face un portret impresionant sub titlul „Eminescu a murit!”: „Națiunea mea, îmbracă doliu!... Literatura noastră, jelește!... Poezie română, plânge! Vi s-a dărâmat o columnă, vi s-a stins un luceafăr, vi s-a răpit o podoabă... Genialul poet Mihai Eminescu a încetat din viață. Nu ne-a venit neașteptată știrea aceasta, căci de timp îndelung cu palpitările inimii petreceam agonia poetului și cu răsuflarea oprită citeam orice informație despre boala-i incurabilă; cu toate acestea acum, după ce catastrofa cumplită a izbucnit, când vedem că ceea ce a fost inevitabil a urmat, un fior ne cuprinde și-o jale adâncă ne stoarce lacrimi din ochi... A avut și el soarta celor mai mulți poeți mari. A făcut gloria națiunii sale, dar a fost și a rămas sărac, a trăit luptându-se cu lipse materiale și a murit în mizerie... Geniul lui nemuritor s-a stins într-un spital, într-o cameră obscură, părăsit de toți, fără să vie cineva a-i da cele din urmă mângâieri în starea-i nenorocită, fără să aibă un prieten care să-i ție lumina, când marele său spirit avea să părăsească corpul-lut, fără să se găsească o mână care să-i închidă pleoapele amorțite pentru totdeauna...”¹

Mult mai târziu, în 1957, Arghezi evocă un moment din 1887, când, copil de șapte ani fiind, îl întâlnește pe Calea Victoriei pe marele poet, învăluit în aura enigmatică a geniului și a suferinței. Într-un text memorabil, un omagiu adus Poetului, pe care-l numește „Sfântul Preacurat al ghiersului românesc”, autorul *Cuvintelor potrivite* se legitimează în fața existenței și a lumii prin faptul că l-a

¹ *Eminescu a murit!*, *Familia*, nr. 26, 25 iunie-7 iulie 1889

întâlnit pe Eminescu, definindu-și identitatea prin această întâmplare fabuloasă a destinului. Iată câteva fragmente din evocarea argheziană: „A vorbi de poet este ca și cum ai striga într-o peșteră vastă... Nu poate să ajungă vorba până la el, fără să-i supere tăcerea. Numai graiul coardelor ar putea să povestească pe harpă și să legene din depărtare delicata lui singuratecă slavă. În toate veciile vizitate de atleții și bicicliștii filosofiei, el are vecia lui deosebită, închisă. Trebuie vorbit pe șoptite... Într-un fel, Eminescu e sfântul preacurat al ghiersului românesc. Din tumultul dramatic al vieții lui s-a ales un Crucificat. Pentru pietatea noastră depășită, dimensiunile lui trec peste noi, sus și peste văzduhuri. Fiind foarte român, Eminescu e universal. Asta o știe oricine citește: cu părere de rău că lacătul limbilor nu poate să fie descuiat cu cheile străine. (...) Mă numesc unul din oamenii în viață care l-au văzut pe Eminescu în carne și oase. Eram copil de șapte ani. L-am zărit pe Calea Victoriei... Trecea prin public un om grăbit, fără să ocolească, impetuos. «Uite-l pe Eminescu!» – a spus cineva, cu un glas pe care-l ții minte. Se pare că poetul nu mai făcea parte din viața lui și că trăia o metempsihoză străină. Nu puteam ști atunci cine era să fie Eminescu și ar fi fost normal să-i uit numele auzit. E curios că nu l-am uitat. Mi-a rămas în ureche, o dată cu tonul de stupefacție și de compătimire, probabil, cu care a fost rostit. Mi-a rămas aninat ca de o schiță de fum. Nu mă puteam gândi, atunci, că după 65 ani trecuți, voi evoca într-o pagină de tipar ceea ce începea să fie, încă de pe atunci, o amintire...” (ARGHEZI, 1960, 174-176). Apologia argheziană la adresa lui Eminescu cunoaște o nouă obiectivare într-un text datat 1960 (tableta *Eminescu*), la o sută zece ani de la nașterea poetului, într-o poetică geneză miologică: „Te întrebi de-i adevărat că s-a născut și el, ori de nu s-ar fi ivit, aproape mitologic, pe o furtună de tunete și trăznete lungi, din talazele mării, îndrăgite de Joe, tatăl lui de drept.” (ARGHEZI, 1983, 401). Omagiul liric culminează în recunoașterea Geniului ca atribut exclusiv al marelui poet la nivelul literelor noastre: „În literatura românească, Geniul e împărăția lui Eminescu, fiul biografic al unui fost minuscul, obscur târgoveț din Ipotești.” (Idem, 403). Arghezi îi dedică lui Eminescu și un poem, *Inscripție pe amfora lui* (1963): „Pășii încet, cu grijă tăcută, feții mei, / Să nu-i călcați nici umbra, nici florile de tei, / Cel mai chemat s-aline din toți și cel mai teafăr / Și-a înmuiat condeiful de-a dreptul în luceafăr.”

În *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică* (1929), Iorga îl numește pe Eminescu, în capitolul pe care i-l dedică, „expresia integrală a sufletului românesc”. (IORGA, 1988, 169). G. Călinescu, marele biograf și exeget al lui Eminescu², îl definește prin sintagmele: „Poetul Național” (titlul capitolului dedicat poetului din *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*) și „Poetul Nepereche”. Ilustrul critic își încheie *Viața lui Mihai Eminescu* cu un pasaj memorabil, iconic pentru eminescologie, reper în istoria receptării poetului național: „Astfel se stinse în al optulea lustru de viață cel mai mare poet pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pământul românesc. Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și câte o stea va veșteji pe cer în depărtări, până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale.” (CĂLINESCU, 2002, 219). Pentru Constantin Noica, Eminescu este „omul deplin al culturii românești”³, „un *uomo universale* în versiune românească” (NOICA, 2014, 131).

O cercetătoare italiană, Rosa del Conte, scrie o lucrare care va face epocă în istoria eminescologiei, cu titlul mai mult decât sugestiv: *Mihai Eminescu o dell'Assoluto*⁴. Dincolo de excepționalul demers hermeneutic pe care-l întreprinde asupra poeziei eminesciene, un act de recunoaștere și un elogiu în sine în fața „«miracolului» Eminescu”, iese în relief al analizei, încă în pagina de început a acesteia, un portret exemplar al poetului văzut ca exponent al unei spiritualități autohtone profunde, cu adânci rădăcini în timp și în spațiul spiritual al Răsăritului, ancorat, în același timp, în cultura și gândirea Occidentului. Iată fragmentul final al introducerii volumului: „Eminescu nu e o floare rară, desfăcută aproape prin miracol dintr-o sămânță adusă din întâmplare

² G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, 1933; *Opera lui Mihai Eminescu*, vol. 1-5, 1934-1936; *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, 1941

³ Constantin Noica, *Eminescu sau Gânduri despre omul deplin al culturii românești*, Editura Eminescu, București, 1975

⁴ Rosa del Conte, *Mihai Eminescu o dell'Assoluto*, Società Tipografica Editrice Modenese, 1961

pe solul Daciei de suflarea vânturilor apusene: este un astru țâșnit din adâncurile cerurilor din Răsărit, ca mărturie despre o civilizație tânără și nouă, dar înrădăcinată într-un trecut de veche cultură și de severă tradiție. Ca și a *Luceafărului* său, și lumina lui a străbătut, înainte să ajungă până la noi, o cale lungă.” (DEL CONTE, 2003, 29).

O discuție aparte o comportă sintagma „Luceafărul poeziei românești” prin intermediul căreia se face referire cel mai adesea la Eminescu. Conform lui Antonie Plămădeală (1926-2005), fostul mitropolit al Ardealului, în textul *Pasiunea pentru Eminescu este pasiunea tuturor* (volumul *Basarabia*⁵), expresia îi aparține lui Miron Cristea, cel care avea să devină primul patriarh al României (1925-1939). În 1895, acesta și-a susținut, la Universitatea din Budapesta, teza de doctorat *Mihai Eminescu. Viața și opera. Studii asupra unor creații mai noi din literatura română* (sub numele Elie Cristea), unul dintre primele studii solide din exegeza eminesciană și prima teză de doctorat în materie. Sintagma în cauză este folosită de autor în cuprinsul lucrării, scrisă în limba maghiară.

Mai târziu, gânditorul Petre Țuțea îl definește pe Eminescu prin două formule superlative: „Românul Absolut”, „Sumă lirică de voievozi”. Iată o memorabilă apologie a poetului făcută de filosoful socratic al culturii și civilizației românești: „Eminescu, despre care Iorga spune că-i expresia integrală a națiunii române, iar Blaga că reprezintă «ideea platonice de român», e românul absolut. L-am definit eu: sumă lirică de voievozi.” (ȚUȚEA, 2009, 46).

Cioran însuși, care își revendică gândirea din capodopera eminesciană *Rugăciunea unui dac* („Întreaga mea gândire vine din *Rugăciunea unui dac*”, „Recunosc încă o dată: descind direct din *Rugăciunea unui dac*”), deploră în *Schimbarea la față a României* tarele psihologiei și civilizației românești, existența anistorică, lipsa de întemeiere, profunzime și intensitate a trăirii, superficialitatea, fragmentarismul și mediocritatea. Eminescu și geniul lui, care îl proiectează în universalitate și în transcendența spiritului, ne oferă însă șansa salvării din condiția noastră minoră și a renașterii în istorie, prin speranța în resursele spirituale ale poporului român. Diatriba amară privitoare la neîmplinirea istorică românească se întâlnește cu apologia ridicată marelui poet, văzut de unii ca un miracol, iar de alții drept quintesență a spiritului autohton: „Tot ce s-a creat până acum în România poartă stigmatul fragmentarului. Afară de Eminescu, totul este aproximativ. Nici unul nu ne-am lăudat cu el. Căci nu l-am declarat, cu toții, o excepție inexplicabilă printre noi? Ce a căutat pe aici acel pe care și un Buddha ar putea fi gelos? Fără Eminescu, am fi știut că nu putem fi decât esențial mediocri, că nu este ieșire din noi înșine, și ne-am fi adaptat perfect condiției noastre minore. Sântem prea obligați față de geniul lui și față de tulburarea ce ne-a vărsat-o în suflet.” (CIORAN, 1993, 78). Și tot Cioran, într-o scrisoare către Noica (datată 5 martie 1970), în aceeași linie sceptică și critică la adresa neamului românesc, victimă a istoriei, a destinului și a propriei neputințe, își mărturisește fără echivoc admirația față de Eminescu și credința că poetul este șansa reabilitării noastre ca popor în propriii ochi și în ochii lumii: „E de la sine înțeles că-ți împărtășesc admirația pentru acest geniu care nu încetez să mă mir că a putut să apară printre noi. M-aș exprima chiar mai dur decât tine: fără Eminescu, neamul nostru ar fi neînsemnat și aproape de disprețuit...” (CIORAN, 2014, 311). În altă parte, autorul *Îndreptarului pățimaș* mai spune: „Eminescu este unul dintre marii scriitori ai lumii, greu traductibil însă. «Păcatul» e al limbii române, frumoasă și melodioasă, prin însăși esența ei.”⁶

Fragmentele și definițiile de mai sus sunt câteva dintre aprecierile critice emblematice, aparținând unor nume de prestigiu ale culturii românești, care au edificat, în timp, și l-au consolidat Mitul Eminescu. Lor li se adaugă altele, lansate, în special, prin intermediul istoriei și criticii literare ori prin diverse alte scrieri, poezie, proză, eseu, articole din presa culturală etc. În general, fiecare scriitor, dintre cei notabili, dar nu numai, a simțit nevoia să se raporteze la Eminescu ca la modelul absolut al creatorului. În aceste exerciții de admirație, unii au spus vorbe memorabile, care, pe lângă contribuția fundamentală a istoriei și criticii literare, au îmbogățit domeniul eminescologiei

⁵ Antonie Plămădeală, *Basarabia*, Tipografia Eparhială Sibiu, Sibiu, 2003

⁶ Apud Mihai Cimpoi, *Cioran : eminescianismul „culmilor disperării”*, *Caiete Critice*, nr. 7, 2011, p. 30

și au influențat procesul receptării publice. Astfel că, început încă din timpul vieții poetului, prin admirația contemporanilor, consacrat la nivelul criticii literare de cea mai autorizată voce a epocii, Maiorescu (*Direcția nouă în poezia și proza română*, 1872, *Eminescu și poeziile lui*, 1889), dezvoltat prin contribuțiile critice care au urmat, Mitul Eminescu a crescut și s-a perpetuat de-a lungul istoriei literaturii române moderne și contemporane până în zilele noastre. Astăzi, Eminescu rămâne simbolul cel mai înalt al culturii și spiritualității românești, mitul lui rezistând timpului, în ciuda tuturor vicisitudinilor culturale ori ideologice ori a seismelor revizuirilor de ordin axiologic și estetic. O probă semnificativă a actualității Mitului Eminescu o constituie faptul că, la inițiativa acad. Eugen Simion și cu susținerea Academiei Române, ziua de naștere a poetului (15 ianuarie) a fost declarată prin lege (Legea nr. 238 din 7 decembrie 2010) „Ziua Culturii Naționale”. Situația culturii românești sub auspiciile lui Eminescu reprezintă un act simbolic pentru identitatea noastră spirituală și deschiderea ei spre universalitate. Mitul Eminescu este un mit fondator al României moderne, conturat de Maiorescu, pe baza căruia s-a dezvoltat și a evoluat întreaga cultură românească de-a lungul secolului al XX-lea.

Mitul Eminescu a constituit, în timp, cadrul de manifestare a majorității judecăților de valoare la adresa poetului, în domeniul istoriei și criticii literare, al literaturii, dar și la nivelul receptării generale. Mitul a impus un model de abordare care a fost asumat și continuat în noi forme și metamorfoze. Judecățile critice exprimate prin formule memorabile au intrat în conștiința literaturii și în mentalul colectiv. Actul exegetic și cel al receptării s-au situat sub tendința unui mimetism critic, de perpetuare a judecăților anterioare, clasicizate, și de generare a unora noi, esențializate prin alte definiții superlative. Pe fondul acestei receptări, geniul eminescian a început să acopere și alte domenii decât poezia. În percepția publică, pe lângă cel mai mare poet, Eminescu a devenit și cel mai mare gazetar, cel mai mare prozator, gânditor politic, filosof, om de știință, economist, un geniu universal, un *homo universalis* modern, cum, de altfel, îl numise Noica (v. *supra*), care acoperea largile teritorii ale cunoașterii și creației. Autorul lui *Eminescu sau Gânduri despre omul deplin al culturii românești* avusese totuși luciditatea și echilibrul de a pune această definiție sub semnul aspirației nestăvilită spre cunoaștere a poetului, și nu al cunoașterii comprehensive și superlative a tuturor domeniilor explorate de acesta, cu mintea lui genială. Semnificativ, un fragment din lucrarea citată: „Te uiți cum se luptă cu neștiința proprie omul acesta de la 18 ani până la 33 – căci atât i-a fost dat să fie stăpân pe gândurile sale (mai sunt gânduri și după 33 de ani, dar de cele mai multe ori deșarte); îi vezi vrednicia, zbuțiumul, pragurile – și te înduioșezi. Cazi peste câteva cuvinte scrise în grecește. Scria frumos grecește, dar iată, rămăsese corijent la Blaj tocmai la limba greacă (probabil pentru că nu știuse câteva verbe neregulate). Germana o știa bine din tinerețe și îi plăcea adesea să pună în paralelă cuvinte românești și germane; dar mergând din manuscris în manuscris vezi lămurit și *ce nu știa* Eminescu. (...) Pe de altă parte, câte lucruri nu-i sunt necunoscute în materie de științe! (...) Câte îi rămân neștiute chiar în materie de cultură umanistă!” (NOICA, 2015, 116-117). O tendință iconodulă, obiectivată prin metafore, superlative și hiperbole, tradusă în abuzuri stilistice și excese de imagine, a marcat întreaga istorie a reprezentării poetului și a receptării operei sale, Eminescu fiind astfel situat în polul absolut al valorii și al geniului, intangibil, etern, la distanțe incomensurabile de restul muritorilor și de contingent. Prin înclinația publică spre hiperbolizare, Mitul Eminescu, născut firesc la întâlnirea cu un creator excepțional, a fost supramitizat. Pe această coordonată, receptarea lui Eminescu și-a continuat evoluția în direcția unei apologii construite lexical și stilistic, într-o enormă „beție de cuvinte” și de definiții metaforice excesive, uneori aberante, exprimate în cod poetic de diverși „oratori, retori și limbuți”. Această tendință a adus cu sine riscul limitării receptării poetului la enunțarea de fraze și formule encomiastice, creând iluzia cunoașterii operei, dar ținând la distanță publicul, sub fascinația definițiilor, de poezia eminesciană. În timp, procesul de hipermitizare a generat un fel de suprasaturație și rutină la nivelul imaginii publice, care nu a întârziat să genereze reacții, în special după 1990.

Demitizarea Poetului Național

În cursul activității sale literare și jurnalistice, ca redactor și apoi ca redactor-șef al ziarului conservator *Timpul*, Eminescu are și prieteni, dar și adversari literari ori politici. Adversitatea este fundamentată pe cauze estetice sau argumente ideologice, pe apartenența la grupări literare sau partide diferite ori, pur și simplu, pe motive care țin de natura umană, altfel spus pe invidia pe care unii i-o nutresc poetului. Între adversarii lui Eminescu se numără N. T. Orășanu (cel care îi explică numele prin particulele *Emin-secu*), Nicu Xenopol (fratele lui Alexandru Xenopol), Aron Densușianu, Grigore Gellianu, Alexandru Grama, Anghel Demetriescu. Unii dintre aceștia îi contestă valoarea literară în rânduri denigratoare publicate în gazetele vremii. Elocvent este modul cinic, de o rară cruzime, în care este anunțată căderea poetului de presa situată pe poziții ideologice adverse: „Dl Mihai Eminescu, redactorul ziarului «Timpul», a înnebunit. Dl Paleologu va lua direcțiunea sus-zisului ziar.”⁷ Un adversar redutabil al lui Eminescu este Alexandru Macedonski. Eminescu însuși se arată, în articolele din *Timpul*, necruțător cu poetul „Noptilor”, criticându-l și pe acesta, personaj incomod, intolerant și elitist, cu aere de aristocrat, animat de o vanitate exacerbată, prin care se auto-proclamă cel mai mare poet în viață și geniu al poeziei, criticându-i și poezia. Un exemplu semnificativ este următorul fragment al lui Eminescu, *Homer și Macedonski (Opere, vol. XV, Fragmentarium)*: „Dacă ar exista o înaintare absolută în omenire – un spor real de puteri – atunci Homer ar trebui să fi fost un măgar și Macedonski un geniu – pe când tocmai contrariul e adevărat.” Episodul culminant din această polemică dramatică îl constituie epigrama pe care Macedonski o publică în *Literatorul* în 1883, după ce Eminescu, în urma primei prăbușiri psihice, este internat în sanatoriul doctorului Șuțu: „Un X... pretins poet – acum / S-a dus pe cel mai jalnic drum... / L-aș plânge, dacă-n balamuc / Destinul său n-ar fi mai bun, / Căci până ieri a fost năuc / Și nu e azi decât nebun!”⁸ Epigrama, care se spune că ar fi fost scrisă de Teleor, autor obscur, colaborator la *Literatorul*, a stârnit, și în urma demersurilor pe frontul opiniei publice ale lui Grigore Ventura, o imensă revoltă la adresa prezumtivului autor, poetul rozelor. Raportând epigrama la anunțul mortuar din ziar, Călinescu, cel mai important biograf și exeget al poetului, care afirmă, totuși, paternitatea macedonskiană a înveninatei producții versificate, comentează: „Poate nu mai crudă fu nefericita și seaca epigramă a lui Al. Macedonski, care însă atrase autorului indignarea unanimă...” (CĂLINESCU, 2002, 197). Fapt notabil din punct de vedere etic pentru societatea timpului, epigrama în cauză a determinat punerea lui Macedonski la stâlpul infamiei, excluderea lui din circuitul literar și marginalizarea poetului în viața culturală și publică. Macedonski a trăit ca un proscris, la limita subzistenței, purtând toată viața stigmatul abominabilului gest comis sau numai atribuit.

La mijlocul secolului următor, receptarea lui Eminescu intră într-un con de umbră odată cu instalarea regimului comunist în România, în prima perioadă a acestuia, până în anii '60. Poetul cade victimă procesului de epurare a culturii române, prin care autorii neconvenabili ideologiei totalitare sunt eliminați din literatură și din școală. Printre ei, Arghezi, Blaga și mulți alții. Eminescu este și el „epurat”, iar din opera lui nu rămân valabile decât câteva creații: poemul *Împărat și Proletar* (reduc la discursul proletarului), *Scrisoarea III* (fragmentar) și postuma *Viața*. Cel puțin așa stau lucrurile în 1950, la celebrarea centenarului nașterii poetului. Din perspectivă ideologică, *Împărat și Proletar* este poemul care convine regimului de inspirație sovietică prin sublinierea contradicțiilor dintre clase, prin exaltarea proletariatului și prin ideea luptei de clasă. În acest cadru istoric și dogmatic, mitul Eminescu se clatină. Autorul „Luceafărului” este chiar coborât de pe soclul de Poet Național. În locul lui este urcat A. Toma, un autor fără valoare, versificator mediocru, promotor al realismului socialist în literatura română, agreeat de regimul politic și considerat, oficial, „urmașul lui Eminescu”. A. Toma devine academician în 1948, iar, în 1950, la 75 de ani de viață, este sărbătorit, cu fast, în Academia Română. Ironie a istoriei și a literaturii,

⁷ Gala Galaction, *Viața lui M. Eminescu*, Buc., Bibl. «Dimineața», nr. 12, 1924, apud G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Editura Academiei Române, București, 2002, p. 228

⁸ Al. A. Macedonski, *Epigramă*, în *Literatorul*, 1883, p. 413, iulie, nr. 7, apud G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Editura Academiei Române, București, 2002, p. 230

umilire cinică a „divinului critic” de către corifeii regimului, G. Călinescu, marele exeget și biograf al lui Eminescu, îi elogiază, în Aula Academiei, poezia „urmașului” acestuia. „Regimul” literar al lui Eminescu, la mijlocul anilor '50, nu este consecința vreunei crize a receptării ori a vreunei dezbateri estetice, ci rezultatul subordonării ideologice a literaturii și al epurării culturii, laolaltă cu instaurarea unei noi ordini culturale. Eminescu este, și el, o victimă a ideologiei comuniste, debitoare viziunii staliniste asupra literaturii și culturii, care adoptă drept instrument de educare estetică și de manipulare a maselor realismul socialist. După depășirea fazei dogmatice a regimului comunist, poetul este reabilitat, reintrodus treptat în programele și manualele școlare și repus pe soclul său de Poet Național. Odată cu ascensiunea naționalismului comunist din deceniile următoare, Mitul Eminescu ia un nou avânt în conștiința literaturii române și a publicului, cu toate exagerările, abuzurile stilistice și poncifele estetice. La începutul anilor '80, odată cu editarea volumului IX din *Opere*, Eminescu este acuzat de fascism, legionarism, huliganism și antisemitism, prin referire la textele lui jurnalistice.

În anii '90, este declanșat în spațiul culturii românești un proces al revizuirilor estetice, care pune în discuție valoarea și poziția unora dintre scriitorii emblematici ai literaturii române. Între aceștia, Arghezi, Sadoveanu, Camil Petrescu, Mircea Eliade, Constantin Noica, Ion Caraion etc. În actul critic sunt implicate nu numai criteriile estetice, ci și judecăți de ordin etic și istoric. Sensul procesului îl constituie ideea că, periodic, valorile culturii trebuie supuse unui examen estetic pentru a se verifica valabilitatea și rezistența judecăților consacrate și în ce măsură timpul și evoluțiile de la nivelul literaturii influențează procesul receptării critice. Reevaluarea autorilor de marcă ai literaturii noastre antrenează tendința de relativizare axiologică și estetică a operei acestora și de schimbare a ierarhiilor literare.

Ca figură iconică a culturii și spiritualității românești, Eminescu este, și el, inclus în procesul rejudecării estetice și istorice. Sunt reiterate, la noi intensități, acuzații de naționalism și protolegionarism la adresa poetului. Un atac de o surprinzătoare agresivitate vine chiar din direcția unui exeget al lui, care a avut o importantă contribuție în revelarea valorii poeziei eminesciene postume, Ion Negoitescu. Într-un interviu din 1991, criticul îl supune pe Eminescu unei judecăți nemiloase cu privire la ideile lui politice, calificându-l în termeni de o violență fără precedent: „un om politic execrabil (...), un protolegionar, ideile lui stau la baza ideilor politice ale lui Cuza, Nae Ionescu, Codreanu, Sima.”⁹ Poetul devine un „caz” al culturii românești la sfârșit de secol și de mileniu, prin „dosarul” pe care i-l deschide revista *Dilema*, numărul 265 (27 februarie-5 martie 1998). Numărul în cauză își propune să examineze mitul Eminescu prin grila unor abordări ieșite din tiparele exegezei și receptării eminesciene, „transparente” și demitizante. Urmărind să spună, în sfârșit, „adevărul” despre Eminescu, publicația întreprinde, cel puțin la nivelul intenției, un exercițiu de „sinceritate” cu privire la poet, în „cercul strâmt” al receptării subiective, eliberate de poncife estetice. În primă instanță, autorii doresc să atragă atenția asupra lui Eminescu într-un mod șocant, să provoace, prin poziții extreme, nonconformiste și detabuizante, un cutremur în spațiul culturii și al opiniei publice. Intenția lor pare a fi aceea de a clătina statuia lui Eminescu, de a-i verifica rezistența la seisme estetice și biografice, de a o dărâma chiar, în ultimă instanță, pronunțându-se fiecare în limitele hermeneutice ale propriei percepții culturale, axiologice și estetice. Atrag atenția, în cadrul acestui demers publicistic, o serie de opinii emise de autorii implicați. Între ele, pot fi citate: „Poezia lui Eminescu nu mă încânta, de fapt ea nici nu exista pentru mine, decât cel mult ca obligativitate școlară – era, deci, lipsită de substanță. La rândul lui, poetul însuși era ceva inert și ridicol, ca o statuie goală pe dinăuntru și cu dangăt spart.” (C. P. Bădescu – coordonatorul numărului); „...poezia lui Mihai Eminescu mă lasă rece. Mai rece decât poezia predecesorilor săi înșirați în *Epigonii*. Nu cred că Eminescu este poetul nostru național și universal.” (Răzvan Rădulescu); un alt autor (Mircea Cărtărescu) scoate în evidență câteva particularități ale poetului: numit Titi de Veronica, păros, cu platfus la ambele picioare, nebarbierit, cu dinții galbeni, neîngrijit

⁹ Apud Eugen Simion, *Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor*, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2015, p. 7

și cu haine murdare, cu răs zgomotos, suferind de psihoză maniaco-depresivă, chinuit de ulceratii, răvășit de crize violente; cu referire la statuia lui Eminescu din fața Ateneului Român, alt participant la discuție opinează: „Mă întreb cum să nu râzi în fața unui Eminescu nud și cum să nu-ți închipui instantaneu figurile altor scriitori în aceeași ipostază.”; de vreme ce „în imaginarul cultural românesc, el a fost de mult asimilat cu Iisus”, Eminescu nu stârnește râsul, fiind ca „un Hristos, un întemeietor de religie care să stea în istoria literaturii române ca un fermoar, împărțind-o și, în același timp, sudându-i acesteia cele două părți echivalente cu *Vechiul Testament* și *Noul Testament*.” (T. O. Bobe); „Atâta vreme cât Eminescu va fi obiect de cult, sensibilitatea culturală românească va fi una provincială, plictisitoare și vetustă. Eminescologii o vor muzeifica, iar școlarii o vor silabisi.”, spune un alt participant (Cristian Preda), care adaugă: „Eminescu trebuie contestat și demitizat, dar nu pentru rudimentele sale de gândire politică. Din acest punct de vedere, el este realmente nul. Nu ai obiect.”

Demersul revistei *Dilema* este, în sine, un episod semnificativ în cadrul procesului receptării eminesciene actuale. Într-o primă instanță, el pune problema receptării poetului în contemporaneitatea imediată, ceea ce, ca principiu, poate fi util în dialectica procesului și actualizarea imaginii în raport cu evoluțiile și exigențele estetice. Pe fond, însă, nu reușește să întreprindă o dezbateră autentică, cu argumente estetice substanțiale și credibile, cu interpretări demne de atenție în cadrul eminescologiei. Pozițiile expuse de participanții la întreprinderea publicistică sunt păreri în limitele subiectivității și receptării personale ale emitenților. Prin textele publicate, procesul intentat lui Eminescu nu se dovedește decât un act de apostazie fără substanță, un gest iconoclast și teribilist, cu sens nihilist. În definitiv, fiecare, scriitor sau nu, are dreptul la propria opinie cu privire la Eminescu. Faptul că pe unul poezia lui Eminescu „îl lasă rece”, iar altul nu crede că Eminescu este poetul nostru național și universal, faptul că pentru cineva detaliile fizice și fiziologice sunt importante în judecarea poetului ori că pentru altcineva el este nul ca gânditor politic, toate acestea nu afectează cu nimic poziția estetică a poetului în cadrul literaturii și culturii românești. Importanța demersului publicistic a fost supralicitată, iar reacția publică la exercițiul negator al *Dilemei*, o provocare în esența lui, supradimensionată, deși justificată. Numărul din *Dilema*, departe de a demola statuia poetului și de a arunca în aer Mitul Eminescu, nu a reușit decât să stârnească un uriaș scandal de presă și revoltă în lumea literară. Resorturile reacției conduc nu la o atitudine de conservatorism al receptării în limitele procustiene ale mitului, ci la bunul-simț al argumentului estetic și axiologic pe care se cere fundamentată orice poziție critică.

Semnificativ în dezbateră creată în jurul „Cazului Eminescu” este și un text semnat de H. R. Patapievici, *Inactualitatea lui Eminescu în anul Caragiale*, apărut în anul 2002, în revista *Flacăra*, nr. 1-2, un text cu o receptare ciudată și un destin dramatic. Articolul, care, la rândul lui, a generat un imens scandal public, vorbește de „inactualitatea lui Eminescu” din perspectiva culturii române de azi și a tinerilor care vor să-și facă un nume prin alinierea la evoluțiile din culturile occidentale. Înțeles corect, articolul face o analiză a receptării poetului în datele mentalității culturale de azi, constituind, în fapt, o critică a atitudinii, oportuniste în esența ei, de respingerea a valorilor culturii românești și de sincronizare, cu orice chip, mimetică și superficială, cu valorile, modelele și tendințele din alte spații culturale. Repus în cadrul receptării juste, în conformitate cu intențiile auctoriale, textul operează cu câteva idei care exprimă o mentalitate în expansiune la nivelul culturii românești de azi. Ele reprezintă tot atâtea avertismente și semnale de alarmă în raport cu receptarea poetului, periclitată nu prin argumente de substanță, ci prin judecăți inconsistente și conjuncturale. Iată câteva fragmente din textul lui Patapievici: „Eminescu nu mai e la modă deoarece nu mai dă bine.”; „înțelegem amploarea prăbușirii cotei lui Eminescu la bursa valorilor proclamate la lumina zilei”; „în timp ce Caragiale pare a nu avea nici un cusur, de Eminescu am început să ne jenăm”; „Pentru noua tablă de valori acceptate, Caragiale a fost găsit politic corect, în timp ce punerea lui Eminescu la patul lui Procust al noului canon importat din țările progresiste a arătat fără dubiu că fostul poet național al României clasice e politic incorect”; „ca poet național, Eminescu nu mai poate supraviețui, deoarece noi ieșim azi din zodia naționalului.”; „Profund el nu mai poate fi considerat, deoarece categoria profundului, nefiind

postmodernă, nu mai e prizată de intelectualii progresiști.”; „Din punct de vedere politic, Eminescu pare a fi irecuperabil.”, „Eminescu nu ne mai poate apărea decât ca exasperant de învechit”; „Pentru nevoia de chip nou a tinerilor care în cultura română de azi doresc să-și facă un nume bine văzut afară, Eminescu joacă rolul cadavrului din debara.”

Recuperări literare și biografice

Dincolo de pendularea între mitizare și demitizare, într-o epocă în care se părea că resursele domeniului sunt consumate, eminescologia a înregistrat și progrese notabile. Primul îl constituie tipărirea Caietelor lui Eminescu, visul mai vechi al lui Noica și al predecesorilor săi (au existat mai multe tentative, soldate cu eșecuri), un act de importanță excepțională pentru cultura românească, realizat sub autoritatea Academiei Române și sub coordonarea academicianului Eugen Simion. În 1902, Titu Maiorescu donează Academiei Române lăzile cu manuscrise pe care i le încredințase Eminescu. Într-o scrisoare (25 ianuarie 1902) către înaltul for de cultură și știință, mentorul *Junimii* își argumentează astfel gestul: „De la Mihail Eminescu posed, datorite mie de dânsul în diverse ocazii, multe manuscrise, parte poezii publicate, parte încercări, fragmente și variante de poezii nepublicate, parte studii, traduceri și articole în proză. Toate aceste manuscrise, așa cum se află: în cărți cartonate, în caiete cusute și în foi volante, vi le trimit alăturat și le dăruiesc, la rândul meu, Academiei Române, pentru a servi celor ce se vor ocupa în viitor cu cercetări mai amănunțite asupra vieții și activității marelui nostru poet.” Cercetarea ulterioară a manuscriselor (46 de volume, însumând circa 14.000 de file) și descoperirea postumelor au luminat părți necunoscute ale universului eminescian și au revelat un alt chip al poetului și al poeziei sale. Tipărirea caietelor lui Eminescu reprezintă, de aceea, un moment de importanță majoră în destinul operei sale. Laboratorul de idei eminescian își deschide astfel larg ușile către cercetători, exegeți și cititori, care pot pătrunde astfel în universul gândirii și creației poetului. Pentru Noica, manuscrisele lui Eminescu reprezintă „un miracol al culturii românești” (NOICA, 2014, 22), „un spectacol extraordinar pe care ți-l dă o conștiință de cultură deschisă către tot” (idem, 23). La nivelul culturii universale, caietele lui Eminescu, „un document atât de impresionant și complet”, ar putea avea un unic corespondent în caietele lui Leonardo (idem, 23). Din caietele eminesciene, prinde contur chipul unui *uomo universale*, care aspiră spre tot, spre întreg, prin cunoaștere: Eminescu (idem, 115). Prin cele 38 de volume tipărite între anii 2004-2009, care reproduc prin facsimilare manuscrisele, cultura românească recuperează integral moștenirea eminesciană, iar eminescologia intră într-o nouă epocă.

Biografia poetului reprezintă, în continuare, un domeniu care continuă să fie explorat, în unele cazuri cu mijloace empirice, iar în altele cu instrumente științifice. O temă actuală pentru mulți, prin faptul că rămâne învăluită într-un halou de obscuritate, este moartea lui Eminescu. A luat amploare în aria eminescologiei o teorie cu privire la prăbușirea psihică și moartea poetului bazată pe teza că acesta ar fi fost victima unei conspirații politice. Conform teoriei conspiraționiste, Eminescu, gazetar incomod, care deranja lumea politică, antrenată în jocuri duplicitate, manevre și aranjamente, prin critica pe care o exercita în paginile ziarului *Timpul*, care, mai mult decât atât, milita pentru emanciparea românilor ardeleni de sub tirania austro-ungară și pentru unirea Transilvaniei cu România, ar fi fost redus la tăcere de serviciile secrete austriece în complicitate cu politicieni români. În scenariul avansat de această teză, Eminescu ar fi fost otrăvit intenționat cu mercur, sub pretextul tratării sifilisului, ceea ce i-a provocat, în cele din urmă, moartea. Un rol nefast în această monstruoasă conspirație, l-ar fi jucat, conform partizanilor teoriei, însuși Maiorescu, complice la eliminarea poetului. Reacțiile la această ipoteză în expansiune printre amatorii de senzational în istoria literaturii, dar și printre unii cercetători nu au întârziat să apară. Criticul Eugen Simion amendează undeva teoria conspiraționistă, acuzându-i, retoric, cu sarcasm reținut, enormitatea și absurditatea: „Descoperim, acum, că ireproșabilul, olimpiantul, demnul Maiorescu, acela care, la moartea poetului, scrisese o frază memorabilă despre posteritatea lui lirică (...)”¹⁰, Maiorescu, citim prin unele comentarii critice recente, n-ar fi ce se crede, ci altceva, și

¹⁰ V. supra

anume: un individ egoist, gelos și duplicitar, șeful unei monstruoase cabale, omul serviciilor secrete austriece, în fine, vestea cea rea pe care ne-o dau acești cronicari ai moravurilor românești este că Maiorescu a participat activ la eliminarea din spațiul public și chiar la asasinarea incomodului gazetar de la *Timpul*.” (SIMION, 2015, 8).

Cercetarea biografiei eminesciene a înregistrat un important pas înainte printr-un proiect cultural și științific inițiat și coordonat de academicianul Eugen Simion, prin Fundația Națională pentru Știință și Artă. Criticul a readus în dezbatere boala și moartea poetului și, în încercarea de a descoperi adevărul biografic, a supus această temă unei analize științifice complexe, multi- și interdisciplinare, prin convocarea unor autorități din domeniul științelor medicale. Concluziile cercetării de specialitate au fost strânse într-o lucrare care reprezintă, astăzi, cel mai solid document științific și medical cu privire la bolile de care a suferit poetul și la cauzele morții sale, volumul *Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor* (Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2015). În ceea ce privește boala poetului, s-a impus la nivelul istoriei literare ideea, promovată de G. Călinescu în *Viața lui Mihai Eminescu*, conform căreia marele poet ar fi suferit de sifilis, boală care a antrenat o întreagă patologie a degradării și un proces de degenerescență progresivă. Susținută de prestigiul criticului și bazată pe interpretări medicale eronate din perioada bolii și morții poetului, teoria suferinței luetice s-a impus ca adevăr ultim și oficial.

Analiza științifică întreprinsă sub auspiciile Fundației Naționale pentru Știință și Artă a stabilit un diagnostic final, fundamentat pe întreaga literatură de până acum cu privire la boala și moartea lui Eminescu și pe științele medicale de astăzi. Eminescu nu a suferit de sifilis, ci de „tulburare afectivă bipolară tip I, cu episoade maniacale acute cu factori psihotici congruenți cu dispoziția, alternate cu perioade subclinice depresive și cu remisii (parțiale) interfazice.” (Prof. dr. Dan Prelipeanu, *Eminescu și boala sa psihică. Argumente din perspectiva psihiatriei actuale*, SIMION, 2015, 98). Tratamentul cu mercur, administrat pentru presupusa infecție luetică, a dus la intoxicarea hidrargirică progresivă a poetului, la agravarea condiției psihice și a stării lui generale până la degradarea ireversibilă a acesteia și la moarte. Iată o concluzie de specialitate, lipsită de echivoc: „În privința marelui nostru poet Mihai Eminescu, datele deținute, fundamentate pe documente, mărturii, scrisori, date clinice, date anatomo-patologice (autopsia), pledează neîndoiește pentru o patologie afectivă, un sindrom maniaco-depresiv. Erorile de diagnostic și implicit tratamentul cu mercur de lungă durată, pentru un presupus lues, au supraadăugat sindromului maniaco-depresiv o componentă neurotoxică cu o agravare a depresiei și apariția altor simptome psihice, neurologice și organice. Toate acestea au dus la deteriorarea gravă a stării de sănătate a marelui poet grăbindu-i sfârșitul.” (Acad. Victor A. Voicu, *A contribuit intoxicația iatrogenă cu mercur la patografia lui Eminescu?*, SIMION, 2015, 71).

O receptare între extreme. Întoarcerea la operă

Încă din timpul vieții poetului, s-a creat un Mit Eminescu, care a crescut în postumitate și s-a perpetuat până astăzi, sub auspiciile unor sintagme precum: „Poetul Național” (G. Călinescu), „Expresia integrală a sufletului românesc” (N. Iorga), „Omul deplin al culturii românești” (C. Noica) etc. Tot din timpul vieții sale, în anii de suferință și întunecare, poetul a fost și denigrat. Semnificativă este celebra epigramă atribuită lui însuși Macedonski: „Un X, pretins poet, acum...” Această receptare oscilatorie între poli opuși a continuat de-a lungul celor peste 25 de lustri de la moartea poetului. Nu este neobișnuit pentru un geniu de dimensiuni universale, în special într-o lume dominată de „mititei” veleitari și veninoși. Dar receptarea poetului se polarizează, ca tendință, în moduri radicale, sub imperiul unui pathos fie apologetic, fie nihilist. Eminescu este, pe de o parte, mitizat, idealizat, adulat, sanctificat, pe de alta, demitizat, denigrat, demolat, negat, desființat. Într-un joc dialectic, mitizarea determină demitizarea, exaltarea elogiioasă, devenită rutină, generează negarea. Ambele tipuri de înțelegere și poziționare sunt abordări extreme: prima determină situarea poetului într-un câmp al receptării apologetice și reducerea lui la o serie de definiții superlative; cea de-a doua, în numele necesității relecturii și revizuirii, exprimă un alt tip de

extremism, nihilist și demolator. Este o abordare schizoidă, care, în definitiv, trădează dificultatea posterității de a se apropia de poet în tăcere, cu o privire nouă, proaspătă, necoruptă de efuziuni patetice și neotrăvită de veninul denigrării și al negării sub stindardul reevaluării și al europenismului. Pe poet trebuie să-l privim, fără patimă și fără ură, dincolo de sintagme idolatre și de accese iconoclaste, printr-o prismă estetică și axiologică, în raport cu valorile și canonul estetic ale timpului lui, și nu din perspectiva valorilor ori pseudo-valorilor de azi. Trebuie să-i citim și să-i recitim opera, cu luciditate, competență și bună-credință, fără închistare în marote encomiastice ori în priviri obtuze, radicale și extremiste.

Bibliografie

- ARGHEZI, Tudor, *Tablete de cronicar*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1960
- ARGHEZI, Tudor, *Scrieri*, vol. 33, Editura Minerva, București, 1983
- CĂLINESCU, G., *Viața lui Mihai Eminescu*, Editura Academiei Române, București, 2002
- CĂLINESCU, G., *Opera lui Mihai Eminescu*, vol. 1-4, Editura Minerva, București, 1985
- CĂLINESCU, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1941
- CIORAN, Emil, *Schimbarea la față a României*, Editura Humanitas, București, 1993
- CIORAN, Emil, *Ispita de a exista*, Editura Humanitas, București, 1992
- CIORAN, Emil, *Scrisori către cei de-acasă*, Editura Humanitas, București, 2014
- DEL CONTE, Rosa, *Mihai Eminescu o dell'Assoluto*, Società Tipografica Editrice Modenese, 1961
- DEL CONTE, Rosa, *Eminescu sau despre Absolut*, Ediția a II-a, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003
- IORGA, NICOLAE, *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică*, Editura Minerva, București, 1988
- MAIORESCU, TITU, *Opere. I Critice*, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Univers Enciclopedic, București, 2005
- MANOLESCU, NICOLAE, *O istorie critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2009
- NOICA, CONSTANTIN, *Eminescu sau Gânduri despre omul deplin al culturii românești*, Editura Humanitas, București, 2014
- SIMION, EUGEN (coordonator), *Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor*, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2015
- ȚUȚEA, Petre, *322 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea*, Editura Humanitas, București, 2009

**THE PICARESQUE TRADITION AND ITS SURVIVAL
INTO MODERN AGE
LA TRADITION PICARESQUE ET SES ÉCHOS MODERNES
TRADIȚIA ROMANULUI PICARESC ȘI TRANZIȚIA CĂTRE
MODERNITATE**

Simona Ioana LEONTI

Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași
Școala Doctorală de Studii Filologice
Bulevardul Carol I, 11, 700506, Iași, România
simona.leonti@yahoo.com

Abstract

The current paper aims to reflect the filiation links connecting Camilo José Cela's novel Nuevas andanzas y desventuras de Lazarillo de Tormes (1955) to a much broader tradition: the picaresque, whose most iconic textual representation is La vida de Lazarillo de Tormes y de sus fortunas y adversidades, published anonymously in 1554 in Burgos, Alcalá de Henares and Antwerp. The article sets out to discover and analyze the main traits of picaresque literature and the manner in which they are recreated in the modern text, while also highlighting the most significant changes operated in the target text (represented by the Romanian translation of Cela's work, as well as that of traditional Lazarillo) in order to overcome idiomatic translation difficulties.

Résumé

Cet article vise à approcher la filiation que s'établit entre le roman de Camilo José Cela, Nuevas andanzas y desventuras de Lazarillo de Tormes (1955) et la tradition du roman picaresque. On qualifie souvent de picaresques un ensemble de romans espagnols qui, sous forme autobiographique, racontent les aventures d'un personnage de basse extraction (le pícaro), sans métier, serviteur aux nombreux maîtres, volontiers vagabond, voleur ou mendiant. Le genre s'ouvre en 1554 par une œuvre anonyme, la Vie de Lazarillo de Tormes, publiée à Burgos, Alcalá de Henares et Antwerp. Cet article veut découvrir et analyser les principales caractéristiques du picaresque, la façon dont ils sont recréés dans le texte moderne, en soulignant au même temps les changements les plus importants réalisées dans le texte cible (la traduction en langue roumaine du texte de Camilo José Cela, et aussi le Lazarillo traditionnel) afin de surmonter les difficultés idiomatiques de la traduction.

Rezumat

Prezentul articol urmărește să ilustreze modul în care romanul lui Camilo José Cela, Nuevas andanzas y desventuras de Lazarillo de Tormes, se înscrie în dialectica tradiție/ inovație prin apartenența la modelul narativ denumit literatura picarescă, al cărei principal reprezentant textual este La vida de Lazarillo de Tormes y de sus fortunas y adversidades, roman cu autor necunoscut publicat în 1554, în trei orașe simultan: Burgos, Alcalá de Henares și Anvers. Lucrarea își propune să descopere și să analizeze principalele trăsături ale literaturii care îi are în centru pe pícaros, subliniind maniera în care acestea sunt recreate în textul modern. De asemenea, sunt identificate cele mai importante schimbări aduse textului țintă (traducerile în limba română; atât a romanului celian, cât și a tradiționalului Lazarillo) cu scopul de a depăși dificultățile idiomatice ale traducerii.

Key words: *translation strategies, idiomatic structures, picaresque novel, Camilo José Cela, Lazarillo.*

Mots clés: *stratégies de traduction, expressions idiomatiques, roman picaresque, Camilo José Cela, Lazarillo.*

Cuvinte cheie: *strategii traductologice, structuri idiomatice, roman picaresc, Camilo José Cela, Lazarillo.*

I. Considerații inițiale

Începuturile romanului spaniol se caracterizează, în secolul al XVI-lea, printr-o perspectivă duală; o mare parte din opere prezintă viața într-o manieră idealizată, evazionistă, prin tratarea unor teme care nu au nimic de-a face cu realitatea socială, politică sau economică a țării. Putem încadra aici romanele cu tematică *maură*, ce portretizează relații dificile între protagoniști aparținând celor două culturi în vremea Reconquistei, romanele cu tematică *păștorescă*, în care acțiunea se desfășoară în mijlocul naturii pe care o idealizează, și *romanele cavalierești*, care au în centru figura cavalerului rătăcitor. În opoziție cu acestea se dezvoltă romanele *picaresci* ce reflectă viața cotidiană anodină, mizeră, lipsită de scop și de valori morale înalte, portretizând straturile de jos ale societății: hoții, infirmii, cerșetorii, hoinarii, bandiții. Sunt înfățișați cu trăsăturile cele mai dizgrațioase, în portrete voit exagerate, schimonosite pentru a sublinia nu doar scârnia trupului, ci și pervertirea interioară pe care mizeria generalizată și lipsurile de orice fel le cauzau.

Matrice deosebit de prolifică în literatura spaniolă a Secolului de Aur, al cărei model primar este reprezentat de romanul *Viața lui Lazarillo de Tormes*, cu autor necunoscut¹, apărut în 1554 la Burgos, Alcalá și Anvers, proza picarescă este o reflectare autentică și proteică a vieții în toată urâtenia și diformitatea ei. Surprinde prin felul în care anticipează romanul modern: este o narațiune realistă, cu personaje bine conturate și un protagonist pe care nevoia îl îndeamnă să ia calea drumetiei, într-o călătorie inițiată în care cei mai loiali tovarăși de drum vor fi singurătatea și foamea. Dacă până atunci romanul tradițional spaniol înfățișa figuri nobile, de *hidalgos*, protagoniști cu un comportament exemplar ce ilustrau cele mai înalte virtuți umane (onoarea, curajul și virtutea în sens religios), romanul picaresc portretizează un antierou, figura diametral opusă cavalerului. În vreme ce primul și-ar sacrifica oricând viața pentru un ideal nobil, pentru pícaro, viața este scopul ultim, ei îi sacrifică totul: onoare, dragoste, dreptate și loialitate. Ascensiunea pe scara socială sau chiar subzistența –asigurarea aceluiași trai precar– sunt singurele țeluri care îl animă. În tradiția picarescului se inserează mari clasici ai literaturii spaniole, precum Quevedo, cu *Don Pablos Buscón, ejemplo de vagamundo y espejo de tacaños/ Istoria vieții pehlivanului numit don Pablos, pildă pentru orice vântură-lume și oglindă a pezevenghilor* -1626; elemente picaresci regăsim și la Cervantes, în *Novelas ejemplares* - 1613, însă manifestarea cea mai deplină a genului se întâlnește la Mateo Alemán, în *La vida de Guzmán de Alfarache, atalaya de la vida humana/ Viața lui Guzman de Alfarache, iscoadă a vieții omenești* - 1599. Pe lângă romanele deja menționate, au existat numeroase rescrieri, adaptări, continuări apocrife etc.

Dicționarul Academiei Spaniole definește noțiunea de *pícaro* drept „personaj ce aparține straturilor inferioare ale societății, viclean, isteț și hoinar, protagonist al genului literar omonim apărut în Spania secolului al XVI-lea”(DRAE²). Deși există un echivalent românesc în substantivul *ștrengar*, traduceri au optat pentru calchiere (*pícaro-ul*) sau echivalare metaforică prin sintagma *vântură-lume*, ce se suprapune perfect (la nivel semantic și formal) lexemului *vagamundos* creat

¹ Atribuită cel mai adesea lui Diego Hurtado de Mendoza, ilustru literat spaniol, dar și –de către unii critici moderni– lui Sebastian de Orozco.

² Diccionario de la Real Academia Española, consultat online la adresa lema.rae.es, la 18 februarie 2018.

prin paronomază de la verbul *vagar*, „a hoinări, a cutreiera” și substantivul *mundo*, „lume” în forma de plural.

Contextul socio-politic al Spaniei de după războiul civil este asemănător cu cel Spaniei imperiale din vremea lui Carol Quintul: o societate în tranziție unde nedreptatea are rang de lege, iar discrepanțele dintre aparență și esență – în tot ceea ce privește religiozitatea, limbajul, portul – sunt la vedere. Atât *Lazarillo* clasic, cât și *Noile isprăvi...* celiene aduc în discuție problema socială, construind cu umor și realism portrete satirice ale epocii lor.

II. Tradiții discursive și naratologice: romanul picaresc și tranziția către modernitate

Respectând canoanele specifice genului, se utilizează narațiunea autobiografică epistolară. Spre deosebire de prototip – *Viața lui Lazarillo* – care debutează cu o scrisoare adresată unei persoane de vază, după formula de politețe *Vuestra Merced*, romanul lui Cela are doar aparența unei scrisori. Artificiul manuscrisului găsit, procedeu la care se recurge cu scopul de a eluda responsabilitatea auctorială, are în acest caz rol de stabilire a filiației, de înscriere în tradiția picarescă. Protagonistul celian denumit, sobru, Lázarro, se proclamă nepot al celui dintâi, despre care pretinde că a aflat dintr-o carte nedată găsită în casa unui stăpân evreu (care, de altfel, nu mai apare nicăieri în cuprinsul romanului). Este descrisă apoi originea socială umilă, cu accent pe nelegitimitate, paternitate nesigură, condiții de viață mizere încă din primele clipe de viață. Se poate observa o percepție deterministă a evoluției caracterului său (se prefigurează un *fatum* imposibil de eludat), care pune mare parte din faptele reprobabile comise pe seama mediului de proveniență și a contextului (este forțat de împrejurări). Pot fi semnalate o serie de detalii din contextul istoric prin care cele două texte se diferențiază, în special referitor la ideea alterității, a *străinului*, a marginalității (prezentă mai ales în romanul modern). Categoriile umane care se încadrează în acest tipar variază după epoca în care ne aflăm; deși nu delimitează cadrul spațio-temporal al acțiunii romanului, Cela evită reproducerea unor nuanțe – astăzi controversate cultural – din original, unde grupurile umane marginalizate erau negrii, evreii și cei de rasă impură (*pureza de sangre* era considerată criteriu determinant în dobândirea unui statut social însemnat). Preferă să situeze condiția josnică a personajelor portretizate la confluența factorilor de ordin moral și material. Astfel, dacă tatăl natural al lui Lazarillo este un morar maur urmărit de justiție pentru „*ciertas sangrías mal hechas*”³ (DE MENDOZA, 1962, 9), izgonit într-un val de persecuții, iar cel adoptiv este un grăjdar negru, personajul lui Cela își justifică statutul marginal prin moralitatea îndoielnică a ibovnicilor mamei și rolul lor insignifiant în stratificarea socială (sunt preceptori, hamali, ori își câștigă existența tot prin înșelăciune), în vreme ce familia adoptivă este reprezentată de niște păstori, care delegă rolul matern uneia dintre capre. Ironia este mecanism de bază în construcția discursului, fapt care se reliefează chiar cu prilejul episodului inițial, al substituției materne. Justificarea comportamentului delincvent trece în plan secund, subliniindu-se recursul la umor: „Dacă m-am purtat vreodată urât în viața mea, vina s-o poarte pornirile care, după cum se spune, se moștenesc de la doici. De la bun început, e o mare diferență între a fi supt de la țîța unei capre sau de la cea a unei oi, căci în această viață – de asta sunt sigur – e mai bine să împungi cu coarnele decât să behăi.” (CELA, 1974, 21)

Viața lui Lazarillo... și *Noile isprăvi...* mizează pe deconstrucția idealului cavaleresc, ilustrând drumul inițiativ al unui antierou, care nu are drept scop faima sau renumele dobândit în luptă, ci își «câștigă» viața zilnic (cf. locuțiunii *ganarse la vida*), fiecare înșelătorie fiind menită să-l ferească de foame, frig sau alte vitregii. Personajul evoluează în funcție de întâmplările peste care dă sau în care este implicat, mai mereu fără voie, fugind din calea altor urmăritori; el fură împins de foame sau de răutatea oamenilor care nu privesc cu ochi buni pe cerșetori, alungându-i sau trimițându-i la muncă; niciodată însă nu i se impută delict grave precum omorul sau altele asemenea. Ele se află în imediata apropiere, sunt observate, descrise minuțios (precum episodul în care Lázarro celian întâlnește un nebun care-și ucisese părinții și este hăituit de restul satului), sunt trecute prin filtrul conștiinței și subscrise unei zicale cu rol moralizator.

³ Termenul de *sangría* este folosit cu sensul de *flebotomie* sau, în limbaj popular, „lăsare de sânge”.

O altă diferență notabilă între original și romanul lui Cela este de natură socio-culturală. În epoca medievală, *onoarea* juca un rol deosebit de important, fiind o valoare apărută cu prețul vieții (mai puțin în mediile picareschi). *Viața lui Lazarillo* debutează cu scrisoarea adresată unei persoane de vază, în care se explică detaliile unui «caz» (de onoare): protagonistul își justifică lipsa de atitudine în fața zvonurilor că ar fi căsătorit cu amanta unui cleric local, sugerând că preferă să închidă ochii și să se bucure de beneficiile pe care o astfel de situație i le aduce (din nou, se pune mare preț pe mâncare; aflăm că nevasta primește de la protopop în tot anul grâu, carne, prescuri și altele asemenea). Lazarillo răspunde acuzațiilor prin ilustrarea traiului de până atunci, lăsându-ne, astfel, mărturia ascensiunii sale sociale (dobândise funcția de *pregonero*, vestitor al orașului). În romanul celian, referirile la onoare –în sensul extins aplicat în epoca medievală– sunt omise, fiind subliniată în schimb dialectica moralitate/delincvență.

O trăsătură definitorie a picarescului este critica socială acerbă, în care se înfățișează –uneori într-o manieră amuzantă, alteori deformat sau exagerat– portretul societății viciate. Personajele episodice întâlnite sunt schițate sumar; sunt tipuri umane, nu caractere. Astfel, Lazarillo este slugă la o mulțime de stăpâni: orbul crud și viclean ce îl pregătește pentru viața de cerșetor, clericul ipocrit ce propovăduiește o cumpătare pe care nu o practică, scutierul înfumurat dar sărac lipit pământului, călugărul care vinde indulgențe ș.a. Lângă fiecare dintre ei, Lazarillo este înfometat și bătut până în punctul în care decide s-o ia din loc în căutarea unui trai mai bun. Diversitatea tipologiilor umane întâlnite este un bun pretext pentru a satiriza exponenți ai tuturor păturilor sociale; sunt ridiculizați însă cu precădere clericii, cărora li se reproșează falsitatea și practicarea moralei duble.

Spre deosebire de original, în *Nuevas andanzas...* Lázaro părăsește din proprie inițiativă familia de păstori, decizie plănuită cu grijă (strânsese bani timp de doi ani). În versiunea modernă, critica nu mai este îndreptată împotriva membrilor bisericii, ci se ironizează o ceată de muzicanți, paznicul unui teren de vânatoare, membrii unui circ –toți personaje aflate la marginea societății, marginalizați, excluși. Nu se întrezărește nicio intenție critică adresată funcționarilor, membrilor clerului, nici nu se ironizează în vreun fel organizarea statală. Este grăitor în acest sens faptul că Cela își publică cel de-al treilea roman în 1944, sub o dictatură în care Biserica juca rol central, astfel că motivele pentru care evită să descrie anumite aspecte sunt în directă legătură cu cenzura. Totuși, cititorul avizat poate decoda o intenție satirică în însuși modelul romanesc ales. Spre deosebire de *Lazarillo* medieval, care insistă asupra foametei și a cruzimii stăpânilor, romanul lui Cela are ca filon subteran mila, virtutea creștină a compasiunii, căci protagonistul nu mai este mișcat de instinctele primare, ci de afecțiunea resimțită față de pocăitul Felipe. Este gata să renunțe la masa copioasă pe care o furase de la paznic și să i-o dea pe toată stăpânului care era pe moarte, însă năvala furnicilor îi face sacrificiul inutil. Cu toate acestea, intenția este prezentă, acesta nefiind singurul episod în care ni se prezintă un Lázaro profund uman. Totodată, suferința pe care protagonistul o resimte cel mai puternic este de natură sufletească, nu fizică; Lázaro duce, pe tot parcursul operei, povara singurătății.

Personajul central caută în cei pe care-i slujește în primul rând compania, el fiind deja capabil să-și procure hrana. În acest sens, rolul de mentor pe care și-l asumă orbul față de Lazarillo în original (în ciuda cruzimii de care dă dovadă) nu are corespondent în textul modern, unde drumul și aventurile în sine au rol formator, mai mult decât vreunul dintre personaje. Singura instanță ce reușește să-l schimbe pe protagonist este statul, înrolându-l în forțele armate. În acest fel, mărturisește Lázaro, reușește să-și facă un rost, însă pierde pe parcurs gustul pentru obiceiul de a bate drumurile, fapt care-i grăbește sfârșitul.

III. Oralitate și limbaj colocvial la nivel frazeologic

Nivelul idiomatic reflectă cel mai bine specificul unei limbi, nuanțele colocviale și recursul la ironie. Limbajul figurat și procedeele de construcție a discursului au la bază enunțuri formulate cu ajutorul locuțiunilor, expresiilor, paremiilor și structurilor metaforice. Din punct de vedere traductologic, nivelul frazeologic este cel mai rezistent la transfer, în unele cazuri existând doar corespondențe parțiale sau chiar concepte ce nu au echivalent.

Cele două romane tratate în lucrarea de față valorifică componenta orală a discursului, inserând frazeologisme sau proverbe ce se remarcă prin expresivitate și prin conservarea unor forme lexicale arhaice (reperate mai ales în textul de la 1554). Din punct de vedere idiomatic, *Viața lui Lazarillo...* debutează și se încheie cu un enunț paremiologic. După modelul paremiei *Arrimarse al sol que más calienta*, „a căuta folosul propriu prin apropierea de persoane puternice sau cu prestigiu” (Diccionarios ESPASA, 2000), autorul modifică enunțul, adaptându-l contextului:

„Mi viuda madre, como sin marido y sin abrigo se viesse, determinó *arrimarse a los buenos por ser uno dellos*, y vino a vivir a la ciudad...” (DE MENDOZA, 1962, 10)

„Rămânând văduvă și văzându-se fără bărbat și fără sprijin, maică-mea se hotărî să *intre în rîndul oamenilor cumsecade și să trăiască pe lângă ei*; veni așadar la oraș...” (*Viața lui Lazarillo...*, 1999, 18)

Întâlnim în textul inițial forma contractată a pronumelui personal însoțit de prepoziție „de + ellos” → „dellos”, fapt care, alături de prezența unor formule verbale inversate și aglutinate precum „probósele”/ „arătatu-i-s-a” (verb + pronume reflexiv + pronume personal), „parecióme”/ „părutu-mi-a”, sau neaglutinate: „criado te he” (crescutu-te-am), îi conferă textului specificitate, printr-o serie de trăsături morfo-structurale defînitorii sistemului lingvistic medieval. Versiunea modernă nu apelează la formulele inversate ale verbelor la timpul trecut, deși acesta ar putea fi un mijloc bun pentru a situa temporal întâmplările. Dealtfel, nici traducerea nu optează pentru conservarea specificului medieval, oferind echivalente din registrul neutru al limbii: „se dovediră” pentru „probósele”, „mi se păru” pentru „parecióme”. Acțiunea este descrisă respectând norma actuală, prin verbe la mai mult ca perfect, imperfect, condițional sau prezent: „am fost în stare”, „m-am gândit că”, „s-a trezit”, „ar fi trebuit”, „mă trag din” etc. Nuanțele arhaizante sunt marcate la nivel lexical, prin locuțiuni adverbiale de tipul „mai curând”, „de îndată ce”, sau lexeme specifice registrului popular și colocvial: „întrucât”, „niscaiva”, „pui de lele”, „zdrahon”, „găligan”, „chelfăneală” etc. Pentru situațiile în care se pot găsi echivalente traductologice din mai multe serii sinonimice, se preferă mereu lexemul antichizant în locul unuia neutru sau a unui neologism: „obârșie” pentru „proveniență”, „statornicie” pentru „convingere”, „a izbuti” în loc de „a reuși” ș.a.

Dintre îmbinările stabile identificate în text, foarte puține au corespondent identic din punct de vedere formal și semantic. De exemplu, frazeologismul sp. *echar la sogă tras el caldero*⁴ poate fi echivalat prin locuțiunea verbală rom. *a arunca (ceva) pe apa Sâmbetei* sau rom. *a-și lua nădejdea de la (ceva)*. În vreme ce construcția din textul sursă amintește de obiecte ce țin de cultura materială (ceaun, sfoară), structurile românești conțin lexeme abstracte sau metaforizate. Tot în legătură cu lexemul *sogă* apare un alt proverb, pe care îl întâlnim în aceeași formă și în cultura țintă: sp. *No hay que mentar la sogă en casa del ahorcado*, cu sensul rom. *a (nu) vorbi de funie în casa spânzuratului*. Există o diferență de natură semantică în ceea ce privește cele două «verba dicendi»: spre deosebire de „a vorbi”, al cărui sens este de uz general, „mentar” actualizează doar sensurile „a menționa, a aminti” (CALCIU, 2010).

Fiind un roman cu finalitate didactică, *Vida de Lazarillo...* reunește numeroase aforisme menite să dea învățături despre viață și despre felul în care trebuie să ne purtăm. Acestea fie sunt reluate în forma exactă, conservându-și idiomaticitatea, fie sunt alterate pentru a se insera în context și pentru a servi necesităților discursive. Astfel, intertextualitatea se manifestă prin menționarea în prolog a unor enunțuri atribuite filosofilor latini:

„...a este propósito dice Plinio que no hay libro, por malo que sea, que no tenga alguna cosa buena.” (DE MENDOZA, 1962, 7)

„...în această privință, spune Pliniu, nu există carte, oricât de rea ar fi, care să nu aibă și ceva bun.” (*Viața lui Lazarillo...*, 1999, 15)

„...a este propósito dice Tulio: «La honra cría las artes»” (DE MENDOZA, 1962, 7)

„Și în această privință zice Tullius: «Onoarea cultivă artele»” (*Viața...*, 1999, 16)

⁴ literal, „a arunca sfoara după ceaun”

În primul caz, aforismul este explicit, în vreme ce al doilea face referire la ideea că nicio operă de artă nu este nemotivată, nimeni nu face literatură fără să își dorească faimă. Enunțul apare în contextul în care Lazarillo se exclude din categoria creatorilor motivați de acest țel, sugerând că pentru el onoarea nu valorează cât dobândirea pâinii de zi cu zi.

Dintre frazeologismele care își modifică structura pentru a se integra în discurs, este interesant cazul construcției sp. *la necesidad hace maestro(s)*, cu sensul rom. *nevoia e mama învățăturii* sau rom. *tot pățitu-i priceput* (CALCIU, 2010), care apare în text sub forma *como la necesidad sea tan gran maestra / cum nevoia e profesor așa bun* (tr.n.), adăugându-i-se încărcăturii semantice o nuanță cauzală prin trecerea verbului de la timpul prezent la conjunctiv.

Mila apare în Lazarillo menționată într-o serie de gânduri răzlețe formulate prin scurte aforisme: sp. *nadie da lo que no tiene*⁵, al cărui corespondent românesc este rom. *de unde nu-i, nici Dumnezeu nu cere*, sau sp. *más da el duro que el desnudo*, cu sensul de rom. *poți mai mult spera de la zgârcit decât de la pârlit* (CALCIU, 2010). În ceea ce privește viclenia caracteristică unui pícaro, structura paremiologică întâlnită este sp. *saber un punto más que el diablo* (DRAE), „a ști cu un dram mai mult decât necuratul”, cerință impusă de orb copilului în episodul în care îl lovește cu capul de taurul de piatră, pentru a-l face prevăzător și vigilent în legătură cu pericolele viitoare: „Prostovane, află că sluga unui orb trebuie să știe ceva mai mult decât dracul!” (*Viața lui Lazarillo...*, 1999, 20).

Rămânând în sfera semantică a lexemului *diablo*, se remarcă productivitatea sporită a conceptelor referitoare la divinitate/sfinți/obiecte sacre și opusul acestora în ceea ce privește formarea unităților frazeologice. Astfel, întâlnim locuțiuni precum sp. *darse al diablo*, cu sensul de „a se enerva, a înnebuni” în relație de falsă echivalență cu sintagma adjectivală românească *dat dracului*, cu sensul „foarte viclean, afurisit” sau sp. *quebrar(le)(alguien) el ojo al diablo*, cu sensul „a lua cea mai înțeleaptă hotărâre”⁶ (DRAE), în care locuțiunea verbală sp. *quebrar el ojo* și lexemul *cegar* (a orbi) sunt în relație de sinimie lexico-frazeologică. Prin urmare, imaginea construită se organizează după schema logică „a face binele înseamnă a-l orbi pe necuratul”. Divinitatea este prezentă constant, la nivel discursiv, prin intermediul formulelor rutinare: sp. *anda con Dios, quiera Dios que, sabrá Dios, bendito Dios, Dios me lo perdone*⁷, specifice stilului oral.

Nuevas andanzas... păstrează întreaga forță a satirei sociale, mizând pe expresivitatea unui limbaj la fel de caustic precum cel medieval. Evoluțiile privesc cu precădere nivelul lexical, schimbarea lingvistică afectând cuvintele în ceea ce privește nivelul formal (forma contrasă *dello se separa* conform uzului modern, adverbul *ansí* devine *así* etc.) sau semantic (în construcția *llega⁸ el oído a ese toro*, verbul își pierde sensul de „a apropia”; dispăre astfel și solidaritatea lexicală specifică acestei colocații).

Oralitatea discursului este păstrată în traducere prin utilizarea unor sintagme specifice stilului colocvial: *a-i sări țandăra, te miri ce, a face fețe-fețe, a ști de glumă, a-i clocoti sângele în vine, a-i trece prin cap/gînd, a se-nvăța minte, (a fi)copt la minte, a-i trage (cuiva)o mamă de bătaie, a băga de seamă, a prinde puteri, cu noaptea în cap, va să zică* etc. Pentru păstrarea conținutului idiomatic se utilizează cu precădere locuțiuni verbale și adverbiale, în vreme ce substantivele sunt echivalate, preferențial, prin intermediul unor lexeme simple aparținând fondului arhaic, popular sau regional al limbii țintă.

La nivel sintactic, se observă conservarea structurii din original, în care predomină subordonatele, frazele lungi, separate prin punct și virgulă, intercalările, repetițiile, construcțiile explicative. Toate acestea îngreunează ritmul natural al discursului, îndepărtându-l de dezideratul clarității și al conciziei. Efectul urmărit nu este exotizarea structurii de suprafață a textului țintă (prin organizarea textuală nefirească), ci folosirea cât mai redusă a omisiunilor, adaptărilor sau

⁵ literal, „nimeni nu dă ceea ce nu are”.

⁶ „hacer lor mejor, más justo y razonable”.

⁷ În traducere, mergi cu Domnul!, să dea Dumnezeu!, Domnul știe!, Doamne Dumnezeule! să mă ierte Dumnezeu, etc.

⁸ În limbajul contemporan, sp. *llegar* mai păstrează doar înțelesul de „a ajunge”.

explicitărilor și transpunerea cât mai fidelă a întregului conținut semantic și formal. În ambele situații, se poate spune că traducătoarea își atinge scopul:

„Volviendo a lo que íbamos y pidiendo perdón por el desorden: el guarda jurado siguió hablando con razones tan cumplidas como, *a mi parecer*, falsas sobre mi tontería, y cuando se hubo hartado de ponerme de los caballos nos ofreció unas tajadas de una perdiz guisada que llevaba a la espalda.” (CELA, 1955, 99)

„Mă întorc la ceea ce vă povesteam și vă cer iertare pentru neorînduială: paznicul a continuat să vorbească aducînd dovezi pe cît de desăvîrșite, pe atît de false, *după cît mi se părea*, despre prostia mea, și cînd s-a săturat *să mă tot sîcîie* ne-a oferit niște bucăți de potîrnice gătită pe care le cărase în spate.” (CELA 1974, 65)

Cu alte cuvinte, traducerea adoptă o postură etnocentrică, pornește de la dezideratul fidelității semantice și idiomatice, însă adaptează textul pentru a se potrivi culturii țintă.

IV. Concluzii

În ceea ce privește tematica și organizarea internă, *Vida de Lazarillo de Tormes, de sus fortunas y adversidades* prezintă o serie de trăsături specifice (structură narativă secvențială, narator protagonist, antierou, pragmatism, pseudoautobiografie, final deschis), manifestate și în romanul lui Camilo José Cela, *Nuevas andanzas y desventuras del Lazarillo de Tormes*, fapt care justifică încadrarea sa în subgenul literar ce poartă numele de *picaresca*. Se observă totuși că în acest text autorul alege un filon clasic, respectând în totalitate tiparele narrative. Opțiunea, însă, nu surprinde: se lansase cu povestea grotesc-tremendistă a lui Pascual Duarte, în 1942, iar tehnicile moderne precum pulverizarea acțiunii, instanțele narrative multiple, fragmentarismul vor fi evidențiate abia în *La colmena*, în 1951.

Astfel, cu *Noile isprăvi...*, Camilo José Cela se înscrie în linia modelului clasic, mizând pe revalorizarea romanului de aventuri în care critica moravurilor, descrierile naturaliste și finalitatea didactică se îmbină pentru a oferi măsura unei lumi deformate și a unei morale viciate; lume în care, totuși, cititorul se regăsește cu o prea mare ușurință. Clasicismul de care dă dovadă Cela prin acest text se fundamentează pe structura narativă lineară, cu evenimente ce se succed secvențial, fără pulverizarea subiectului, pluralitate de planuri, suspendări, reveniri, îmbinări etc. Ambele romane au final deschis, nefiind organizate după criteriul temporal. Evenimentele se succed la voia întâmplării, existând mereu posibilitatea de a adăuga încă un episod sau de a curma firul acțiunii. Romanul lui Cela se încheie cu promisiunea unei a doua părți, pe care –aflăm din nota editorului– protagonistul o scria în minte, „deoarece se gândise că așa va fi mai izbutită, fiindcă urmările părților întâi nu sînt niciodată bune” (CELA, 1974, 157). Și în *Viața lui Lazarillo...* se mizează pe finalul deschis, de data aceasta realizat în manieră epistolară și adresat unei instanțe superioare: „iar despre cele ce mi se vor întâmpla de aici înainte voi da de veste domniei-voastre”⁹ (*Viața...*, 1999, 82). Această nedeterminare temporală contribuie la universalitatea operei. Este un roman a cărui actualitate rămâne valabilă în orice epocă, deoarece descrie structuri sociale și comportamente umane puțin expuse schimbării, dincolo de variațiile de suprafață. Lăcomia, răutatea gratuită, invidia, înșelăciunea, libertinajul sunt viciile universale, la fel cum foamea, mizeria, frigul, războiul sunt realități ineludibile în orice societate.

Bibliografie

Viața lui Lazarillo de Tormes, traducere, prefață și note de Irina Ilegitim, Iași, Editura Junimea, 1999.

Diccionario Espasa, Madrid, Espasa Calpe, 2000.

BAKER, Mona, *In other words. A coursebook on translation*, Routledge, London, 1997.

BUITRAGO, Alberto, *Diccionario de dichos y frases hechas*, Espasa, 2012.

⁹ În original, „De lo que aquí adelante me sucediere, avisaré a vuestra merced”.

CALCIU, Alexandru, SAMHARADZE, Zaira, *Dicționar spaniol - român*, Editura Univers Enciclopedic, 2010.

CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús, GOMIS BLANCO, Pedro, *Diccionario de fraseología española*, Madrid, Abada Editores, 2007.

CELA, Camilo José, *Nuevas andanzas y desventuras de Lazarillo de Tormes*, sexta edición, Barcelona, Editorial Noguer, 1955.

CELA, Camilo José, *Noile isprăvi și neazuri ale lui Lazarillo de Tormes*, traducere și prefață de Irina Runcan, București, Editura Albatros, 1974.

DE MENDOZA, Diego Hurtado, *Vida y hechos de Lazarillo de Tormes*, La Habana, Imprenta Nacional de Cuba, 1962.

LUNGU BADEA, Georgiana, *Mic dicționar utilizat în teoria, practica și didactica traducerii*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2012.

MUNTEANU, Cristinel, *Frazeologie românească. Formare și funcționare*, Iași, Institutul European, 2013.

NEAGU, Valeria, NECHEȘ, Maria Gabriela, ȘANDRU MEHEDINȚI, Tudora, ALBU, Maria Melania, *Dicționar frazeologic spaniol-român*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2008.

PASTOR, Gloria Corpas, *Manual de fraseología española*, Madrid, Gredos, 1996.

SECO, Manuel, ANDRÉS, Olimpia, RAMOS, Gabino, *Diccionario fraseológico documentado del español actual*, Madrid, Santillana Educación, 2004.

SUÁREZ SOLIS, Sara, *El léxico de Camilo José Cela*, Madrid-Barcelona, Editorial Alfaguara, 1969.

TOMICI, Mile, *Dicționar frazeologic al limbii române*, București, Editura Saeculum Vizual, 2009.

THE PHASES OF BECOMING *CHRISTLIKE* IN MANOLIOS LIFE – THE MAIN CHARACTER FROM THE NOVEL *CHRIST CRUCIFIED AGAIN* BY NIKOS KAZANTZAKIS

LES ETAPES DU DEVENIR *EN CHRIST* DE MANOLIOS - PERSONNAGE CENTRAL DU ROMAN *CHRIST RECRUCIFIE* DE NIKOS KAZANTZAKIS

ETAPELE DEVENIRII ÎNTRU CRISTOS A PERSONAJULUI MANOLIOS DIN ROMANUL *CRISTOS RĂSTIGNIT A DOUA OARĂ* DE NIKOS KAZANTZAKIS

Mariana LAZĂR DVORZSIK
Universitatea din Oradea

Abstract

This essay focuses on some of life's phases of Manolios – the main character from the novel Christ Crucified Again by Nikos Kazantzakis, phases regarded through the perspective of his identification with the earthly destiny of our Lord Jesus. These are: 1. The Carving of Jesus' face in wood – a mask or inner reality exteriorized? 2. Speaking about Jesus to the Licovrisians at the celebration of Saint Elijah. 3. An Exemplary life. 4. The Last confrontation or the last station of his earthly life. Thus, from the carving of Jesus' face in wood till his sacrificing for the good of the pilgrims finding a refuge on the Mount of Sarachina (at the foot of that hill were the inhospitable Licovrisians), Manolios-Jesus goes through the four phases mentioned above, being attracted like a magnet by the living example of his beloved Saviour, on whose footmarks he steps more and more decided, being aware that he fulfils an essential role.

Résumé

Cet essai vise quelques étapes de la vie de Manolios – le personnage central du roman Christ crucifié de Nikos Kazantzakis, étapes envisagées du point de vue de l'identification de celui-ci avec la destinée terrestre de notre Seigneur Jésus. Celles-ci sont: 1. Sculpter en bois le visage du Jésus Christ – masque ou réalité intérieure exteriorisée? 2. En parlant aux habitants de Lycovrisy à la célébration de la fête du Saint Elie: 3. Une vie exemplaire 4. La dernière confrontation et la dernière station de sa vie terrestre. Bref, à partir de la sculpture en bois du visage christique jusqu'à son propre sacrifice pour le bien des réfugiés sur le Mont de Sarachina (au pied duquel se trouve le village de Lycovrisy avec ses habitants inhospitaliers), Manolios-Jésus parcourt les étapes au-dessus mentionnées étant attiré (comme un aimant) par la vie exemplaire de Jésus (vie qu'il veut refaire en son temps et au profit de ses contemporains), dont il suit les traces de plus en plus décidé, étant conscient qu'il accomplit un rôle essentiel.

Rezumat

Acest eseu se focalizează pe câteva din etapele vieții lui Manolios (personajul principal din romanul Hristos răstignit a doua oară a lui Nikos Kazantzakis), etape văzute din perspectiva identificării acestuia cu destinul pământesc al Domnului Isus. Acestea sunt: 1. Cioplirea chipului lui Cristos - mască sau realitate lăuntrică exteriorizată? 2. Vorbind despre Isus licovrisioșilor la hramul Sfântului Ilie 3. O viață pilduitoare 4. Ultima confruntare și ultima stație a vieții lui pământești. Așadar, de la cioplirea în lemn a chipului cristic până la sacrificarea sa pentru binele

băjenarilor refugiați pe muntele Sarachina (la poalele căruia se aflau licovrisioții inospitalieri), Manolios-Isus parcurge etapele amintite fiind atras ca un magnet de pilda vieții Mântuitorului iubit și Căruia îi calcă pe urme tot mai hotărât, conștient că împlinește un rol esențial.

Key words: *and key-syntagmes: to become Christlike, identifying with Jesus' earthly destiny, phases, life, light, sacrifice.*

Mots-clés: *le devenir en Christ, identification avec la destinée terrestre de Jésus, étapes, vie, lumière, sacrifice*

Cuvinte cheie: *devenirea întru Cristos, identificarea cu destinul terestru al lui Isus, etape, viață, destin, lumină, sacrificiu.*

INTRODUCERE

Romanul *Hristos răstignit a doua oară* de Nikos Kazantzakis evocă viața unui sat din Grecia începutului de secol XX, pe nume Licovrisi, ai cărei locuitori trăiesc patriarhal sub oblăduirea preotului Grigoris și a notabilităților lui: boierul Patriarheas, căpitanul Furtunas, moș Ladas, învățătorul Nicolis, fiind supravegheați permanent de aga, reprezentantul local al dominației turcești.

Expozițiunea amplă a romanului cuprinde pregătirile pe care cei mai de vază ai satului le fac în vederea punerii în scenă a ceremonialului patimilor Domnului Isus, obicei local bine înrădăcinat ce se derula o dată la șapte ani. În acest scop preotul Grigoris îi convoacă pe toți cei amintiți la el acasă în vederea stabilirii persoanelor celor mai nimerite a pune în scenă acest dureros episod din viața Domnului Isus. Distribuția rolurilor unora dintre săteni constituie în același timp și prima secvență de anvergură a romanului, ceremonialul patimilor lui Cristos fiind un spectacol ce se desfășura în fața sătenilor în Săptămâna Mare. Selecția oamenilor pentru rolurile respective este elocventă: rolul lui Isus i se atribuie lui Manolios, tânărul păstor de la stână, angajatul lui Patriarheas; lui Mihelis, boiernașul naiv, i se atribuie rolul apostolului Ioan, lui Ianacos, marchitanul, cel al apostolului Petru, iar lui Constandis, cafegiul, cel al apostolului Iacov. Rolul Mariei Magdalena îi revine frumoasei văduve Caterina ce declanșează pasiunile tuturor bărbaților din sat, iar Iuda este Panaiotaros, bețivul impulsiv cu barba lui roșie de damnat la trădare. Dar rolul odată stabilit va acționa într-un mod *coercitiv* asupra celor *destinați* să întrupeze personajele ce au participat la ultimele zile pământești ale Mântuitorului. Dintre toți, Manolios, protagonistul romanului, se detașează net prin dorința sa de asemănare tot mai fidelă cu Isus, până la identificarea totală cu Acesta.

1. CIOPLIREA CHIPULUI LUI CRISTOS - MASCĂ SAU REALITATE LĂUNTRICĂ EXTERIORIZATĂ?

De îndată ce este distribuit în rolul lui Isus, Manolios se adâncește în contemplarea acestui chip divin până la identificarea pas cu pas cu El. Dar înainte de aceasta, el se străduiește să-i surprindă esența pe care o vede reflectată în ființa sa lăuntrică, în însuși sufletul său. E ca și cum pe măsură ce citește Sfânta Scriptură, pe măsură ce vorbește cu cei trei prieteni despre Domnul, reflectând de unul singur sau în grup asupra cuvintelor lui Isus, în aceeași măsură chipul Domnului Isus crește înlăuntru său. E asemeni unui proces de gestație, unei nașteri spirituale *întru Cristos*, căci într-adevăr „ce se naște din carne e carne, dar ce se naște din duh e duh... Cuvintele pe care vi le-am spus Eu sunt duh și viață.” (*Evangelia după Ioan*, 6:63)

Acest proces, această prefacere și reînnoire lăuntrică își are pandantul exterior în actul creației căruia i se dedică Manolios. Astfel el începe să cioplească în lemn chipul iubit al Mântuitorului încercând astfel să scoată din străfundurile subconștientului său ceea ce se

sedimentează acolo, adică viziunea tot mai clară a chemării sale divine. Viziune ce se identifică în mod normal cu chipul iubit al Mântuitorului pe care se străduiește să-l surprindă în câteva ipostaze esențiale ale vieții Lui.

Dar naratorul omniscient accentuează o dată în plus faptul că acest proces creativ nu este urmarea unui imbold de tipul *artă de dragul artei* (deci un act gratuit), ci cu totul altceva. Este mai bine zis, o identificare de destin, o expresie exterioară a ceea ce se întâmplă în chiar miezul ființei sale, căci acolo *creștea* din zi în zi tot mai mult Cristos. Deci El, Cristos, trebuia eliberat și lăsat să trăiască prin ființa de carne a lui Manolios și trebuia să-și continue existența miraculoasă prin evenimentele vieții acestuia. Faptul acesta (că actul creației lui Manolios nu are scop pur artistic) se vedește când aflăm că Manolios scobește lemnul ce poartă chipul sfânt pentru a face o mască menită să o poarte în timpul ceremoniei de Paști. Cu precizarea că această mască o va purta deja în suflul său, acolo unde Cristos deja se instalase cu drepturi depline.

Bătut de Patriarheas, blestemat de Grigoris, alungat de majoritatea licovrisioților din sat și, mai târziu, și de la stână, trădat de Nicolios – păstorașul cel tânăr care se va căsători el cu logodnica sa, Lenio, – Manolios reface practic destinul terestru al Domnului Isus, pentru „vina” de a se fi încumetat de a gândi asemeni Mântuitorului și, ceea ce este de neiertat, de a acționa asemeni Acestuia și în Numele Lui.

Un amănunt vrednic de a fi reliefat este cel legat de expresia feței Domnului, element la care a lucrat cel mai mult Manolios, care l-a pus într-o reală încercătură, întrucât nu a putut desluși *în sine însuși* cum să-l immortalizeze în lemn. Zăbava aceasta nu a însemnat totuși o pierdere nici măcar de timp, ci un câștig notabil, întrucât, între timp, personajul a putut să se adâncească și mai mult în explorarea, înțelegerea și aprofundarea caracterului, misterului Mântuitorului. Dar la final, are revelația că nu-i poate fixa expresia gurii, căci oricum ar reda-o n-ar fi ceea ce trebuie, de aceea se decide pentru o triplă expresie; astfel, văzut din dreapta, Isus surâdea, din stânga, era trist, din față, stătea cu gura strânsă, fiind parcă gata să rostească unul din cuvintele, din propozițiile Sale atât de percutante, menite să prindă viață și să aducă viață în acela care le ia în serios reflectând la ele.

2. VORBIND DESPRE ISUS LICOVRSIOȚILOR LA HRAMUL SFÂNTULUI ILIE

Sfârșind transferul în lemn a chipului divin, mai degrabă a viziunii lăuntrice a Acestuia, Manolios înțelege cu claritate care îi este sarcina sau pasul următor în slujba Divinității. Este ca și cum - odată identificarea cu El realizată – ar fi intrat cu normă deplină în slujba Mântuitorului. Astfel, nu întâmplător următorul episod este cel legat de sărbătoarea hramului Sfântului Ilie și toți licovrisioții, întregul sat, urcă pe munte la biserița situată pe culmea Sarachinei care purta hramul acesta. Aici Manolios are ocazia de a-L arăta pe Cristos trăind în El cu toată ființa înaintea tuturor locuitorilor satului Licovrisi.

Astfel îi cere preotului Grigoris să-i îngăduie să le vorbească sătenilor, iar el pledează cauza băjenarilor.¹ Le vorbește despre Cristos care a venit înspre el având un sac gol și s-a așezat trist alături de el pe laviță la asfințitul soarelui. I-a reproșat cu blândețe, dar atât de percutant, faptul că nu face nimic pentru copiii Lui de pe Sarachina ce mor de foame. Acest episod are ca punct de pornire capitoul 25 din *Evanghelia după Matei* în care este evocată judecata finală.

Imaginea lui Cristos este deosebit de vie, de elocventă, rănilor Lui sângerând parcă din nou, fiind iar deschise, căci noi, oamenii, Îl întristăm prin felul nostru deșert de viețuire, prin cruzimea noastră. (KAZANTZAKIS, 1968, vol. II, p. 62) Unii sunt mișcați de milă și gata să ofere din merindele lor (bărbierul Adonis se oferă să-i tundă și să le scoată măselele pe gratis, măcelarul Dimitrios promite că va tăia un vițel gras și-l va dona săracilor, iar învățătorul e gata să dăruie cărți

¹ E vorba despre un sat de greci distrus complet de turci. Supraviețuitorii, în frunte cu părintele Fotis, au luat calea pribegiei căutându-și sălaș pe Muntele Sarachina, întrucât licovrisioții, stârniți de părintele Grigoris, nu au vrut să-i primească pe motiv că ar aduce boala în satul lor.

de citit, abecedare, tăblițe de scris, condeie, o hartă a Greciei etc.), pe când alții se îndepărtează ca să-și consume mâncarea adusă de acasă, pe ascuns.

Dar atitudinea preotului *en titre* al satului este din nou stupefiantă, căci Grigoris îi blestemă pe săracii aceștia ce au îndrăznit să tulbure liniștea licovrisioților. În antiteză, figura de apostol și de martir (aproape) a părintelui Fotis este de o frumusețe spirituală extraordinară, el fiind gata să cerșească mila sătenilor bogați, dar nu pentru el, deși era numai piele și os, nici pentru cei bătrâni din obște, ci pentru copiii lor care mor de foame și nu au cu ce se îmbrăca! E o scenă zguduitoare, de un realism și patetism tulburător, care ar smulge lacrimi și celei mai reci, mai înrăite inimi. Dar, culmea, nu și reprezentantului lui Dumnezeu pe pământ, adică părintelui Grigoris, care rămâne rece ca piatra în fața lacrimilor confratelui său, insensibil la spectacolul jalnic al săracilor de pe Sarachina. Ba, chiar mai mult, acesta nu se dă în lături să facă elogiul „rânduiei” stabilite deja de Dumnezeu pe care nimeni nu trebuie s-o tulbure! Nici s-o schimbe! (KAZANTZAKIS, 1968, vol. II, p. 68) El se socotește păzitorul celor patru temelii de căpetenie ale lumii: Credința, Patria, Onoarea și Averea. Acestea ar fi fost rânduite de Însuși Dumnezeu, ca niște puncte cardinale ale viețuirii umane stabilite de veacuri și nimeni nu ar avea voie să le încalce.

Grigoris este mai degrabă exponentul lui moș Ladas, avarul, care nu ar dăruii nimănui nicio centimă, ar înghiți toate averile, toate pământurile, banii tuturor, și al lui Patriarheas, al cărui pantece este imens în urma înfulecării sistematice, a îmbuibării continue. (Cu acesta vrea să se încuscrească, pentru a pune mâna pe averea lui și a avea un nepot, înainte ca fiica lui, Mariori, bolnavă de plămâni, să dea ortul popii.)

Episodul se termină cu divizarea și mai puternică a satului între cei gata să-i ajute pe pribegii opoșiți pe Sarachina și cei care socotesc că aceștia sunt incomozi ori pedepsiți de Dumnezeu pentru niscaiva păcate.

3. O VIAȚĂ PILDUITOARE

Capitolul al XII-lea al romanului marchează o altă bornă existențială importantă de data aceasta în viața tânărului Mihelis, care asemeni apostolului Ioan pe care urma să-l întrupeze, calcă tot mai hotărât pe urmele Domnului Isus ajutat fiind de Manolios în care vede chipul și ideile Mântuitorului.

Chemat acasă de tatăl său, Mihelis primește porunca să nu se mai „înhaite” cu Manolios care i-ar fi sucit capul îndemnându-l numai la rele. Dar Mihelis refuză, reamintindu-i tatălui său gestul extraordinar al păstorului de a izbăvi satul - și mai ales pe frunțașii lui - din mâinile crude ale dregătorului turc care dorea să înece tot satul într-o baie de sânge ca răzbunare pentru pierderea micului Iusufachi ucis în somn de o mână criminală.

Dar aceste cuvinte și, mai ales, atitudinea fermă a fiului său îl enervează la culme pe Patriarheas care-i cere fiului să aleagă între el și Manolios. Doar că el e gata să aleagă între tatăl pământesc și Cel ceresc. „Nu-l aleg pe Manolios, nu... Hristos e acela pe care Îl aleg; așa m-ai întrebat, fără să-ți dai seama, și așa îți răspund.” (KAZANTZAKIS, 1968, vol. II, p. 87) Ne amintim că Isus Însuși a spus că nu a adus pacea pe pământ, ci dezbinarea, căci fiul va urî pe tată și tatăl pe propriul său fiu. În consonanță cu acest adevăr biblic, bătrânul boier refuză să-i dea binecuvântarea sa în momentul plecării. Se cuvine a fi subliniată maturitatea de care dă dovadă tânărul Mihelis, care se străduiește să se abțină, rămâne calm, răbdător de-a lungul confruntării cu tatăl său, își impune din capul locului să-și stăpânească nervii, să fie atent la cuvintele folosite, nu cumva să fie jignitoare, își face reproșuri îndată ce tatăl se înfurie.

De notat și faptul că, în toiul confruntării, îi apare lui Mihelis ca-ntr-o vedenie sau imagine mama pe care o chinuse tatăl său și care parcă îi cere s-o răzbune pentru umilințele îndurate de la soțul ei! Căci bătrânul boier tratează cu ușurință chinurile pe care i le-a produs acesteia și tot ceea ce a îndurat ea din cauza lui (fusesse un mare crai la vremea lui, înșelând-o de multe ori).

Așadar, vrăjmășia dintre ei „ajunsesse până la izvoare, pătrunsesse până la rădăcini” (KAZANTZAKIS, 1968, vol. II, p. 86), ea fiind de dată mult mai veche. Arta extraordinară a lui

Kazantzakis de a ajunge la temeliiile ființei celor doi, la acel abis din lăuntru al fiecăruia, se datorează în primul rând experienței proprii de viață, precum și măiestriei sale de a o transfigura artistic.

Mihelis alege mai degrabă să plece de acasă decât să renunțe la Cristos și se refugiază cu o boccea de cărți la stână. Negăsindu-l acolo pe Manolios, prietenul și modelul lui spiritual, se cufundă în citirea Evangheliei căzându-i privirile asupra pasajului despre exigența Domnului Isus: „Dacă vine cineva după Mine și nu urăște pe tatăl său nu poate să-Mi fie ucenic.” (KAZANTZAKIS, 1968, vol. II, p. 90)

În cursul aceleiași zile, Mihelis va avea cele mai importante revelații ale vieții lui de până atunci, tot atât de prețioase pe cât de scump plătite: „De ce plătim atât de scump izbăvirea? Nu e o altă cale mai netedă? Mai potrivită cu inima umană? De ce trebuie să smulgem din pământ rădăcinile cele mai adânci ca să ne putem urca la cer?” (KAZANTZAKIS, 1968, vol. II, p. 91) Întrebările acestea dau glas procesului de frământare a minții lui cu adevărurile sfinte și cu dorința expresă de a le trăi, întrupa chiar. Încet-încet, după o perioadă de neînțelegere, dintr-o dată simte că mintea i se luminează și înțelege, chiar plutește între cer și pământ. I se destăinuie lui Manolios că simțea oricum că se sufocă în „viața prea tihnită”, mincinoasă și nedreaptă pe care o ducea alături de tatăl său, iar „drumul prea strâmb” (KAZANTZAKIS, 1968, vol. II, p. 91). Dar Manolios îi urează bun venit pe calea cea îngustă și sfântă, îl avertizează că drumul e plin de pietre, urcușul greu, o să-și zgârie picioarele, dar încetul cu încetul o să-i crească aripi la picioare... (KAZANTZAKIS, 1968, vol. II, p. 91)

Boierul Patriarheas îl cheamă urgent la el pe Manolios, iar când acesta ajunge, nu-și poate înfrâna mânia: îl izbește de perete, îl trage de guler și-i poruncește să plece din stâna lui. Apare și preotul Grigoris care își unește forțele cu cele ale boierului taxându-l pe Manolios drept un „lup” primejdios, căci l-a determinat pe Mihelis să plece de acasă, i-a ațâțat pe „păduchioșii” din Sarachina să le fure averile, căci - după spusa lui Panaiotaros - ar fi un „bolșevic” periculos. Popa nu catadicsește să vorbească direct cu Manolios, căci ar fi sub demnitatea lui, de aceea i se adresează uitându-se alături, ignorându-i practic prezența. Ambii îl socotesc deosebit de primejdios, îi repetă că e „un lup gata să sfâșie”, de aceea trebuie dat afară din sat, căci i-a sucit capul lui Mihelis. (KAZANTZAKIS, 1968, vol. II, p.96) Ultimele două replici din capitol conțin *in nuce* întregul roman în toată desfășurarea lui ulterioară:

„ - Blestemat de Dumnezeu! proferă popa ridicând pumnul în sus.

- Blestemat de fruntași și de popi... Voi, popii, l-ați răstignit pe Hristos; dacă ar coborî din nou pe pământ, l-ați răstigni a doua oară. Rămâneți cu bine!” (KAZANTZAKIS, 1968, vol. II, p. 96)

4.ULTIMA CONFRUNTARE ȘI ULTIMA STAȚIE A VIEȚII LUI PĂMÂNTEȘTI

Dar toate acestea sunt etape pregătitoare pentru marea confruntare: când sătenii în frunte cu preotul, setoși de sânge, de ura care-i desfigurează, îlucid cu sânge rece în biserică sub ochii impasibili ai icoanelor în odăjdii de aur: Isus, Sfânta Fecioară și Ioan botezătorul, ba chiar și în Numele lui Dumnezeu. În aceste ultime pagini, Isus apare pe deplin conturat în ființa lui Manolios, care și în fața agăi, și în fața sătenilor ori a preotului, își asumă el toate relele ce s-au întâmplat: furturile, arderea bunurilor lui Ladas ș. c., pentru ca sarachinioții să fie iertați și ei să scape, să poată intra în posesia pământurilor donate lor de către Mihelis și, astfel, să aibă o așezare a lor.

Gestul lui însă e taxat de Fotis ca inutil, căci aga a chemat întăriri de la Smirna (Orașul cel Mare), iar ei vor fi măcelăriți, dacă mai zăbovesc. De aceea decid să plece din nou, luând din nou calea pribegiei. Prin aceasta Fotis afirmă că ceea ce a făcut Manolios pentru ei este un sacrificiu inutil.

Dar oare e, într-adevăr, inutil? Cu toate acestea, sarachinioții au scăpat fără pierderi, furia sătenilor revărsându-se întregă asupra lui Manolios, care, la final, zace pe lespezile reci ale bisericii într-un lac de sânge, străpuns de cuțitele consătenilor lui. Dar fața lui este senină, luminată nu de opaițele slabe din interiorul clădirii, ci de acea lumină interioară pe care a avut grijă să și-o adune în lăuntru al său de-a lungul scurtei sale vieți. Scurte, dar atât de bogate spiritual!

În *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Vladimir Lossky vorbește despre *gnoză*, adică cunoașterea Dumnezeirii la nivelul ei cel mai înalt ca fiind o experiență (o trăire) a *luminii necreate*, însăși această experiență fiind lumină, căci stă scris în Psalmul 35, versetul 10: *in lumine tuo videbimus lumen* - „În lumina Ta vom vedea lumină”.

La rândul său, Sf. Simeon Noul Teolog mărturisește despre această lumină experimentată chiar de el astfel: „Această lumină fără apus, fără schimbare, nesticăcioasă, care nu se întunecă niciodată ne iluminează; ea vorbește, activează, ea este vie și dătătoare de viață, ea preschimbă în lumină pe cei pe care îi iluminează.” (LOSSKY, s.a., p. 248)

CONCLUZII

Așadar, putem conchide că Manolios, alias Isus, personajul central al romanului lui Kazantzakis, parcurge mai multe trepte ale devenirii *întru Cristos*, pentru a ajunge în final să se identifice complet cu Acesta, nu doar în viață cât și, mai ales, în moarte, căci, deși era conștient de ura ce s-a acumulat în inima celor cu vază din comunitatea licovrisioșilor împotriva lui, nu a ezitat să meargă în locul unde urma să fie „executat” de aceștia pentru a-i salva de la exterminare pe refugiații de pe muntele Sarachina. Toate fazele vieții personajului se subsumează luminii, una care merge mereu crescând prin apropierea și înțelegerea tot mai intimă a vieții Mântuitorului și care îl ajută să transforme experiența morții într-un prag al accederii spre înalt, spre comuniunea deplină cu Dumnezeu.

Bibliografie selectivă

1. Douglas, J.D., *et al.*, *Dicționar biblic*, Editura „Cartea creștină” a Societății Misionare Române, Oradea, 1995;
2. *Encyclopédie Bordas*, Volume II, Ed. Encyclopédie Bordas, Paris, 1998;
3. Kazantzakis, Nikos, *Hristos răstignit a doua oară*, volumele I – II, 1968, Editura pentru Literatură, București; în traducerea lui Pericle Martinescu și Ioan Halianis, Prefața fiind semnată de Romul Munteanu;
4. Kazantzakis, Nikos, *Hristos răstignit din nou*, 2008, Ed. Humanitas Fiction, București;
5. Lazăr, Elena, *Panorama literaturii neoeleene*, Editura Omonia, București, 2001, Cuvânt înainte de prof. K. Mitsakis;
6. Lazăr, Elena, *Capodopere ale literaturii neoeleene*, Mic dicționar, Editura Omonia, București, 2003;
7. Lossky, Vladimir, *Teologia mistică a Bisericii de răsărit*, Editura Anastasia, București, s.a.;
8. Stoian, Ion M., preot, *Dicționar religios – Termeni religioși, credințe populare, nume proprii*, Ediția a II-a, revăzută și completată, Editura Garamond, București, 1994.

**II. SLAVIC LANGUAGE AND CULTURE-ROMANIAN
LANGUAGE AND LITERATURE/LANGUE ET
LITTÉRATURE SLAVE-LANGUE ET CULTURE
ROUMAINE/LIMBĂ ȘI CULTURĂ SLAVĂ-LIMBĂ ȘI
LITERATURĂ ROMÂNEASCĂ
Coordinator/Coordinateur/Coordonator:
Virginia POPOVIC**

THE SCIENTIFIC WORK OF EMIL PETROVIĆ – A WELL KNOWN ROMANIAN LINGUIST ORIGINATED FROM SERBIA

OPERA ȘTIINȚIFICĂ A LUI EMIL PETROVICI – UNUL DINTRE CEI MAI CUNOSCUȚI LINGVIȘTI ROMÂNI ORIGINARI DIN SERBIA¹

Virginia POPOVIĆ

Universitatea din Novi Sad,

Facultatea de Filosofie

popovic.virdjinija@ff.uns.ac.rs

Abstract

The Academician Emil Petrović (1899-1968) originally from Mali Torak (Begejci), Serbia was one of the best Romanian linguist and one of the most famous Romanian slavist. The main concern of Emil Petrović's linguistic was dialectology and his greatest contribution to the development of the Romanian Linguistic Atlas and study of Slavic speech in Romania and their intertwining with the Romanian language. As slavist, Emil Petrović gave a remarkable contribution to the study of speech Slavic ethnic minorities in Romania - the Serbs, Bulgarians, Ukrainians. Emil Petrović's research in the field of Romanistic and Slavic and general linguistics, presents scientific legacy that's extremely valuable, not only at national but also at international level.

Rezumat

Academicianul Emil Petrovici (1899-1968), provine din localitatea Toracul Mic (Begejci), Serbia, fiind unul dintre cei mai cunoscuți lingviști români și unul dintre cei mai cunoscuți slaviști. Cea mai importantă muncă a sa era activitatea la elaborarea Atlasului lingvistic român precum și un număr însemnat de studii dialectologice și din domeniul slavisticii. A cercetat limbile slave pe teritoriul României precum și interferențele lingvistice cu limba română. La fel, Emil Petrovici a contribuit în mare măsură la cercetarea libilor minorităților-comunităților naționale de proveniență slavă din România – a srâbilor, bulgarilor, ucrainenilor, etc. Cercetările lui Emil Petrovici în domeniul romanisticii, slavisticii și lingvisticii generale, reprezintă patrimoniul științific de o valoare incontestabilă, nu doar în plan național ci și internațional.

Key words: *Emil Petrović, linguistics, Slavic studies, dialectology, Banat*

Cuvinte cheie: *Emil Petrovici, lingvistică, slavistică, dialectologie, Banat*

La sfârșitul secolul al XIX-lea și începutul secolului XX s-au intensificat cercetările lingvistice în România, ceea ce a dus la apariția unui număr larg de studii legate de activitatea lingviștilor precum sunt Sextil Pușcariu, Sever Pop, Alexandru Graur, Alexandru Rosetti, Iorgu Iordan etc., care au ridicat lingvistica românească pe cel mai înalt pedestal. La fel, cercetările din domeniul stilisticii au primit amploare prin activitatea cercetătorilor Tudor Vianu și M.D Caracostea.

Printre lingviștii secolului XX care s-au remarcat în lingvistica românească a fost Emil Petrovici, originar din satul Torac- Begheiți din Banatul sârbesc, personalitate remarcabilă în

¹ Lucrarea de față este realizată în cadrul proiectului *Jezici i kulture u vremenu i prostoru/ (Limbi și culturi în timp și spațiu)*, nr. proiect 178002, finanțat de Ministerul de Invățământ și Știință din Republica Serbia.

lingvistica românească, un cercetător care s-a făcut cunoscut prin studiile sale din domeniul foneticii experimentale, din dialectologia română și din slavistică, realizând împreună cu alți lingviști, mai ales cu Sever Pop *Atlasul lingvistic român*, după modelul celorlalte limbi romanice, care deja au elaborate un astfel de atlas. Ideea de realizare a acestui *Atlas lingvistic român* a fost adusă de Sextil Pușcariu la un Congres al filologilor români care s-a desfășurat la București în anul 1925. În elaborarea *Atlasului* primii pași au fost făcuți de Sextil Pușcariu și Sever Pop, însă pe parcurs erau nevoiți să includă un fonetician care ar avea sarcina să întocmească sistemul de transcriere fonetică, foarte necesară anchetatorului pentru înregistrarea materialului dialectal. Această sarcină i-a revenit lui Emil Petrovici, care a întocmit un sistem de transcriere fonetică internațională, prezentat de autor la o ședință ținută la Muzeul Limbii Română. Emil Petrovici „concepe un sistem de transcriere fonetică, la început pe baza transcrierii fonetice internaționale, care, mai târziu, [...] va fi transformat într-un sistem de transcriere bazat pe alfabetul românesc, cu folosirea unor semne diacritice, ceea ce a devenit sistemul de transcriere fonetică al ALR” (Mocanu 2011: 460).

În anul 1929, Sextil Pușcariu împreună cu alți lingviști au adus hotărârea să se înceapă cu realizarea acestei lucrări. Pentru realizarea *Atlasului*, Emil Petrovici a preluat strângerea materialului din 85 de localități și 3000 de întrebări, formând baza chestionarului dezvoltat de 4800 de întrebări, „alcătuit în vederea desfășurării anchetelor pentru partea a doua a *Atlasului lingvistic român*” (Iovanovici 1996: 80). Inițiind ancheta pentru partea a doua a *Atlasului*, Emil Petrovici a notat cu punctual opt pe hărțile lingvistice localitatea Sân Mihai (Locve) din Banatul sârbesc și cu punctual 4 localitatea Ždrelo din Serbia de răsărit, fapt care l-a determinat să cerceteze mai târziu graiurile bănățene. Începând, în anul 1929 să publice cercetări științifice, prima fiind *Atlasul Lingvistic Român*, Partea a II-a (vol. I și Supliment, Sibiu-Leipzig, 1940-1942; Serie nouă, vol. I-VII, București, Editura Academiei, 1958-1972) și *Micul Atlas Lingvistic Român*, Partea a II-a (vol. I, Sibiu-Leipzig), 1940; Serie nouă, vol. I-III, București, Editura Academiei, 1956-1967), precum și un volum de *Texte dialectale* (Sibiu-Leipzig, 1943) etc. (Mihăilă 1996: 42). O inovație foarte interesantă în geografia lingvistică europeană din acea perioadă era includerea în atlas a unor localități cu vorbitori aparținând la șase naționalități conlocuitoare. Astfel, a anchetat trei puncte cu populație maghiară, două săsești, două bulgărești, două sârbești, două ucrainene și unul țigănesc, ceea ce Sextil Pușcariu a salutat laudând *Atlasul*, ca fiind un neprețuit izvor de informații pentru slaviști, germaniști, ungarologi și indoeuropeniști. Pentru lingvistica generală aceste cercetări de teren și prin studiul comparativ al limbilor unor popoare deosebite, sunt deosebit de prețioase. Emil Petrovici a utilizat acest material pentru cercetările sale ulterioare concluzionând asupra răspândirii unor fenomene lexicale și fonetice pe teritoriul limbii române. A întocmit o hartă exactă a *Repartiției graiurilor dacoromâne pe baza Atlasului Lingvistic Român*.

Despre *Atlasul Lingvistic Român* s-au scris numeroase studii, considerându-l primul din sud-estul Europei (1938-1943), fiind „apreciat pentru bogăția și varietatea materialului său, care oglindește expresivitatea graiurilor noastre populare, unitatea limbii române și forța ei creatoare” (Macrea 1969: 193).

O activitate deosebit de bogată a lui Emil Petrovici este preocuparea lui de specificul limbii române, fiind deosebit de celelalte limbi romanice, din cauza mediului istoric în care s-au dezvoltat. Pe de altă parte, a constatat că toponimia unor râuri sau a unor orașe nu sunt românești, ci provin din una dintre limbile slave din jurul României (Prahova, Dâmbovița, Bălgrad, Ialomița etc.) sau de origine turcă ori maghiară. Datorită acestui fapt, Emil Petrovici ajunge la concluzia că Dacia era în trecut locuită de o populație de origine slavă destul de numeroasă (începând cu secolul al V-lea). Mai târziu limba română (în secolul al VI-lea- al XIII-lea), „în urma expansiunii elementului românesc, populația daco-getă slavizată sau amestecată cu slavii, cumanii, pecenegii, maghiarii” (Petrovici 1951: 90-92). Aceste condiții au determinat caracterul specific al limbii române definită de E. Petrovici: „limba română este limba romanică de tip oriental [...], dezvoltată în mediul tracic, grecesc maghiar, turcic etc., dar în primul rând slav” (Ibidem: 98).

Toponimia de origine slavă este studiată de Emil Petrovici în anumit fel, anume, sunt luate în considerare mai ales acele nume care pot da indicații referitoare la limbile și chiar graiurile slave din care sunt împrumutate formele respective, concluzionând că în regiunile sudice ale României, precum și în o bună parte a Transilvaniei, ele provin din graiurile slave meridionale, în Banat având influență sârbească.

Ca renumit slavist, Emil Petrovici a adus contribuții interesante privind studierea graiurilor populațiilor conlocuitoare slave din România (sârbi, bulgari, ucrainieni). El a anchetat și a inclus în hărțile sale câteva localități slave, urmărind raporturile reciproce ale acestor graiuri cu limba română. În urma acestor cercetări a apărut un studiu monografic *Graiul carașovenilor. Studiu de dialectologie slavă meridională*, unde o mare atenție a pus pe unul dintre cele mai arhaice graiuri sârbe. În prefața acestui studiu, Emil Petrovici atrage atenția asupra dificultății strângerii materialului pe teren dar și asupra valorii acestui material cules „prin faptul că permite comparația [...] realităților lingvistice din localitățile anchetate. Faptele lingvistice, studiate astfel pe teren, ne dau poibilitate să tragem importante concluzii lingvistice” (Petrovici 1935: XI).

Fiind preocupat de istoria limbii și a poporului român, mai ales după cercetările efectuate pe teren în privința alcătuirii *Atlasului*, Emil Petrovici s-a orientat spre problemele fundamentale ale formării și istoriei limbii române, aducând interpretări noi, în special în baza datelor geografiei lingvistice și ale toponimiei. Astfel, scrie câteva studii și articole în revista „Transilvania”: *Transilvania, vatră lingvistică a românismului nord-dunărean* (nr.2, an 72, 1941, p. 102-106); *Continuitatea daco-română și slavii* (nr.11, an 72, 1942, p. 864-878); *Dovezile filologice ale continuității* (nr.1, an 74, 1943, p.7-13) și altele. În lucrarea *Istoria poporului român oglindită în toponimie* (București, 1964), Emil Petrovici a afirmat că „toponimia slavă de pe teritoriul României este dată de români, din cuvinte românești de origine slavă, în 80% de cazuri” (Magda 1996, 90). Cercetările lui Emil Petrovici privind toponimia slavă în Banat sunt publicate în urma anchetei realizate în Valea Almăjului în 1934 pe care le-a publicat în studiul *Toponime slave din Valea Almăjului (Banat)* (Petrovici 1970, 135-303). Patru ani, cât era anchetator al *Atlasului Lingvistic al României*, Emil Petrovici a cules un material folcloric însemnat, datorită faptului că în chestionarul care cuprinde 4800 de întrebări, au existat și un număr destul de mare de întrebări din folclor. Lingvistul ajunge la concluzia că toponimia de origine slavă din Valea Almăjului conține caractere sârbești (aceste caracteristici erau întâlnite în graiul carașovenilor, un grup etnic din Banat, de origine slavă, așezat la poalele Munților Semenic). La fel, consideră că în regiunea „de graniță a teritoriului limbii române, aproape de granița iugoslavă, asemănările cu folclorul sârbesc sunt multiple” (Petrovici 1935: 33).

Când vine vorba de raporturile lingvistice slavo-române, Emil Petrovici, fiind titular al catedrei de slavistică de la Universitatea din Cluj și un scurt timp, al celei din București, a scris numeroase studii privind raporturile lingvistice slavo-române, aducând fapte noi și interpretări originale. Aceste studii și articole au fost publicate în reviste de specialitate precum sunt: „Transilvania”, „Balcania”, „Daco-romania”, etc. Aici a dezbătut cele mai vechi contacte lingvistice slavo-române și împrumuturile din slavona scrisă. La fel, a publicat și volumele : *Influența slavă asupra fenomenelor limbii române* (București, Societatea de Științe Istorice și Filologice, 1956) și *Kann des Phonemsystem einer Sprache durch fremden Einfluss umgestaltet werden Zum slavischen Einfluss auf das rumänische Lautsystem* („Janua Linguarum”, nr. III, Haga, 1957). Emil Petrovici a cercetat aspectul fonetic al împrumuturilor slave în limba română, mai ales cele împrumutate din diverse limbi slave vecine, dar și cuvinte vechi slavo-bulgare în limba istroromână (*Raportul dintre isoglosele dialectale slave și isoglosele elementelor slave ale limbii române; Le latin oriental possédait-il des éléments slaves?*, etc.)

Tot de cercetările raporturilor slavo-române se leagă cercetările consacrate toponimelor slave, trasând ariile dialectale în care în care se întâlnesc nume de râuri și de locuri de origine slavă pe teritoriul României. Preocupările sale asupra graiului și folclorului bănățean (în calitate de anchetator al *Atlasului Lingvistic Român*, a cules un bogat material folcloric, pe care l-a folosit mai târziu întocmind *Notele de folclor de la românii din Valea Mlavei (Serbia)*, ca urmare a anchetelor

realizate în anul 1937 în localitatea Ždrelo din Serbia de răsărit. Tot asupra românilor din Serbia de răsărit sunt și articolele *Românii din Serbia occidentală; Românii dintre Timoc și Morava*. Unele studii tratează unele aspecte ale influenței românești în graiurile sârbe și a celei sârbești în graiul bănățean.

Activitatea științifică a lui Emil Petrovici, fiind foarte importantă pentru dezvoltarea lingvisticii contemporane, promovând principalele direcții de cercetare a școlii lingvistice clujene. În slavistica românească a îmbogățit problematica concepută de alți lingviști români. Emil Petrovici rămâne cunoscut în lingvistica românească drept unul dintre cei mai mari lingviști români, afirmându-se ca un cercetător modern, care și-a însușit „pe lângă metodele de cercetare istorică și descriptivă ale foneticii tradiționale, pe cele ale foneticii experimentale și ale fonologiei structurale” (Macrea 1969: 197).

Emil Petrovici a fost foarte apreciat lingvist în fosta Iugoslavie, mai ales ca unul dintre cei mai renumiți slaviști. Aici a participat la numeroase conferințe și congrese precum sunt: Conferința internațională a slaviștilor (Belgrad, 1955), Simpozionul internațional dedicat vieții și operei lui Vuk Stefanović Karadžić (Belgrad, 1964), Consfătuirea internațională a etnologilor iugoslavi (Vârșeț, 1967). De-a lungul vieții sale a propagat lingvistica românească peste hotare, fiind ales de membru al Comitetului internațional permanent al slaviștilor.

Emil Petrovici a fost ultima dată în Serbia în anul 1967, la Conferința internațională a etnologilor iugoslavi, ținută la Vârșeț, unde a prezentat o comunicare despre cercetările lingvistice ale graiurilor sârbești din România.

Despre activitatea lingvistului Emil Petrovici s-a ocupat academicianul Pavle Ivić, fiind invitat însuși de Emil Petrovici pentru a efectua împreună cercetări pe teren în Banatul românesc. Pavle Ivić este lingvistul sârb care a cercetat cel mai mult operele lui Emil Petrovici. Un alt lingvist sârb, Ivan Popovici a folosit opera lui Emil Petrovici la scrierea studiului „Istoria limbii sârbo-croate”. Publicarea volumului „Studii de dialectologie și toponimie”, în care au fost incluse cele mai de seamă opere din domeniul dialectologiei și toponomasticii, este de o deosebită importanță pentru cercetările onomastice întreprinse în Serbia, mai ales din cauză că în acest volum au fost reunite lucrări până atunci inaccesibile cercetătorilor sârbi. Este citat de de foarte mulți lingviști sârbi, care au laudat cercetările lui Emil Petrovici asupra dialectelor slave care au influențat limba română, asupra problemelor de bilingvism slavo-român, precum și asupra problemelor de fonetică slavo-română, etimologie și toponimie.

Bibliografie

Iovanovici, Romanța (1996). Contribuția lui Emil Petrovici la dezvoltarea dialectologiei române, în *Radovi simpozijuma. Akademik Emil Petrović – život i delo/ Actele simpozionului. Academicianul Emil Petrovici – viața și opera*, Belgrad: Institutul pentru Editarea Manualelor.

Macrea, Dimitrie (1969). Personalitatea științifică a lui Emil Petrovici. În *Cercetări de lingvistică*. Anul XIV, nr. 2, iulie-decembrie, p. 191-207.

Mocanu, Nicolae (2011). Sever Pop (1901-1961). În *Limba română*, An LX, nr. 4, octombrie-decembrie, p. 460-464.

Mușlea, Ion (1935). Folklor din Valea Almăjului. *Anuarul Arhivei de Folklor*, III, Academia Română. București: Editura Imprimeria „Cartea Românească”, p. 23-159.

Petrovici, Emil (1970). Istoria poporului român oglindită în toponimie. În *Studii de dialectologie și toponimie*. București, p.241

Petrovici, Emil (1970). *Studii de dialectologie și toponimie*. Volum îngrijit de I. Pătruț, B. Keleman, I. Mării, București: Editura Academiei.

Petrovici, Emil (1935). *Graiul carașovenilor. Studiu de dialectologie slavă-meridională*, București: Editura Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională.

Petrovici Emil (1951). *Problemele științelor sociale în dezbaterile Academie R.P.R*, București: Editura Academiei Române Republicii Populare Române.

*** (1996). *Radovi Simpozijuma. Akademik Emil Petrović – život i delo= Actele Simpozionului. Academicianul Emil Petrovici- viața și opera*. Belgrad: Institutul pentru Editarea Manualelor.

**III. TRANSLATIONS-TRANSLATION
STUDIES/TRADUCTIONS-ÉTUDES DES
TRADUCTIONS/TRADUCERI-TRADUCTOLOGIE**

Coordinator/Coordinateur/Coordonator:

Vanda STAN

Mirel ANGHEL

BETWEEN CULTURE AND LINGUISTIC APPROACHES: ENGLISH VERSUS ARABIC

ENTRE LA CULTURE ET LES APPROCHES LINGUISTIQUES: ANGLAIS CONTRE LA LANGUE ARABE

ÎNTRE CULTURA ȘI ABORDĂRI LINGVISTICE: LIMBA ENGLEZĂ VERSUS LIMBA ARABĂ

Stăncuța Ramona DIMA-LAZA

Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad,
str. Mihai Eminescu, nr. 15
E-mail: lazastancuta@yahoo.com

Abstract

This paper represents a comparison between the state and importance of the English language and the difficulties the Arabic language entails, as well as the obstacles one may come across when having to learn the written, spoken or grammar patterns of any of the two languages mentioned above. It also provides some background information related to the Arab society and the importance of English in their world. The author highlights the fact that one should never begin to learn a foreign language without having a minimum knowledge about the culture and civilization of that particular nation. The article displays various viewpoints related to how challenging and at the same time accessible Arabic is. It concludes with the indisputable advantages of English speakers, without downsizing the wide benefits speakers of Arabic might have for a deeper mutual understanding and removal of stereotypes.

Résumé

Cet article représente une comparaison entre l'état et l'importance de la langue anglaise et les difficultés qu'entraîne la langue arabe, ainsi que les obstacles que l'on peut rencontrer lorsqu'on doit apprendre à écrire, parler, ou la grammaire de l'une des deux langues mentionnées ci-dessus. Il fournit également des informations générales sur la société arabe et l'importance de l'anglais dans leur monde. L'auteur souligne le fait qu'il ne faut jamais commencer à apprendre une langue étrangère sans avoir une connaissance minimale de la culture et de la civilisation de cette nation particulière. L'article présente divers points de vue liés à la difficulté et à l'accessibilité au même temps de la langue arabe. Il conclut avec les avantages indiscutables des anglophones, sans réduire les avantages appréciables que les locuteurs de la langue arabe pourraient avoir pour une compréhension mutuelle plus profonde et l'élimination des stéréotypes.

Rezumat

Lucrarea reprezintă o comparație între situația și importanța limbii engleze și dificultățile pe care la implică limba Arabă dar și obstacolele ce pot surveni în învățarea elementelor de redactare, conversație sau gramatică în oricare dintre cele două limbi mai sus menționate. De asemenea furnizează informații generale legate de societatea arabă și de importanța pe care limba engleză o are în mediul lor. Autoarea subliniază faptul că nimeni nu ar trebui să înceapă să învețe o limba străină fără a avea un minim de cunoștințe despre cultura și civilizația națiunii respective. Articolul prezintă câteva puncte de vedere referitoare la cât de provocatoare și accesibilă este în același timp limba arabă. Autoarea concluzionează prin menționarea avantajelor incontestabile pe

care le au vorbitorii de limba engleză fără a minimaliza beneficiile de care se bucura vorbitorii de limba arabă în scopul unei mai bune înțelegeri și eliminări a stereotipurilor.

Key words: *language, culture, English, Arabic, comparison*

Mots clé: *langue, culture, anglaise, arabe comparaison*

Cuvinte cheie: *limbă, cultură, engleză, arabă, comparație*

Introduction

Multilingualism represents the ability of an individual to speak more than two or three languages, to communicate effectively and to convey proper messages. Even though there are around 195 countries in the world, when it comes to languages, researchers could not decide upon a particular number. Some languages represent the mother tongue of the inhabitants of more than one country, while others, that some people regard as different languages are mere distinct dialects. Nowadays, the most spoken languages in the world are considered to be Chinese, Spanish, English, Arabic and Hindi, even if, linguists believe that two speakers of a same language but of a different dialect may come across difficulties in understanding each other. Chinese for example, represents a whole family of languages that covers a huge number of dialects and sub-dialects. Ethnologists claim that Spanish has about 400 million speakers more than English being most widely spread in South and Central America. Even if English comes on the third place it still represents the lingua franca of politics, travel and business. Being easy to pick up it will continue to dominate the world stage for a long time. Arabic on the other hand is more like Chinese: difficult to learn and very different from one Arab country to another. Modern Standard Arabic is very similar to the Classical Arabic used in the Quran, that's why scholars don't have to deal with linguistic barriers when discussing professional issues. But the everyday speakers from, let's say Tunisia and Egypt may encounter serious problems in understanding each other while ordering dinner or discussing personal matters.

Arabic represents the official language of approximately 19 countries (Saudi Arabia, United Arab Emirates, Egypt, Iraq, Algeria, Qatar, Kuwait, Morocco, Oman, Libya, Sudan, Syria, Tunisia, Lebanon, Yemen, Jordan, Bahrain, Palestine, Mauritania) and the co-official language of 7 others. It is one of the six official languages of the United Nations and it has more than 350 million speakers around the world. Although sharing the same language, Arabic speaking countries are very different in terms of dialects, culture and traditions or industry. Many of the Arabic countries economies' depend on the petroleum and energy production.

Cultural issues

A major issue many professors tend to disregard is the importance of teaching culture alongside with the language; especially when we are discussing about two languages belonging to diametrically opposite lifestyles, like the European versus the Middle East points of view.

As the author mentions in the article entitled *Culture and English Language Teaching in the Arab World*, "for nearly two decades, scholars from the fields of applied linguistics and sociolinguistics have discussed the question of teaching culture along with English, resulting in three main views: (a) teaching target language culture with English, (b) teaching English without target culture, and (c) interpretive approach to teaching culture."¹ According to the first idea, some linguists claim that one may know a language perfectly and still use inappropriate vocabulary in certain situations

¹ Montasser Mohamed AbdelWahab Mahmoud, *Culture and English Language Teaching in the Arab World*, published in *Adult Learning*, Vol. 26, no. 2, May 2015, downloaded from alx.sagepub.com, last accessed on March 14, 2018, p. 66-72

because of a misunderstanding of the social context. Others say that teaching culture together with grammar might be confusing. A third point of view is focusing on intercultural communication, on drawing comparisons and contrasts between the culture of the source and that of the target language. I personally agree with the fact that learning a language without knowing anything about the people who are speaking it seems useless. As Kramsch pointed out in 1993, there are actually five linguistic skills to be considered: reading, writing, listening, speaking and culture.

Arabic values are very different from the ones promoted in Western countries and they are mostly influenced by Islam, the majority religion of the Arab people. They allow themselves to be guided in life by the text of the Quran which was revealed to Prophet Mohammed (as all Muslims believe). It represents a foundation of the Islamic Law known as Sharia (meaning *the way* in Arabic). In some countries there are extreme interpretations of this law (e.g. capital punishment, cutting off the arms of thieves, stoning etc.) and that is why people worldwide tend to misinterpret the culture of the Arabic countries and wrongly assume that these exceptions are the rule. Another misconception would be the one referring to women. In some parts of the Arabic world they are considered to be oppressed and unequal to men, deprived of the right to work or to study. But it would be a mistake to create stereotypes around this issue. Many housewives are involved in business and some have even reached high positions in the government. However, there are the more traditional and conventional families for whom, a woman's only job and ability is to raise children, to cook and to supervise their education. Most of the Arabic families follow a patriarchal pattern where the father is the main breadwinner and has the final word when having to take important decisions. Children are raised and taught from an early age to behave according to their gender: girls have to be beautiful and delicate while boys have to be real men, to work, take care and provide for the family. They usually live together in multi-storeyed houses and the son remains to live with his family (and the new wife) after marriage. When coming into contact with this culture there are also many differences in etiquette. Men are not supposed to speak to Arab women before being introduced; nor should they shake hands with them unless they give them the hand. It is impolite to refuse snacks or a drink or to eat with the left hand. Education is very important for the Arab people; they often boast about their children's university degrees and go to great lengths to pay for their study tuitions or fees. Due to the advanced technological, political and entertainment power of the USA, English has become the lingua franca for all the people around the world. Moreover, Islam urges its adepts to learn foreign languages for security reasons and it also represents one of the teachings of Profet Mohammad. As Yacoub Aljaffery mentions in his essay entitled *The Influence of English Language in the Arab World*, after the second Gulf war in 2003, more and more Arab people showed their interest in learning English and it became a target language in these countries. Because of the wars and of the presence of American soldiers on Arab territories, many English words have been coined and introduced into the everyday spoken Arabic. Yacoub Aljaffery explains: "After this last war on Iraq in 2003, many English words have been used by Iraqis that blended into their mother tongue, Arabic. [...] Some of the most common words that are used today, especially among the young generation are *cool* and *top*. Hence, they pronounce the word *top* like [tob]"². In English, *top* has the meaning of *high*, *superior*; therefore if they say *hay al seiara al tob* they actually mean *this car is the best*. As there is no letter "p" in the Arabic alphabet and hence no such words, native speakers of Arabic often misuse it and instead of uttering "p" they say "b" (e.g. barents, bolite, bresent).

Language and grammar

Depending on the context in which it is used, there are three forms of Arabic: Modern Standard Arabic, Quranic Arabic (Classical Arabic-Fusha) and Colloquial Arabic. The first one is usually taught in schools and universities and also used in the government, workplaces, the media.

² Yacoub Aljaffery, 2010, *The Influence of English Language in the Arab World*, Munich, GRIN Verlag, <https://www.grin.com/document/288945>

However, many people tend to speak the dialect of their own region which is considerably different from MSA. There have been identified 8 major dialects: Egyptian, Iraqi, Yemeni, Levantine, Maghrebi, Hassaniya, Sudanese and Gulf. Being a Central Semitic Language, Arabic is very similar to Hebrew.

There are fundamental differences between writing and speaking in English respectively Arabic. If in the Arabic alphabet we identify 28 letters, in the English one there are only 26. We may say there are only three short vowels (wāw, alif, ya') in Arabic which are generally not written. Unlike English, where the same letter may be pronounced in different ways, varying from word to word, (e.g. *chair*, *Christian*, *tough*, *ghost*) in Arabic, letters are always pronounced in the same way; but their written form changes according to the position they have in the word (e.g. *مرح*, *سحر*). In the previous example we should pay attention to letter ح. In the first word (which means *fun*) it has one form at the end, but in the second word (which means *magic*) its form changes due to its middle position. The Arabic grammatical rules are very different. First of all, the words in a sentence are written from right to left. In English it is absolutely necessary to use the verb *to be* when forming simple sentences but in Arabic it is omitted in the present tense, being used only in the past. For example, in English, we say *The car is small*; while in Arabic the same idea will be *Al seiara sagheere* (السيارة صغيرة) (al seiara = the car; sagheere = small) without using the verb *to be*. However, it is necessary in the past, so *The dog was big*, will be *Kan al kaleb kbir*. (kan = was; al kaleb = the dog; kbir = big). (كان الكلب كبير).

In what concerns the verbs, the conjugations are easy in English because few elements change (for example the *-s/-es* in the 3rd person sg, Present Simple, affirmative). But the Arabic conjugations are more similar to Romanian because the form of the verb is usually different for every person. Moreover, for the 2nd person singular, present tense, they have a masculine and a feminine verb. If in English it is necessary to use the pronoun together with the verb, in Arabic the verbal form in itself is enough to point towards the adequate person. The verb actually represents the most important element in the grammar of any language, it is like the engine that triggers communication. But the way in which we express time varies from one language to another and therefore, problems arise when having to translate certain texts. Due to the fact that the Arabic language does not put so much emphasis on the importance of tenses, the Arab speakers of English finds it difficult to distinguish between and to properly use the English tenses. There is not always a perfect correspondence between tenses: neither in Arabic-English nor in Romanian-English translations. If there have been identified more than ten tenses in English, in Arabic there are only two aspectual tense forms. Therefore, a good translator or interpreter of Arabic-English texts should, first of all, understand very well the context and the other details related to the source text, in terms of both semantic and syntactic comprehension. In order to provide an interpretation as accurate as possible, the individual must have some knowledge about the communication situation but also about the cultural context and the topic of the discussion. "Tense is a language-specific category by which we make linguistic reference to the extra-linguistic realities of time- relations."³ As Hassan Gadalla observes, Quirk et al. (1972, 84) claim that English has present tense and past tense. Nevertheless, he quotes again the paper published in 1972, belonging to Quirk et. al, by saying that aspect refers to the way in which the action of the verb action is perceived or experienced. According to Quirk et. al, in English, there is the perfective/ non-perfective and progressive/ non-progressive aspect. "In Arabic, the fundamental differences between verbs are based on aspect rather than tense. Thus, one of the major problems that face translators from English into Arabic is to identify the Arabic verb form and the verbs or particles that can combine with it in order to convey a particular English tense."⁴

There are also rules related to the negation of sentences. In English, the word *not* is always used, irrespective of time or aspect. In Arabic, on the other hand, it is necessary to insert the word

³ Hassan Abdel-Shafik Hassan Gadalla, *Translating Tenses in Arabic-English and English-Arabic Contexts*, Cambridge Scholars Publishing, UK, 2017, p. 29

⁴ *Ibidem*, p. 30

msh, between the subject and the predicate (there are cases when the subject is omitted but the reader can deduce it from the context). For example, we will say *You have to go to sleep early.* / *Lazeem tnam badri.* (لازم تنام بدري) or *Yjab'an tnam mbakir.* (يجب ان تنام مبكر) and *You do **not** have to go to sleep early.* / ***Msh** lazeem tnam badri.* (مش لازم تنام بدري). Therefore, as in any other language, Arabic consists of words. The key to understanding the Arabic language system is to know that there are three types of Arabic words: nouns, verbs and particles. Another very important thing is the fact that there are three tenses: past tense (which refers to actions that happened and finished in the past); present tense (which refers to actions happening now, in the present); imperative (giving present orders and commands).

According to the Cambridge Dictionary, there is a particular order for the adjectives in English: the speaker will first mention the adjectives expressing opinions and attitudes and only after that, the factual ones. Therefore, a proper sequence of adjectives would be: opinion, size, physical qualities, shape, age, colour, origin, material, type, purpose. (e.g. He was a *handsome, tall, slim, young, blue-eyed, Italian* man.) In Arabic, things are different because the adjective is situated after the noun. The order of the adjectives is not taken into consideration, so the speaker may express himself/herself freely, irrespective of the size, colour, origin of the noun. (e.g. دار جديده = dar jdede = new house). Another difference to be mentioned between the English and the Arabic language is the use of the conjunction **and**. When listing a series of events, names or objects in English, **and** is generally situated before the last word of the enumeration (e.g. I bought bread, meat, milk, cheese **and** butter). In Arabic, the letter/word corresponding to **and** is و. And, unlike English, it is used before every word of the enumeration.

e.g. انا اشتريت خبز و لحمه و حليب و جبنه و زبده

To sum up, Arabic is becoming an increasingly popular language to learn. Even if at a first look it might seem difficult because of the so-called *hieroglyphic* sign system, in reality the 28 letters are very easy to write, read and understand. There are, indeed, some special sounds that we do not find in English or in Romanian or in other languages and these might pose some problems; but once the speaker's ear gets used to them, they can be easily identified. The verbs conjugations are more like the Romanian ones. The verb form changes from person to person (not like in English where they have to be learnt by heart) and they follow a certain pattern. Arabic relies very much on the derivation system. Therefore, from a single root (usually a three-word combination) one can derive an entire series of related meanings which leads to significant vocabulary acquisition. In what concerns the word order, it is very flexible; whether one uses the verb-subject-object order (which is the standard one) or the typically English sequence, i.e. subject-verb-object, the message is still clearly and accurately understood. Along the years, Modern Standard Arabic has been very much influenced by European words (especially from English) becoming thus more accessible. The ever-expanding oil markets on the other hand, have provided for many, a great economic incentive for studying and speaking this language.

Conclusions

To conclude, learning a foreign language depends, to a great extent, on the individual's personal skills, talent and motivation. Some languages may be picked up easily just by watching TV or travelling to that specific country for a couple of times, spending time with the natives; while others require long hours of study, sustained and consistent practice. According to scientists, some people's brains are cognitively better equipped for language learning. Adults often make the mistake of focusing too much on vocabulary and grammar structures, disregarding in this way the subtle nuances of the respective language. So, when learning a foreign language one should take advantage of all the opportunities and perks the language has to offer: similarities between words, social media, movies, music.

References

Hassan Abdel-Shafik Hassan Gadalla, *Translating Tenses in Arabic-English and English-Arabic Contexts*, Cambridge Scholars Publishing, UK, 2017, p. 25-28

Kramersch, C., *Context and culture in language teaching*. Oxford, UK: Oxford University Press, 1993, p. 15-23

Montasser Mohamed AbdelWahab Mahmoud, *Culture and English Language Teaching in the Arab World*, published in *Adult Learning*, Vol. 26, no. 2, May 2015, downloaded from alx.sagepub.com, last accessed on March 14, 2018, p. 66-72

Yacoub Aljaffery, 2010, *The Influence of English Language in the Arab World*, Munich, GRIN Verlag, <https://www.grin.com/document/288945>

DIFFERENT WAYS OF TRANSLATING REALIA

MODALITĂȚI DE TRANSLATARE A TERMENILOR-REALIA

Mața Țaran ANDREICI

Universitatea de Vest din Timișoara

mata.andreici@e-uvt.ro

Abstract

Realia designates a key concept in the theory and practice of translation. Knowledge of real-world terms facilitates the identification of the most appropriate translation equivalencies, helping to overcome translation obstacles or difficulties. In this paper we attempt to show how these elements are reflected in Serbian and Romanian spaces, while identifying some ways of translating these cultural dependent lexemes, in order to identify a cultural or functional equivalent.

Résumé

Les realia constituent un concept-clé dans la théorie et la pratique de la traduction. Connaître les realia permet de solutionner les problèmes de traduction du texte à traduire et de trouver les équivalences les plus adéquates en langue cible. Dans cette étude nous nous proposons, d'une part, de repérer les mots porteurs d'information culturelle présents dans l'espace serbe et dans l'espace roumain et, d'autre part, d'illustrer comment, par une équivalence culturelle ou fonctionnelle, il est possible de les traduire.

Rezumat

Realia desemnează un concept-cheie în teoria și practica traducerii. Cunoașterea termenilor-realialia facilitează identificarea celor mai potrivite echivalențe de traducere, contribuind la depășirea unor obstacole sau dificultăți traductive. În lucrarea de față, vom încerca să arătăm felul în care aceste elemente se reflectă în spațiul sârbesc și cel românesc, identificând totodată unele modalități de translatare a acestor lexeme dependente cultural, cu scopul de a identifica un echivalent cultural sau funcțional.

Key words: *realia-terms, translation difficulties, conveying meaning*

Mots-clés: *realia, problèmes de traduction, solutions de traduction.*

Cuvinte cheie: *termeni-realialia, dificultăți traductive, modalități de redare*

1. Realia: considerații teoretice

O problemă de importanță majoră în procesul traducerii o reprezintă păstrarea specificului național. Acest specific este reflectat cu deosebire de *cuvintele-realialia*, elemente ale modului de viață, culturii, istoriei etc. specifice unui popor. Deseori, traducerea lor întâmpină mari dificultăți, cu deosebire atunci când în limba-țintă nu există termenul corespunzător, așa cum nu există nici obiectele sau fenomenele desemnate de aceste cuvinte (MOLDOVAN, 2000, 145). LUNGU-BADEA (2012, 118) consideră că *realialia* nu desemnează obiecte, ci semne ori cuvinte care denumesc obiecte specifice culturii materiale locale (cuvinte, expresii populare, denumiri de obiecte, concepte, fenomene tipice unui spațiu geografic dat). Așadar, *realialia* desemnează o realitate culturală proprie unei culturi, care nu se regăsește obligatoriu în altă cultură.

Termenii-realiala sunt elemente purtătoare de informație culturală, concepte ori culturi care ridică probleme specifice de traducere. Greutățile pe care le întâmpină traducătorul sunt legate de obicei de alegerea *cuvintelor-realiala* adecvate, în condițiile concrete ale contextului și mediului cultural, pentru a asigura reușita transferului nu numai lingvistic, ci și cultural (ȚARAN ANDREICI, 2014, 43).

2. Clasificarea termenilor-realiala

Având în vedere clasificările *termenilor-realiala* din spațiul sârbesc, considerăm potrivită tipologia propusă de ĐUKANOVIĆ (1998, 112):

❖ Realiala de tip geografic, realiala de tip etnografic, realiala de tip administrativ și socio-politic, realiala de tip frazeologic, realiala de tip onomastic, calambururi și jocuri de cuvinte.

I. Realiala de tip geografic

– denumiri ale geografiei fizice:

- a) realiala de tip internațional: *mistral, prerija*
- b) realiala de tip național: *košava*

II. Realiala de tip etnografic

A. Denumiri legate de modul de viață

– denumiri de mâncăruri, de băuturi:

- a) realiala de tip internațional: *pirog, paelja*
 - b) realiala de tip național: *kajmak, ljuta*
- denumiri de articole de îmbrăcăminte și încălțăminte:
- a) realiala de tip internațional: *toga, sari*
 - b) realiala de tip național: *jelek, opanci*
- denumiri de mijloace de transport:
- a) realiala de tip internațional: *rikša, gondola*
 - b) realiala de tip național: *taljige*

B. Denumiri din domeniul artei și culturii

– denumiri de stil de muzică și dans:

- a) realiala de tip internațional: *bluz, tarantela*
- b) realiala de tip național: *kozaračko kolo*

– denumiri de instrumente muzicale:

- a) realiala de tip internațional: *benco, tam-tam*
- b) realiala de tip național: *diple, dvojnice*

– denumiri din folclorul tradițional:

- a) realiala de tip internațional: *geiša, bard*
- b) realiala de tip național: *guslar*

– denumiri de sărbători, de tradiții și obiceiuri/ritualuri:

- a) realiala de tip internațional: *martenica, vendeta*
- b) realiala de tip național: *krsna slava*

– denumiri din mitologie:

- a) realiala de tip internațional: *Deda Mraz*
- b) realiala de tip național: *kosovski božuri*

– denumiri de profesii, meserii și ocupații:

- a) realiala de tip internațional: *gaučo, farmer*
- b) realiala de tip național: *zadrugar*

III. Realia de tip administrativ și socio-politic

– denumiri de unități de măsură:

a) realia de tip internațional: *jard, santim*

b) realia de tip național: *oka*

– denumiri de unități administrativ-teritoriale:

a) realia de tip internațional: *kanton, gubernija*

b) realia de tip național: *autonomna pokrajina*

– denumiri de grade și organizații militare :

a) realia de tip internațional: *falanga*

b) realia de tip național: *serdar*

IV. Realia de tip frazeologic

a) realia de tip internațional: *to be born with a silver spoon in one's mouth*

b) realia de tip național: *početi od Kulina bana;*

V. Realia de tip onomastic

– nume proprii și porecle:

a) realia de tip internațional: *Pavel Alekseevič, Laurent Dupont*

b) realia de tip național: *Riđan, burazeru*

VI. Calambururi și jocuri de cuvinte

a) realia de tip internațional: *L'un dit – lundi, je dis – jeudis*

b) realia de tip național: *čiča- miča i gotova priča.*

Dificultatea clasificării *termenilor-realii* ține de însuși conceptul realiei. Realia este un concept caracteristic istoriei, modului de viață și culturii, iar limba este cea care definește acest concept. Prin urmare, realia este nu numai un fenomen al realității, ea are și o referință specifică, reflectată în conștiință și gândire.

3. Modalități de redare a termenilor-realii

Procesul traducerii parcurge câteva etape, dintre care două sunt mai importante: stabilirea corespondentului formal și stabilirea echivalentului de sens, semantic. În realizarea echivalențelor, traducătorul trebuie să fie nu numai un bun cunoscător al limbilor sursă și țintă, ci să dovedească, în egală măsură, competență atât în cultura-sursă, cât și în cultura-țintă. Altminteri, rezultatul acestui complex proces de transfer va fi sortit cu siguranță unui eșec nedorit, cu repercusiuni negative asupra receptorilor traducerii. El trebuie să cunoască în profunzime sensurile cuvintelor, ale expresiilor, enunțurilor și, în același timp, să caute corespondentele lor formale și semnificative, adică unitățile lingvistice din limba-țintă ale căror sensuri corespund cu cele ale structurilor din textul original.

Când în limba-țintă nu există un corespondent formal, traducătorul caută echivalentul semantic (*realia*), adică acel cuvânt care poate prelua semnificația cuvântului întrebuințat în limba-sursă. În teoria traducerii, aceste echivalente se mai numesc și *realii, localisme, exotisme, lexicul cu un component cultural dominant*. Toate aceste variații denominative ale noțiunii de *realia* sunt întrebuințate de cercetători pentru a desemna obiectul studiului nostru. Cu lexemele intraductibile se întâlnesc nu numai traducătorii, ci și lexicografii, adică creatorii de dicționare. Lexicografii denumesc acest fenomen *lexicul fără echivalent*, adică vocabula fără echivalent corespunzător în limba-țintă.

Stratul lexical al *termenilor-realii* vădește un spectru larg. Dintre diferitele grupuri de noțiuni, vom stăruia asupra expresiilor care au intrat deja în limba sârbă și desemnează ceva ce nu

există pe teritoriul sau în cultura noastră, respectiv ceea ce există la noi, dar e greu de exprimat într-o limbă străină:

- ❖ Realia de tip internațional, care au pătruns în limba sârbă din limbi străine: srb. *rikša* – rom. *ricșă* (mijloc de transport în India); srb. *gondola* – rom. *gondolă* (barcă folosită la Veneția); srb. *sari* – rom. *sari* (port tradițional femeiesc indian); srb. *geiša* – rom. *gheișă* (dansatoare și cântăreață japoneză); srb. *mačeta* – rom. *macetă* (sabie, cuțit); srb. *bluz* – rom. *blues* (dans lent, cu caracter visător, melancolic); srb. *ranč* – rom. *ranch* (fermă pentru creșterea vitelor în America); srb. *šerif* – rom. *șerif* (funcționar administrativ din Anglia sau SUA);
- ❖ Realia de tip național sau cu specific etnocultural: srb. *košava* – rom. *coșava* (vânt); srb. *ljuta* – rom. *țuică* (băutură); srb. *kajmak* – rom. *smântână* (produs lactat); srb. *jelek* – rom. *corsaj* (port popular); srb. *taljige* – rom. *căruță* (mijloc de transport); srb. *krsna slava* – rom. *sfânt de casă* (ritual, obicei); srb. *guslar* – rom. *menestrel* (srb. *gusle*, instrument muzical), srb. *drljača* – rom. *grapă* (unealtă).

Asemenea cuvinte, care denumesc ceea ce cititorului textului original îi este apropiat, respectiv care reprezintă o componentă a culturii și modului de viață, pentru cititorul traducerii este o piedică în înțelegerea textului. Pe de altă parte, traducătorul trebuie să păstreze coloritul local al originalului. Observăm în mod frecvent, cum *termenii-realia* apar și în forma lor originală în textul tradus. Această transliterație păstrează coloritul textului, deși uneori sunt necesare și niște explicații suplimentare, pentru ca aceste cuvinte să fie înțelese de cititori, traducătorul fiind nevoit să utilizeze niște schimbări ilocuționale, făcând să pălească, în acest caz, coloritul național. Așadar, traducerea *termenilor-realia* se poate face prin exoticizare sau informare suplimentară (unde traducătorul se va face vizibil, introducând o explicație), și prin adaptarea contextuală a unor cuvinte din câmpuri semantice analogice.

Desori, putem vedea în subsolul textului o explicație, iar după ea, în paranteze, mențiunea *nota trad.* Este vorba de observația traducătorului prin care se explică faptul că observația a fost făcută de traducător și nu de autor, ea fiind indispensabilă înțelegerii textului. Traducătorii operelor literare evită, de obicei, această rezolvare, care distrage atenția de la text. Totuși, explicațiile acestea sunt necesare uneori, cu deosebire în manualele școlare (de exemplu, în cărțile de lectură).

Explicarea termenului necunoscut (a noțiunii necunoscute) se poate da chiar în propoziția în care e întrebuințat cuvântul respectiv, sub forma unei apozitii. Acest lucru se întâmplă atunci când este posibil să se dea o scurtă explicație cuvântului necunoscut, respectiv atunci când el nu contravine construcției propoziției și stilului scriitorului.

Când traducem un text artistic și nu numai opere beletristice, ci și filme, piese de teatru etc., nu e întotdeauna posibil să se dea explicația la subsol. În acest caz, problemele de traducere despre care am vorbit se pot rezolva în două moduri: prin întrebuințarea unor împrumuturi sau prin traducerea aproximativă. Cele mai întâlnite modalități de translatare a *termenilor-realia* sunt transliterația, transcrierea fonetică, calcul, traducerea descriptivă (explicativă, perifrastică), traducerea aproximativă (prin adaptare sau prin intermediul unui analog funcțional). Adaptarea stă la limita procesului de traducere. Ea se întrebuințează în acele cazuri când situația prezentată în limba-sursă nu există în limba-țintă și ea trebuie redată prin mijlocirea altei situații, pe care traducătorul o consideră echivalentă. Așadar, adaptarea este un procedeu de traducere a *termenilor-realia*, care constă în înlocuirea unei realități socio-culturale din limba-sursă printr-una specifică socio-culturii limbii-țintă. Au nevoie de adaptare cuvintele și expresiile legate de relațiile sociale specifice purtătorilor limbii-țintă. Prin urmare, acest fapt se remarcă mai ales în traducerea *termenilor-realia* social-politici (funcțiilor administrative, grade militare etc.), unde exactitatea este foarte importantă:

- ❖ Radoju mom beše pet ili šes meseci, kad, banuše *poreski izvršitelj*. (POPOVIĆ, 1986, 55)

Să fi avut Radoie al nostru cinci sau șase luni, când mi-a bătut la poartă *executoriul fiscal*. (MUNCIAN, 2001, 54)

❖ Marija Gregorovna Popko, žena *visokog carskog činovnika*, ugledala ga je jednog dana. (KIŠ, 1989, 76)

Maria Gregorovna Popko, soția unui *mare funcționar la curte*, îl văzuse într-o zi. (LĂZĂREANU, 1992, 73)

Nu există o regulă în privința necesității de a întrebuița un cuvânt împrumutat sau o traducere aproximativă (descriptivă). Această problemă trebuie să o rezolve traducătorul, în funcție de natura textului pe care îl traduce și de harul cu care este înzestrat. Elementele culturii și civilizației unui popor, care îi sunt proprii și care nu există în conștiința cititorilor din limba-țintă, sunt purtătoare ale coloritului național sau tradiției istorice și, de regulă, nu au un echivalent în alte limbi. În afară de traducători, în înregistrarea acestor cuvinte întâmpină dificultăți și lexicografii, care se află, totuși, în avantaj. Lexicografilor le este îngăduit să descrie, să explice noțiunea și nu sunt obligați să propună un echivalent. Această sarcină le revine traducătorilor.

4. Concluzii

Studierea *termenilor-realia* presupune complexe dezbateri teoretice. De aici și ezitarea în sfera terminologiei, pe care o remarcăm la diverși teoreticieni sau practicieni ai traductologiei, care folosesc fie denumirea de *realia*, fie de *localisme*, *exotisme* etc. În pofida acestei varietăți denominative a noțiunii *realia*, se poate identifica și un numitor comun, acest fenomen fiind prezentat ca element cu coloratură națională, locală, istorică, ca element al modului de viață al unui popor și, mai ales, ca element căruia îi lipsește, de cele mai multe ori, corespondentul în traducere, neavând echivalent în altă cultură. Prin urmare, principalele dificultăți traductive în redarea *termenilor-realia* sunt: identificarea unui echivalent sau unui analog în limba-țintă, datorită lipsei unui referent obiectual în cultura-țintă, și păstrarea coloritului național, precum și a altor conotații, de tip istoric, cultural etc. Așadar, pe lângă instrumentele auxiliare, de tipul dicționarelor, traducătorul trebuie să aibă în vedere și îmbogățirea permanentă a propriului bagaj cognitiv, iar acesta se realizează prin studiul efectiv al formelor variate pe care le pot îmbrăca aceste elemente cu specific socio-cultural.

Bibliografie

ĐUKANOVIĆ, Maja, *Prevođenje neprevodivog*, în "Svet reči", nr. 6-7-8, Beograd, 1998, pp. 111-114.

LUNGU-BADEA, Georgiana, *Mic dicționar de termeni utilizați în teoria, practica și didactica traducerii*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2012.

MOLDOVAN, Valentin, *Teoria traducerii artistice*, Timișoara, Eurostampa, 2000.

ȚARAN ANDREICI, Mața, *Introducere în teoria și practica traducerii, aplicată la studiul comparativ al limbilor sârbă și română (Curs special)*, Timișoara, Editura de Vest, 2014.

Corpus

KIŠ, Danilo, *Grobnica za Borisa Davidoviča*, Beograd, Beogradski Izdavačko-Grafički Zavod, 1989.

KIŠ, Danilo, *Criptă pentru Boris Davidovici*, Traducere de Simeon LĂZĂREANU, Timișoara, Editura de Vest, 1992.

POPOVIĆ, Danko, *Knjiga o Milutinu*, Beograd, Književne novine, 1986.

POPOVIĆ, Danko, *Spovedania lui Milutin*, Traducere de Ivo MUNCIAN, Timișoara, Eubeea, 2001.

THE REALITIES OF THE GLOBALIZATION - THE TRANSLATIONS AND LINGUISTIC INTERPRETATION

Florina-Gabriela TUDUCE

”Vasile Goldiș” National College

florinatuduce@gmail.com

Abstract

Globalization, as well as internationalisation are very important issues of our times, during these processes we make strong connections to other people all over the world, using English language to express ourselves and the art of translation and interpretation become more and more important. Globalization is positively needed by the society and country to go ahead and become a developed society and nation, it has implications for all levels of education.

On the other hand, internationalisation is a comprehensive process, in permanent evolution and must be carried out with energy and firmness by the entire school community and by all its entities. Dealing with internationalisation, you also experience translation and interpreting, both of them having a great importance in the process.

Key-words: *Globalization, internationalisation, translation, interpretation, localization*

People all over the world become closer than ever before. Goods and services that appear in a country will be immediately promoted in the others. International transfer and communication are more common. For describing this present time, they use the term: THE ERA OF GLOBALIZATION. *Globalization is the spreading of anything worldwide.* This phenomenon affects the economic business and exerts a wide influence on society at that. The growth of the developing countries is the main cause of globalization and it brings both opportunities and disadvantages to them.

Over the last century, efforts have been made to bring various countries together. All these efforts have been applied in enabling human beings on the earth's surface to come together in all aspects of life. These aspects of human life include social, political, economical and cultural aspects. Integration effort has been seen to bear fruits. In the current years, the world has been visualized as being a global village, Marshal McLuhan's observation (1962) that the world is becoming a 'global village' as a result of electronic interdependence is particularly true in today's business world where the interactions of the people in the world, has been of equivalent to the interaction in one village or locality. Almost all parts of the world are interconnected to the rest of the world in different ways. Barriers, which initially isolated countries, have been removed.

The term '*globalization*' describes the way countries and people of the world interact and integrate, it is more of a strategy that provides a strong foundation on which an institution can build long-term partnerships. Globalization is making various huge changes in the world where people are moving away from their self-contained countries to the more integrated world.

It is very hard to decide whether the revolution of global marketplace is beneficial or harmful to the humanity. It is still a big confusion. However, it is also tough to ignore that globalization has created greater opportunities to people worldwide. It has changed status and way of living of people in the society to a great extent. It is hugely benefiting the developing nations by providing various developmental opportunities. If we take it positively, it may eradicate the regional diversity and establish a homogenized world culture. It is supported by the information technology and show huge interaction and integration among businesses, companies, government and people of various countries. Globalization has positively and negatively affected the tradition, culture,

political system, economic development, lifestyle, prosperity, etc. Globalization is positively needed by the society and country to go ahead and become a developed society and nation. Education has become a primary means of globalization.

Being international is a natural feature in the world and at the same time a compulsory condition to move forwards. The meaning of the word ‘internationalize’ in the English Dictionary is ‘to make something become international’.

Inter-national, of course means between or among nations. **Internationalisation** refers to the increasing importance of international trade, international relations, treaties, alliances, etc. The basic unit remains the nation, even as relations among nations became increasingly necessary and important. Internationalisation – has to be included in all aspects of teacher education – from course content to students personal experiences. International students come to study in other countries with the possibility of undertaking an exciting and positive experience.

Internationalisation is the process of developing your theme, so it can easily be translated into other languages. As a developer, you may not be able to provide localizations for all your users; however, a translator can successfully localize the theme without needing to modify the source code itself. But what’s the difference between globalization and internationalization? To the average viewer, these two words should mean the same thing. After all, ‘global’ and ‘international’ are essentially synonyms for each other. *Globalization* is a strategy and *internationalization* is a globalization task.

Internationalisation is the process of planning and implementing products and services so that they can easily be adapted to specific local languages and cultures, a process called localization.

The concept of internationalisation has received a much attention over the past few decades.

The practicum experience for each international student can be potentially complex, given the university study environment, the work place, and respective mentor who may have distinct approaches to the practices and processes associated with the practicum.

As international students hail from a wide variety of countries, ethnicities, and cultures they are by nature a diverse group, but are often referred to as a cohesive entity.

International student cohorts have distinct individual needs, and differ in their reasons for studying abroad. They bring diverse experiences (particularly in the discipline of their study), unique personal attributes, and a range of support systems to their new context.

Due to the heightened need for translation and localization in computing, internationalisation was born. Its main function is to ensure that the source content is multiple languages-ready, which means that this phase occurs during the creation and development of the content, long before the need for the material to be translated. It primarily pertains to how the software code should be written so that future versions in other languages could be created with greater ease, lower cost and most importantly, correctly made. This process provides many benefits and eliminates future problems for multilingual versions. **Internationalisation** requires a lot of efforts, but it has many benefits: I mention here some of them:

1. to produce capable graduates, open to the world challenges, with the right skills for the today’s and tomorrow’s jobs, prepared for careers that don’t yet exist based on technologies that are rapidly changing and difficult to predict,

2. to better comply with the new goals of the workforce development in a permanently changing world, to have a better sense of its needs and to better meet those new goals and needs,

3. to empower both students and teachers with a broader range of complex communication and expert thinking skills, competences enabling them to manage open-ended and unfamiliar situations,

4. to foster globally connected research activities with better expected results,

5. to sustain the welfare and prosperity of the community,

Nowadays, the university actively participates in national and international partnerships in education and research, and plays a dynamic role in the regional socio-economic environment.

Internationalisation also helps in removing some problem areas common to most multilingual products such as basic efficiency, freedom from particular cultural conventions and encoding of a particular character set or language. Likewise it helps eliminate hard-coded text and minimize the presence of concatenated text strings. Internationalisation also complies with the standard for the global display of text and allows the software to be used in more than one language at the same time. Dealing with internationalisation, you also experience *translation and interpreting*, both of them having a great importance in the process.

Translation is a fine art of balancing the character of the original language and giving it new life in a fresh language. Many writers have expressed their opinions on the art of translation, and many great writers were, themselves, translators.

‘To translate, one must have a style of his own, for otherwise the translation will have no rhythm or nuance which come from the process of artistically thinking through and molding the sentences- they cannot be reconstituted by peacemeal imitation. The problem of translation is to retreat to a simpler tenor of one’s author.’

Paul Goodman, American Author, 1911-1972.

Translation is the process of converting text from a source language to another one, and it is usually done by professional translators. Translation is often intertwined with localization, especially when it comes to marketing translations that have to meet the standards of the culture the advertisement is meant to be sent to. Translation essentially consists of taking a text in one language and rendering it into another language. The key characteristic of translation is the fact that it works in the medium of the written word.

Interpreting, like translation, takes one language and renders it into another. The very important difference is the medium: while you translate a written text, you interpret orally.

It’s quite rare for a linguist to work equally well as both a translator and an interpreter.

Most translators work into their native language only since it’s faster and easier to write in one’s native language.

People often confuse *translation* with *interpretation*. While both services involve adapting from one language to another, there are a number of important differences. Translators and interpreters are not interchangeable. The skills and tasks required are different for the two jobs.

Interpretation is used at live, in-person events, such as in courtrooms, police stations, hospitals, and government forums. Translation typically only involves a translator and a computer.

When we talk to our friends about translation, they usually have only one thing in mind: Google Translate.

When should you use one or the other? Well, it really depends on the purpose of your translation.

The translator is focused on dissecting a written text and scrutinizing it to identify its meanings, intricacies, shapes, and colours. It is an activity that requires time, reflection, and constant rewriting to ensure nothing is ‘lost in translation’.

Interpreters, however, are permitted a margin of artistic licence in order to overcome one of the major constraints of dealing with the spoken word: time, or the lack thereof. The interpreter must work quickly and demonstrate spontaneity, working both in simultaneous and consecutive interpreting modes (that is, translating while or after the speaker is talking).

In simultaneous interpreting the interpreter must listen and speak at the same time, whilst in consecutive interpreting the interpreter must be able to listen, use specialist note-taking techniques, and reformulate the units of information in the foreign language on the spot.

In fact, it is this real-time comprehension, analysis, and accurate reformulation of one language into another that poses the greatest challenge. The interpreter is both listener and speaker, working in real-time, without a safety net, and with little room to correct errors. The simultaneous, or virtually simultaneous, nature of the work combined with a lack of control over the content of the original speeches mean that the interpreter performs his or her work in demanding conditions that leave little room for error.

The translator always seeks rigorous solutions, not solutions that will just 'get the job done'. To do so, the translator applies thorough research and consulting techniques and uses specialist databases to broaden their understanding of the subject matter.

As a result, the translator often ends up being quite an expert of the subject matter in question. From a client's perspective, the translation process and the editing and proofing involved thereafter reduce the margins for error, thus the final product is far more polished than an interpretation.

Many interpreters have never tried their hand at translation and vice versa, even though the two disciplines complement each other. The work of the translator, seeking perfection and precise meaning, involves scrupulously analyzing the meaning of words, laying them down on paper, and then letting them settle a while for later analysis and revision.

This offers a perfect complement to the work of the interpreter, which involves taking a bird's eye view of the original utterance in order to capture its essence. Such a partnership of skills would capacitate us with enviable abilities: the ability to capture the minute details of language and the ability to perform the lightning fast analysis of a message to ensure its faithful rendition in a foreign language.

Both translators and interpreters are language craftsmen, and to recognize the things we share in common and the things that separate us is to recognize the complexity of what both groups do as professionals.

Interpreters are often referred to as 'translators' and people are not always aware of the difference between the two professions. How are they different?

An interpreter works with spoken words in a particular context, conveying a message from one language to another, while translation refers to the activity of transferring a written text from one language to another.

Neither is simply replacing the words of one language by those of another, and there are similarities in the intellectual effort required. But there are significant differences between interpreting and translating.

Interpretation is spoken, translation is written. Interpretation therefore makes use of particular linguistic resources: the original speaker's ideas are transmitted as spoken words, with a particular rhythm and intonation, making use of rhetorical devices and gestures.

Interpretation is carried out in real time (simultaneously) or very close to it (consecutively). The interpreter has no time to refer to the written resources available to translators. This makes preparation before each assignment all the more essential for an interpreter.

In interpretation communication is immediate, involving an interaction between speakers, listeners, and interpreters. In translation there is always a gap between the writing of a text by an author and its reception by the readers.

Apart from this, translators often spend a long time working on one text, while interpreters, often working in a team, are faced with people speaking and communicating right now.

Interpretation is therefore not so much a linguistic profession as an information and communication profession.

An interpreter is a person who converts a thought or expression in a source language into an expression with a comparable meaning in a target language either simultaneously in "real time" or consecutively when the speaker pauses after completing one or two sentences.

The terms *interpretation* and [translation](#) are commonly used interchangeably but are not synonymous. Interpretation describes immediate conversion of source (oral or text) orally (or by sign language), whereas [translation](#) is the conversion of source (recorded oral, sign or text) to text.

Translators have time to consider and revise each word and sentence before delivering their product to the client. While live interpretation's goal is to achieve total accuracy at all times, details of the original (source) speech can be missed and interpreters can ask for clarification from the speaker. In any language, including sign languages, when a word is used for which there is no exact match, expansion may be necessary in order to fully interpret the intended meaning of the word.

The key difference between translation and interpretation lies within the choice of communication channel. Simply put, translation deals with written communication, while interpreting is all about the spoken word.

Translators work on written documents, including books, essays, legal documents, medical records, websites, instruction manuals, subtitles for film or TV, or any other form of information in written form. Interpreters, on the other hand, are involved in projects that require live translation; for example conferences and business meetings, medical appointments and legal proceedings.

Both translators and interpreters have a deep linguistic and cultural knowledge of their working languages, as well as the ability to communicate clearly and succinctly. It is, however, important to highlight the distinctive features of these two professions.

Translators generally work from their home computers, and tend to specialize in a particular field. Good translators have excellent written skills and are usually perfectionists by nature, paying particular attention to the style of the source documents, as well as the accuracy and significance of the terms used within their translations.

Unlike translators, interpreters do not provide a word-for-word translation; instead, they transpose spoken messages from one language into another, instantly and accurately. Interpreters work in real-time situations, in direct contact with both the speaker and the audience. They rely primarily on their linguistic expertise acquired through training and experience - a sentence in one language may be rendered an entirely different way in another. Good interpreters are endowed with very quick reflexes, as well as a good memory and speaking voice. An interpreter is often more than an on-demand translator, however - they also act as a facilitator between speaker and listener, both linguistically and diplomatically.

The key skill of a good translator is the ability to write well and express oneself clearly in the target language. That is why professional translators almost always work in only one direction, translating only into their native language. Even bilingual individuals rarely can express themselves in a given subject equally well in two languages, and many excellent translators are far from being bilingual. The key skills of the translator are the ability to understand the source language and the culture of the country where the text originated, and, using a good library of dictionaries and reference materials, render that material into the target language.

An interpreter, on the other hand, has to be able to translate in both directions, without the use of any dictionaries, on the spot. There are two types of interpreting: consecutive and simultaneous.

In spite of the vast differences in the skills of translators and interpreters, besides deep knowledge of both languages, it is crucial that they also understand the subject matter of the text or speech they are translating.

Translation and interpretation are not a matter of substituting words in one language for words in another. It is a matter of understanding the thought expressed in one language and then explaining it using the resources and cultural nuances of another language.

The difference between interpreting and translation is the mode of expression. Interpreters deal with spoken language and translate orally, while translators deal with written text, transforming the source text into a comprehensible and equivalent target text. Both interpreting and translation presuppose a love of language and deep knowledge of more than one language. However, the differences in the training, skills, and talents needed for each job are vast.

Translators and interpreters work with languages, but in very different ways: the key difference is that translators work with written words and interpreters work with spoken words.

Translating and interpreting are very different jobs requiring different skill sets, but there are a couple essential characteristics that both good translators and good interpreters share:

- A deep understanding and near-native, if not native, proficiency in two or more languages
- An interest in languages and in the facilitation of communication between different languages

Although translators and interpreters may differ in the media they work in, these two characteristics are always necessary for anyone who wants to translate or interpret professionally.

'If the dream is a translation of waking life, waking life is also a translation of the dream'. ([Rene Magritte](#), 1898-1967).

In conclusion, globalization is growth on a worldwide scale and connects different parts of the world. It is the process of integration and international influence of economies and cultures. Globalization results in the expansion of international cultural, economic and political activities. The removal of barriers between nations has helped globalize the world. As people, ideas, knowledge, and goods move more easily around the globe, the experiences of people around the world become more similar.

Globalization has critical effects on the advancement on economies, culture and religion, public services and living standard, and technology not only in a nation but also in the whole world. Because we live in *one world*, what we do affects others, and what others do affects us, we all have responsibilities to each other. Although globalization shows a manifestation of disadvantage effects, the benefits of globalization still remain as priority in the international society.

Technology has made it easier for a businessman in China, for example, to conduct business with a client in Chicago, thanks to electronic mail, the fax, and the satellite communications. And it is most likely that the language they will use together will be English.

English is the world's most important language. It is definitely the world's most widely used language, English is also hugely important as an international language and plays an important part even in countries where the UK has historically had little influence. That's why we can consider English a global language; during the processes of *globalization* and *internationalisation*, English is widely used all over the world, people communicate using English, *the translations and linguistic interpretation* have also a great importance during this process.

Bibliography

- BASNETT, Susan (1990). *Translation studies*. London & New York: Routledge. ISBN 0-415-06528-3.
- CHUZHAKIN, Andrei (2007) "*Applied Theory of Interpretation and Note-Taking*", "Mir Perevoda 1 to 7", Ustny Perevod, Posledovatelny Perevod, Ace Perevoda Mir Perevoda.
- DOLLERUP, Cay, LODDEGAARD, Anne.(1992). *Teaching Translation and Interpreting*. John Benjamins Publishing
- GILLIES, Andrew (2005) *Note-taking for Consecutive Interpreting*, ISBN 1-900650-82-7.
- JONES, Roderick (1998) *Conference Interpreting Explained*, ISBN 1-900650-57-6.
- QUEZADA, R. L. (2010). *Internationalization of teacher education: Creating global competent teachers and teacher educators for the twenty-first century*. *Teaching Education*, 21(1), 1–5. Internationalization of Teacher Education. Editorial.
- SIEBER, P., & MANTEL, C. (2012). *The internationalization of teacher education: An introduction*. *Prospects*, 42, 5–17
- TAYLOR-BOULADON, Valerie (2007) *Conference Interpreting — Principles and Practice*, 2nd Edition ISBN 1-4196-6069-1.

Magazine

Journal of International Business Research, Globalization: Trends and Perspectives By Bishop, Tiffany; Reinke, John; Adams, Tommy, Vol. 10, No. 1, January 2011.

A COMAPRED INSIGHT INTO THE PARAMYOLOGIC TRANSLATION ROMANIAN – CHINESE

INCURSIUNE COMPARATĂ ÎN TRADUCEREA PARAMIOLOGICĂ ROMÂNĂ - CHINEZĂ

Vitia MEREANU

Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Arad
mereanuvitia@yahoo.com

Abstract

Proverbs represent a type of substance and wisdom of a language, the crystallization of a people's wisdom, the synthesis of the experience of a people who, during its long historical journey, carried out productive activities applied in practice the results of such experience and fought nature. Their features are the concise and precise expression while carrying in the structure of their meaning, the standards of a deep philosophical theory, and being able, due to their apparanently simple physical structure to insure their transmission from one generation to the other, and providing a guidance in terms of a desirable behavior between human leings.

Rezumat

Proverbele reprezintă un gen de substanță și înțelepciune din interiorul unei limbi, sunt cristalizarea înțelepciunii unui popor, sinteza experienței unui popor care, în cadrul îndelungatului proces istoric, a desfășurat activități productive, a aplicat cunoștințele practice și s-a luptat cu natura. Caracteristicile acestora sunt exprimarea cu concizie și precizie ele înglobând în structura înțelesului lor standarde ale teoriei filozofice profunde, prin exprimarea simplă asigurându-și transmiterea între generații a comportamentului omului între oameni..

Key words: *paramyology, culture, translation, customs, history*

Cuvinte cheie: *paramiologie, cultură, traducere, obiceiuri, istorie*

Introducere

Poate surprinzător pentru unii, dar o carte poate schimba destinul unui popor. Când la încheierea Păcii de la Versailles, în 1919, se punea problema Transilvaniei, iar România era considerată a fi o țară fără identitate spirituală și culturală, Ionel Brătianu a întors situația în favoarea sa folosindu-se de o carte. De fapt, de cele zece volume din "Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia", lucrare monumentală, încheată sub forma editorială de Iuliu A. Zanne, la sfârșitul secolului al XIX-lea. În fața unei asemenea dovezi, nici una dintre părțile implicate în negocierea reîmpărțirii spațiului european nu a avut vreun contraargument și nu a putut aduce o mărturie de o asemenea „greutate” și anvergură.¹

În China, studierea proverbelor și stabilirea ariei înțelesului acestora nu este deloc o problemă simplă. În acest sens, specialiștii în domeniul *paremiologiei* au două opinii diferite. Prima este aria „extinsă” de înțelegere, în afară de vechimea istorică și acceptarea universală a înțelesului proverbelor, aceasta mai conține zicători și zicale care sunt folosite des, de exemplu „三个臭皮匠, 赛过诸葛亮 / sān gè chòu píjiàng, sàiguò Zhūgé Liàng / trei cizmari cu inteligența lor combinată il

¹ Clarice Dinu, *Proverbele românilor, reeditate după 100 de ani*, <https://newskeeper.ro/>, accesat la 21.08.2012

depășesc pe Zhuge Liang”, „一个篱笆三个桩，一个好汉三个帮 / yīgè líbā sān gè zhuāng, yīgè hǎohàn sān gè bāng / un gard are trei piloni, un bărbat brav are trei ajutoare” etc. Un alt punct de vedere este aria „**îngustă**”, în care nu intră zicalele și zicătorile populare. Pentru a ușura comparația dintre proverbele chinezești și cele românești, vom utiliza ca arie de înțelegere a proverbelor standardul „**extins**”. Aceasta deoarece în limba română, chiar dacă există cronici și lucrări ale unor cărturari din evul mediu și care aduc proverbe în stilul limbii arhaice, acestea sunt foarte puține, marea majoritate sunt expresii și comentarii populare transmise pe cale orală, incluzând foarte multe zicători și zicale.

Proverbele chinezești și românești reprezintă chintesența și tezaurul limbii celor două popoare. Au semnificații profunde, exprimă vitalitate, reflectă înțelepciunea poporului român și chinez.

Proverbele bogate și variate în conținut, privite din diverse unghiuri de vedere, reflectă situația istoriei, societății, economiei, problemelor militare și culturii unui popor, precum și modul de gândire al oamenilor, trăsăturile psihice și integrității morale.

1. Proverbele care reflectă diferențele dintre cultura celor două țări

Semnificația proverbului chinezesc „班门弄斧 / bān mén nòng fǔ / a-și arăta dibacia în mânuirea toporului în fața meșterului Lu Ban” este asemănătoare cu cea a zicalei „孔夫子门前卖文章 / kǒng fūzǐ mén qián mài wénzhāng / **a vinde scrieri în fața ușii lui Confucius.**” Proverbe asemănătoare în limba română sunt „a vinde castraveți la grădinar” și „a duce apa la sacagiu.” Proverbul chinezesc cuprinde o conotație culturală profundă. 鲁班 / Lǔ bān a fost cunoscut, de-a lungul generațiilor, ca strămoș al meșteșugarilor. 孔夫子 / kǒng fūzǐ / Confucius a fost, în antichitate, un mare gânditor și educator, teoriile lui transmise din tată-n fiu constituie unul dintre nucleele culturii tradiționale chineze. Așadar, indiferent dacă mergi la ușa lui Lǔ bān să mânuiești toporul sau mergi în fața ușii lui Confucius pentru a vinde scrieri, semnificația este de supraestimare a forțelor proprii. În limba română, conținutul proverbului este similar: indiferent dacă mergi în oraș să vinzi zarzavaturi și apă, cele două activități sunt caracteristice atât Evului Mediu, cât și epocii contemporane, dar cele două formulări au același înțeles, de supraestimare a propriilor forțe sau lipsa de tact. În limba chineză mai întâlnim o zicală veche (specialiștii în domeniul *paremiologic* încearcă introducerea ei în categoria proverbelor): „说曹操，曹操到 / shuō cáocāo, cáocāo dào / Spui Cao Cao, Cao Cao a sosit” care la fel are inclus un personaj din istoria Chinei; în limba română, un proverb similar este: „vorbești de lup și lupul la ușă.”

2. Asemănări și diferențe în modul de exprimare a proverbelor chinezești și românești

Așa cum am prezentat mai sus, din cauza distanței geografice dintre China și România există diferențe în ce privește istoria, cultura și civilizația, în plus, limba română și limba chineză sunt două tipuri complet diferite; cu toate acestea, datorită faptului că cele două națiuni, de-a lungul istoriei, au trecut prin experiențe și dificultăți asemănătoare, chiar identice, constatăm cu surprindere că în conținutul celor două limbi putem descoperi părți de vocabular sau forme de exprimare asemănătoare sau identice. De exemplu, în ambele limbi există expresiile „摊牌 / tānpái / a da cărțile pe față”, „脸皮薄 / Liǎnpí bó / a avea obraz subțire”, „拖时间 / tuō shíjiān / a trage de timp”, „打离婚 / Dǎ líhūn / a trage/bate la divort”, „翻白眼 / fānbáiyǎn / a da ochii peste cap” și alte forme de exprimare.

Proverbele care reflectă înțelepciunea celor două popoare au, de asemenea, numeroase elemente comune în ce privește semnificația și formele de exprimare. Dar, în același timp, din cauza contextului istoric și cultural diferit, al deosebirilor privind modul de gândire și obiceiuri, proverbele celor două limbi, au în mod natural, trăsături evident diferite.

3. Utilizarea figurativă a proverbelor chinezești și românești

Ca și în cazul altor limbi, proverbele celor două limbi folosesc adesea metafore și analogii ușor de înțeles și viguroase, în același timp, care ilustrează rațiuni profunde. În continuare, din acest punct de vedere vom compara asemănările și diferențele dintre proverbele ambelor limbi.

3.1. Construcții și sensuri complet identice

Proverbul chinezesc „以眼还眼，以牙还牙 / yǐ yǎn hái yǎn, yǐ yá hái yá / ochi pentru ochi, dinte pentru dinte” are sensul de a riposta folosind mijloacele folosite de opozant; în limba română proverbul „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte”, cuvintele și sensul sunt perfect identice.

Proverbul constituie începutul *legii Talionului* : „**Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior, arsură pentru arsură, rană pentru rană, umflătură pentru umflătură**” (Vechiul Testament - ieșirea a doua, cartea lui Moise). Nici că se poate mai cumplită sălbaticie din partea unui popor, care socotea că-l cunoaște pe adevăratul Dumnezeu, să răspunzi răului cu rău !

În popor, proverbul exprimă atitudinea răzbunătoare, fie ca îndemn, în cazul indivizilor aprigi, impulsivi, fie motivând anumite fapte: bătaia, răzbunarea, luarea unor bunuri, alte pedepse.

Proverbul nu trebuie raportat la mediul juridic, deoarece legile pedepsesc infractorii pentru a asana societatea și nu pentru a face un rău și mai mare.

În ambele limbi proverbele sunt identice :

- „浑水摸鱼 / húnshuīmōyú / a pescui în ape tulburi”, cu origine în concret – se știe că atunci când plouă mult și sunt inundații, peștii pot fi prinși cu mâna sau ajung pe țărm, fiind o pradă ușoară – proverbul se aplică la acele situații care permit indivizilor necinstiți să profite. Sunt cazuri de îmbogățiri în perioade istorice confuze. Există momente în care omul profită de deruta altuia pentru a-l înșela sau a obține un avantaj. Există situații în care cel incorect aruncă asupra altuia vina sau dezonoarea profitând de acesta. Proverbul poate califica și direcțiile greșite pe care le urmează unii oameni sau nereușita de moment.

- „白纸黑字 / báizhǐhēizì / negru pe alb”, acest proverb în limba română pare a fi de dată mai recentă, probabil după apariția tiparului *Gutenberg* (1440). Sensul metaforic poate fi decodificat prin raportarea la context: „*îi arată <negru pe alb> greșelile*”, adică prezintă dovezi clare; „*se vedea <negru pe alb> că nu era de acord*” - era clar, evident ; „*ia dovedit <negru pe alb> că a reușit la examen*” – *I-a adus rezultatul, nota.*

Expresia este cu atât mai semnificativă cu cât dovada palpabilă, scrisă, tipărită convinge, înlăturând incertitudinea.

- „热血沸腾 / rèxuèfèiténg / a fierbe sângele în el / ea, a se tulbura, a se înfierbânta din cauza mâniei, a supărării”.

Proverbul reprezintă stările de tulburare, agitație, nervozitate, furie care sunt adesea asociate creșterii tensiunii, circulația sanguină luând-o razna. Aspectul feței se schimbă, devenind stacojie, pentru care există zicala : „i-a năvălit sângele în obraji”.

Metafora poate fi găsită în numeroase contexte : atunci când omul este surprins de o veste neplăcută, când este necăjit de cineva, când este supărat pe cineva, când este o fire colerică etc.

Poate fi semnalată și o excepție pozitivă a proverbului : starea de emoție a îndrăgostitului care așteaptă întâlnirea vieții sale; sau un moment de mare însemnătate pentru viața sau cariera sa.

3.2. Proverbe cu o parte din structură identică și sens complet identic

În limba chineză se spune „物以类聚，人以群分 / wùyǐlèijù, rén yǐ qún fēn / obiectul trage la grupul de obiecte, omul trage la grupul de oameni”; în limba română se spune „cine se aseamănă se adună.”

În limba chineză se face referire la obiecte și oameni, în limba română numai la oameni, dar se poate extinde și să facă referire la om și la obiecte. Mai este un proverb chinezesc cu aceeași situație „肉中刺, 眼中钉 / ròuzhōngcì, yǎnzhōngdīng / ghimpe în carne, spin în ochi”; în limba română se spune numai „ghimpe în ochi” sau „ca sarea în ochi”, ambele indică o persoană sau obiect foarte detestate, urâte.

Există o zicală în limba chineză „三个女人一台戏 / sān gè nǚrén yī tái xì / trei femei, o scenă de teatru” (în prezent se încearcă clasificarea ca proverb), sensul este că trei femei care se adună la un loc vorbesc și ciripesc foarte mult. În limba română se spune „când trei femei se întâlnesc, mai mult decât o sută de găște gârălesc”, spune clar că „gălăgia lor este mai mare decât a o sută de găște.” Un proverb chinezesc spune „砾石流金 / shuò shí liú jīn / topește piatra, curge aurul” pentru a descrie temperatura foarte ridicată care poate, pur și simplu, să topească piatra și aurul; proverbul corespondent din limba română spune numai că soarele poate să „topească pietrele.”

CONCLUZII

Studierea și învățarea unui anumit număr de proverbe reprezintă un aspect important pentru ridicarea nivelului de cunoștințe generale de limbă chineză. Folosirea corespunzătoare a proverbelor ne poate ajuta la creșterea nivelului de traducere orală și de scriere, la vorbit și la scrierea de articole succinte, pline de viață, fluente, și evitarea multor detalii care nu sunt necesare. În plus, prin studiul comparativ al proverbelor românești și chinezești, putem să ne aprofundăm cunoștințele referitoare la similitudinile și diferențele dintre istoria, cultura, societatea, obiceiurile și tradițiile populare dintre cele două popoare, pentru întărirea schimburilor, a înțelegerii și cooperării între cele două țări.

Limbile chineză și română constituie un fenomen social, de la început și până la sfârșit se află în plin proces de schimbare. O dată cu trecerea timpului și progresul politic, social, economic, cultural și științific din cele două țări, a intensificării și apropierii relațiilor internaționale, în conținutul limbilor chineze și române pătrund neîntrerupt noi fragmente de vocabular. După trecerea examenelor vremii de către proverbele antice, acestea au dobândit o nouă viață și strălucesc în tezaurul glorios al limbilor celor două țări.

China și România au îndelungate relații tradiționale de prietenie, cooperarea strânsă și schimburile bilaterale cresc neconținut. Așa cum am putut constata, unele dintre proverbele chinezești și românești au pătruns adânc în inima celuilalt popor. „Prietenul adevărat la nevoie se cunoaște”, acest proverb românesc, este auzit frecvent de foarte mulți chinezi, iar poemul antic chinezesc transformat în proverb în două propozitii, „海内存知己, 天涯若比邻 / hǎi nèicún zhījǐ, tiānyá ruò bǐlín / de ai un prieten de suflet în largă lume, chiar dacă se află la capătul lumii tot îl simți mereu aproape” a devenit foarte cunoscut de către români.

Fostul președinte al Chinei, Jiang Zemin, nu numai că vorbește limba română, dar în urmă cu câțiva ani, cu prilejul întâlnirii președintelui Constantinescu, a recitat un proverb românesc, „apa trece, pietrele rămân” pentru a ilustra faptul că cele două țări trebuie să continue, pe noi baze, promovarea prieteniei tradiționale dintre poporul chinez și român.

Bibliografie

1. Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călărașu et alii, *Dicționar de științe ale limbii*, Editura Nemira, București, 2005.
2. Constantin Negreanu, *Structura proverbelor românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983 ;
3. Dong Yuan, *Dicționar fonetic Român-Chinez*, Editura didactica și Pedagogică R.A., București, 1994;
4. Eugenia Dima, *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Editura Arc, Editura Gunivas, 2007;
5. Florentina Vișan, Luminița Bălan, *Lingvistica chineză*, Editura Universității din București, București, 2005;
6. Ioan Adam, *Povestea vorbelor. O istorie secretă a limbii române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2007;
7. Ion Taloș, *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2001;
8. Luminița Bălan, *Limba și scrierea chineză standard*, Editura universității din București, București, 1999
9. Mihai Coman, *Bestiarul mitologic românesc*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996;
10. Zhu Bian, Feng Zhichen, Ren Yuan, *Dicționar Român Chinez*, Beijing Language and Culture University Press, Beijing, 1994
11. Feng Zhichen, Ren Yuan, Ding Chao *Dicționar Chinez Român*, Beijing Language and Culture University Press, Beijing, 1996;
12. Stelian Dumistrăcel, *Expresii românești*, Institutul European, Iași, 1997;
13. Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989
14. 《汉语成语词典》(内蒙古大学出版社, 张英沛, 2002年)
15. 《新华成语词典》(商务印书馆出版, 2002年)
16. 《成语100》(华语教学出版社, 1999年)
17. 《汉语成语多用词典》(四川人民出版社, 1997年)
18. 《汉语成语多用词典》(四川人民出版社, 1997年)

Resurse bibliografice pe internet

***<http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/2005-05-07/proverbele-romanilor-reeditate-dupa-100-de-ani>

***<http://www.scribd.com/doc/49090883/Dictionar-De-Proverbe-Roman-Englez>

***<https://newskeeper.ro/>

TRANSLATORS AND INTERPRETERS FACING TRANSITION. PATTERNS AND CHALLENGES OF GLOBALISATION

Adina CORNEA

Applied Modern Languages Department
Faculty of Letters
Babes-Bolyai University of Cluj-Napoca
31, Horea Street, 400202, Cluj-Napoca
adina.cornea@lett.ubbcluj.ro

Abstract

In the present context of globalisation and information technology, it has become almost impossible to perceive the world as being a body of disparate units. On the contrary, not only do these units coexist, but they interact and merge with other realities. Nowadays, translators and conference interpreters play an important role worldwide. Their job has become more and more challenging because of the IT tools and strong competition in the field. It is worth noticing that there have been many changes during the transition period from communism to capitalism and, particularly, after Romania's accession to the European Union in 2007. Translators and interpreters have to face the challenges of quality, efficiency, deadlines, proficiency, and ethics. This article aims at emphasizing the place occupied by these two professional categories in Europe and, particularly, in Romania.

Key-words: *translator, conference interpreter, globalisation, transition, challenge*

1. Translators and conference interpreters – professionals in a globalised world

All of us have probably heard about these two professions several times, but only very few people know exactly what they really mean in terms of qualification, skills, knowledge, or tools used. That is why our paper aims to clarify these two terms by offering definitions and emphasizing on the activities performed by translators and conference interpreters at present.

The activity of *translation* has a long tradition and has been largely practiced throughout time, but in today's globalised world its role has become of utmost importance. Nowadays, cultural exchanges have been growing and international communication has been intensifying. That is why the phenomenon of translation has become fundamental. Irrespective of the field in which it is used and the purpose it serves, today's communication among humans depends very much on translation.

Munday states that: "The term translation itself has several meanings: it can refer to the general subject field, the product (the text that has been translated) or the process (the act of producing the translation, otherwise known as translating)" (MUNDAY, 2012, 2).

When going from the source language (SL) to the target language (TL), the translator must take into account linguistic factors, but because translation also implies a shift between two different cultures, it is crucially important to also consider cultural factors.

More often than not, the definition of a *conference interpreter* is misunderstood. "Even though they are called interpreters, they do not sing, they do not play an instrument, but they do another amazing thing: they facilitate understanding and communication among people who do not speak the same language" (OLT, SZASZ, 2017, 108).

It is not only about a good command of one or several foreign languages and one's mother tongue. It goes beyond language proficiency by its incredible mix of competencies and skills, including listening, public speaking, mental agility, the use of information and communication technology (ICT), or the sense of tracking time. Moreover, the interpreter needs to know how to

extract key concepts and to express ideas using connectors and having a very good command of set phrases.

Conference interpreting involves oral performance *par excellence*. That is why, a pleasant pitch of voice, good diction, charisma, and even acting skills come to complete the interpreter's profile. S/he will thus render the message fluently and naturally.

2. Lost in Transition

We all know that the European Union promotes linguistic diversity in Europe. 'Unity in diversity' is the *mot d'ordre* in this framework characterised by the harmonious co-existence of so many languages. When Romania joined the European Union in 2007, Romanian became an official language and, consequently, many jobs were created for Romanian translators and interpreters in the European institutions. In the meantime, many of them continued to work on the internal market or to combine these two as freelancers accredited by the European institutions.

If, in the case of the translators and interpreters working in Brussels, Luxembourg or Strasbourg, things are properly set, for those activating on the Romanian market there are many aspects that need to be improved.

First of all, the process of obtaining the authorization to work as a sworn translator or interpreter with the court, the police department, the registrar's office, or the notary public contains several steps that might last long and discourage the young people wanting to enter the market soon after graduation.

Second, the collaboration with the offices of the notaries public has become more complicated since the introduction in 2017 of certain provisions that render bureaucratic aspects even more chaotic and the number of official procedures greater.

Starting 2018, the Romanian Ministry of Finance also implemented different regulations concerning the declarations of revenue translators and interpreters have to fill in and submit in order to pay taxes to the budget for the activities they perform. It is rather a context of uncertainty that makes these professionals tense and worried about the evolution of their jobs in the future.

Moreover, the EU passed the General Data Protection Regulation (GDPR) to protect the data privacy of its citizens and reshape the way organizations approach data privacy. The new law adopted by the European Commission and which became enforceable on May 25, 2018, also obliges translators and interpreters to remain cautious and up-to-date all the time by participating in the informing sessions about private data processing.

While this may be good news for citizens, GDPR will require significant attention to how they store, manage, and secure personal and sensitive data. It is aimed to be rather a friendly tool which creates a relationship of trust and responsibility among the operators that collect and transfer such data and the natural persons whose information is processed and not a means of authority and control.

It gives up excessive formality and bureaucratic barriers imposed in order to obtain data transfer authorisations, leaving the Member States the possibility to set a legislative framework for data protection. This is beneficial at international level as it creates a unitary policy and unic transfer and security procedures.

It is no wonder that these two professions are considered highly demanding and stressful. If we take the case of translators, they have to deal with long, unclear, and specialised documents, short deadlines, translations tools, or negotiations techniques in order to obtain good quotes. Interpreters, in their turn, are not more privileged. They often meet fast speakers who read their texts, frequently change the subject matter, or have difficult accents. Furthermore, they are confronted with poor booth conditions, such as low visibility of the speaker or the visual aids, poor equipment, warmth or cold, lack of ventilation. Not to mention preparation difficulties related to the lack of background material or too little time to prepare.

Of course, at present, they are struggling to improve their work environment and well-being by following recommendations to reduce stress levels.

3. Future Challenges

Quality, efficiency, deadlines, proficiency, and ethics are and will remain key elements for the professions of translator and conference interpreter. Here enters into discussion the good relation that should exist between universities preparing those specialists and the labour market acquiring them.

As demonstrated in the first chapter, translators and conference interpreters are required to exhibit a number of skills that are not necessarily linked to language competence. This is why the younger “sister” of traditional philology was born – the Applied Modern Languages specialization inside the Faculty of Letters of the Babes-Bolyai University of Cluj-Napoca, where we teach.

From the very beginning, in 1991, it was designed as an inter- and transdisciplinary department, whose aim was to train professionals for an emerging market (translation and conference interpreting) in the framework of European integration. Consequently, the study of languages and linguistics is leaving its ‘ivory tower’ to promote the coexistence of several disciplines that may be subsumed to the generic term of ‘communication science’.

However, the didactic aims are numerous and are also oriented towards patterns of behaviours and market-related activities. While teaching, we try to alternate and combine goals in order to prepare the students for real-life situations. For instance, a translation seminar or a consecutive interpretation practical course imply more than mere translation. Undoubtedly, most of the abilities students have to possess are language and text-related, but we should not forget field competence.

Anyone not knowing what the translation or conference interpreting professions really involve, might assume that the people performing them are competent in all domains and can translate or interpret any kind of text or speech. However, this is only partially true. That is why, our role as teachers is to guide students to find resources that will help them explore the different fields and decide what is best for them.

In this respect, the texts and activities we propose in class belong to several distinct fields. We go from journalistic texts through culinary or tourism texts to reach economic, technical, medical, or legal documents towards the end of their studies at bachelor’s level. All this happens during the courses of translation, back translation, specialised translations, consecutive and simultaneous interpreting. In order to consolidate students’ knowledge, we also have special classes dedicated to international relations, European studies, law, management, marketing, economics, or accounting.

The most important aspect in terms of our pedagogy and methodology is that we try to adapt our teaching methods to every generation of students we have, to their knowledge, competence, skills, and background. Moreover, their suggestions and ideas are always welcome and often put into practice in class with very satisfactory implications on their performance.

Of utmost importance is the fact that we should never forget the fact that these generations are ‘digital natives’. They were born at the end of the ‘90s, when information and technology began to flourish and after the internet appeared, which practically influenced a lot on the development of their brain and way of thinking.

Very recently, the Romanian psychologist Mircea Miclea, a former minister of education and nowadays professor at the Babes-Bolyai University of Cluj-Napoca, made some very interesting declarations on this aspect with the occasion of a debate organized by the ‘Romania 100’ Platform. He states that we have a traditional vision on people’s mind and brain, but we omit the fact that during the last 20 years cognitive sciences have developed and bring us extremely interesting information on the way of thinking of young people nowadays.

If they are ‘digital natives’, we, their teachers, are ‘digital immigrants’, coming from another world, where there was no internet. We have other methods, tools, or hobbies. Consequently, at present, we are trying to adapt to this new reality, which is not very easy. That is why we should take into account these differences when we teach our students because if we ignore them, they might not be interested in following the courses anymore.

The young generation nowadays prefer multimedia content, with which they entered into contact at a very young age. Whether this is good or bad, it is not our purpose here. But at least one thing is clear: they prefer audio and video materials and not print texts anymore. No wonder they will not be enthusiastic at all about our courses if we do not adapt them to their needs. It is as if we totally ignored what happens in their brain.

It goes without saying that the multimedia content needs to be very well organized. Research shows us how to do it so that students take maximum cognitive profit out of this. Here comes the inestimable role and duty of the teacher: staying informed all the time and trying to adapt to the continuously emerging needs of their students.

4. Conclusions

Translating and conference interpreting are not fixed activities. They change with every single text or speaker. Consequently, teaching those two subjects is not an easy task either. For this reason, teachers and students should collaborate in order to find the best methods and ways of approaching these fields. A transdisciplinary approach, like the one at the AML Department, comes to perfectly fit students' needs to acquire fundamental skills in order to be good professionals, able to overcome every obstacle they might encounter.

The requirements of the labour market perfectly justify this integrative method of teaching and learning. Irrespective of their field of activity, such professionals have to go beyond the frontiers of their specialization and to acquire knowledge from different disciplines as well. This is what we teach our students: to dare go beyond the limits of linguistics and collect any useful data from the surrounding environment and use them from problem solving.

For sure, the future of translators and interpreters relies on their adopting and developing IT tools and multimedia content during their training and further development. Obviously, machine translation and machine interpreting will also evolve. However, taking into account the overall context of translators and interpreters' training and given the different skills and abilities they need in order to do their job, we can be sure that the inestimable role of the human being will never disappear. Thus, both translators and conference interpreters should permanently insist on virtual learning and skill acquisition in their daily practice and continue their multifaceted development, which is crucial for their career.

References

- ALDEA, Bogdan, *Self-study in Interpreter Training. A Few Methodological Guidelines*. In Badiu, I. & Aldea, B. (Eds.), *Revue Internationale d'Études en Langues Modernes Appliquées/International Review of Studies in Applied Modern Languages*, no. 1/2008, Cluj-Napoca, Risoprint, 2008, pp. 95-101
- HORVATH, Ildiko, *Machine Interpretation*. In Aldea, B., Milonean, A., Neagu, A., Mihăescu, M., Misirianțu, S., Moțoc, D. et al. (Eds.) *Revue Internationale d'Études en Langues Modernes Appliquées/International Review of Studies in Applied Modern Languages* supplement to no. 7/2014, Cluj-Napoca: Risoprint, 2014, pp. 19-26
- HUBSCHER-DAVIDSON, S., BORODO, M. (Eds.), *Global Trends in Translator and Interpreter Training: Mediation and Culture*, Bloomsbury Publishing, 2012, p.186
- MUNDAY, Jeremy, *Introducing Translation Studies*, London and New York: Routledge, 2012 (3rd edition), p. 348
- OLT, M-C., SZASZ, A., *Interpreting for Romania – Stress Management*, Arad, Studii de știință și cultură, vol. XIII, No. 2, 2017, pp. 107-112
- SEAWARD, Brian Luke, *Managing Stress*, Jones & Bartlett Publishers, 2015, p. XXII
- WILLS, Wolfram, *Knowledge and Skills in Translator Behaviour*, Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, 1996, p. 259

Online resources

AIIC, Seminar on mindfulness for interpreters, <https://aiic.net/events/420/aiic-belgium-seminar-on-mindfulness-for-interpreters-04-mar-2017>

BRAUN, S. (2015). Remote Interpreting. In Mikkelson, H. & Jourdenais, R. (Eds.). *Routledge Handbook of Interpreting*, pp. 1-18. New York: Routledge. Retrieved September 10, 2015, from https://www.academia.edu/13895472/Remote_Interpreting

THE INTERTEXTUAL PHENOMENON IN THE RUSSIAN JOURNALISTIC TEXT

FENOMENUL INTERTEXTUAL IN TEXTUL JURNALISTIC RUSESC

Anca-Mihaela CIOCOIU

Universitatea de Vest din Timișoara
Bulevardul Vasile Pârvan, nr. 4, Timișoara
Email: anca.ciocoiu@e-uvv.ro

Abstract

The authors' desire to renew linguistic resources, to look up for new ways of drawing the readers' attention is reflected in the contemporary Russian mass-media. The survey carried out showed that the journalistic text from the contemporary media includes many elements of intertextuality that require a special understanding on two levels: the first one refers to the language and the second is related to culture, fact that often makes it harder for the translator to do his job. The work experience with the Russian journalistic text has proved that, in many cases, the translator, who is not a native speaker, has to deal with certain „linguistic puzzles” that codify the reality of Russian life by means of different elements of intertextuality.

Rezumat

În mass-media rusească contemporană se reflectă dorința autorilor de a înnoi resursele lingvistice, de a căuta noi mijloace pentru a capta atenția cititorilor. Studiul efectuat a demonstrat că textul jurnalistic din presa actuală conține multe elemente de intertextualitate care necesită înțelegerea la două niveluri: la nivelul limbii și la nivelul culturii, fapt care îngreunează adesea munca translatorului. Experiența de lucru cu textul jurnalistic rusesc a demonstrat că, în multe cazuri, translatorul, care nu este vorbitor nativ, se află în fața unor „rebusuri lingvistice” care codifică realități specifice ale vieții rusești prin intermediul diferitelor elemente de intertextualitate.

Key words: *mass-media, inter-textually journalistic, text, phraseologies, translation*

Cuvinte cheie: *mass-media, intertextualitate, text jurnalistic, frazeologism, traducere*

Noua tactică lingvistică de comunicare cu cititorii presupune renunțarea la gândirea stereotipă și la limbajul de lemn. În mass-media contemporană se reflectă dorința autorilor de a înnoi resursele lingvistice, de a căuta noi mijloace pentru a capta atenția cititorilor. În consecință, în lucrarea de față, ni s-a părut interesantă și utilă investigarea aspectului lingvistic și cultural din textul jurnalistic rusesc, în vederea înlesnirii translatării sale în limba română.

Studiul efectuat a demonstrat că textul jurnalistic din presa rusească actuală conține multe elemente de intertextualitate, care necesită înțelegerea la două niveluri: la nivelul limbii și la nivelul culturii. De la început, facem precizarea că, de regulă, în înțelegerea textului jurnalistic rusesc, întâmpină greutăți chiar cunoscătorii avansați ai limbii ruse. Acest fapt arată și traseul anevoios și minuțios ce trebuie parcurs de traducător, care, de asemenea, este pus în dificultate.

Conceptul de „intertextualitate” a fost introdus în terminologia literară de către Julia Kristeva, semiotician francez de origine bulgară, desemnând proprietatea textelor de a fi corelate cu alte texte. În lucrări ulterioare, în urma consultării studiilor lui Mihail Bahtin, Julia Kristeva definește intertextualitatea mai amplu, ca pe o interferență a textelor. Pentru Kristeva, citarea

intertextuală este mereu transformată, distorsionată, editată sau condensată în așa fel încât să servească sistemului de valori al subiectului vorbitor.

Într-o lucrare a lui Mihail Bahtin, critic literar și semiotician rus, despre textul dostoevskian (BAHTIN, 1994) se întâlnește conceptul de *polifonie* cu referire la dialogismul textului beletristic, care îl precedă pe cel de *intertextualitate*. În acest studiu, Bahtin vorbește despre caracterul polifonic al textului, precum și despre posibilitatea ca un text să fie interpretat în mai multe „chei”. Semioticianul rus consideră că este imperios necesar ca un text să fie interpretat prin prisma contextului social și istoric. M. Bahtin conchide că enunțurile sau cuvintele se află într-o ipostază dialogică, sensul lor depinzând de utilizările anterioare, precum și de felul în care ele vor fi percepute de receptori. Această idee a fost preluată de Julia Kristeva, ceea ce i-a servit la definirea termenului de intertextualitate.

Mai recent, cercetătoarea rusă Margarita Kojina (KOJINA, 1993, 107) definește intertextualitatea ca o interacțiune dialogică a textelor în procesul funcționării lor, menționând că ea se manifestă prin folosirea textelor care apelează la „memoria culturală” a cititorului. Elena Zemskaia (ZEMSKAIA, 1996, 157) consideră intertextele ca fiind acele enunțuri incluse într-un text atât în forma lor originală, cât și într-o formă modificată, caracterizate de repetabilitate și recognoscibilitate într-o anumită comunitate lingvistică.

În *Mic dicționar de termeni utilizați în teoria, practica și didactica traducerii*, cercetătoarea Georgiana Lungu-Badea (LUNGU-BADEA, 2012, 91) desemnează prin conceptul de intertextualitate „relațiile mai mult sau mai puțin explicite cu alte texte”, având în vedere „atât intertextualitatea anterioară (citată cu sau fără ghilimele, aluzie, adaptare, referință culturală, literală etc.), cât și pe cele posterioară și acronică”. Tot în cadrul conceptului include „*metatextul* (relația dintre text și comentariul lui) și *paratextul* (relația de imitare și transformare a fiecărui tip de text în funcție de tipurile de discurs care îl constituie)”.

Vorbind despre intertexte, lingvistul rus I.E. Prohorov (PROHOROV, 1996, 155-156) a subliniat că „отсылка к прецедентным текстам имеет как прагматическую направленность, выявляя свойства языковой личности, ее цели, мотивы и установки, ситуативные интенциональности, так и лингво-когнитивную, реализация которой включает личность в речевое общение именно данной культуры на данном языке”¹.

Așadar, intertextul presupune prezența unor enunțuri anterioare, păstrate în memoria unui grup, care se folosesc în mod regulat pentru crearea altor texte. El poate fi definit ca un text sau element al textului care este cunoscut majorității vorbitorilor nativi și este ușor de recunoscut chiar și atunci când este transformat.

Elementele de intertextualitate sunt folosite des în textul jurnalistic, întrucât, având o structură semantică destul de stabilă, ele se supun lesne principiului limbajului publicistic: „alternanța expresivității și standardului” (KOSTOMAROV, 1971, 46).

Cele mai multe texte din ziarele rusești contemporane conțin aluzii la alte texte, care fac dificilă munca translatorului. Pentru a traduce adecvat textul, se impune o analiză a textului în plan conotativ și denotativ. Translatorul trebuie să țină cont de faptul că fiecare text reflectă: 1) personalitatea autorului; 2) locul publicării textului; 3) destinatarul textului. Fiecare text presupune o analiză la nivel semantic, sintactic și pragmatic. Translatorul trebuie întotdeauna să țină cont de distanța culturală și lingvistică dintre textul pe care îl traduce și limba și cultura textului pe care îl produce (metatext). După cum remarcă Georgiana Lungu-Badea (LUNGU-BADEA, 2004, 46), „traducerea nu se mai limitează la text, ci are în vedere situația care, alături de contextul extralingvistic și subcontextul personal al autorului, traducătorului și cititorului, constituie unul dintre factorii de bază care concură în vederea stabilirii traductibilității unui text”. Traducerea, înainte de a fi lingvistică, este culturală. Prin urmare, translatorul devine un intermediar cultural.

¹ „Referirea la textele precedente are atât o orientare pragmatică, dezvăluind caracteristicile personalității lingvistice, scopurile, motivele și intențiile în situația dată, cât și o orientare lingvo-cognitivă, care presupune includerea în comunicarea verbală din cultura respectivă și în limba respectivă” (trad.n. – AMC).

Elementele de intertextualitate se bucură de autoritate culturală în rândul vorbitorilor nativi, deoarece îl trimit pe cititor spre surse cunoscute, care, de obicei, stârnesc anumite emoții, îl „obligă” să-și amintească texte populare, eroi iubiți, anecdote cunoscute etc. Intertextualitatea este un instrument puternic de persuadare atât datorită naturii ei aluzive, cât și prin faptul că apelează la un element cunoscut psihicului cititorului pentru a capta atenția și interesul acestuia.

Elementele de intertextualitate se folosesc atât în titlurile publicistice, cât și în corpul articolului. Pentru ziarele rusești contemporane este caracteristică, în principal, folosirea lor în titluri. Intertextele se folosesc în forma lor originală sau într-o variantă sensibil transformată, care poate ridica probleme traducătorului.

Pentru tălmăcirea adecvată a titlului de articol „Moscova nu crede în șoareci” (Moskovski Komsomoleț, 10.02.2007) / «*Москва мышам не верит*» (МК, 10.02.2007), traducătorul trebuie să știe următoarele:

- forma originală a intertextului este „Moscova nu crede în lacrimi” / «*Москва слезам не верит*»;
- expresia a apărut după eliberarea cnezatului Moscova de sub jugul tătar, ceea ce a dus la creșterea treptată a puterii acestui cnezat;
- expresia a stat la baza denumirii unui cunoscut film sovietic, regizat de Vladimir Menșov – „Moscova nu crede în lacrimi”, care este un element de intertextualitate al culturii rusești;
- sensul expresiei constă în faptul că realizările și succesele se obțin prin eforturi, care duc la depășirea dificultăților, iar lacrimile și plângerile se dovedesc a fi în zadar.

De remarcat faptul că în ziarele rusești contemporane se folosesc mai des elemente de intertextualitate transformate, care conferă un efect de noutate și dau o notă în plus de expresivitate. Am identificat următoarele mijloace de transformare a citatelor:

- a) Înlocuire: „*Nu în sprânceană, ci în gaz*” („Pravda”, 26.09.2006) / «*Не в бровь, а в газ*» (Пр., 26.09.2006). Frazeologismul rusesc „Nu în sprânceană, ci în ochi” are sensul „a lovi drept la țintă”;
- b) Trunchiere: „*L-am întrebat pe Putin...*” („Argumentî i faktî”, 01.11.2006) / «*Я спросил у Путина...*» (АиФ, 01.11.2006). Se face aluzie la cântecul rusesc, „Am întrebat un frasin unde mi-e iubita”, dintr-un cunoscut film sovietic;
- c) Adăugare: „*Sufletele moarte ale legii*” („Novaia gazeta”, www.novayagazeta.ru, 09.02.2015) / «*Мертвые души закона*» (НГ, 09.02.2015);. Se face referire la romanul „Suflete moarte” de N. Gogol;
- d) Contopire: „*Aurește laba „ursului”*” („Argumentî i faktî”, 30.08.2006) / «*Позолоти “медвежью” лапу*» (АиФ, 30.08.2006). Provine din contopirea a două frazeologisme: „Aurește mâna” (cu sensul de a da cuiva bani pentru a-i ghici viitorul) și „A unge laba” (cu sensul de a da mită cuiva).

În urma consultării materialului lingvistic din ziarele rusești contemporane, am identificat următoarele tipuri de intertexte:

- frazeologisme, proverbe, zicători:

„*Cu acest primar nu poți să fierbi terci*” („Kommersant”, 16.04.2007) / «*С этим мэром каши не сварить!*» (Комм., 16.04.2007), sensul fiind „cu acest primar nu te poți înțelege”;

„Primul Flinn a ieșit cu cocoloașe. Dar adversarii lui Trump oricum „l-au mâncat” (RIA Novosti, ria.ru, 14.02.2017) / «Первый Флинн комом. Но противники Трампа все равно его "съели"» (РИА Новости, 14.02.2017). Sensul proverbului rusesc „Prima clătită iese cu cocoloașe” este că, adesea, prima încercare este nereușită;

- DENUMIRI ȘI CITATE DIN OPERE BELETRISTICE:

„*CUI I-E BINE ÎN ȘEREMETIEVO*” (ROSSIISKAIA GAZETA, WWW.RG.RU, 05.04.2016) / «*КОМУ В ШЕРЕМЕТЬЕВО ЖИТЬ ХОРОШО*» (РГ, 05.04.2016). SE FACE REFERIRE LA POEMUL „CUI I-E BINE ÎN RUSIA” DE NIKOLAI NEKRASOV;

„*Crimă și pedeapsă*” („Itoghi”, №46, 2006) / «*Преступление и наказание*» (Ит., № 46, 2006); „*Crimă pentru pedeapsă*” („Izvestia”, 19.10.2004) / «*Преступление за наказание*» (Изв., 19.10.2004). Se are în vedere romanul „Crimă și pedeapsă” de Fiodor Dostoievski.

- denumiri de filme și seriale:

„Locul furtului nu poate fi schimbat” („Moskovski Komsomolet”, 10.03.2007) / «**Место кражи изменить нельзя**» (МК 10.03.2007). Se are în vedere filmul sovietic „Locul întâlnirii nu poate fi schimbat”;

- versuri din cântece cunoscute:

„Să zbori cu o singură aripă: Qatar Airways, implicată într-un scandal diplomatic” (Eurasia Daily www.eadaily.com/ru/news/, 07.06.2017) / «**Лететь с одним крылом: Qatar Airways втянули в дипломатический конфликт**» (Eurasia Daily, 07.06.2017) din cântecul „Fără mine zbori cu o singură aripă”, interpretat de solista Alla Pugaciova;

- expresii din limba vorbită:

„Răspunsul lui Miller dat companiei Gazprom: „Amar” / «**Ответ Миллера “Газпрому”: “Горько”**» (НГ, 13.11.2006). „Gorko” (care înseamnă amar) este o exclamație a oaspeților la nuntă, prin care li se cere mirilor să se sărute;

- personaje istorice și mitologice, evenimente, noțiuni:

„Merele kievene ale discordiei” („Moskovskie Novosti”, 26.01.2007) / «**Киевские яблоки раздора**» (МН, 26.01.2007);

„În regimentul celor din partidul Rusia Unită se află Aleksandr Nevski” („Nezavisimaia Gazeta”, 19.02.2007) / «**В “засадном полку” единороссов – Александр Невский**» (Нез.Г, 19.02.2007). Aleksandr Nevski a fost un cneaz rus din familia Rurik, care a domnit în Novgorod și Vladimir.

- lozinci politice:

„Cincinalul în patru ani” („Nezavisimaia Gazeta”, 27.11.2004) / «**Пятилетку в четыре года**» (НГ, 27.11.2004);

- texte publicitare:

„E bine să ai și o căsuță în sat” („Moskovskie Novosti”, 16.05.2007) / «**Хорошо иметь еще и домик в деревне**» (МК, 16.05.2007). Se are în vedere o cunoscută reclamă de televiziune la produse lactate;

- citate din Biblie:

„A doua venire a lui Putin... în Vietnam” („Moskovskie Novosti”, 17.11.2006) / «**Второе пришествие Путина ...во Вьетнам**» (МН, 17.11.2006). Se face referire la a doua venire a lui Iisus.

- jocuri de copii:

„Președintele împotriva Parlamentului, **care pe care**” („Moskovski Komsomolet”, 03.04.2007) / «**Президент против парламента, стенка на стенку**» (МК, 03.04.2007). Se are în vedere un joc tradițional rusesc în aer liber.

Experiența de lucru cu textul jurnalistic rusesc a demonstrat că, în multe cazuri, translatorul, care nu este vorbitor nativ, se află în fața unor „rebusuri lingvistice” care codifică realități specifice ale vieții rusești prin intermediul diferitelor elemente de intertextualitate. Înțelegerea titlurilor și fragmentelor din articole este determinată de anumiți factori spațiali și temporali și presupune un bagaj bogat de cunoștințe legate de realitățile rusești. Pe lângă valoarea lingvistică, în traducere trebuie să se țină cont de valoarea contextuală, „de sensul virtual” (LUNGU-BADEA, 2004, 44).

Textul jurnalistic contemporan demonstrează că, pentru traducerea adecvată a elementelor de intertextualitate, este necesară nu doar cunoașterea faptelor istorice, culturale, ci și viața lor în cultura respectivă. Traducătorului îi revine sarcina nu doar de a identifica elementele de intertextualitate și de a le reda adecvat, ci și de a păstra legătura dintre contextul istoric și cel actual.

Bibliografie

ВАХТИН, Михаил, *Проблемы поэтики Достоевского*, Киев, Ed. Next, 1994 // Бахтин М.М. Проблемы творчества Достоевского, Киев, Изд. Next, 1994

KARAULOV, Iuri, *Limba rusă și personalitatea lingvistică*, Moscova, Ed. Nauka, 1987 // Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. М.: Наука, 1987

KOJINA, Margarita, *Stilistica limbii ruse*, Moscova, Ed. Prosveșcenie, 1993 // Кожина М.Н. Стилистика русского языка. М: Просвещение, 1993

KOSTOMAROV, Vitali, *Limba rusă în ziare (Câteva particularități ale limbajului publicisticii contemporane)*, Moscova, Ed. MGU, 1971 // Костомаров В.Г. Русский язык на газетной полосе (Некоторые особенности языка современной газетной публицистики). М.: МГУ, 1971

KRISTEVA, Julia, *Sémiotique. Recherches pour une sémanalyse*, Paris, 1969

LOTMAN, Iuri, *Textul în text în Articole alese*, Tallinn, Ed. Aleksandra, vol. 1, 1991, pag. 148-160 // Лотман Ю.М. Текст в тексте // Лотман Ю.М. Избранные статьи, Таллинн, Изд. Александра, 1991.Т.1.С. 148-160

LUNGU-BADEA, Georgiana, *Mic dicționar de termeni utilizați în teoria, practica și didactica traducerii*, ediția a III-a revăzută și adăugită, Ed. Universității de Vest, Timisoara, 2012

LUNGU-BADEA, Georgiana, *Teoria culturilor, teoria traducerii*, Ed. Universității de Vest, Timișoara, 2004

SOLGANIK, Grigori, *Despre particularitățile limbajului mass-media în rev. Limba rusă peste hotare*, 1998, nr.5, pag. 35-39 // Солганик Г.Я. Об особенностях языка газеты // Русский язык за рубежом, 1988. №5, С. 35-39.

THE PROGRAM OF THE TRANSLATIONS MADE IN MOLDAVIA IN THE XVIIITH CENTURY

LE PROGRAMME DES TRADUCTIONS RÉALISÉES EN MOLDAVIE DANS LE XVIIIE SIÈCLE

PROGRAMUL TRADUCERILOR REALIZATE ÎN MOLDOVA SECOLULUI AL XVIII-LEA

Carmen Livia TUDOR

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
Facultatea de Litere
B-dul Carol I, Nr. 11, 700506, Iași, România
carmen.livia@yahoo.com

Abstract

The present study presents, in general, the program of the translations made around some cultural personalities from Moldavia in the XVIIIth century. One important center was established at the monastery Neamț around Abbot Paisie Velicikovski who had a rich translation activity in Romanian and Slavonic languages, especially from Greek literature. The name of Leon Gheuca, in the period of time when he was a bishop at the bishopric of Roman, is related to the second important translations program of Enlightenment inspiration. Besides translations from French or Greek, the first translations from Italian are remarked here. In addition to the two reference centers, it is added the one made at Putna around Archimandrite Vartolomei Măzăreanu who created a true “literary stream” in the monastery, confirmed by the many translations made by himself and by other inhabitants of that holy place.

Résumé

L'étude actuelle présente, de manière générale, le programme des traductions réalisées autour de quelques personnalités culturelles de la Moldavie du XVIIIe siècle. Un centre important était situé au monastère de Neamț autour de l'abbé Paisie Velicikovski, qui a soutenu une riche activité de traduction en roumain et en slavon, en particulier de la littérature grecque. Le deuxième important programme de traductions, d'inspiration des Lumières, est lié au nom de Leon Gheuca, dans le temps qu'il était évêque à l'évêché de Roman. Avec les traductions du français ou du grec, les premières traductions italiennes sont également notées ici. En plus des deux centres de référence, nous pouvons même ajouter un autre, formé à Putna autour de l'archimandrite Vartolomei Mazareanu qui a créé un véritable «mouvement littéraire» dans le monastère, confirmé par les nombreuses traductions faites par lui-même, ainsi que par d'autres moines de ce lieu saint.

Rezumat

Actualul studiu prezintă, în linii generale, programul traducerilor realizate în jurul unor personalități culturale ale Moldovei secolului al XVIII-lea. Un important centru s-a constituit la mănăstirea Neamț în jurul starețului Paisie Velicikovski care a susținut o bogată activitate de traducere în limba română și slavonă, în special din literatura greacă. De numele lui Leon Gheuca, în perioada în care a fost episcop la episcopia Romanului, este legat al doilea program important de traduceri, de inspirație iluministă. Alături de tălmăciri din franceză sau greacă, se remarcă aici și primele traduceri din italiană. În completarea celor două centre de referință, îl adăugăm pe cel format la Putna în jurul arhimandritului Vartolomei Măzăreanu care a creat un adevărat „curent

literar” în mănăstire, confirmat de multele traduceri făcute de el însuși, precum și de alți viețuitori ai aceluia sfânt lăcaș.

Key words: *the program of the translations; scholar; Enlightenment movement; manuscript; printing.*

Mots-clés: *le programme des traductions, érudit, le mouvement des Lumières, manuscrit, impression.*

Cuvinte cheie: *programul traducerilor, cărturar, mișcare iluministă, manuscris, tipăritură.*

Introduction

To capture, in general, the historical and cultural context of Moldavia in the XVIIIth century, it is worth remembering that this period, although considered for a long time a black spot in our history, a century of degradation (if we think that between 1711 – 1821 there were the Phanariot reigns in Moldavia and Wallachia), can also be seen from the perspective of that stage in the evolution of Romanian culture that makes the natural transition to modernity and does not cause a “rupture” of the traditional culture. This century of “lights”, first appeared in the West as a current that radiates to Eastern Europe, is called by Nicolae Iorga “the century of the reformers” if we take into account rulers such as Grigore II Ghica and Grigore III Ghica who made culture a priority issue, then by Nicolae Mavrocordat and Constantin Mavrocordat, along with other scholarly rulers. It is known that in this period of time there were attempts to replace in school the Greek language with the local language. And so, around year 1770, the Bishop of Roman, Leon Gheuca, supported by the Metropolitan of Moldavia, Gavriil Calimachi, asked for the replacement of Greek with the language of the people but, for that time, the initiative remained in a trial stage only.

Although known as the “Phanariot period” of Moldavia, the fight for education in the XVIIIth century intensified, more people having access to education, and also the preoccupation for translating and publishing books in Romanian grew bigger. The translations made in this century by scholars from clergy or boyars are from Slavonic, Greek, French, Italian, Russian or Turkish and the selected writings are especially educational and pedagogical, but the domains from which texts begin to be translated are increasingly different: philosophical, literary, popularizing science, juridical and administrative, opening the corridor to the cultural affirmation of Romanian society in the XIXth century. The translating activity intensifies in the second half of the XVIIIth century; the majority of translators come from monastic environments or are hierarchs who are patronizing many of the interpreting activities. Their effort complements the process of merging humanistic elements with patristic or hagiography, a phenomenon accentuated in the Romanian Countries and also in the whole area of the East since the time of Petru Movilă, Udriște Năsturel or Varlaam, but finds its continuation during the second half of the XVIIIth century in a newly created framework, with visible influences from a Viennese or French Enlightenment, or influences from the cultural Polish-Ukrainian and Russian spaces.

The first Moldavian center to concentrate on a rich translation activity – the Paisian community

As far as the translation program of Moldova in the XVIIIth century is concerned, it manifested itself more strongly around two cultural personalities. An important center which concentrated a rich translation activity, was formed around the personality of the abbot Paisie Velicikovski, who, once in the community of Dragomirna (1763), Secu (1775) and especially Neamț, promoted: “an ample translation activity into Romanian and Slavonic (for his fellow countrymen) of Greek literature and other writings of instruction and religious education” (URSU, 2004, p. 22). The Paisian community succeeded in gathering and forming within it:

“A true school of translators, in which three generations of «instructors» (Macarie, Ilarion, Ștefan, Isaac, Gherontie, Climent and Iosif) translated into Romanian an impressive number of texts [...]. From the teacher Ilarion remained in three manuscripts the translation of the *Exaimeron* of Saint Vasile cel Mare, which he made between 1774-1775 and commented in several hundreds of notes of philosophic and scientific content” (URSU, 2004, p. 22-23).

These monks created, through their translations, numerous manuscript books which then were taken to other monasteries and eparchial centers in the Romanian Countries. Some of the translations, due to their importance, were printed since the XVIIIth century and, especially, the beginning of the next century in the important printing centers of the time in Bucharest, Râmnic and Iași, culminating, of course, with that in Neamț, whose existence begins in 1807. Representative for the Paisian community remains hierodeacon Ștefan who translated from Slavonic *The Lives of Saints*, the anthology of Dimitrie of Rostov, printed in twelve volumes (between 1807-1815).

The second important translation program, of Enlightenment inspiration

The second important translation program is linked to the name of Leon Gheuca. He became a protosinghel of the Metropolitan, and then a bishop, and, in 1786, a Metropolitan, and he, apart from spiritual matters, was more preoccupied by cultural problems (it is known that he was a good friend of the greatest Serbian prelate, Dositei Obradovici). Leon Gheuca remained a reference personality of the Moldavian Enlightenment movement because, at the time, he had an important role, was active in spreading culture, even without the imprint of originality.

During the period when he was a bishop at the diocese of Roman, he initiated, together with hierodeacon Gherasim Putneanul, a rich activity of translations that primarily had as its source the Enlightenment moral- philosophical literature:

“The objective of this program, of Enlightenment inspiration, was the translation of some writings of moral and civic education and, in order to accomplish the proposed translations, Bishop Leon and his collaborator organized a French language learning circle there, in which a grammar of this language was translated. The first translator in the program initiated at Roman was hierodeacon Gherasim Putneanul, identified as the author of *Cuvînt de îngropare vechiului Ștefan voievod*, of the political pamphlets *Cuvînt a unui țăran către boieri* and *Correspondenție între doi streini asupra obiceiurilor Moldovii și a Țării Muntenești*, and others”¹.

Among the translators of French or Greek languages who fulfilled the purpose of the program initiated at Roman is, firstly, the scholar monk Gherasim Putneanul, above mentioned. He partially translated from French (a number of nine books from the 24 in existence) *Les Aventures de Télémaques*, the novel by Fénelon that Leon Gheuca was concerned to print in 1783. Then: “The texts translated based on *Pensées sur différents sujets* (1751) by Massillon, all bringing social resonance ideas, were the only fragments printed in the manuscript *Despre știința stihilor*. But they appeared in a volume, without an author, printed with the title *Hrisun Engolpion* (1816)” (DlitR., 1979, p. 394-395). From Greek, the same author deals with *Gheografía noao*, after the variant, translated by Gheorghios Fatzéas, of a universal geography manual written by the English Patrick Gordon.

Another name associated with the accomplishment of this important translation program in Moldova in the second half of the XVIIIth century is that of Toma Dimitriu, chancellor at the

¹ N. A. Ursu, Despina Ursu, *op. cit.*, p. 23-24; apud Doina Cobeț, *Prima gramatică franceză tradusă în limba română*, în „Limba română”, XXXIX, 1990, nr. 2, p. 125-129.

Metropolitan Chancellery of Iași. He made a first translation after a popular Greek novel *Theaghen și Haricleea* by Heliodor, which, in the Romanian version circulated under the title *A lui Eliodor istorie etiopicească*, and then, also from Greek, he translated *Teatron politicon, adecă priveriște politicească*, after the work of Ambrosius Marlianus, *Theatrum politicum*. At the request of the treasurer Ioan Cantacuzino, he translated *Alcătuire înaurită a lui Samuil Ravi Jidovul*, printed in Iași in 1771, and at the urge of the Metropolitan Gavriil Calimah, it remains important to remember the translation of a basic text for the Romanian Enlightenment (having in view the source of ideas inspired by Montesquieu, Cesare Beccaria, Samuel von Pufendorf) *Învățătură a însuși stăpînitorei mării Ecaterinii II*, printed in 1773, as well as some anti-Ottoman political manifests, both *Toaca împăraților* and *Tălmăcire a facerii lui Ioan Plokof*, written by Voltaire, and *Rugăciune a neamului grecilor către toată creștineasca Evropă*, written by Giovanni del Turco.

With a rich administrative career, reaching the rank of governor, Alecu Beldiman can also be remembered as a good connoisseur of French and Greek languages, along with other translators from Moldova at that time. Starting with 1784, he translated in Romanian the plays *Sîrois* and *Milosîrdia lui Tit* by Metastasio, and also texts from different authors: Florian, Homer, S. Gessner, Voltaire (*Tragedia lui Orest*, printed in the second decade of the next century, it is considered the first translation into Romanian of a play by Voltaire), Abbot Prévost etc. There are some writings translated by Beldiman with unidentified authors such as *Istoria lui Tarlo și a prietenilor săi*, *Iscoditoriul lucrurilor omenești* or *Istoria lui Zelmis și a Elvirei*. Most of his translations are plays and novels „helping to familiarize the readers with these species. From the literature of the XVIIIth century, he was particularly attracted by neoclassical writings with an obvious moral, that he, as a translator, always pointed out in his forewords as well” (DlitR., 1979, p. 97).

Bishop Amfilohie Hotinul was considered a precursor of translations from Italian with *Elementi aritmetice arătate firești*, a manual of Mathematics in Romanian (among the first ones of this kind we had), which has been in the manuscript since 1784, is a successful processing after *Elementi aritmetici* by Alessandro Conti. Inspired by *Geografia universală* by Claude Buffier, Amfilohie Hotinul translated *De obște gheografie*, a manuscript which served as a manual for the students of the spiritual school from Putna monastery. As a manuscript appeared *Gramatica fizicii*, a treaty of natural sciences, which raised translation problems (as he pointed out himself in the preface) in that the scientific terminology was poorly represented in Romanian at that time. We find an interpretation in Romanian of the famous scholar bishop, a manual of theology named *Gramatică teologhicească*. Through his effort to translate all these texts, Amfilohie Hotinul participated, without a doubt, in the process of enriching the language with neologisms and in the formation of a Romanian scientific style.

A rich Putnean tradition

In addition to the two reference centers for the translation activity in Moldavia in the XVIIIth century, we add the one created at Putna, marked by the personality of the Metropolitan Iacob Putneanul who, among other preoccupations “for the perfect renovation of Putna” (GIURESCU, 1966, p. 6) – working both on the restoration of the foundation of the church and on the monastery’s reinforcements – also supported a broad cultural activity. Here evolved, according to a rich Putnean tradition established since the XVth century, a great number of calligraphists, miniaturizers, analysts, translators and teachers among who we remind in these succinct lines the “Romanian teacher Euloghie” (who translated *Viața Sfinților*, in five volumes, between 1757 – 1760, at the urge of the Metropolitan Iacov Putneanul) and especially the scholar archimandrite Vartolomei Măzăreanu with his rich activity as a translator and copyist.

Among the many scholars from the end of the XVIIIth century who were brilliant through their European culture and their wide understanding of the sense of history (Leon Gheuca and Iacov Stamati in Moldavia, Chesarie Râmniceanu, Nicodim Greceanu in Țara Românească, not mentioning the activity of the Ardelean scholars), Vartolomei Măzăreanu is, at first glance, a modest figure. Not having their brightness and originality, his work is still important through its

continuity and amplitude. He compiled and translated a great number of monastic documents (the so-called *Condici ale mănăstirilor Solca și Voroneț*), with some historical additions, a corpus of the Moldavian chronicles from which only one fragment is preserved and he wrote a short *Istorie a mănăstirii Putna*; he translated a lot, only from Slavonic and Russian, religious works (*Leastvița* by Ioan Scararul, *Viețile sfinților Gheorghe și Macarie Egipteanul, a Panahidnic* etc.), didactic works (an anthology of maxims and moral teachings, a fragment about Moldavia from a Russian geography book printed in 1770), historical (a fragment from a Russian cronograph, probably that one of Dimitrie of Rostov) and even a *Esopie*, which is lost today. Vartolomei Măzăreanu was also attributed a *Cuvânt de îngroparea vechiului Ștefan Voievod, domnul Moldaviei*, published by Kogălniceanu in *Arhiva românească*, II, 1841.

A personality of various and deep knowledge for his age, Vartolomei Măzăreanu, of course was not alien to the Enlightenment guidelines which anyways were influencing the spiritual life in Moldavia, but his true passion was the history of Moldavia. He translated from Slavonic into Romanian *Pomelnicul mănăstirii Moldovița*. He personally wrote some works which, today, anyone would catalogue as historical monographies: *Istoria mănăstirii Putna*, *Arătare pentru Ștefan Tomșa voievod, domnul țării Moldovii*. At the *Condica mănăstirii Voronețul V*. Măzăreanu attached an unusual supplement: *Domnia lui Ștefan Voievod cel Viteaz, ctitorul Sf. mănăstiri Voronețului și a altor multor mănăstiri și biserici*. Vartolomei Măzăreanu's head of work is *Молдавской Лемонуецу - Letopiseșul Moldovei*. Written at the order of general-field marshal Piotr Alexandrovici Rumeanțev, V. Măzăreanu's *Letopiseșul Moldovei* represents a successful compilation in Russian from the chronicles of Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce.

Among his many translations, some are secular, such as *Apoftegmata* and *Ithica ieropolitica*, collections of moral texts, biblical or mythological parables, the second one being translated from different church books, from Russian. We find that his numerous translations from Slavonic and Russian are based on religious service books, Holy Fathers'speeches, saints'lives, historical works (he wrote historical works himself), he copied documents, kept only in manuscript, about some of his translations, but nothing is known today.

Towards the end of the XVIIIth century, more precisely since 1775, through the Habsburg annexation of Bucovina, the entire learning activity, culminating with the history of translations registered in the monastery Putna, recorded a decline. Most of the monasteries were abolished, only three remained: Putna, Sucevița and Dragomirna, but, in a short time, the Putnean spiritual school closed being replaced with the clergy school from Suceava in 1786.

Conclusions

In the evolution of the Romanian culture towards modernity, and especially of the literary Romanian language, the translations played a decisive role: „the studies of Liviu Onu, Ștefan Munteanu, G. Ivănescu, I. Gheție, Gheorghe Chivu and others proved the fact that in the XVIIIth century Romanian language has been enriched which prepared it, in a lexical and even stylistical outlook, for the subsequent challenges, those manifested in the ambition, multiplied after 1800, to produce texts of aesthetic relevance”². The role of religious, historical, scientific translations (with a variety of themes: philosophy, geography, medicine, astronomy, mathematics, the first bilingual glossaries Romanian – Slavic and Slavic – Romanian were issued) or literary made in this era was an educative-formative, opening access to instruction and reading to a growing number of people, as it had never happened before.

² Andrei Corbea-Hoișie, *Cuvânt înainte*, în volumul colectiv *Impulsul Iluminismului în traduceri românești din secolul al XVIII-lea*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, p. 9.

Bibliography

DAN, Dimitrie, *Arhimandritul Vartolomei Măzereanu Schiță biografică și bibliografică, cu mai multe anexe*, București, Socec, 1911.

DIMA, Eugenia, CORBEA-HOIȘIE, Andrei (editori), *Impulsul Iluminismului în traduceri românești din secolul al XVIII-lea*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2014.

DLitR = ****Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, Editura Academiei Române, 1979.

DTR = Păcurariu, Mircea, *Dicționarul Teologilor Români*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.

GIURESCU C., Constantin, *Marele Ștefan*, Tribuna, an. X, nr. 27 (492), 7 iulie 1966.

GOROVEI, Ștefan, *Vartolomei Mazereanu. Noi contribuții*, în „Analele Putnei”, V, 2, 2009, p. 109-120.

LĂUDAT, I. D., *Vartolomei Măzăreanu*, Iași, MM, (Mitropolia Moldovei) XLII, 1966, p. 543-549.

MINEA, I., *Despre Vartolomei Măzăreanu*, Iași, MM (Mitropolia Moldovei) XVII, 1941, p. 9-11.

PĂCURARIU, Mircea, *500 de ani de la întemeierea mănăstirii Putna*, Sibiu, MA (Mitropolia Ardealului), XI, 1966, p. 486-507.

RADOSAV, Doru, *Sentimentul religios la români. Secolul XVII-XX*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1997.

URECHIA, Vasile, A., *Arhimandritul Vartolomei Măzăreanu (1720–1780)*, București, Tipografia Academiei, 1889.

URSU, N. A., *Contribuții la istoria literaturii române. Studii și note filologice*, Iași, Editura Cronica, 1997.

URSU, N. A., *Contribuții la istoria culturii românești. Studii și note filologice*, Iași, Editura Cronica, 2002.

URSU, N. A., URSU, Despina, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare. Studiu lingvistic și de istorie culturală (1760-1860)*, Iași, Editura Cronica, vol. I, 2004, vol. II, 2006.

MODALITY IN TRANSLATION FROM ENGLISH INTO ROMANIAN

Anca Florina LIPAN,
“Dunărea de Jos” University of Galați,
lipanancaflorina@gmail.com

Abstract

Modality is a large chapter of the English grammar which has at its disposal a variety of lexical and grammatical means to express different modal meanings. All levels of language may serve as playground for modality; they all bear some modality mark in a way or another. Therefore, it can be expressed phonologically, grammatically, lexically semantically, pragmatically and stylistically. In translation it has never been easy to find the best ways to express modality in the same way in two different language systems. This is because modality implies attitudes and feelings, which means that certain sensitivity is involved, and two different languages cannot have the same linguistic means to render such a delicate aspect in the same way. However, attempts and studies have been made and solutions have been found. That is why translation specialists mention notions such as equivalence or correspondence in translation. Whereas the SL has at its disposal certain lexical verbs, modal verbs or modal expressions to express a certain modal concept, the TL may not have the exact same means of expression. It is therefore, the translator's task to find those appropriate linguistic means that could create in the TT the same emotions as in the ST. In order to do that, he/she needs to take into consideration all text constituents and characteristics

Key words: *modality, modal verbs, translation, equivalence, stylistics*

Introduction

The main aim of the present paper is to provide an overall perspective on the way modality may be expressed at the level of text. Since this is a rather complex topic, we will limit our analysis to the main things to be considered in the translation of a text: the field, the tenor and the mode of discourse. We will look into how modality is expressed according to the topic of the text, to the formality and to the communicative purpose of the text. The corpus used is based on literary excerpts taken from the novels of David Lodge (Deaf Sentence, 2009, Small World, 1993, 2001 and Man of Parts, 2012, 2011), Keyes (Flowers for Algernon, 2007, 2016) and Thackeray (Vanity Fair, 1992, 2001, 2013). The method used is the comparative contrastive analysis since our main interest is not only that of simply analyzing the way modality can be expressed, but also of highlighting the similarities and the differences between English and Romanian ways of expressing modality at the level of the same text.

Findings

In the economy of the translation such things as the field of discourse, the tenor and the mode of discourse, all related to register need to be considered.

The field of discourse refers to the type of text, the subject matter of the text, and it is the collocation of lexical and grammatical items that characterises it. Let us consider the following two excerpts of literary texts and their Romanian translation, where, not only the structure but also the construction of the text, imply a certain modality. Sample 1, below, is an excerpt from the novel “Flowers for Algernon” (2007) and Dan Rădulescu’s translation (2016). The character is a disabled young man who undergoes a surgery to boost his abilities and to improve his intelligence. The excerpt below illustrates the initial condition of the character, just immediately after the operation whereas the following one (Sample 2) witnesses the considerable improvement of his condition and

intelligence later after the surgery. The way the texts are written points to the condition of the character in both stages of evolution.

SAMPLE 1

<i>ST</i>	<i>TT</i>
<p><i>Well I told her that made me kind of feel bad I thot I was going to be smart rite away and I could go back to show the guys at the bakery how smart I am and talk with them about things and maybe even get to be an asistint baker. [...] They would be surprised to see how smart I got because my mom always wanted my 2oo be smart to. Maybe they wouldnt send me away no more if they see how smart I am. I told Miss Kinnian I would try hard to be smart as hard as I can.</i> (Keyes, 2007,18)</p>	<p><i>Și iam zis că asta numi place fincă mam gndit că osa fiu deștept ciar acum șică o sămă duc la brutaria să learăt ce deștept sunt și să vorbesc de toate lucrur și poate ciar sămă facă ajutor de brutar. [...] Sar mira să vadă ce deștept sunt că mama tot timpul vrea să fiu deștept. Poate nu mar mai goni dacă vede cât de deștept sunt. Iam zis lu dra Kinnian cam săncerc mult să fiu deștept cât pot de mult. (Keyes, 2016,20, transaltion by Dan Rădulescu)</i></p>

In Sample 1 there are no punctuation marks, the words are misspelled intentionally to resemble the uttered sounds and the grammatical rules are broken. However, the inner thoughts and hopes of the character are rendered by means of using modal verbs such as *can*, *could* and *would*, as well as modal adverbials such as *maybe*. The usage of the epistemic *could* in the construction *I could go back to show the guys at the bakery how smart I am* creates ambiguity as it may be interpreted as either suggesting the character's *possibility* of going back or his *ability* of doing so. The character might be projecting his wish of finally having the possibility to go back to the bakery and show the others his improved abilities. The Romanian translation lacks these nuances, as no type of modal marker is used. Using the modal verb *a putea* would have managed to better recreate the character's hopes sustained by his present condition. Therefore, a better alternative would have been *osa fiu deștept ciar acum șică o să pot samă duc la brutaria să learăt ce deștept sunt și să vorbesc de toate lucrur și poate ciar sămă facă ajutor de brutar*. The repetition of the modal verb **pot** and the adverbial **poate** would place more emphasis on the character's future intentions and it would be closer to the ST meaning. It is also worth mentioning the repetitive use of the modal verb *would* in hypothetical structures such as *They would be surprised, they wouldnt send me away, I would try hard*, meant to suggest the character's present desires. The modal adverb, *maybe* reinforces the epistemic modality of possibility, managing to render the circular character of the speaker's repetitive thoughts.

Sample text 2 is the expression of a totally different character, and yet he is the same as in sample 1, this time, fully aware of the intellectual abilities and the knowledge he possesses.

SAMPLE 2

<i>ST</i>	<i>TT</i>
<i>I think she could tolerate another woman, but not this complete absorption in something she can't follow. I was afraid it would come to this but I have no patience with her now. I'm jealous of every moment away from work – impatient with anyone who tries to steal my time. (Keyes, 2007,236)</i>	<i>Cred că mai degrabă ar tolera o altă femeie decât sa fiu complet absorbit de ceva ce nu poate urmări. Mi-era frică să nu ajungem aici, dar acum nu mai am răbdare cu ea. Sunt gelos pe orice clipă petrecută în afara lucrului – enervat de oricine care încearcă să-mi fure din timp. (Keyes,2016,203)</i>

The language is the one of an intellectual who uses well build sentences and phrases. We are going to concentrate on the use of modal verbs in this excerpt, which are used to express the same *epistemic values* of *ability* and *impossibility*. What is different however, is the change of perspective. If in Sample 3 the character mentioned his inner thoughts and hopes in relation to the people around, in Sample 2 the character makes suppositions and logical deductions about the people around with the attitude of an experienced person. Therefore the use of modal verbs **could** and **can** suggest not only the modal concepts of ability and impossibility, but the beliefs that spring out of the logical deduction of our main character. The Romanian translation, **Cred** că mai degrabă ar tolera o altă femeie decât sa fiu complet absorbit de ceva ce **nu poate** urmări, although faithful to the original text, may be improved by using the English correspondent of the ST modal verb, *could* – **Cred** că mai degrabă **ar putea tolera** o altă femeie decât sa fiu complet absorbit de ceva ce **nu poate** urmări. - which would definitely render the same intensity of feelings as in the ST and would improve the stylistic value of the TT, too. The modal verb *would* in the construction *I was afraid it **would** come to this* is no longer used to express hypothesis but rather certainty, as a past equivalent of *will*, implying that the character can project things as a result of personal logical deduction.

If we compared the modalities of the two excerpts we could notice that epistemic possibility is implied by both texts, but whereas in Sample 1 there is some ambiguity between the concepts of possibility and ability, in sample 2, it is the modality of impossibility that is implied as a feature associated with the improved sensibility of the character. There is a type of modality implied by the way the text is built. Therefore, in text sample 1, there is the epistemic doubt implied by the misspelled words and by the broken grammar, in sample text 2, certainty is enhanced by the perfect language constructions used by the character.

A further, very important aspect is the attitude of the speaker/addresser towards the message itself, mainly expressed by a wide variety of modal items ranging from nouns, adjectives, adverbs and lexical verbs to modal verbs. For all these, the translator needs to find the most appropriate equivalent forms in the target language. Since modality characterises each and every discourse, be it spoken or written, the first step the translator has to do is to analyse the modal items present in the ST, thus identifying the overall tenor of the ST and then he/she needs to find the most appropriate equivalent forms for the TT.

Hedging, for example, involves such constructions as *passive followed by **that** clauses* or *subject + passive + infinitive* and bears the modality of non-commitment:

(1) *It has been reported that natural herbs are of much use in this condition. (my example)*

(2) *Natural herbs have been reported to be of much use in this condition. (my example)*

(3) *Se spune/se crede că plantele medicinale sunt folositoare pentru această afecțiune.*(my translation)

The Romanian translation of these structures in (3) above uses the quotation markers among which *se zice, cică, ar fi* range and which imply the fact that the information has been taken from sources the speaker does not commit to.

The following example (4) is worth analysing from the point of view of translation equivalence:

(4) *The scene fades, but from that time Norma spent all her free moments with her friends, or playing alone in her room* '(Keyes, 2007,119)

(5) *“Scena se estompează, dar se știe că de atunci încolo Norma și-a petrecut tot timpul liber cu prietenele ei jucându-se singură în odaia ei”*(Keyes, 2016,103, translation by Dan Rădulescu)

Note should be made here, of the presence of the fixed phrase *se știe* in the TT in (5) with no correspondent in the ST at (4). The tone in the ST is rather neutral in the absence of any modal markers, whereas the TT reinterprets the situation in the ST by adding some unnecessary epistemic modal value of certainty by the presence of the mentioned fixed phrase.

The writer may indicate his/her point of view by means of the attitudinal adverbs used such as *naturally, frankly, fortunately, obviously, surely, surprisingly*, etc. This is another modal indicator that the translator needs to have in mind when translating a text in order to preserve the tone from the ST. The following sentences (6), (7) represent an example of equivalence in translation from English into Romanian where the adverb *unfortunately*, used in the ST to express the author’s attitude towards the situation he is in, is translated into Romanian by a corresponding adverbial phrase *din nefericire* which manages to convey the same meaning in the TT. The existence of a correspondent word in the TL makes things easier for the translator, but please note that the structure of the constructions in the ST cannot be similar on account of specific linguistic peculiarities. In the example below the adverb *unfortunately* interrupts the phrase *But her increasingly bizarre and disconcerting requests cannot – unfortunately – be blamed on defective hearing*, in order to emphasise the unexplainable bizarre and disconcerting nature of her requests. Although the Romanian sentence structure, would allow a similar position of the adverb *din nefericire*, especially for stylistic purposes, we chose to place it at the beginning of the sentence due to reasons of frequency and common use.

(6) *“But her increasingly bizarre and disconcerting requests cannot – **unfortunately** – be blamed on defective hearing. So much for growing old gracefully...”*(Lodge, 2008, back cover)

(7) *Dar, **din nefericire**, cerințele ei dezarmant de ciudate nu pot fi puse pe seama surzeniei/deficienței de auz. S-a zis cu îmbătrânirea frumoasă...*(my translation)

Generally, in Romanian there are plenty of similar modal adverbs or adverbial phrases and therefore, there may not be any difficulty in rendering in the TT the same attitude towards the character as in the ST. However, cases of non-equivalence in translating attitudes may occur. For example, let us consider examples (8) and (9) below:

(8) *“He **obviously** felt this was knock-down argument against my frivolous suggestion, and I did not contest it”* (Lodge, 2009,62)

(9) *”Acest ultim argument împotriva frivolei mele sugestii a fost spus pe un ton care nu admitea replică, așa că nu l-am contrazis.”* (Lodge, 2009, 74, translation by Roxana Marin)

In this case, the adverb *obviously* in the ST has been skipped altogether on grounds of a reinterpreted equivalent translation of the whole phrase with greater stylistic and expressive purpose. However, the translation proposed above misses stating the authorial attitude towards the situation and we think that, by including the adverb *evident* as a correspondent of the ST *obviously* in the translation of the excerpt would do nothing but improve the final effect on the target reader: *A simțit în mod evident că argumentul lui împotriva sugestiei mele neserioase/lipsite de fond nu putea fi contracarat așa că nu l-am mai contrazis.*

Modality as expressed by modal verbs cannot be omitted from the present paper and the following example is an excerpt from David Lodge's novel "Man of parts" (2012) together with the correspondent translation into Romanian proposed by Oana Frantz(2012). What is to be highlighted is the number of modal verbs used in such a short space. They all contribute to creating a tense atmosphere and to rendering the intensity of the character's feelings in a situation where apparently each had to make sure that they had no blame for.

SAMPLE 3

ST	TT
<p>'Uncle Reginald must have followed me here from the Camden Town post office that day. Did you think I would tell them?'</p> <p>'No, no', he said, 'not willingly, but I thought they might have bullied you.'</p> <p>'I wouldn't have told them if they had used thumbscrews,' she said [...] (Lodge, 2012:105)</p>	<p>- Précis m-a urmărit unchiul Reginald când m-am întors atunci de la poșta. Credeai ca le-aș fi spus-o eu?</p> <p>-Nu, nu, zise el nu de bunavoie, dar m-am gândit ca poate te-au intimidat.</p> <p>-Nu le-aș fi spus-o nici dacă mi-ar fi strâns degetele în menghină, îl asigură ea [...] (Lodge, 2011 :101)</p>

Modals such as *must*, *would* and *might* are all used with their epistemic value of possibility and inference. Other modal markers such as the adverb *willingly* or the set phrase *do you think* are all used with the same purpose. The Romanian translation uses a similar gathering of modal markers in an attempt to recreate the same tension as in the ST. The modal adverbs *précis*, *poate* and the verb *credeai* in its past form manage to convey the same atmosphere as in the ST. The use of the perfect negative verbal form *wouldn't have told* in the ST and the elliptical metaphor "**I wouldn't have told them if they had used thumbscrews**", implying the strong refusal of the character, comes as a certainty meant to clarify the situation and wind up things. Owing to the absence of a similar correspondent in the TT, the Romanian alternative manages to create equivalence by using the negative adverb *nici* followed by a conditional clause meant to suggest the determination of the character not to reveal the secret of his address even in hypothetical painful situations as the one mentioned in "*Nu le-aș fi spus-o **nici** dacă mi-ar fi strâns degetele în menghină, îl **asigură** ea [...]*". The verb *asigură* comes as a further insurance of her refusal.

The tenor of discourse refers to the level of formality of language influenced by the specific social situation or by the relationship between the participants in the communication. The different levels of formality identified by Martin Joos (cited by Urlych, 1992:86) such as *frozen*, *formal*, *consultative*, *casual* and *intimate* and illustrated by the following examples can be seen as instances of synonymous sentences:

(10) *Frozen Students should go down the ground floor by way of the staircase.*

- (11) *Formal* Students should go down to the ground floor.
 (12) *Consultative* Would you mind going downstairs?
 (13) *Casual* Time you went downstairs.
 (14) *Intimate* Down you go, chaps!

Obviously, these sentences have the same meaning but the degree of formality is different in each of them, ranging from very formal (11) to very informal (14), which means that they are used in different types of situations. When translating each of them, different formality markers need to be used in the TL. Furthermore, the degrees of formality and familiarity, as well as the politeness strategies have to be considered. The next sample text (3) is an excerpt from W. Thackeray's novel *Vanity Fair* and the first translated alternative (a) belongs to Sinziana Mihalache, whereas the second (b) is by Constanta Tudor and Ion Frunzetti. The fragment under analysis is an example of formal letter addressed from Mrs Pinkerton to Amelia Sadle's mother on the latter quitting Mrs Pinkerton's establishment.

SAMPLE 4

<i>ST</i>	<i>TT (a)</i>	<i>TT(b)</i>
<p>“Miss Sharp accompanies Miss Sedley. It is particularly requested that Miss Sharp's stay in Russell Square may not exceed ten days. The family of distinction with whom she is engaged desire to avail themselves of her services as soon as possible.”(Thackeray,2001,4)</p>	<p>Domnișoara Sharp o însoțește pe domnișoara Sedley. Se solicită în mod special ca domnișoara Sharp să nu rămână la Russel Square mai mult de zece zile. Distinsa familie în slujba căreia se află dorește a beneficia de serviciile dânzei in cel mai scurt timp posibil. (traducere de Sinziana Mihalache, 2013,5)</p>	<p>Domnișoara Sedley este însoțită de domnișoara Sharp. Vă rugăm foarte mult ca șederea domnișoarei Sharp la Rusell să nu treacă de zece zile. Distinsa familie care a angajat-o dorește să beneficieze de serviciile sale cât mai repede cu putință. (traducere de Constanta Tudor,Ion Frunzetti, 1992,5)</p>

The ST register is obviously formal with all its characteristics: impersonal passive voice structure *it is particularly requested*, stylistically used here to avoid mentioning the real author of the request, the negative form of the modal verb *may* used with its deontic meaning of lack of

permission, and the modal adverbial *particularly*, used here to place emphasis on the importance of fulfilling the request to follow. On the whole, stylistically, the idea of prohibition is most and foremost implied. Throughout the note, the reader manages to infer a certain feature of Mrs Pinkerton's attitude towards Mrs Sharp, that of superiority.

As compared to TT (b), where the Romanian corresponding passive structures is used, *Domnișoara Sedley este însoțită de domnișoara Sharp*, in TT (a) the Present Indicative form *Domnișoara Sharp o însoțește pe domnișoara Sedley*, is used. Thus, note that this change of structures determines a difference of emphasis. The former emphasises Miss Sedley as the beneficiary of the action, whereas in the latter, it is Miss Sharp who is most emphasised as the direct performer of the action.

Further on, the formal tonality of the ST is rendered into the TT (a) by means of the impersonal reflexive voice verbal form *se solicită*, followed by the adverbial phrase *în mod special* to emphasise the importance of the request in the construction *Se solicită în mod special ca domnișoara Sharp să nu rămână la Russel Square mai mult de zece zile*, whereas in TT (b) the active structure *Vă rugăm foarte mult ca șederea domnișoarei Sharp la Rusell să nu treacă de zece zile* is less formal and more familiar than the former.

Moreover, note should be made of the use of the Romanian Infinitive or the Subjunctive moods following the verb *a dori* in both TT (a) and TT (b) - *dorește a beneficia/ să beneficieze*. Such constructions are synonymous, they imply the same, but the Subjunctive mood is considered more personal, whereas the Infinitive mood attaches a more general, detached meaning to the context. Consequently TT (a) is closer in formality to the ST than TT (b).

The formal but, confrontational and direct lack of permission expressed in the ST by the modal verb *may not* is not explicitly rendered into neither of the two proposed translations, which can be, both, considered neutral with respect to the level of intensity of the atmosphere in the ST. By using the correspondent structures with the Romanian modal verb *a putea* a third translation is possible, which we consider more suitable and closer to the meaning implied by the ST: *Domnișoara Sharp o însoțește pe domnișoara Sedley. Specificăm că cea dintâi nu poate rămâne la Russel Square mai mult de zece zile deoarece distinsa familie în slujba căreia se află dorește a beneficia de serviciile dânzei în cel mai scurt timp posibil.* (our translation)

The mode of discourse refers to the way language is used to serve a certain communicative purpose. It concerns the final purpose of a text which can be spoken or written. Here is an example (Sample 5) of an informal text written to be spoken, an excerpt from the novel *Small World* written by David Lodge (1993) and its translation by George Volceanov (2001,52-53):

SAMPLE 5

<i>ST</i>	<i>TT</i>
<p>“Hallo, Professor Zapp,” he said, drawing level. “Are you taking a stroll?”</p>	<p>“- Vă salut, dom profesor Zapp, zise el, ajungându-l din urmă. Ați ieșit la plimbare?”</p>
<p>“Oh, hi, Percy. No, I’m on my way to visit my old landlord. I spent six months in this place, you know ten years ago. I even thought of staying here once. I must have been out of my mind. Do you know it well?”</p>	<p>- Ah, ura, Percy! Nu, mă duc să-mi vad fosta gazdă. Am locuit aici șase luni, știi, sunt zece ani de-atunci. La un moment dat mă bătea gândul să mă stabilesc aici. Cred că-mi lipsea o doagă. Cunoști bine orașul ?</p>

- “I’ve never been here before, but I have an auntie living here. Not a real aunty, but related through cousins. My mother said to be sure to look her up. I’m on my way now.” - *N-am mai fost în viața mea în Rummidge, dar am o mătușă care locuiește aici. Nu mi-e mătușă direct ci prin alianță între very. Mama m-a rugat s-o caut neapărat. La ea mergeam acum.*
- “A duty call, huh? I take a right here.” - *O datorie de onoare, ai? Eu o iau la dreapta aici.*
- Persse consulted the map. - *Și eu, spuse Persse, după “So do I.” ce își consultă schița.*
- “How d’you like Rummidge, then?” - *Ei, și cum îți place Rummidge?*
- “There are too many street-lights.” - *Are prea multe felinare.*
- “Come again?” - *Ce-ai zis?*
- “You can’t see the stars properly at night, because of all the street-lights,” said Persse. (Lodge, 1993, 47) - *Noaptea stelele nu se văd ca lumea din cauza felinarelor, îl lămurii Persse.” (Lodge, 2001,53 traducere de G. Volceanov)*

The dialogue in the text above is the best example of a text written to be spoken. There are many such texts written for a variety of purposes: dialogues in narrations, adverts with a strong phonological content, lectures that are to be presented, etc. However, the text above is an example of an informal text written to be spoken which includes ellipses (*So do I*), contracted forms (*I’m, I’ve never been, you’d like*), idioms (*I must have been out of my mind, I’m on my way, Come again?*), all of which can create problems for the translator. If there is no problem in the case of ellipsis or the contracted forms, for the idioms used in the ST the translator has to find other lexical means to convey the same meaning. Sometimes the TT may possess similar idioms as those in the ST, such as the modal idiom - *I must have been out of my mind* - translated by - *Cred că-mi lipsea o doagă*. Note here the non-equivalence between the use of the modal verb *must* in the ST to express presupposition and logical deduction and the TT epistemic verb *cred* which does not imply the same degree of deduction, but which is specific to such speech acts in Romanian. Another issue to be noticed here is the negative form of the modal verb *can* in the last line of the dialogue expressing a general inability due to the external conditions *You can’t see the stars properly at night, because of all the street-lights*, which has been translated into the TT by “*Noaptea stelele nu se văd ca lumea din cauza felinarelor*”, where the modality of the externally triggered inability has been skipped altogether, giving it a rather impersonal tone. A much closer alternative to the ST and a more acceptable one from our point of view would have been “*nu poți să vezi/vedea stelele ca lumea noaptea din cauza felinarelor*” since this one uses the correspondent modal verb *a putea*. In this way, the modal characteristics of the ST are preserved and the meaning in the TT manages to convey that of the ST in a more faithful manner.

On the other hand there are texts written to be read such as those in scientific journals or scientific books. The following text (Sample 6) is such an example:

SAMPLE 6

<i>ST</i>	<i>TT</i>
<p><i>But let us hold constant the abilities of all individuals. If it were true that groups always hold an advantage over individuals, then the individuals could voluntarily band together in just that sort of manner. The point is, there is no such thing as a group of people, apart from the individuals who comprise it. As for government being so advantageous, if this were true, why is it necessary to employ violence to get people to join? One wonders if Hardin would be willing to follow the logic of his argument to world government. (Walter Block, http://www.walterblock.com/)</i></p>	<p><i>Considerând abilitățile individuale ca fiind constante, dacă ar fi adevărat că grupul este superior individului, atunci indivizii ar putea sa se adune voluntar in acest scop. Ideea este că, nu există grupuri de oameni în absența indivizilor care le alcătuiesc. Și mai departe, dacă ar fi adevărat că guvernul poate fi o alternativă mai avantajoasă pentru individ, de ce e nevoie de violență pentru a-i determina pe oameni să se alăture acestuia? Și de aici întrebarea dacă Hardin ar fi dispus să aplice propriul raționament la organizarea globală. (my translation)</i></p>

It is obvious that this text (SAMPLE 6) is different from the one that was written to be spoken (SAMPLE 5). First of all it abounds in complex sentences; there are no short forms or elliptical devices, or idioms. But, as for the modality implied, note should be made of the repetitive hypothetical structures with the Subjunctive *if it were true* which is translated by the Romanian Conditional mood in the structure *daca ar fi adevarat*, which is a fairly common alternative. However, the fact that the structures are used repeatedly in both texts points to the epistemic modality implied by the situation. The modal verb *could* is ambiguous as it may be understood as suggesting the *ability* of the individuals of banding together or as their *possibility* of doing so. The translation manages to preserve the ambiguity by using the Romanian correspondent modal verb *a putea*, with the same interpretation. Another modal verb to be mentioned is the modal *would* in the structure *would be willing to follow*. Here, the modal *would* expresses willingness and it is doubled by the modal construction *be willing* reinforcing the modality of willingness. The Romanian alternative, *ar fi dispus să*, lacks the modal force of the ST since there is no similar modal in

Romanian and the lexical construction *a fi dispus*, which could be an equivalent of *to be willing*, is rather neutral and therefore does not convey the same modal intensity as in the ST.

Conclusions

The paper brought to the fore a perspective of approaching modality at the level of text and in translation from English into Romanian. Sample excerpts from different novels and the way they were translated from English into Romanian were analysed with the view to comparing the way modality may be expressed at the level of the source text and target text.

The first step to be taken when translating a text is the identification of the attitude of the speaker/addresser towards the message itself, which is mainly expressed by a wide variety of modal items ranging from nouns, adjectives, adverbs and lexical verbs to modal verbs. For all these, the translator needs to find the most appropriate equivalent forms in the target language, especially where no exact corresponding forms exist.

The register is highly important as it is essential in “how meanings are activated and how language functions in a given situation.” (Ulrych, 1992,97). In other words, what has happened in the text, who participated and what medium has been used are essential in the process of context reconstruction as a further step in the process of translation.

Any type of text, be it written or spoken, bears a certain modal meaning since its author always adopts a certain attitude towards the content of the communication.

Being such a complex topic, there are different perspectives and different approaches to tackle modality, but we chose to limit our analysis to its study at the level of the translated text from the perspective of the text register, considering the field, the tenor and the mode of discourse.

References

- ULRYCH, Margherita, *Translating Texts from Theory to Practice*, Rapallo, Venezia, Cideb Editrice, 1992,
- KEYES, Daniel, *Flowers for Algernon*, USA, First Harvest International, edition, 2007
- KEYES, Daniel, *Flori pentru Algernon*, traducere Dan Radulescu Bucuresti, Grupul Editorial Art, Youngart, 2016
- LODGE, David, *A Man of Parts*, London, Vintage Books, 2012
- LODGE, David, *Bărbatul făcut din bucăți*, traducere de Ona Frantz, Iași, Editura Polirom, 2011
- LODGE, David, *Ce mica-i lumea*, translation by George Volceanov, Ed. Polirom, Iasi, 2001
- LODGE, David, *Deaf Sentence*, London, UK, Penguin Books, 2009
- LODGE, David, *Mort de Surd*, traducere de Roxana Marin, Iasi, Editura Polirom, 2009
- LODGE, David, *A Small World*, Penguin Books, 1993
- THACKERAY, William, *Vanity Fair*, Kent , UK, Wordsworth classics, 2001
- THACKERAY, William, *Bâlciiul deșertăciunilor*, traducere Constanta Tudor, Ion Frunzetti, București, Editura Gricorad, 1992
- THACKERAY, William, *Bâlciiul deșertăciunilor*, traducere Mihalache Sanziana București, Dexton Office, 2013
- <http://www.walterblock.com/wpcontent/uploads/2009/06/HardenReview.pdf>
[12.12.2017/10:45](http://www.walterblock.com/wpcontent/uploads/2009/06/HardenReview.pdf) Walter Block *Hardin strikes out on the Economics of Information* in the Scientific Journal of Humanistic Studies, Year 3 no 5, pg 55

THE FEATURES OF A MOTIVATIONAL EXPRESSION IN CHINESE

CARACTERISTICILE EXPRESIEI MOTIVANTE DIN LIMBA CHINEZĂ

Mara Mihaela MEREANU

Colegiul Național "Moise Nicoară" Arad

Vitia MEREANU

Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Arad

mereanuvitia@yahoo.com

Abstract

The relevance of this topic for our times fact that there is determined by the insufficient debate on the issue of the expression of motivation in Chinese. Particularly, no detailed project has been drawn up on the usage of additional means of expressing motivation by using intonation in the proposals regarding the motivation.

Rezumat

Actualitatea acestei teme aduce în prim plan o dezbatere insuficientă a problemei de exprimare a motivației în limba chineză. În particular, nu există nici un proiect elaborat într-un mod detaliat privind folosirea mijloacelor suplimentare de exprimare a motivației folosind structura intonației în propunerile privind motivația.

Key words: *motivational verb, intonation, tone, motivational expression*

Cuvinte cheie: *verb motivant, intonație, ton, exprimare motivațională*

Introducere

Este de neconceput pentru orice limbă vorbită din lume o exprimare fără un colorit emoțional, fără o exprimare nuanțată a diferitelor sentimente. Cu ajutorul diferitelor mijloace ale limbii, omul poate exprima o cerință, un sfat, o comandă sau o solicitare.

În cursul lucrării vom analiza detaliat motivele modului de exprimare. Această temă nu a fost aleasă într-un mod întâmplător, apreciem că acest tip de exprimare este prezent în toate limbile lumii. Faptul că motivația este prezentă atunci când solicităm ceva, ne rugăm pentru ceva, comandăm, dăm niște sfaturi etc., există diferite moduri de a exprima motivația. Cel mai frecvent sunt utilizate declinările imperative, propunerile motivante, schimbarea formei verbului, de asemenea și utilizarea diferitelor unități lexicale speciale. Un alt mijloc de exprimare universală a motivației este și intonația. Ea este inerentă în toate limbile, fără excepție, ceea ce se schimbă fiind doar caracterul ei.

În cuprinsul acestei teme, vom prezenta principalele mijloace de analiză a modalităților de exprimare în limba chineză precum și analiza detaliată a modurilor de exprimare motivațională de tip izolat.

1. Propoziții motivante

Propozițiile motivante (祈使句Qíshǐjù), cunoscute și sub denumirea de propoziții imperative, exprimă motivația. Conținutul lor semantic nu apare ca un mesaj, ci ca o declarație de intenție. Din punct de vedere funcțional propozițiile imperative diferă semnificativ de propozițiile narrative. În funcție de caracterul declarativ de intenție a propoziției ele pot conține o cerere, un

îndemn, un ordin, o interdicție. În propozițiile imperative este folosită foarte des particula de frază吧ba (valoarea motivației). Toate propozițiile imperative din limba chineză pot fi împărțite în:

I. Propoziții ce conțin cereri și comenzi. De exemplu:

a. 我们一同去吧！

Wǒmen yītóng qù ba!

Noi /împreună/merge/particula

Să mergem împreună!

b. 请坐下吧！

Qǐng zuò xià ba!

A ruga/a sta, a se așeza/jos/particula

Vă rog luați loc!

II. Propoziții care conțin interdicția. În aceste propoziții sunt folosite particule negative不要bùyào/nu trebuie, nu-i nevoie, nu-i permis; 别bié/nu; 不用bùyòng/nu trebuie, nu-i nevoie; 甭béng/nu e nevoie, nu-i necesar; 莫mò/nu, a nu trebui; 休xiū/nu; 勿wù/nu.

a. 不要操心那些事吧！

Bùyào cāoxīn nàxiē shì ba!

Nu/a-și face griji/aceste/treabă/particula

Nu vă preocupați de treburi irelevante!

Solicitările deschise sunt exprimate prin cuvintele ca 别bié/nu, 请qǐng/a ruga și altele. Ele sunt utilizate de obicei în cazul în care vorbitorul este familiarizat nemijlocit cu interlocutorul său. De exemplu:

a. 请您回答这个问题！

Qǐng nín huídá zhège wèntí!

Rugăminte/dumneavoastră/a raspunde/această/întrebare

Vă rog răspundeți-mi la această întrebare!

b. 你别开无线电了！大家都睡了！

Nǐ bié kāi wúxiàndiànle! Dàjiā dōu shuìle!

Tu/nu/deschide/radio/particula/toata lumea/în întregime, cu totul/a dormi/particula

Nu mai da drumul la aparatul de radio! Toată lumea doarme!

甭béng în sensul de „nu”, apare ca sinonimul bisilabic不用bùyòng, de asemenea are o tentă de 别bié „nu”. De exemplu:

a. 这件事，你甭操心！

Zhè jiàn shì, nǐ béng cāoxīn!

Acest/indicator/treabă/tu/nu/ a-și face griji

Tu să nu-ți faci griji pentru asta!

Un astfel de curs al motivației exprimă direcția acțiunii sau atitudinea față de alții și de obicei include destinatarul. Dar în cazul utilizării 甭 béng, oponentul poate fi exclus. În afară de aceasta, împreună cu particule motivante în limba chineză se folosește și particula吧ba. De exemplu:

a. 咱们走吧！

Zánmen zǒu ba!

Noi/a merge/particula

Să mergem!

b. 我替你满上这杯吧。

Wǒ tì nǐ mán shàng zhè bēi ba.

Eu/pentru/tu/plin/deasupra/acest/cupa, pocal/particula

Permite-mi să-ți umplu pocalul.

La egalitate cu particula 吧 ba, se mai folosesc și alte particule 啊 a – ce exprimă zelul sau nerăbdarea. Mai există și echivalente fonetice 啊 a: 呀 ya, 哪 na, 啦 la, 嘞 lei, 喽 lou și așa mai departe. De exemplu:

a.救命啊!

Jiùmìng a!

A salva/particula

Salvați!

b.快来呀!

Kuài lái ya!

Repede/a veni/particula

Vino repede!

着 zhe exprimă motivarea destinatarului de a face ceva sau de a lua o poziție. Este utilizat de obicei numai cu verbele ce exprimă mișcare. De exemplu:

a.记着!

Jìzhe!

A ține minte/particula

Ține minte!

b.坐着, 别长起来!

Zuòzhe, bié zhǎng qǐlái!

a sta, a se așeza/nu/a se forma, a se face/a se ridica.

Stai jos nu te ridica!

c.拿着!

Názhe!

A ține/particula

Ține!

Ca o excepție apare incapacitatea de a utiliza 着 zhe cu verbele 说 shuō - a vorbi și 走 zǒu - a merge. Nu se poate spune 说着 shuōzhe sau 走着 zǒuzhe.

În valoarea motivației, de asemenea se pot folosi la sfârșitul propoziției și particulele 了 le. În cazul dat particula 了 le are o nuanță de finalizare a acțiunii. De exemplu:

a.好了, 好了, 别吵了!

Hǎole, hǎole, bié chǎole!

Bine, gata/Bine, gata/nu/a se certa/particula

Gata, ajunge, nu te mai certa!

b.不要哭了!

Bùyào kūle!

Nu, nu trebuie/a plânge/particula

Nu plânge!

În plus, față de importanța motivației și dacă condiția a fost deja stabilită, se folosește particula de finalizare 呗 bei. De exemplu:

a.不懂, 就好好学呗。

Bù dǒng, jiù hǎo hào xué bei.

Nu/ a înțelege/bine/a învăța/particula

Dacă nu înțelegi, atunci învață mai bine.

b. 你既然知道他的脾气，就别再去惹他呗！

Nǐ jìrán zhīdào tā de píqì, jiù bié zài qù rě tā bei!

Tu /de vreme ce, întuncât/a ști, a cunoaște/el/particula/țâfnos/particula/nu/din nou/a trebui/a provoca/el/particula

De vreme ce ști că el e țâfnos, nu trebui să-l mai provoci din nou !

Motivația care nu este exprimată de niciun fel de particulă are o nuanță a unei comenzi dure sau a unui ordin dur. De exemplu:

a. 立正！

Lìzhèng!

Atenție, drepti

Atențiune!

b. 坐下！

Zuò xià!

A ședează/ jos

Luați loc!

c. 别动！

Bié dòng!

Nu/ a se mișca

Nu mișcați!

Repetarea sau duplicarea imperativului în absența unor particule are o tentă de invitație politicoasă sau de solicitare. Asemenea motive nu exprimă negare. De exemplu:

a. 坐，坐，坐！

Zuò, zuò, zuò!

A ședează

Așezați-vă!

b. 帮帮我吧！

Bāng bāng wǒ ba!

A ajuta/a ajuta/eu /particula

Ajutați-mă!

c. 你好好想想吧！

Nǐ hǎohǎo xiǎng xiǎng ba!

Tu/bine/bine/ a se gândi/particula

Gândește-te bine!

Diferite moduri de a exprima motivele sunt folosite în scriere și în vorbire. Așadar 请 qǐng „poftim” este utilizat numai în vorbire. Notificările scrise, ordinele și legi nu au nevoie de vreo coloratură emoțională. Aici se pot folosi particule ca 勿 wù, 莫 mò/nu, 不准 bù zhǔn /a interzice, a nu da voie și așa mai departe. De exemplu:

a. 闲人莫进。

Xiánrén mò jìn.

Fără treaba/om /nu /a oferi

Om leneș.

b. 勿触展品。

Wù chù zhǎnpǐn.

Nu/a atinge/exponat,obiect expus

Nu atingeți obiectul.

De obicei particulele nu se utilizează în scriere. Aici se pot folosi 请 qǐng /poftim ori 希 xī, 望 wàng /a spera. De exemplu:

a. 请原谅。

Qǐng yuánliàng.

A ruga/a ierta, a scuza

Vă rog să mă iertați.

b. 万望光临指导。

Wàn wàng guānglín zhǐdǎo.

Mult/a spera/a veni, a sosi/a îndruma, a da un sfat

Eu sper foarte mult că veți veni și o să-mi dați un sfat.

2. Verbele motivante

Potrivit autorilor Yip Po-Ching și Dom Rimmington (2004) unele acțiuni ale verbelor tranzitive transmit acțiunea, nu numai asupra unui obiect sau a unui scop, ci de asemenea motivează obiectul ca să producă într-un mod independent o acțiune. Verbele din acest grup reprezintă astfel de acțiuni, care motivează săvârșirea altor acțiuni, ajută sau împiedică la aplicarea acestor acțiuni sau cel puțin admit și permit săvârșirea acestor acțiuni. În rândul verbelor cu valoare motivantă se mai includ: 情 qing (să ceri să se facă ceva), 要 yao (că este necesar să se facă ceva), 劝 quan (să sfătuiască), (să convingă) și altele. Mai jos le vom detalia pe fiecare dintre aceste verbe.

Verbele cu valoare motivantă conduc controlul obiectului indirect, desemnează o persoană sau mai multe, exprimate prin verbul acțiunii semnificând acțiunea persoanei indicate într-un mod indirect, de exemplu:

a. 妈妈叫我叫哥哥教妹妹写字。

Māmā jiào wǒ jiào gēgē jiào mèimei xiězì.

Mama/ a chema/eu/a chema/frate mai mare/a învăța/soră mai mică/a scrie/caractere

Mama mi-a spus mie și fratelui meu ca să o învățăm pe sora noastră să scrie caracterele chinezești.

b. 他求我帮他做一件事。

Tā qiú wǒ bāng tā zuò yī jiàn shì.

El/a ruga/eu/ a ajuta/el/a face/unu,o/indicator/problem

El m-a rugat să-l ajut într-o problemă.

Persoană desemnată de obiectul indirect către verbul cu valoarea motivantă, sub influența acțiunii exprimate de acest verb, acțiunea se desfășoară de la sine, indicând și o altă persoană. În acest mod ea apare ca obiectul unei acțiuni și cu un alt subiect.

Lingviștii chinezi, în marea majoritate a cazurilor se folosesc de același termen pentru desemnarea categoriei gramaticale adecvate și pentru denumirea cuvintelor, ce apar cu denumirea persoanei care acționează; de aceea, în gramatica limbii chineze se vorbește de obicei despre faptul că, complementul verbului cu o valoare pozitivă apare în același timp cu următorul verb apropiat, în acest mod el prezintă predicatul. Termenul suplimentar depinde gramatical de verbul predicativ fără îndoială și nu de obiectul indirect care este în urma lui. Termenul suplimentar exprimat prin verbul de acțiune, este posibil și necesar numai în acele cazuri în care predicatul apare cu valoare de verb predicativ și în același timp prezența lui nu depinde de ceea ce s-a exprimat suplimentar față de acest verb. Pentru determinarea principală în întreagă structură referitor la o persoană apare verbul predicativ ce are o valoare determinată și un tip de conducere determinat. Persoana suplimentară nu apare ca al doilea verb predicativ, ci ca o persoană detașată a propoziției, care depinde de predicatul prezent. Termenul adițional nu stă în mod obligatoriu nemijlocit după adăugiri indirecte; el poate fi pus la începutul propoziției și transformat într-un subiect tematic de actualitate, de exemplu:

1. 从事以后小元果然改变了：切干旱的草，淡水排命兵，自己假子胳膊但主人。

Cóngshì yǐhòu xiǎo yuán guǒrán gǎibiànle: Qiègàn zǎo de cǎo, dàndshuǐ pái mìng bīng, zìjǐ jiǎ zǐ gēbo dàn zhǔrén .

A se ocupa cu, a exercita/de acum înainte/Xiao Yuan/într-adevăr/a se schimba/particulă/a tăia/uscat/devreme/particulă/iarbă/apă dulce/a așeza/a ordona, a porunci/trupe,militari/singur, însuși/prefăcut/braț/iar/stăpân

„Din acest moment Xiao Yuan s-a schimbat într-adevăr: pentru a tăia iarbă uscată folosită ca și combustibil trimetea trupele, ca să aducă apă , iar el punându-și mâinile în șolduri se dădea drept șef”.

Cel mai frecvent verb din limba chineză este 要 yào/a vrea, a dori. De exemplu:

a. 谁要我们分开 ?

Shuí yào wǒmen fēnkāi?

Cine/vrea/noi/despărțim

Cine vrea ca noi să ne despărțim?

b.

但是阿根廷能够同双方都保持良好关系，只要他们尊重我国的独立自主和决权。

Dànshì ā gēn dī nénggòu tóng shuāngfāng dōu bǎo tè liánghǎo guānxì, zhǐyào tāmen zūnzhòng wǒguó de dúlìzìzhǔ hé jué quán.

Argentina/a putea/îmreună /ambele părți/deja/a menține/numai/bune/relații/cu condiția/ei/a respecta/țara mea/particula/a menține independența/și/a hotărî, a decide/puterea, autoritatea.

Totuși, Argentina poate să mențină bunele relații cu ambele părți, este necesar numai ca să se respecte independența, autonomia și autodeterminarea țării noastre.

叫 Jiào a porunci, a autoriza, a spune, a da să facă ceva. De exemplu:

a. 厂里叫我们到成都去一趟。

Chǎng lǐ jiào wǒmen dào chéngdū qù yī tàng.

Uzină/în/a striga/noi/până la/Chengdu/a merge /călătorie

În uzină ni s-a poruncit să plecăm în Chengdu.

b. 车里发出的喊叫声仍在继续，我终于听懂了，是叫我们趴在地上，把双手放在脑后。

Chē lǐ fāchū de hǎnjiào shēng réng zài jìxù, wǒ zhōngyú tīng dǒngle, shì jiào wǒmen pā zài dìshàng, bǎ shuāngshǒu fàng zài nǎo hòu.

Mașină/în/a produce, a da/particula/a striga/voce, sunet/încă, tot/în/a continua/eu/în sfârșit//a auzi/a înțelege/a fi/a striga/noi/a sta întins cu fața în jos/a se afla/pământ/pe/a ține/ambele mâini/a așeza /la/ ceafă

Au continuat strigătele din mașină și eu am înțeles în sfârșit că ni se strigă să ne culcăm la pământ și să punem mâinile la ceafă.

c. 随即他叫我把车开回车库。

Suíjí tā jiào wǒ bǎ chē kāi huí chēkù.

Imediat/el/a ordona, a porunci/eu/a ține/mașină/a duce/inapoi/garaj

Imediat el mi-a ordonat ca să duc mașina în garaj.

d. 那叫我们怎么办呢 ?

Nà jiào wǒmen zěnmē bàn ne ?

Atunci/a chema/noi./cum facem /particula

Ne-ai chemat, cum o să acționăm?

Verbele motivante pot exprima valoarea, care se traduce în limba română ca și o conjuncție /pentru că. De exemplu:

1. 从那以后，他便时常来和我大声招呼，叫我不等地上自习。

Cóng nà yǐhòu, tā biàn shícháng lái hé wǒ dàshēng zhāohū, jiào wǒ bùwǎng dēng tā shàng zìxí.

Din/acelel/de atunci/el/a face/deseori/a veni/și/eu/voce tare/a saluta/ a spune/eu/nu trebuie/a aștepta/ea/la/studiu individual

Începând din acel moment el a venit des și salutând cu voce tare, îmi spunea să nu mă aștept din partea ei la studiu individual.

Un alt verb motivant 让 rang, transmite valoarea de a propune, a obliga, a permite, a stimula, să dai să faci ceva. De exemplu:

a. 请让我走。

Qǐng ràng wǒ zǒu.

A ruga/a permite/eu/a merge

Permiteți-mi să plec.

b. 让他想一想。

Ràng tā xiǎng yī xiǎng.

A permite, a da/el/a se gândi

Dați-i timp de gândire.

c. 他让我还找住处。

Tā ràng wǒ hái zhǎo zhùchù.

El/a permite/eu/mai/caut/casă

El mi-a cerut să-i mai caut casă.

d. 半个小时的路让我找实吃了苦头。

Bàn gè xiǎoshí de lù ràng wǒ zhǎo shí chīle kǔtóu.

Jumătate/o/oră/particulă/drum/a face/eu/a căuta/fapt,realitate /a mânca/suferință,chin

Drumul de o jumătate de oră m-a făcut să sufăr.

e. 回天净去！我需要见到父亲，需要让他见到我。

Huí tiān jìng qù! Wǒ xūyào jiàn dào fùqīn, xūyào ràng tā jiàn dào wǒ.

Înapoi/Tianjin/a merge/eu/trebuie/să-l văd/tata/trebuie/a permite/el/ a vedea/eu

Înapoi în Tianjin! Eu trebuie să-l văd pe tata și trebuie ca și el să mă vadă pe mine.

令 ling a comanda, a chema, a inspira, a obliga, a aduce la. De exemplu:

a. 为此付出的代价令我苦不堪信。

Wèi cǐ fùchū de dàijià ling wǒ kǔ bùkān xìn.

Pentru/aceasta/a plăti/particula/preț/eu/privățiune/suferință/comunicare

Plătind prețul pentru aceasta, mi-am pierdut darul vorbirii.

b. 这个教目令我非常意外。

Zhège jiào mù ling wǒ fēicháng yìwài.

Această/ a preda/ proiect/ a determina/eu/foarte/surprins.

Sunt foarte surprins de predarea acestui proiect

c. 小那上起头问，你找到那种令你完全宁静的结婚吗？

Xiǎo nà shàng qǐtóu wèn, nǐ zhǎodào nà zhǒng ling nǐ wánquán níngjìng

de jiéhūn ma?

Xiao Na /a ridica/capul/întrebare/tu/a găsi/indicator/a

determina/tu/tot/liniștit/particula/căsătorie/particulă interogativă

Ridicând capul Xiao Na a întrebat: „Așadar tu ai găsit o asemenea căsătorie care să te determine să te liniștești cu totul?”

d.

所以，很多年来，我一直为它编织着结尾，却总是找不到一个可以令我满意的。

Suǒyǐ, hěnduō niánlái, wǒ yīzhí wéi tā biānzhi zhe jiéwěi, què zǒng shì zhǎo bù dào yīgè kěyǐ lìng wǒ mǎnyì de.

De aceea/foarte mult/ ani/a avea loc/eu/neâncetat/a face/el,ea/a țesătură/indicator/finalizare/dar/totdeauna/a nu găsi/a putea/a face/eu mulțumit, satisfăcut

De aceea în decursul a mai multor ani, ea a finalizat o țesătură, dar nu a putut face una care să-mi placă.

俾bǐ a obliga, a stimula, a da posibilitate. De exemplu:

1. 大家要加倍努力，俾能早日完成任务。

Dàjiā yào jiābèi nǔlì, bǐ néng zǎorì wánchéng rènwù.

Toată lumea/trebuie/a dubla/efort//a putea/grabnic/a îndeplini/sarcină

Toată lumea trebuie neapărat să dublăm eforturile pentru a îndeplini

sarcinile cât mai repede .

Deseori în conținutul unor sintagme sustenabile se utilizează verbul motivant 令人lìng rén, care se traduce în limba română prin a provoca. De exemplu:

a. 令人不安

Lìng rén bù'ān,

A provoca/ îngrijorare

provoacă îngrijorare

b. 令人注意

Lìng rén zhùyì

Atrage,a provoca/ateție

A atrage atenția

c. 令人发指

Lìng rén fàzhǐ

A provoca/ neplăceri

Provoacă resentimente

d. 安静总是令人尴尬的

Ānjìng zǒng shì lìng rén gāngà de.

Liniștea/întotdeauna/a provoca/incomod, inconfortabil/particula

Liniștea îmi provoacă întotdeauna să mă simt inconfortabil.

În afară de aceasta, mai este folosit foarte des și un alt cauzativ 惹 re apelul făcut la oameni de către apelant. De exemplu:

a. 这个男人说，他就是昨夜惹我不愉快的人。

Zhègè nánrén shuō, tā jiùshì zuóyè rě wǒ bù yúkuài de rén.

Acest/bărbat/a spune/el/chiar /aseară/a provoca/eu/nu/bucuros/particula/om

Acest bărbat a anunțat că, chiar el a fost aseară cauza neplăcerilor mele.

b. 惹他不舒服的就是他太太漂亮了。

Rě tā bú shūfú de jiùshì tā tàitài piàoliangle.

A provoca/el/nu/ a se simți bine/particula/chiar/soție/frumoasă

El suferă chiar din cauza că are o soție frumoasă.

c. 我怕惹他不高兴，只好收了下來。

Wǒ pà rě tā bù gāoxìng, zhǐhǎo shōule xiàlái.

Eu/teamă/a provoca/el/nu/bucuros/obligat să,silit să/a primi/

Mi-e teamă pentru faptul că aș putea să-l supăr și nu a rămas altceva de

făcut decât să-l primesc (cadoul).

Acest verb motivant este utilizat în componența sintagmelor sustenabile 惹人rě rén, care să provoace oamenii. De exemplu:

- a. 惹人讨厌
Rě rén tāoyàn
A provoca/ supărător
supărător
- b. 惹人注意
Rě rén zhùyì
A provoca, a atrage/atenția
A atrage atenția
- c. 惹人生气
Rě rén shēngqì
A provoca/ supărare
Enervant
- d. 惹人喜欢
Rě rén xǐhuan
A provoca/ a-i plăcea
A dispune în folosul său.

Cauzativul 使shǐ se traduce în limba română prin a face, a determina, a cauza. Este utilizat în următoarele propoziții:

- a. 评论：什么使他们富起来？
Pínglùn: Shénme shǐ tāmen fù qǐlái?
A comenta, a analiza/ce/a determina/ei/bogat/să se
A analiza: ce le-a determinat să se îmbogățească?
- b. 爱情使他们更年轻。
Àiqíng shǐ tāmen gēng niánqīng.
Iubirea/a face/ei/mai/tineri
Iubirea îi face mai tineri.

În astfel de situații, obiectul motivant este dat de obicei în context în limitele unității supra-idiomatice, ori în limitele propoziției. În afară de acestea mai există și verbe motivante. Către acestea se includ următoarele:

- 1) 请 qǐng vă rog, poftim.
 - a. 请你们尽快去找郭先生。
Qǐng nǐmen jǐnkùài qù zhǎo Guō xiānshēng.
Vă rog /voi/cât mai repede/a merge/ a căuta Guo/domn
Vă rog, găsiți-l cât mai repede pe domnul Guo.
 - b. 请坐！
Qǐng zuò
Vă rog/ a se așeza
Vă rog, luați loc!
 - c. 请付300元！
Qǐng fù 300 yuáni!
Vă rog/plătiți/300/yuani

Vă rog să plătiți 300 yuani!

2) 劝Quàn a sfătui. De exemplu:

a. 大家一再劝领导同志回宾馆休息。

Dàjiā yì zài quàn lǐngdǎo zhì tóng huí bīnguǎn xiūxi.

Toți, toată lumea/în repetate rânduri, mereu/a sfătui/conducător/tovarăși/a se întoarce/odihnă
Toți îi sfătuiam din nou pe conducătorii tovarășilor să se întorcă la hotel pentru a se odihni.

b. 劝大家多多上网去。

Quàn dàjiā duōduō shàngwǎng qù.

A sfătui/toată lumea/mult,des/în/rețea/a merge

Recomandăm tuturor să intre în rețea mult mai des.

3) 要求Yāoqiú este necesar, a cere. De exemplu:

1. 欧洲要求法国香水商公布配方。

Ōuzhōu yāoqiú fāguó xiāngshuǐ shāng gōngbù pèifāng.

Europa/a cere/franța/parfum/comerciant, producător/a publica/rețetă

Europa cere producătorilor de parfum franțuzesc să publice rețetele pentru parfum.

4) 请求Qǐngqiú a solicita . De exemplu:

a. 美国请求中国港口进行集装箱安检。

Měiguó qǐngqiú zhōngguó gǎngkǒu jìnxíng jízhuāngxiāng ānjiǎn.

Statele Unite/solicită/china/port/a efectua/container/securitate

Statele Unite solicită ca în porturile chineze să se facă controlul securității containerelor.

b. 我请求她带着我走，请求加入她的国家？

Wǒ qǐngqiú tā dàizhe wǒ zǒu, qǐngqiú jiārù tā de guójiā?

Eu /a cere, a solicita/ea/a duce/eu/a merge/a solicita/a intra în/ea/particula/țară

Eu i-am solicita să mă ia pe mine cu ea, în țara ei.

5) 告诉Gàosu a spune, pentru că. De exemplu:

1. 告诉她立刻到我这儿来。

Gàosu tā lìkè dào wǒ zhè'er lái.

Spuneți-i ca să vină neapărat la mine.

6) 呼吁Hūyù chemare, apel. De exemplu:

1. 德国工业界呼吁欧洲不要在钢铁贸易争端中让步。

Déguó gōngyè jiè hūyù ōuzhōu bùyào zài gāngtiě mào yì zhēngduān zhōng ràngbù.

Germania/industrie/domeniu/chemare,apel/europa/nu vreau/oțel/fier/comerț/disputa,litigiu/în/a face
concesii

Industria germană a cerut Europei să nu facă concesii în disputele comerciale de fier și oțel.

7) 允许Yǔnxǔ, 容许Róngxǔ a permite. De exemplu:

a. 妈妈不允许坐飞机。

Māmā bù yǔnxǔ zuò fēijī.

Mama/nu/permite/a călători/avion

Mama nu ne permite să călătorim cu avionul.

b. 香港容许医生手术期间大手机。

Xiānggǎng róngxǔ yīshēng shǒushù qíjiān dà shǒujī.

Hong Kong/a permite/medic/operație/timp/a folosi/telefon mobil

În Hong Kong li s-a permis medicilor să se folosească de telefoanele mobile în timpul operațiilor.

În textele din Wenyan sau folosit în calitate de verbe motivante și verbele 呼hu, 放fang, 令教lìng jiào, 教令jiào lìng, 使令shǐ lìng, 使教shǐ jiào și alte cauzative. De exemplu:

a. 思惟心定, 也呼人来。

Sīwéi xīn dìng, yě hū rén lái.

Gândire/gând, intenție/a hotărî/și/a chema/oameni/a sosi

S-a gândit și a luat o hotărâre, în același moment a chemat oamenii.

b. 王放还他窟。

Wáng fàng huán tā kū.

Rege/fang/a schimba/el/grotă

Regele Fang a schimbat peștera.

Putem observa că verbele motivante în limba chineză sunt foarte uzitate și erau folosite și în limba chineză veche. Verbele cauzative îndeplinesc atât rolul de verb auxiliar, cât și rolul verbului principal. Urmează să nu se facă confuzia între verbele modale cu cele motivante. Diferența între ele constă în faptul că verbele modale exprimă direcția acțiunii către vorbitor, iar verbele motivante exprimă acțiunea către interlocutor.

3. Intonația și tonul

Odată cu utilizarea particulelor și a verbelor motivante, în limba chineză se urmărește de asemenea și folosirea intonației în exprimarea necesarului, a cerinței și a comenzii. Folosirea intonației este inevitabilă, există diferite tipuri de intonație în utilizarea diferitelor comenzi.

Așadar, de exemplu, o comandă de front (militară), o comandă din cea mai înaltă treaptă, este caracterizată printr-un atribut categoric, ea propune o îndeplinire a acțiunii în mod obligatoriu, necondiționat. În acest caz, se observă o mărire tăioasă a intensității și durată de pronunțare a comenzii. Este caracteristic, faptul că o comandă militară în limbă chineză se pronunță cu o intensitate maximă apropiată de cea din limba română. Construcția structurii cu valoarea comenzii în limba română este caracteristică unei forme gramaticale neverbale (cel mai des se utilizează adverbe, și interjecții imperative, cum ar fi: marș!), în timp ce în comanda de front (militară) chineză este utilizat verbul fără particule. Remarcăm faptul că verbul fără particule redă categoric.

Astfel, comanda instrucției de front – este o parte din limba chineză, unde se observă o asemănare cu comanda din limba română în structură lexicală și prin intonația lexicală. Mai mult de atât, se observă și o similitudine după sunet. Numeroasele conversații cu vorbitorii nativi de limba chineză au susținut similitudinea lexicală și intonația ritmică a comenzilor la instrucție de front în limbile chineză și română.

Semantica solicitării categorice aproape de ordin, se exprimă în limba chineză prin propoziții infinitive, caracterizată printr-o creștere bruscă (tăioasă) a intensității sunetului, mai ales a sunetului vocal prin creșterea amplitudinii vocale și a tensiunii musculaturii implicate. În astfel de structuri, intonația joacă un rol esențial, numai ea poate permite limitarea unei propoziții categorice de o propoziție interogativă. De exemplu:

a. 关门!

Guānmén!

Închide/usa

Închide ușa! (solicitare!)

b. 关门?

Guānmén?

Închide /ușa

Să închid ușa?

Întrebare cu o nuanță de valoare suplimentară: trebuie făcut acest lucru, sau nu este nevoie?

Pentru utilizarea intonației în limba chineză, trebuie luate în considerare caracteristicile sale tipologice. În limba chineză, gradația scării categorice este subliniată în diferite grade de exprimare severă a componentelor articulare – acustice (în alte cuvinte, componentele definite ale structurii sânt mai mult sau mai puțin articulate). În propozițiile chinezești care exprimă necesarul și solicitare, verbul poate cu sau fără particulă. Aceste caracteristici sunt importante pentru exprimarea unei cereri categorice mai puțin dure. De asemenea este important să se ia în considerare și rolul intonației. Categoria este exprimată printr-o creștere a intensității, care este însoțită de obicei prin scăderea tonului. Ca și în limba română, gradul de amplificare reflectă respectiv gradul categoric al solicitării.

Un alt tip de exprimare ce reprezintă interesul – este cererea. Cererea – este cel mai dificil tip de exprimare, atunci când vorbitorul este interesat în îndeplinirea acțiunii exprimate de el. În limba română, prin valoarea și mijloacele de exprimare, diferă cererea privind o acțiune și o cerere de permisiune. Într-o cerere privind permisiunea și acțiunea, abordarea acțiunii poate fi diferită în legătura cu faptul că cererea de acțiune care este adresată unui alt vorbitor și cererea de permisiune, atunci când acțiunea dorită o îndeplinește chiar vorbitorul însuși.

După Zheng Ying Ying (2007) în limba chineză, sarcina principală în exprimarea componentelor de relaxare, pe de o parte și componentele categorice pe de altă parte, iau asupra lor diferite tipuri de mișcări ale verbului. Analogia unor asemenea mișcări ale verbului există și în limba română. De exemplu:

1) Intrați – intrați! Ușa este deschisă; luați loc! luați loc! totul este în ordine!

În aceste mișcări se mențin componentele de relaxare și stimulare.

Este esențial de remarcat faptul că cuvintele chinezești au o pronunție unificată sau separată. Unificată înseamnă că la sfârșitul articulației primul dintre cuvintele repetate, organele vorbirii sunt direcționate la trecerea către cea de-a doua silabă, care se pronunță pe un ton mult mai jos. O repetare unită se pronunță cu o intonație de registru mediu – înalt. O asemenea intonație este posibilă și în limba română în mișcările verbului, ce exprimă relaxare și stimulare:

2) Ia – ia! Nu te intimida – nu te intimida!; Intra – intra! Nu-ți fie teamă – nu-ți fie teamă!

Repetând pronunțarea unită transferă o atenuare a cererii, fiind un interes pentru executarea ei. Între silabele repetate în scriere nu există semne de punctuație. La sfârșitul repetării se poate pune semnul exclamării, care certifică o exprimare mai moale.

În acest mod, vedem că tonul și intonația joacă un rol important în exprimarea motivantă din limba chineză. Schimbarea intonației într-o propoziție schimbă sensul ei și coloratura stilistică. S-a clarificat de asemenea, că pentru exprimare motivantă în limba chineză sunt utilizate diferite particule și verbe motivante.

Concluzii

Principalele căi de exprimare motivante în diferite limbi ale lumii apare ca o declinare imperativă, folosirea diferitelor mijloace lexical gramaticale și de asemenea un tip special de intonație. Conceptul de bază de înțelegere a motivantului este imperativul, el este mijlocul de exprimare din categoria motivantă. Expresiile imperative duc în sine nuanțele solicitării, a necesității, a ordinului, a unui sfat și așa mai departe.

În fiecare limbă există modalități diferite de a exprima motivarea. Într-o limbă este declinarea imperativă, în altă limbă terminațiile și altele, însă pentru limba chineză sunt caractere diferite. Au fost prezentate verbele motivante ce exprimă o acțiune a unei terțe persoane. Asemenea verbe în vorbire joacă un rol de verb auxiliar, dar sunt întâlnite și verbe în calitate de verb principal.

În afară de aceasta, verbele motivante pot primi asupra lor o completare directă exprimată cu ajutorul particulei 把ba. În propozițiile cu verb motivant poate fi scăzut obiectul motivant, în acest caz trebuie să se ghideze după context.

Să remarcăm faptul că verbele motivante sunt mult folosite în limba chineză. Verbele de constrângere către o acțiune au venit în cea mai mare parte în limba chineză contemporană. Acest

fapt este dovedit de diferite izvoare a literaturii chinezești vechi. În cursul acestei lucrări au fost prezentate câteva asemenea exemple.

Un alt mod de a exprima motivația sunt propozițiile motivante. Ar trebui amintit faptul că utilizarea particulelor în propozițiile imperative are o tentă de politețe, iar absența lor – ordin sau necesitatea. De asemenea în propoziții sunt prezente repetările vorbitorului, ce exprimă o invitație politicoasă sau o cerere.

De asemenea, mai există încă un mijloc pentru exprimarea motivației care este inerent în toate limbile lumii. Aceasta este – intonația. Pentru limba chineză este caracterizată printr-un colorit puternic emoțional al vorbirii, de aceea folosirea corectă a intonației poate schimba modul de exprimare. Intonația prin exprimarea a diferitelor tipuri de motivație se caracterizează prin creșterea sau scăderea intensității sunetului, ridicarea sau coborârea vocii, schimbarea duratei sunetului și așa mai departe.

În concluzie ar trebui remarcat că folosirea diferitelor moduri de exprimare a motivației în limba chineză este absolut necesară, precum și stăpânirea acestor mijloace deoarece observăm că utilizarea unei particule anume sau a unui verb conduce la o schimbare completă în tonul de exprimare.

Bibliografie

1. Dong Yuan, *Dicționar fonetic Român-Chinez*, Editura didactica și Pedagogică R.A., București, 1994;.
2. Kurdyumov V.A. *Curs de limba chineză. Gramatică teoretică*. – Moscova, 2005;
3. Zheng Ying Ying. *Componente semantice de politețe, relaxarea categorică în limba rusă și chineză*. – Universitatea de Stat din Moscova, 2007;
4. Florentina Vișan, Luminița Bălan, *Lingvistica chineză*, Editura Universității din București, București, 2005;
5. Luminița Bălan, *Limba și scrierea chineză standard*, Editura universității din București, București, 1999
6. Zhu Bian, Feng Zhichen, Ren Yuan, *Dicționar Român Chinez*, Beijing Language and Culture University Press, Beijing, 1994
7. Feng Zhichen, Ren Yuan, Ding Chao *Dicționar Chinez Român*, Beijing Language and Culture University Press, Beijing, 1996;

COMPARED INSIGHT INTO THE PARAMYOLOGIE TRANSLATION ROMANIAN CHINA

ILLEISM, THE MORE AND MORE FREQUENT LINGUISTIC PHENOMENON

ILEISMUL, UN FENOMEN LINGVISTIC TOT MAI FRECVENT

Marinela Doina NISTEA

Universitatea Tehnică de Construcții București
Facultatea de Inginerie în Limbi Străine
Departamentul de Limbi străine și comunicare
Bd. Lacul Tei, nr. 122-124, sector 2

Mirel ANGHEL

Universitatea Tehnică de Construcții București
Facultatea de Inginerie în Limbi Străine
Departamentul de Limbi străine și comunicare
Bd. Lacul Tei, nr. 122-124, sector 2

Abstract

Throughout history, in the statements and writings of the great political leaders or dictators, in the speeches of the current politicians and in their social media posts, referring to themselves in the third singular person is met often. This linguistic phenomenon, scarcely studied by specialists, was called “illeism”. Public persons especially resort to such a method through which self-referentiality is disguised in order to underline the importance of themselves in a temporary position, while offering the illusion of self-objectification. The use of illeism implies an exaggeration of the perception of someone’s importance in public perception and even in history, in numerous cases being a demagogic means of manipulation of the electorate.

Rezumat

De-a lungul istoriei, în declarațiile și consemnările marilor lideri politici sau dictatori, în discursurile politicianilor din prezent și în postările lor pe rețelele de socializare, referirea la propria persoană prin pronumele de persoana a III-a singular este des întâlnită. Acest fenomen lingvistic puțin studiat de specialiști a fost denumit „ileism”. Persoanele publice recurg în special la o astfel de metodă prin care autoreferențialitatea este deghizată pentru a sublinia importanța propriei persoane în funcția ocupată temporar, oferind în același timp iluzia auto-obiectivării. Folosirea ileismului implică o exagerare a percepției asupra importanței cuiva pe scena publică și chiar în istorie, în numeroase cazuri ileismul fiind un mijloc demagogic de manipulare a electoratului.

Key words: *illeism, political discourse, Donald Trump, self-reference*

Cuvinte-cheie: *ileism, discurs politică, Donald Trump, autoreferențialitate*

Motto: „Eu, Muammar Gadafi, sunt atât de sublim încât nu pot să vorbesc despre mine decât făcând un pas în afara propriei persoane”

I. Introducere

*Ileismul este un fenomen lingvistic despre care nu s-a discutat sau scris prea mult în România. În engleză, termenul folosit este „illeism”, ceea ce vom traduce în română prin *ileism*.*

Deși este întâlnit tot mai des, lingviștii români nu i-au acordat atenția necesară. Ileismul este descris ca „folosirea excesivă a pronumelui «el», în special atunci când se face referire la propria persoană”¹. În limba română, termenul nu este perfect conturat, deși întâlnim adesea folosirea ileismului atât în literatură, cât și în viața de zi cu zi. Scopul acestei lucrări este de a prezenta cât mai pe larg istoria ileismului, conturând cu exemple vaste apariția acestuia atât în literatura veche, ca o figură de stil, cât și în discursurile unor mari personalități din zilele noastre reflectând o varietate de intenții stilistice sau de circumstanțe involuntare.

II. Etimologie

Etimologia cuvântului este clară – acesta provine din limba latină, unde „ille” reprezintă forma pronumelui personal „el” și a pronumelui demonstrativ de depărtare „acela”. În limba română, termenul nu este perfect conturat, el nu există în DEX sau DOOM 2, deși întâlnim vorbitul despre sine la persoana a treia, ca fenomen lingvistic, atât în literatură, cât și în viața de zi cu zi. Despre ileism a vorbit pentru prima dată Samuel Taylor Coleridge (n. 21 octombrie 1772 - d. 25 iulie 1834) – poet, filosof și critic literar englez, ca opus al *egoismului*, marcă a folosirii excesive a pronumelui personal *eu* și al *tuismului*, prin care sunt date prioritate intereselor altor oameni față de interesele proprii. Ileismul reprezintă actul prin care o persoană se referă la ea însăși la persoana a treia, nefolosind persoana întâi. În limba engleză, o persoană ce practică ileismul se numește *ileist*, iar că adjectivul corespunzător este *ileistic*. Procedeele se aseamănă și cu ceea ce numim *nosism* (cuvânt ce provine din latinescul *nos – noi* + sufixul *-ism* și desemnează persoanele ce vorbesc la persoana întâi plural), în limba engleză, *royal we*, adesea folosit de familia regală, de exemplu: „Noi nu suntem amuzați de acest comentariu.”

III. Resorturile folosirii ileismului

Ileismul este întâlnit încă din literatura timpurie. Cronica lui Iulius Cezar, scrisă cu privire la războiul de ocupare a Galiei, *Commentarii de Bello Gallico/Comentarii asupra războiului galic* este o relatare făcută în întregime la persoana a treia pentru a oferi o descriere obiectivă asupra celor nouă ani petrecuți de Cezar în Războaiele Galice, a intrigilor și bătăliilor ce au avut loc pe frontul Galiei pe fondul conflictelor dintre romani și populațiile autohtone. În scrierea lui Iulius Caesar se observă tendința autorului de a se obiectiva și de a se poziționa în postura de observator al evenimentelor istorice descrise de el, și nu de protagonist în Războaiele Galice:

„Când i s-a raportat lui Cezar că ei încercau să își creeze propria rută prin Provincia noastră (...)”²

„Cezar (...) nu a fost de părere că această permisiune putea fi acordată.”³

„Lui Caesar i s-a spus iar că Helveții intenționau să treacă prin Sequani.”⁴

„Cezar procedea la fel și trimitea la atac întreaga sa cavalerie (...)”⁵

Fenomenul poate fi întâlnit și în opera lui Xenofon – *Anabasis*, în care sunt descrise peregrinările acestuia în campanie, întâmplările fiind descrise mai mult din punctul de vedere al unui jurnalist sau reporter decât din cel al unui combatant sau în piesele de teatru ale lui Shakespeare, în mod particular în opera *Iulius Cezar*, în care adesea personajele se raportează la sine vorbind la persoana a treia, un truc pe care Shakespeare l-a împrumutat chiar din scrierile lui Iulius Cezar.

Exemplu - Cezar în Actul Doi, scena 2 din opera *Iulius Cezar* de William Shakespeare:

„Caesar shall forth; the things that threatened me
Ne'er looked but on my back. When they shall see
The face of Caesar, they are vanished.

¹ <https://www.merriam-webster.com/dictionary/illeism>, consultat la 18.09.2017. (t.n)

² www.stcharlesprep.org, cap. 7, citat la 26.08.2017. (t.n.)

³ *Ibidem*.

⁴ *Idem*, cap. 10.

⁵ *Idem*, cap. 15.

Cezar va ieși, lucrurile cari m-au amenințat
Nu m-au privit decât în spate; și îndată ce vor vedea
Fața lui Cezar, se vor uimi.”

În literatură, ileismul este folosit pentru a ascunde identitatea naratorului atunci când aceasta coincide cu cea a personajului principal; acest lucru implică obiectivitate, detașare și observare din exterior. În unele religii precum hinduismul sau budismul, ileismul este văzut ca un semn al evoluției spirituale, întrucât prin practicarea ileismului indivizii își detașează sinele etern de sinele prins de corp. Practicanți cunoscuți ai aceste forme de ileism sunt Swami Ramdas, Anandamayi Ma și Mata Amritanandamayi. O formă total opusă de ileism față de cele prezentate anterior apare în procesul dedublării: în filmul *Stăpânul Inelelor*, unde personajul Gollum, vorbind adesea cu sine, folosește persoana a treia doar pentru că nu are cu cine altcineva să vorbească.

Ileismul poate reprezenta o varietate de intenții în funcție de contextul în care este folosit, de exemplu, recruții militari, în special în Statele Unite sunt obligați să vorbească despre ei la persoana a treia („recrutul”) pentru a reduce sensul de individualitate și pentru a impune ideea că grupul este mult mai important decât propria persoană. În ceea ce privește viața cotidiană, putem afirma că ileismul este întâlnit foarte des și în exprimările persoanelor publice din România.

Decizia unui vorbitor de a se referi la propria persoană prin utilizarea pronumelui de persoana a treia singular (el/ea) în locul pronumelui personal de persoana I singular (eu) ține de mai mulți factori. Observăm această practică în special în politică, acolo unde autoreferențialitatea este dezghizată prin astfel de mijloace. Ileismul a fost folosit și de mari personalități ale istoriei, în special de oamenii de stat cu un ego supradezvoltat, așa cum erau dictatorii. Această „modă” a fost copiată de conducători și politicieni de-a lungul timpului.

În 1962, după ce a pierdut cursa electorală pentru postul de guvernator al Californiei, Richard Nixon rostea următoarele cuvinte într-una din conferințele de presă:

„You won't have Nixon to kick around anymore, because, gentlemen, this is my last press conference.”

„Nu vă veți mai putea lega de Nixon de acum încolo, deoarece, domnilor, aceasta este cea din urmă conferință de presă”.

Renumitul general francez Charles de Gaulle era un avid utilizator al ileismului. În memoriile sale, de Gaulle vorbește adesea despre el însuși la persoana a treia și nu ezită niciodată să-și etaleze superioritatea față de semenii lui: „Fie ca de Gaulle să-și continue calea și să-și urmărească vocația”⁶. Ileismul este și o metodă de a plasa indirect emfaza asupra propriei persoane prin dedublare, iar politicienii îl folosesc, chiar și involuntar, pentru a sublinia importanța propriei funcții.

Folosirea acestui procedeu implică o exagerare a percepției asupra importanței propriei persoane pe scena publică și chiar în istorie. Se știe, de pildă, că dictatorii au o foarte bună părere despre ei înșiși. Pentru a marca într-un mod și mai puternic faptul că se consideră niște ființe superioare, ei aleg să vorbească despre ei înșiși la persoana a treia. De la Nicolae Ceaușescu la Saddam Hussein, de la Fidel Castro la Muammar Gaddafi, toți au suferit de narcisism dictatorial total. Fostul lider libian, colonelul Muammar Gaddafi, obișnuia să spună când se adresa poporului său:

„Muammar Gaddafi nu este președinte, el este liderul revoluției libiene.”⁷

Megalomania sa însă nu se oprea aici. „Eu, Muammar Gadafi, sunt atât de sublim încât nu pot să vorbesc despre mine decât făcând un pas în afara propriei persoane și privindu-mă pe mine însumi din exterior, cu admirația pe care o merit”⁸ În momentul în care un dictator vorbește despre sine la persoana a treia singular, acesta se pune, așadar, în fața auditoriului într-o lumină absolut extraordinară, se consideră unic și nemaipomenit.

⁶<http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,944142,00.html>, consultat la 28.06.2017.

⁷www.rfi.ro, consultat la 28.06.2017.

⁸*Ibidem*.

Unul dintre cele mai bune exemple din actualitate este cel al președintelui SUA, Donald Trump. În declarațiile sale și în postările pe Twitter, președintele american se referă adesea la propria persoană prin formule precum „Trump” sau „el”:

„«Ucenicul» a fost emisiunea de televiziune nr. 1 în sezonul trecut, duminica între orele 22-23. Felicitări, Donald!”⁹

„Urmăriți-l pe Donald Trump la emisiunea «Noaptea târziu» cu David Letterman deoarece, în această noapte, va prezenta topul primilor 10 în clasament.”¹⁰

„În Missouri tocmai a fost confirmată victoria lui Donald Trump (...).”¹¹

„Rămâi la subiect, rămâi la subiect, Donald.”¹²

„Indicele Consumatorului din SUA a urcat în luna decembrie cu aproape patru puncte, la 113,7, cel mai mare atins în peste 15 ani! Mulțumesc, Donald”¹³

Într-una din conferințele de presă în urma cărora și-a anunțat intrarea în cursa pentru postul de cel mai puternic lider al lumii libere, Trump rostea următoarele cuvinte: „Nobody would be tougher on ISIS than Donald Trump” – „Nimeni nu ar fi mai aspru decât Trump față de gruparea teroristă ISIS”. Într-un alt interviu, de data aceasta pentru postul de televiziune CNN, Trump își exprima îndoiala că președintele Obama s-ar fi născut în Statele Unite ale Americii, condiție ce trebuie îndeplinită în mod obligatoriu pentru a putea ocupa președinția unui stat. În interviu, Trump spunea următoarele: „Trump was able to get something. I don't know what the hell it was, but it doesn't matter. Because I'm off that subject” – „Trump a fost capabil să obțină ceva. Nu știa ce naiba a obținut, dar nu mai contează, deoarece am abandonat acest subiect”. Acest mod de exprimare al președintelui Donald Trump nu este unul nou. În legătură cu faimosul concurs de frumusețe Miss Univers din anul 2009, el afirma la acea vreme că finalistele din acel an sunt mai frumoase decât cele din ediția precedentă: „In the old days, you got what you got. Now, Trump picks them. It makes a big difference.” – „În trecut te alegeai cu ce aveai. În prezent, Trump le alege, iar asta reprezintă o mare diferență”. Deși este aspru criticat de către opoziția săi, ileismul fiind semnul unui ego de dimensiuni nemărginite, Trump debordează de încredere, iar modul în care o manifestă este și parte din succesul său.

Referirea la propria persoană prin utilizarea pronumelui de persoana a III-a singular poate fi o încercare a oamenilor politici de a oferi iluzia auto-obiectivării. Prezentarea propriilor realizări și eșecuri privind totul din afară poate fi și o tehnică de a induce în eroare auditoriul. Astfel, promisiunile și împlinirile celor din politică ar putea părea mai clare în ochii electoratului.

În discursurile politicienilor români, cel mai frecvent am remarcat ileismul în discursurile unor politicieni sau persoane publice precum: Petre Daea („Ministrul Agriculturii, în speță cel care vă vorbește acum (...).” (Știrile ProTV, 16.05.2017), Sorin Oprescu (fost primar general al Bucureștiului) sau George Becali (finanțator al clubului de fotbal FCSB). Într-un interviu din anul 2012 acesta din urmă declara: „Dacă am avea 100 de Becali, țara asta ar întrece Germania și Franța”; „Becali are dragoste, dacă nu ai dragoste pentru oameni, nu faci nimic”.

Un alt exemplu de ileism din lumea fotbalului, de data aceasta de peste hotare, ni-l oferă faimosul Edson Arantes do Nascimento, poreclit și Pelé, care în numeroasele sale interviuri vorbește despre el însuși la persoana a treia, dar în cazul său ileismul nu este folosit ca motiv de etalare a unui ego nemăsurat, ci, mai degrabă, are rolul unei delimitări între persoană și alter-ego. În opinia sa, sportivul Edson Arantes do Nascimento și Pelé sunt două persoane diferite, despre Pelé – fotbalistul, el afirmând: „L-am cunoscut la vârsta de șapte, opt ani. Pele nu are o naționalitate anume, ori o religie anume, și nici nu face parte dintr-o rasă anume. Toți îl iubesc pe Pelé. Edson Arantes este o persoană ca oricare alta”.

⁹ www.bbc.com, consultat la 26.08.2017. (t.n.)

¹⁰ www.patch.com, consultat la 26.08.2017. (t.n.)

¹¹ www.dailymail.co.uk, consultat la 26.08.2017. (t.n.)

¹² www.us.blastingnews.com, consultat la 26.08.2017. (t.n.)

¹³ www.mic.com, consultat la 26.08.2017. (t.n.)

IV. Exprimarea părinților și a copiilor

Întâmplător sau nu, acest tipar de vorbire este folosit și de copii. În primii ani în care învață să vorbească, cei mici nu cunosc diferențele dintre feluritele forme ale pronumelor personale, astfel că, uneori, își folosesc propriul nume atunci când vor să obțină ceva. „Dă-i lu' Ionel mingea!”, ar spune un copil de câțiva ani, în loc de: „Dă-mi mie mingea!”. Motivele folosirii acestei exprimări pot fi diferite – pe de o parte e o perioadă în care copiii nu li s-a structurat încă *eul*, pe de alta – așa vorbesc părinții ori bunicii lor, care, din dorința de a se face înțeleși, folosesc formule de adresare asemănătoare: „Vino la mama!”, „Îți dă tata” etc. Drept urmare, copiii adoptă modelul părinților, prin imitație. Chiar și unele programe pentru copii încurajează un astfel de limbaj. De pildă, Elmo, personajul principal din „Sesame Street”, folosește ileismul drept mijloc de exprimare: “Elmo loves you!” – „Elmo vă iubește!”- spune îndrăgitul personaj pe limba copiilor din lumea întreagă. Creatorii săi l-au înzestrat cu un ileism copilăresc în mod intenționat, pentru a rezona mai bine cu copiii de vârste mici. Spre deosebire de modul în care este folosit ileismul de către politicieni ori dictatori, unde scopul este clar, de acordare a unei importanțe de sine exagerate și a unui aer de superioritate față de interlocutori, Elmo folosește un ileism specific copiilor, care se datorează lipsei de experiență în exprimare.

Dar dacă copiii nu au experiență, cum e și firesc, ce îi determină pe adulții din preajma lor să vorbească așa? Este o elocuțiune generată de o disociere psihologică, o simplă habititudine, un obicei deprins din cauza unor diverse considerente personale mai mult sau mai puțin logice sau doar o încercare de poziționare în pielea copilului? Indiferent care ar fi răspunsul la oricare dintre aceste întrebări, acest tip de exprimare pe termen lung nu este benefic pentru copil. În general, cercetătorii afirmă că vorbitul la persoana a III-a implică o detașare față de experiență, făcând-o, în multe dintre cazuri, mai ușor de digerat. Însă dacă acest mod de exprimare este unul curent, copilul s-ar putea să aibă de suferit, căci dezvoltarea vorbirii este un amestec de natură și educație, iar cea a limbajului depinde, în mare măsură, de mediu.

V. Concluzie

Folosit din rațiuni diferite, ileismul este un fenomen lingvistic ce capătă o amploare tot mai mare. În multe situații, persoanele publice simt nevoia să apeleze la ileism deoarece, atunci când țin un discurs sau doar dau o declarație, ele se dedublează, își construiesc un personaj pe care îl scot în față pentru a fi absolvite de orice vină dacă nu își îndeplinesc promisiunile față de electorat. Cu alte cuvinte, politicienii joacă un rol, iar unii dintre ei îl joacă foarte bine. Subiectul este inexistent în limba română și abordat în mică măsură în limba engleză, sursa din unde provin și majoritatea surselor de informare contemporane. Deși este des întâlnit atât în limbajul cult, cât și cel cotidian, ileismul ca fenomen lingvistic este prea puțin dezbătut, în comparație cu domeniile psihologiei și psihanalizei, deși el este la fel de interesant. Uzul ileismului denotă importanță ori un statut superior față de cei de rang inferior, de aceea putem spune că se aseamănă cu nosismul care era adesea folosit de nobilime și monarhi. Nosismul mai este folosit și de către editorii articolelor de revistă, dar nu pentru a denota superioritate, ci pentru a crea un sentiment de camaraderie cu cititorul, acesta din urmă fiind mai puțin probabil să se opună ideilor expuse în articolele de presă dacă simte că este luat în considerare și implicat în subiect. Opusul ileismului și nosismului este tuismul – atitudinea adoptată de un profesionist, prin care prioritar este interesul altora și nu propriul interes. Așadar ileismul sau vorbitul la persoana a treia este adesea folosit cu scopul de exercita supremație, dar acesta mai are și un rol de depersonalizare ori de obiectivare, rolul fiind acela de a observa din afară propriile acțiuni. Așadar, ileismul este utilizat pe scară largă, atât de oameni politici, cât și de sportivi ori vedete mondene, cu rolul de a sublinia importanța acestora, dar el poate fi folosit și ca mod de reflecție asupra propriei persoane și propriului caracter.

Bibliografie

SHAKESPEARE, William, *Julius Caesar*, Editura online a Universității București pentru studiul limbii engleze prin literatură, 2016, ISBN 978-606-760-052-0, 181 pag.

Surse online:

<https://goo.gl/xhQSvd> – consultat la 26.11.2017

<https://en.wikipedia.org/wiki/Illeism> – consultat la 26.11.2017

<http://mentalfloss.com/article/27322/11-famous-illeists> – consultat la 27.11.2017

<http://www.bbc.com/news/magazine-3394376> – consultat la 27.11.2017

<https://goo.gl/vQHGHZ> – consultat la 28.11.2017

<https://www.thoughtco.com/illeism-self-talk-term-1691145> – consultat la 29.11.2017

<http://www.worldwidewords.org/weirdwords/ww-ill.htm> – consultat la 26.11.2017

<https://goo.gl/D6b5rN> – consultat la 26.11.2017

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/illeism>, consultat la 18.09.2017.

www.stcharlesprep.org, consultat la 28.06.2017.

<https://goo.gl/W5erqM>, consultat la 28.06.2017.

www.rfi.ro, consultat la 28.06.2017.

www.bbc.com, consultat la 26.08.2017.

www.patch.com, consultat la 26.08.2017.

www.dailymail.co.uk, consultat la 26.08.2017.

www.us.blastingnews.com, consultat la 26.08.2017.

www.mic.com

THE ART OF TRANSLATION – AN UNSOLVED PROBLEM IN AN ERA OF GLOBALIZATION OR A COMPLETE ASSUMPTION OF SOME SPECIFIC STEPS?

L'ART DE LA TRADUCTION - UN PROBLÈME NON RÉSOLU DANS L'ÈRE DE LA GLOBALISATION OU UNE ASSUMATION COMPLÈTE DE QUELQUES ÉTAPES SPÉCIFIQUES?

ARTA TRADUCERII – O PROBLEMĂ NEREZOLVATĂ ÎNTR-O ERĂ A GLOBALIZĂRII SAU O ASUMARE COMPLETĂ A UNOR ETAPE SPECIFICE?

Andreea MARIA SĂRMAȘIU
Comunicator multilingv/Traducător,
Cluj-Napoca, România
sarmasiuandreea@gmail.com

Abstract

In the present paper the author proposes to present the result of the notions and contents alternation specific to the activity of translation in the academic sphere and in the "industrial" one: a complete assumption of the translation by an appropriate approach of the specific steps.

The author will try to emphasize, based on the specific problems identified, but also on the different solutions presented through different examples, the initial stage of self-coordination through research and individual documentation, the intermediate stage of collective coordination through cooperation with specialists, natives or other key subjects, as well as the final stage of returning to co-ordination by implementing the final decisions.

Résumé

Dans le présent article, l'auteur souhaite présenter le résultat de l'utilisation en tandem des notions et des contenus particuliers à l'activité de traduction dans la sphère académique et dans la sphère "industrielle" : une assumption complète de la traduction par une approche appropriée des étapes spécifiques.

L'auteur soulignera, à l'aide de problèmes spécifiques identifiés, mais aussi de différentes solutions présentées à travers les différents exemples choisis, l'étape initiale de l'auto-coordination qui inclut la recherche et la documentation individuelle, l'étape intermédiaire de la coordination collective qui inclut la coopération avec les spécialistes ou d'autres sujets clés, ainsi que la dernière étape de retour à la coordination en mettant en œuvre les décisions finales.

Rezumat

În prezenta lucrare, autoarea își propune să prezinte rezultatul alternării noțiunilor și conținuturilor specifice activității de traducere în spațiul academic și în cel cotidian: o asumare completă a actului de traducere prin însușirea unor etape specifice.

Autoarea va încerca să evidențieze, prin intermediul problemelor identificate, dar și a soluțiilor prezentate sub formă de exemple, etapa inițială de autoordonare prin intermediul cercetării și documentării individuale, etapa intermediară de coordonare colectivă caracterizată de cooperarea cu specialiști, nativi sau alți subiecți cheie, precum și etapa finală de reîntoarcere la coordonare individuală prin implementarea deciziilor finale.

Key words: *assumption; translation; specific steps; problems; final decisions*

Mots clés : *assumption; traduction; étapes spécifiques; problèmes; décisions finales*

Cuvinte cheie: *asumare; traducere; etape specifice; probleme; decizii finale*

Preliminarii

În "*Text Analysis in Translation*" (1991, 146), Christiane Nord scoate în evidență faptul că "*traducerea se învață traducând*", ceea ce presupune un proces îndelungat care însumează o muncă continuă și perpetuă, dar care, de asemenea, necesită și convoacă în același timp o serie de *competențe*. Printre acestea, se pot enumera *competențele lingvistice* - cunoașterea și apropierea aspectelor lingvistice din limba sursă, dar, în mod special, din limba țintă; *competențele culturale* - o serie de aspecte standard din viața socială, politică, instituționalitate, definiții pentru perechea lingvistică între care se realizează transferul traductologic; *competențele specifice* - cunoștințe tematice specifice, care pot pune în valoare capacitățile traductologice și terminologice ale persoanei care realizează actul de traducere, capacități care să conducă spre rezultatul dorit sau așteptat de publicul țintă; *competențele tehnice* - abilitatea de a utiliza instrumente de documentare și de cercetare specifice procesului de traducere; toate putând fi înglobate într-o competență singulară : ***competența de transfer***, respectiv vizionarea, acceptarea și asumarea unor echivalențe pliabile limbii, culturii sau domeniului în care și pentru care este realizată traducerea respectivă.

Atribuirea, însușirea, valorificarea și utilizarea competențelor menționate în rândurile de mai sus conduc spre o *asumare* completă a actului de traducere: o asumare a dificultăților, problemelor întâlnite, dar și a rezolvărilor propuse și validate în vederea obținerii rezultatului scontat. În ceea ce privește dificultățile și problemele de traducere, Nord, în aceeași lucrare (1991, 151), le separă într-o manieră clară, evocând faptul că *dificultatea* poate fi definită drept un aspect subiectiv în planul traducerii, care ține de capacitățile traducătorului și de condițiile pe care acesta le îndeplinește pe parcursul procesului de traducere; pe când problema poate fi transpusă în planul aspectelor obiective, pe care orice traducător, indiferent de gradul său de pregătire, o poate întâlni și căreia trebuie să-i găsească rezolvarea în timpul realizării actului de traducere. Astfel, traducătorul se confruntă pe parcursul traducerii atât cu subiectivitatea, cât și cu obiectivitatea sa, fiind nevoit să caute un echilibru în vederea preîntâmpinării, analizării și rezolvării situațiilor critice ivite.

Clasificarea dificultăților și problemelor de traducere este una asemănătoare, Nord (1991, 151) propunând patru tipuri pentru fiecare. În lista atribuiă dificultăților se regăsesc : *dificultăți specifice textului*, în funcție de gradul de înțelegere a textului original; *dificultăți specifice traducătorului*, depinzând de gradul de înțelegere și de pregătire a traducătorului; *dificultăți pragmatice*, care se află în raport cu specificitatea textului de tradus, și *dificultăți tehnice*, identificate în raport cu abilitățile de documentare și de cercetare necesare.

În ceea ce privește problemele de traducere, Christiane Nord (1991, 151) deosebește 4 tipuri : *pragmatice* - aspecte ce vizează caracterul textului sursă, *lingvistice* - aspecte ce vizează structura internă a elementelor din textele sursă și țintă, *culturale* - aspecte normative și convenționale care diferențiază textul sursă de cel țintă și *textuale* - aspecte particulare/ specifice textului sursă.

În această lucrare, prin identificarea celor patru tipuri de probleme și implementarea soluțiilor specifice fiecărui tip în parte, ne propunem expunerea unei abordări corespunzătoare a etapelor unui proiect traductologic, care implică etapa inițială de autoordonare prin cercetare și documentare individuală, etapa intermediară de coordonare colectivă prin colaborarea cu specialiști, nativi sau alți subiecți cheie ai demersului traductologic și etapa finală de revenire la autoordonare prin implementarea deciziilor finale, fiind astfel însușite competențele amintite în debutul articolului.

Pragmatismul în traducere sau abordarea problemelor pragmatice

O primă problemă identificată de Nord (1991, 158) este problema pragmatică care poate apărea odată cu realizarea transferului de informații dinspre limba sursă înspre limba țintă, traducătorul având sarcina de a ține cont de aspecte specifice precum destinatari, mediu/context, scop, timp, spațiu. În mod concret se face referire la factori extratextuali care dețin un rol major în realizarea traducerii și care trebuie adaptați sau modificați în limba țintă în funcție de contextul sau cultura acesteia. Se pot oferi drept exemple de factură generală unitățile de măsură, denumirile de instituții, o astfel de instituție putând juca rolul unui destinatar în cadrul unei traduceri, sau diverse aspecte temporale sau spațiale.

Un prim exemplu ce se poate oferi este extras din traducerea unui contract de vânzare-cumpărare, din limba română în limba engleză.

Exemplu : *"Partea care este pusă în imposibilitatea îndeplinirii obligațiilor sale contractuale, trebuie să avizeze prin fax cealaltă parte, [...] trimițând totodată și un document oficial emis de Camera de Comerț sau de o altă autoritate cu competență similară, care să certifice exactitatea faptelor, datei și împrejurărilor notificate."*

Problematica de transfer : redarea exactă în limba engleză a denumirii instituției semnalate. În rezolvarea problemei s-a plecat de la mai multe variante : *The Chamber of Commerce and Industry of Romania* (termen potrivit în context deoarece contractul se încheiase pe teritoriul țării și avea drept parte contractuală un cumpărător de origine română); *German-Romanian Chamber of Industry and Commerce* (termen potrivit în context deoarece contractul era încheiat între un vânzător de origine germană și un cumpărător de origine română) sau *The National Chamber of Commerce* (termen standard pentru ambele țări de origine ale celor două părți contractuale, dar de asemenea un termen general utilizat în mai multe state vorbitoare de limba engleză). În urma analizării variantelor propuse, prin intermediul cercetării și documentării individuale (fiind aleasă în această situație etapa inițială, de autoordonare), dar și contextului particular din care a fost extras, și anume contractul de vânzare-cumpărare, termenul ales a fost *The National Chamber of Commerce*, evitându-se astfel orice interpretare a rolului și acțiunilor părților implicate și păstrându-se o oarecare echidistanță față de identitatea posibilei părți (fie el vânzător sau cumpărător) aflate în imposibilitatea îndeplinirii obligațiilor contractuale.

Traducere : *"The part for which it becomes impossible to fulfil its contract obligations, shall notify by fax the other side/part, [...] accompanied by an official document issued by The National Chamber of Commerce or any other authority who has a similar competence, which certify the exactitude of facts, dates and notified circumstances."*

Un al doilea exemplu este extras dintr-o traducere a unei alte denumiri de instituții, din limba română în limba franceză, respectiv **Ministerul Afacerilor Interne**. Exemplul este preluat dintr-un contract de muncă.

Exemplu : *"Controlul respectării prevederilor reglementărilor în vigoare în domeniul raporturilor de muncă și al securității și sănătății în muncă în structurile M.A.I. se exercită de către structurile de inspecția muncii ale M.A.I."*

Problematica de transfer : realizarea transferului denumirii din limba sursă (limba română) în limba țintă (limba franceză). Traducătorul ar putea avea tendința de a reda termenul într-o manieră literală, respectiv *Ministère des Affaires intérieures*. Într-adevăr termenul *Ministère des Affaires intérieures* este utilizat în contexte politice sau administrative franceze cu referire strictă la România (sau la țări singulare precum România – un alt exemplu fiind Japonia); însă, atunci când direcția de traducere este înspre un destinatar francez și se face referire la Franța sau alte țări în care termenul este unul comun, termenul corect este *Ministère de l'Intérieur*. În plus, termenul *Ministère de l'Intérieur* mai este atribuit și altor țări, printre care Spania, Rusia, Danemarca, Italia. Așadar, în cazul internaționalizării unui astfel de contract, termenul potrivit majorității contextelor ar fi *Ministère de l'Intérieur* (termen stipulat și în Monitorul Oficial Francez ca având caracter internațional).

O altă serie de exemple este preluată dintr-un proiect de traducere derulat de anul I al Masteratului European de Traducere și Terminologie Cluj-Napoca (2016), proiect din domeniul psihologiei judiciare în contextul temei delincvenței juvenile.

(I) **Exemplu și traducere din *Introductory Handbook on the Prevention of Recidivism and the Social Reintegration of Offenders***: titlul convenției **Convention of the Rights of the Child** (*Convenția cu privire la Drepturile Copilului*) sau a pactului **The International Covenant on Civil and Political Rights** (*Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*) sau a regulamentelor **The United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice or the Beijing Rules** (*Regulile Standard Minimale ale Națiunilor Unite în Administrarea Justiției Juvenile sau Regulile de la Beijing*) și **The United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty** (*Regulile Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate*)

Problematica de transfer : redarea exactă a denotațiilor, fiind necesară apelarea la suporturi informative acreditate, precum UNICEF România, Curtea Europeană de Justiție, Consiliul Europei, organisme care prin serviciile de terminologie și de traducere de care dispun pot oferi atât o bază terminologică solidă și coordonatoare, cât și texte paralele care să contribuie la prezentarea și dezvoltarea unui context corect și coerent din punct de vedere al informației transmise.

(II) **Exemplu din *Metode și tehnici de prevenire a delincvenței juvenile***: preluarea sintagmei **Codul penal** în limba engleză, sintagmă care denumește un act oficial utilizat într-un număr însemnat de state ale lumii.

Problematica de transfer și traducere : Fiind nevoie de o cercetare prealabilă, s-a apelat la un site specializat, și anume Eur-Lex

(<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0483>), referințele întâlnite oferind soluția : **Criminal Code**. Pentru a certifica această sursă, cercetarea a continuat cu o studiere în paralel a unor traduceri pe aceeași temă, o serie de documente oficiale, ce pot fi consultate pe : <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/8>.

Diferențe lexicale și gramaticale sau probleme lingvistice

O a doua problemă identificată de Nord (1991, 159) este problema lingvistică, care rezultă în urma diferențelor lexicale și gramaticale între limba sursă și limba țintă. Se pot identifica aici probleme privind vocabularul unei limbi (expresii idiomatice, proverbe), terminologia unei limbi (termeni specializați) sau gramatica (morfologia și sintaxa).

Un prim exemplu de problemă lingvistică tratează traducerea unor termeni de specialitate juridică, din limba română în limba franceză.

Exemplu : "Prin **contractul de prestări servicii**, o parte (prestator) se obligă să presteze celeilalte părți (beneficiar) anumite servicii, iar beneficiarul se obligă să plătească suma convenită. Obiectul **contractului de prestări servicii** îl constituie serviciile de orice natură, adică ceea ce se obligă prestatorul; cu alte cuvinte ,acele acțiuni sau activități care trebuie să le facă prestatorul de servicii pentru care el va fi remunerat."

Problematica de transfer : intervine în momentul solicitării traducerii, în limba franceză, termenului *Contract de prestări servicii*. Bazele de date terminologice oferă în acest sens o serie de variante de rezolvare: IATE (InterActive Terminology for Europe) oferă drept indicii *marché de services* sau *marché public de services*; EUROVOC propune soluția *marché public de services* (cu precizarea că toate contextele atribuite nu redau aceleași informații regăsite în contextul limbii române). În această situație creată, traducătorul devine nesigur și are nevoie de o cercetare mai amplă, chiar și consultarea unui dicționar monoligv, precum LAROUSSE (deoarece limba țintă e limba franceză), în urma definițiilor analizate și a unei traduceri literale, conturându-se o nouă variantă și anume *contrat de prestation de service* sau *contrat de mise à disposition*.

În momentul de față, pe lângă problema lingvistică (care prezenta și o dificultate tehnică, de utilizare corectă și eficientă a resurselor de documentare), intervine și cea culturală (traducerea

termenului fiind diferită de la o țară la alta, în funcție de gradul de înțelegere al sensului termenului respectiv), fiind nevoie așadar de un corpus de texte pentru a lămuri și a rezolva acest transfer.

Fiind un subiect de interes profesional personal, a urmat contactarea directă a unui cabinet de avocatură din Lyon, de unde am preluat un set de texte juridice în care termenul care coincidea cu semnificația regăsită în definiția din limba română era **contrat de prestations de service** (context : *comme la vente, une prestation de service implique un contrat créant des droits et obligations pour les parties en cause : le prestataire et le client. La prestation de service est ainsi un contrat entre deux personnes, le prestataire et le client, dont l'objet est de fournir à ce dernier un service moyennant une rémunération pour ledit prestataire.*), termen regăsit mai apoi și în Monitorul Oficial Francez, ceea ce a confirmat o standardizare a acestuia în contractele în limba franceză.

Un al doilea exemplu de problemă lingvistică (tot de natură terminologică, de această dată din sfera istoriei) este preluat dintr-o serie de fragmente istorice, traduse din limba română în limba franceză.

Exemple : (a) "Concluzia de ansamblu a lucrării este că această nouă civilizație își are originile în prefacerile petrecute în culturile locale la finele **Bronzului Târziu**."

(b) "La 21 august 1851 drapelul a fost decorat de către împăratul Francisc Iosif cu "Medalia de aur", pentru loialitatea față de monarhie dovedită de **grănicerii** năsăudeni în timpul **Revoluției de la 1848**."

(c) "punând în valoare contribuția lor la **România întregită**".

Problematica de transfer : are loc la nivelul transferului terminologic din limba sursă (limba română) în limba țintă (limba franceză), termenii specializați (cunoscuți sau mai puțin cunoscuți de traducător) având sau nu echivalenți în limba țintă. Astfel de probleme lingvistice se identifică prin prisma termenilor precum *Epoca Bronzului* (al cărui echivalent în limba franceză este **Âge de Bronze** – nu se folosește nicidecum termenul *epoque*); *România întregită* (al cărui echivalent în limba franceză - « la Roumanie complète » - nu redă în totalitate semnificația istorică a termenului și pare mai degrabă o traducere literală); *grăniceri* (al cărui echivalent în limba franceză este **des gardes-frontières**); *Revoluția de la 1848*.

În situația dată, intervenind și valențele culturale (pentru limba sursă unii termeni având o importanță mai semnificativă decât pentru limba țintă), traducătorul poate rezolva această problemă de transfer fie prin redarea echivalentului existent (cum e în cazul termenilor *Epoca de Bronz* sau *grănicer*), fie printr-o altă soluție viabilă. De exemplu în cazul termenului *România întregită* s-ar putea păstra termenul în limba română și s-ar putea conferi o notă explicativă/ o referință explicativă. Însă în cazul termenului *Revoluția de la 1848* ar fi nevoie de o documentare mai amplă și de o adaptare în funcție de context, pentru că acest termen deține două sensuri în limba franceză, redate prin doi termeni diferiți : **Le Printemps des peuples** ou **Printemps des révolutions** (atunci când se face referire la revoluțiile din 1848 în general) și **La Révolution roumaine de 1848** (referire strictă la ceea ce s-a întâmplat în România).

Traduceri : (a) « De la conclusion générale de ce travail, il en résulte que la nouvelle civilisation tirait ses origines des transformations produites dans les cultures locales à la fin de l'**Âge de Bronze tardif**. »

(b) «Le 21 Août 1851, le drapeau a été décoré, par l'empereur François-Joseph, de l'ordre "Médaille d'or" pour la fidélité **des gardes-frontières** de Năsăud à la monarchie pendant **la Révolution roumaine de 1848**. »

(c) «en mettant en valeur leur contribution à la « **România Întregită** » (en français, une expression équivalente, « la Roumanie complète »)»

O a treia serie de exemple sunt identificate în cadrul aceluiași proiect de traducere derulat de anul I al Masteratului European de Traducere și Terminologie Cluj-Napoca (2016), proiect din domeniul psihologiei judiciare în contextul temei delincvenței juvenile.

Exemple/ traduceri și problematica de transfer din *The Role of Social Work in Juvenile Justice*: sintagma **a chain of social treatment** s-a tradus prin *tratament social în lanț*, schimbarea la nivelul structurii gramaticale a sintagmei fiind necesară din punct de vedere a naturalității limbii și a

coerenței textuale. Aceeași situație poate fi observată în cazul construcției **the child's circumstances and characteristics**, tradusă prin **caracteristicile copilului și circumstanțele în care se află acesta**. Cu toate că sintagma din limba țintă contravine economiei lingvistice, o traducere literală a sintagmei din limba sursă ar fi fost ambiguă. Un alt exemplu similar, în care se remarcă ambiguitatea exprimării este sintagma **the most appropriate programme or setting**, tradusă ca **cel mai potrivit program sau cel mai adecvat cadru de reabilitare**. S-a considerat necesară adăugarea substantivului reabilitare în traducerea structurii din limba sursă pentru a menține coerența textului și pentru a încadra structura în context.

O altă problemă lingvistică de natură contextuală s-a remarcat în traducerea termenului **pretrial**. În textul sursă este folosit în două contexte diferite astfel încât sensul primar de **premergător procesului** (contextul din limba sursă: *A social worker may also be able to propose pretrial solutions other than remand in custody*), este secundat de sensul de **arest preventiv** (contextul din limba sursă: *At the same time, in systems allowing for 'diversion' at the pretrial stage, similar reports might also be used more*).

De asemenea, terminologia prezentă în text a ridicat o serie de probleme lingvistice, în ceea ce privește îmbinarea terminologiei specifice domeniului asistenței sociale: **social worker – asistent social, social work – asistență socială, rehabilitation – reabilitare, paralegal – asistență judiciară, diversion – diversiune, aftercare – asistență ulterioară**, cu cel juridic: **probationary period – eliberare condiționată, probation officer – ofițer de eliberare condiționată, suspended sentence – pedeapsă cu suspendare** sau cazul sintagmei **young offenders**, echivalarea atribuită fiind **infractori minori**, cu scopul dezambiguizării în privința vârstei subiecților avuți în vedere.

Norme, convenții, comportamente diferite sub forma problemelor culturale

Problemele culturale (Nord, 1991, 159) sunt rezultatul diferențelor de tipul obiceiurilor, normelor, convențiilor, comportamentelor exprimate într-o manieră singulară atât în limba sursă, cât și în cea țintă. Aceste probleme generează o trăsătură importantă, și anume acceptabilitatea – gradul de acceptare a soluțiilor propuse de traducător în vederea redării cât mai fidele a mesajului dintr-o limbă/cultură în alta. Exemple de ordin general s-ar putea regăsi în modurile de redactare a unor texte specifice, precum manuale de instrucțiuni, meniuri gastronomice, texte juridice, legi, texte publicitare.

Un prim exemplu exemplu de problemă culturală subliniază diferențele între limba sursă și limba țintă în ceea ce privește modul de redactare sau de concepere a unei adeverințe de elev în limba română și cum ar trebui aceasta transferată în limba franceză astfel încât diferențele culturale să nu fie vizibile.

Exemplu :

Școala
Localitatea
Județul

Nr. /

ADEVERINȚĂ

Se adeverește prin prezenta că elevul (eleva).....
este înscris la școala noastră în anul școlar / în clasa
Eliberăm prezenta pentru a-i servi la

Director,

Secretar.

Problematica de transfer : redarea în limba franceză a unui format echivalent, care să permită transmiterea aceluiași mesaj prin prisma informațiilor solicitate. În acest sens, transferul cultural este însoțit de transferul lingvistic (validarea corectă a denumirii documentului oficial – attestation sau certificat -), dar și de un transfer tehnic (validarea informațiilor ce trebuie preluate/adaptate în limba franceză, dar și a informațiilor ce trebuie identificate ca fiind noi/ singulare). De exemplu, deși am tinde să credem că echivalentul în limba franceză pentru *adeverință de elev* ar fi *certificat/attestation d'étudiant*, în urma consultării unor corpusuri de texte paralele, *certificat de scolarité* ar fi termenul care generează cele mai multe trăsături comune cu formatul din limba română. O documentare temeinică (terminologică, dar și din punct de vedere al redactării) ar putea genera un rezultat standard, folosit pe viitor în contexte comune.

Traducere :

CERTIFICAT DE SCOLARITE

Je soussigné _____, directeur de l'école _____ à _____, certifie que l'enfant :
 né le
 * est actuellement inscrit dans mon établissement depuis le
 en classe de et que sa fréquentation est régulière.
 * a été inscrit dans cet établissement du au
 et que sa fréquentation a été régulière.

Un al doilea exemplu este preluat dintr-un articol de lege publicat pe pagina web a Ministerului Educației Naționale și Cercetării Științifice din România, articol ce ar putea ridica o serie de probleme culturale în momentul transferului înspre limba franceză.

Exemplu : Sistemul național de învățământ preuniversitar este structurat pe 4 niveluri:

Preșcolar, cuprinzând: grupa mică, grupa mijlocie, grupa mare, pregătitoare pentru școală; Primar, cuprinzând: clasa pregătitoare și clasele I-IV; Secundar, care cuprinde: învățământul secundar inferior, organizat în două cicluri care se succed: gimnaziu, clasele V-VIII și ciclul inferior al liceului sau școala de arte și meserii, clasele IX-X; învățământul secundar superior: ciclul superior al liceului, clasele XI – XII/XIII, precedat, după caz, de anul de completare; Postliceal.

Problematica de transfer : echivalarea elementelor regăsite în acest articol de lege în limba franceză, cunoscându-se faptul că sistemul educațional francez diferă de sistemul educațional românesc. Un exemplu concludent ar fi traducerea elementelor referitoare la ciclul gimnazial, dat fiind faptul că deși termenul *gymnasium* (preluat din limba latină) este adaptat într-o oarecare măsură în limba franceză (există situații în care se adaptează la forma de *gymnase*), nu este echivalentul aceluiași ciclu educațional din România, ci termenul *collège* este cel potrivit pentru o descriere în paralel a celor două sisteme de învățământ. Astfel, echivalarea unei astfel de structuri ar putea reprezenta o problemă culturală atât din punct de vedere al formatului (al integrării unei structuri într-o structură standardizată), cât și din punct de vedere al sensului transmis (aici intervenind și problema lingvistică).

Traducere : termenii echivalenței au fost preluați de pe pagina Uniunii Europene, dedicată programului Erasmus+: <https://www.euroguidance-france.org/venir-en-france/etudier-se-former-france/>

Alt exemplu a fost identificat în cadrul proiectului de traducere derulat de anul I al Masteratului European de Traducere și Terminologie Cluj-Napoca (2016), proiect din domeniul psihologiei judiciare în contextul temei delincvenței juvenile.

Exemplu și soluția implementată din *Introductory Handbook on the Prevention of Recidivism and the Social Reintegration of Offenders* : metodologia de redactare a unui astfel de document din privința standardelor dactilografice în vigoare (de exemplu, în limba engleză s-a identificat formularea "**Article 37, subparagraph (b), of the Convention of the Rights of the Child requires, [...] appropriate period of time.**", iar în română, în momentul transferului s-a apelat la "**Articolul 37, litera (b) din Convenția cu privire la Drepturile Copilului precizează [...] o scurtă perioadă de timp.**", conform *Ghidul stilistic interinstituțional al Comisiei Europene și al Consiliului European*, în care precizează că "*litera este o subdiviziune numerotată a unui document, a unei anexe, a unui articol, a unui alineat sau a unui paragraf.*")

Ce ne rezervă un text în materie de probleme specifice? (problemele textuale)

Problemele textuale, a patra categorie identificată de Nord (1991, 160) rezultă din caracteristicile specifice textului sursă (jocuri de cuvinte, cuvinte inventate).

Un prim exemplu de problemă textuală este preluat din traducerea broșurii Festivalului de Film Francofon 2015 (din limba franceză în limba română) și desemnează jocuri de cuvinte întâlnite în titlurile filmelor ecranizate.

Exemplu : (1) *Pays de Cocagne/ (2) Aimer, boire et chanter*

Traduceri : (1) *Unde curge miere și lapte/ (2) Să iubești, să bei și să cânti*

Problematica de transfer : redarea jocurilor de cuvinte în limba română. Decizia de traducere aparține traducătorului, existând posibilitatea păstrării titlului în limba sursă (sensul creat de jocul de cuvinte nefiind alterat), dar de asemenea existând posibilitatea (și totodată tendința) de a oferi o variantă proprie (umoristică sau nu, în funcție de context)

Un al doilea exemplu de problemă textuală este preluat din varianta în limba română a adaptării operei de teatru **Médecin Malgré lui**, în care se poate observa că traducătorul a păstrat elementele în limba latină și în limba italiană (acestea putând fi considerate jocuri de cuvinte)

Exemplu : *Cabricias arci thuram, catalamus, singulariter, nominativo hæc Musa, « la Muse », bonus, bona, bonum, Deus sanctus, agnus dei peccata mundi. Rosa, rosas, rosae, rosum, rosis. Quando le neve di silenzio imbianco. Tutto quel chiasso al centro della citte. E le nostre parole gelo. Lo ti amo. Il mio refugio... sei tu !*

Problematica de transfer : redarea jocului de cuvinte în limba română. Deoarece acest joc de cuvinte, compus din cuvinte inventate și din cuvinte în limba italiană sau latină, stârnea amuzamentul spectatorilor datorită interpretării actorilor, s-a păstrat aceeași variantă și în limba română.

Un al treilea exemplu de problemă textuală este extras din regulamentul concursului DIS-MOI DIX MOTS 2014, regulament redactat în limba franceză și tradus în limba română.

Exemplu : *Pour illustrer l'imagination et la folie de la langue française, les dix mots retenus pour le concours sont : « Ambiancer », « à tire-larigot », « charivari », « s'enlivrer », « faribole », « hurluberlu », « ouf », « timbré », « tohu-bohu » et « zigzag »*

Problematica de transfer : traducerea jocului de cuvinte – reprezentat printr-o înșiruire de cuvinte esențiale în vederea derulării concursului. Fiind vorba despre elementele de cea mai mare importanță în acest text/ context, traducerea lor este inexplicabilă și ineficientă, încercarea identificării unui echivalent suprimând importanța cuvintelor și anulând mesajul textului.

Traducere : Pentru a ilustra bogăția și inventivitatea limbii franceze, cuvintele alese pentru ediția de anul acesta sunt : « Ambiancer », « à tire-larigot », « charivari », « s'enlivrer », « faribole », « hurluberlu », « ouf », « timbré », « tohu-bohu » și « zigzag »

În al patrulea exemplu de problemă textuală se pot identifica o serie de jocuri de cuvinte în limba română, destinate divertismentului pentru cei mici.

Exemplu : (1) *Coșul e ca o cocoașă./ Gogu mușcă din gogoasă./ Gogoșarul, gogoneaua,/ Corcodelul, corcodeaua.*

(2) *În Oceanul Pacific/ Locuia un pește mic/ Și pe coada lui scria/ Ieși afară dum-nea-ta!*

(3) *Una mia sută lei/ Ia te rog pe cine vrei/ Din grămada cu purcei/ A lui Moș Andrei!/ Dacă n-ai pe cine/ Ia-mă chiar pe mine!*

(4) *Iepuraș cu coada scurtă/A venit și el la nuntă/ Și s-a pus în colțul mesei/ Și-a mâncat tortul miresei/ Mirele s-a supărat/ De urechi l-a înșfăcat/ I-a făcut o învărtitură/ Drept în oala cu friptură.*

Problematica de transfer : traducerea acestor jocuri de cuvinte spre alte limbi, fiind vorba despre o serie de rime create pentru copii. Găsirea unor echivalenți nu numai că ar anula rimele create, dar ar anula și doza de umor rezultată în urma îmbinării acestor structuri lexicale. Însă, deoarece problema textuală se întrepătrunde în acest caz cu problema culturală, în cazul unei traduceri pentru copii s-ar putea recurge la jocuri de cuvinte specifice limbii țintă, care să conțină aceleași elemente de efect, rimă și umor.

Un alt exemplu de problemă textuală este identificat într-o lucrare monografică în limba română, în care sunt prezentate obiceiuri de nuntă, iar printre obiceiuri se numără și poeziile/cântecele specifice ("strigături" în anumite zone ale țării).

Exemplu : *Cu petele de mătasă / de la mire și mireasă/ este slujbă sincinare de la împăratul cel mare / cu de la împărăteasa/ să roagă mirele șâ mireasa/ șâ so rugat șâ părinți să lăsați tinerii mâni/ șâ să viniță și dumalorvostă*

Problematica de transfer : redarea jocului de cuvinte într-o limbă țintă. Identificarea unui echivalent în acest caz ar presupune o traducere literală, ceea ce ar conduce spre o anulare a autenticității mesajului, a culorii lexicale regionale a strofei, a ritmului și rimei create, a patosului regăsit în acele cuvinte îmbinate sub forma unei strofe. Într-o astfel de situație, traducătorul poate veni cu o variantă proprie de interpretare și de rezolvare a problemei, și anume păstrarea jocului de cuvinte și explicarea lui (încercarea unei parafrazări) în contextul obiceiurilor de nuntă.

Concluzii

În urma documentării, identificării, analizării și validării problemelor de traducere exemplificate, se poate contura o idee principală: toate cele patru tipuri de probleme, propuse de Christiane Nord în lucrarea sa (1991), îndeamnă traducătorul la o asumarea completă și complexă a actului de traducere, deoarece acestea se află într-un contact permanent și deschis, problemele pragmatice putând fi convertite în probleme culturale, probleme lingvistice în probleme textuale sau probleme culturale reunind caracteristicile tuturor celorlalte trei probleme deoarece atât factorii extratextuali, cât și vocabularul, terminologia, gramatica sau alte elemente specifice unei limbi desemnează caracterul cultural al limbii din care provin și al limbii spre care se îndreaptă, evidențiând globalitatea și ghidarea spre globalizare a acestei activități. Toate informațiile redade s-au dovedit a avea atât un caracter auto-didactic, fiind aprofundate noțiunile și conținuturile din această sferă a traductologiei, cât și un caracter practic, fiind perceptibilă o vizualizare mult mai rapidă și mai amplă a traducerii, într-un context specific.

Bibliografie

Surse teoretice:

NORD, Christiane, *Text Analysis in Translation*, Editions Rodopi B.V, Amsterdam-Atlanta, 1991

NORD, Christiane, *Translating as a Purposeful Activity*, St. Jerome Publishing, 1997

Surse practice:

Rezumate extrase din ARHIVA SOMEȘANĂ, 2014– Revistă de istorie și cultură a Muzeului Grăniceresc Năsăud în parteneriat cu Universitatea BABEȘ BOLYAI din Cluj-Napoca și Institutul de Istorie GEORGE BARIȚ din Cluj-Napoca

"Obiceiuri de nuntă" – articol extras din proiectul internațional « Youthpass for youth exchanges – Romania, Bulgaria, Turkey and France »

Fragment din *Médecin malgré lui* (operă adaptată și pusă în scenă la Baia Mare, Satu Mare și Dej în cadrul proiectului ȘCOALA ALTFEL susținut de Institutul Francez din Cluj-Napoca)

Exemple extrase din traducerile *proiectului de traducere derulat de anul I al Masteratului European de Traducere și Terminologie Cluj-Napoca (2016)*, **din domeniul psihologiei judiciare în contextul temei delincvenței juvenile**

Webografie

<http://www.mai.gov.ro/>

<http://www.interieur.gouv.fr/>

<http://iate.europa.eu/>

<http://eurovoc.europa.eu/>

<http://www.edu.ro/>

<http://www.povesti-pentru-copii.com/>

**IV. SCIENTIFIC CULTURE/CULTURE
SCIENTIFIQUE/CULTURĂ ȘTIINȚIFICĂ
Coordinator/Coordinateur/Coordonator:
Eugen GAGEA**

PITEȘTI - ISLAND OF ABSOLUTE HORROR IN THE INTERNATIONAL GULAG

PITEȘTI - ILE DE L'HORREUR ABSOLUE DANS LE GOULAG INTERNATIONAL

PITESTI – INSULĂ A ORORII ABSOLUTE IN GULAGUL INTERNATIONAL

„, Omul se naște ca să sufere, după cum scânteia se naște ca să zboare” – textul biblic

Codruța – Flavia TULVAN
Universitatea din Oradea
codrutatulvan7@yahoo.com

Abstract

The author of this article presents literary visions of post-war political detention in the famous Pitesti Phenomenon, written by Virgil Ierunca. Like the other writings mentioned in this article, this text opened the eyes of the West, and not only, about the horrors of the Roumanian gulag, and especially, of Pitesti. The central idea is to highlight the way in which suffering can convert the human being, the awareness that infallibility does not exist and that within the human being lies the Good. It also includes the description of the new man concept, as imagined by the communists and the techniques by which they have transformed themselves into sub-human beings.

Résumé

L'auteur de cet article présente des visions littéraires de la détention politique d'après-guerre dans la célèbre Phénomène Pitesti, écrit par Virgil Ierunca. Comme les autres écrits mentionnés dans cet article, ce texte a ouvert les yeux de l'Occident et pas seulement les horreurs du goulag roumain, et surtout de Pitesti. L'idée centrale est de mettre en évidence la manière dont la souffrance peut convertir l'être humain, la conscience que l'infaillibilité n'existe pas et que le bien appartient à l'être humain. Il inclut aussi la description du concept du Nouvel Homme tel qu'imaginé par les communistes et les techniques par lesquelles ils se sont transformés en êtres sous-humains.

Rezumat

Autoarea acestui articol prezintă viziuni literare asupra detenției politice postbelice creionate în celebra operă Fenomenul Pitești, scrisă de Virgil Ierunca. Asemenea altor scrieri, menționate în articol, acest text a deschis ochii Occidentului și nu numai, asupra ororilor petrecute în gulagul românesc și, mai ales, la Pitești. Ideea centrală este evidențierea modului în care suferința poate converti ființa umană, conștientizarea faptului că infailibilitatea nu există și că înlăuntrul ființei umane sălășluiește Binele. De asemenea, este cuprinsă și descrierea conceptului de Om Nou, așa cum și l-au imaginat comuniștii și tehnicile prin care au transformat înșii în ființe subumane.

Key words: *Pitești Phenomenon, detention literature, metanoia, Virgil Ierunca*

Mots clé: *Phénomène de Pitești, littérature sur la détention, metanoia, Virgil Ierunca*

Cuvinte cheie: *Fenomenul Pitești, literatura detenției, metanoia, Virgil Ierunca*

Literatura detenției politice și despre totalitarism ne înfățișează nouă astăzi pericolul reîncarnării demonismului, experienței criminale de anulare a ființei morale, a conștiinței și abia apoi a trupului.

Avatarul postbelic al demonismului

Pentru a înțelege gulagul, noi, produsul democrației mai mult de jure, trebuie să ne transpunem cultural în epoca regimurilor totalitariste, când conceptele de voința poporului, libertate, credință, adevăr erau anulate și cea mai mică încercare de a le reafirma însemna condamnarea la moarte prin suferință.

Fără greș că noi stabilim astăzi din memorialistica scrisă după 1989 că agonia descoperă adevăratul om, este o pârgie prin care se ajunge la bucuria lăuntrică, miezul vieții, desăvârșire. Ne arată nouă acest traseu, mari oameni ai rezistenței la totalitarism cum au fost N. Steinhardt, Dumitru Stăniloae, Bartolomeu Anania, Vasile Voiculescu, Aleksandr Soljenițin și alții. Prin activitatea lor scriitoricească, prin apelul la memorie, prin memorie involuntară, toți au vrut să arate lumii, mai ales celei occidentale, elucubrantul arhipelag și dezolanta condiție a stigmatizatului moral, politic și civil, respectiv dușmanul poporului. Desigur, prin experiența lor carcerală, au coborât asemenea unor scafandri în lumea de jos a durerii, martirajului, care o dată dezvăluită, permite o ridicare a sufletului spre înălțimi nebănuite.

Blestem sau izbăvire

Înainte, însă, trebuie să ne oprim la a ne clarifica experimentul gulagului și planul regimurilor totalitare, proiecte maniacale de exterminare a omului prin munca absurdă, forțată, de distrugere. Au supraviețuit acestui proiect dușmanii poporului care-au căutat resurse interioare de a lupta și de a face lumii cunoscut universul sovietic și degenerarea acestuia.

E interesant de urmărit tema libertății, în aceste scrieri, întrucât majoritatea memorialiștilor au scris despre aceasta, sigur despre o independență a spiritului, a conștiinței. Cei care au pierdut totul în această societate, meditează și luptă pentru câștigarea sufletului. Fără doar și poate, cei aflați în libertate se considerau mai constrânși, mai supravegheați și controlați decât cei încarcerați. Detenția a fost deci și o izbăvire, o oportunitate de a percepe lumea altfel. Paradoxal cei muți, închiși, sihăstriți forțat, erau cei mai liberi în acest cerc îngust.

Scriitorul și exponentul exilului românesc din Franța, Virgil Ierunca, a creat pagini înfiorătoare prin care se confirmă tortura morală și fizică la care au fost supuși românii și, nu numai, în veacul trecut. Cartea sa, *Fenomenul Pitești*, este un fragment de istorie și prezintă ceea ce el a făcut cunoscut lumii prin postul *Europa Liberă* și anume o „insulă” din geografia gulagului comunist, închisoarea Pitești. Aici, între 1949 și 1952, Securitatea românească a derulat un experiment de spălare a creierelor prin tortură psihică și fizică. Metoda aplicată a fost inedită, unică în Europa. Interesantă este partea a doua a cărții, unde autorul compară totuși calvarul deținuților de la Pitești cu cei din închisorile politice chineze, iar analogia este permisă de publicarea a două cărți memorialistice *Sinuciderea entuziastă* a lui Dries Van Coillie și *Prisonier de Mao*, scrisă de Jean Pasqualini. Virgil Ierunca menționează clar faptul că metodele chineze nu au putut să influențeze românii, întrucât la vremea respectivă noi nu-l descoperiserăm încă pe Mao, politica și tehnicile sale de reeducare. Singurul model după care noi ne-am dezvoltat regimul totalitar în anii '50 a fost cel sovietic, stalinist, deci nu se explică încă, astăzi, similitudinile dintre cele două proiecte demonice, de suprimare, desființare a personalității umane.

Avatarurile demonului sunt multiple. Demonul s-a reîncarnat în persoana generalului Nikolski, deținutul Eugen Țurcanu, locotenentul politic Marina și alții pentru care schingiuirea, blasfemia, turnătorii erau adevărată hrană sufletească. Pentru tinerii de azi e foarte greu să înțeleagă cum un om putea tortura alt om, doar pentru că aparținea unei anumite clase sociale sau pentru că reprezenta o anumită gândire, ideologie, fel de a fi. Trebuie să combatem amnezia, care tăinuiește oroarea absolută ce s-a petrecut nu tocmai de multă vreme. Totalitarismul modern a impus o abjecție la dimensiuni mirabile până atunci și reapariția lui Satan întruchipat sub chipul tiranului ne

spionează din obscuritate și nu ne prilejuiește să ignorăm aprecierea și răsfoirea literaturii disidente, mai cu seamă, din care se zărește adevărul, istoria cu metehnele ei. Memorialistica postdecembristă, similară literaturii disidente, s-a scris cu eforturi considerabile, pornind de la apelul dureros la memorie, până la adunarea unor mărturii care să recompună universul terifiant al gulagului.

Exordiu despre omul nou

S-a adresat o chestiune legitimă și anume care-a fost rațiunea alegerii închisorii Pitești ca spațiu pentru noua încercare de convertire ideologică a individului, iar Virgil Ierunca lămurește că răspunsul se află în amplasarea carcerii, la ieșirea din oraș, departe de urechile orașenilor, de curiozitatea și posibilele lor intervenții. Sigur că și alte lagăre și închisori politice se remarcă prin această condiție absolut indispensabilă, izolarea deținuților, un pas important în lupta Securității de exterminare sau de reeducare a acestora prin tortură. Gradul de izolare a fost discutabil. Trebuie cu toate acestea să facem o paralelă între izolarea forțată a deținutului și asumarea izolării, care de asemenea presupune supliciu pentru om. Închisoarea este un spațiu care dincolo de agonie implică și asumarea unei situații-limită și a reculegerii. Bătăia, umilirea, spaima, frigul, foamea, coborârea în beci reprezintă până la urmă o descindere în infern, așa cum a perceput-o și Dostoievski și cum a reflectat-o în nuvela sa *Însemnări din subterană* și în romanul *Frații Karamazov*. Acest romancier sacru al literaturii ruse nu a fost un apologetic al suferinței la modul general, ci a relevat prin instanțele sale narrative o suferință care dă roade, care-l apropie pe om de Dumnezeu. Această nouă condiție a individului îi permite să mediteze la propriul destin, la desăvârșire și la rostul nostru ca pământeni. Literatura detenției ne ilustrează astfel de experiențe mistice care i-a relevat omului o altă față a lumii și l-au salvat de la degradare. Astfel, mediul recluziunii, așa cum reiese din literatură, ne dezvăluie oamenii vechi, reductibili în convingeri, temerari, spirituali, de caracter și voință puternică și ființe noi, labili psihic, oportuniști, incapabili să înțeleagă rostul suferinței pentru îmbunătățirea noastră lumească. Din prima categorie au făcut parte de pildă, scriitorii români Ion Ioanid, Alexandr Soljenișin și Nicolae Steinhardt, iar lichelele au fost suficienți, unul semnalat anterior, de o căinoșenie, malițiozitate proverbială, Eugen Țurcanu. Analizând paginile *Jurnalului fericirii*, trăim sentimente nedefinite legate de mediul insalubru, degradant în care este coborât insul și izbucnirea unor trăiri și revelații spirituale semnificative. Aici, în temniță, are loc o renaștere, o eliberare spirituală, care îl determină pe muritor să lupte cu propria condiție, să îndure ciomăgeala, izolarea, nevoile trupești, pentru că a descoperit o hrană sufletească. Nicolae Steinhardt intră pe porțile penitenciarului în condiția celui hotărât să aperse adevărul până la sacrificiu și descoperă adevărul celor spuse de Camus că „vine mereu în istorie o clipă când cei care afirmă că doi plus doi fac patru sunt pedeșiți cu moartea” (STEINHARDT, 1992, 20). Tatăl său îi prezice însă: „vei avea zilele foarte grele. Dar nopțile le vei avea liniștite” (STEINHARDT, 1992, 23-24). Libertatea întrezărită de tatăl său e doar parte din ce va urma, doar că luciditatea, simțul răspunderii tatălui, conștiința acestuia prefigurează traseul excepționalului său fiu. Virtuți precum judecata sănătoasă, voința, puterea de sacrificiu sunt un scut al scriitorului în tenebrele beciurilor. De aici, acesta răsare în postura fericitului, iluminatului, încreștinatului, celui căruia Dumnezeu i s-a arătat și astfel, a pătruns totalitatea semnificațiilor vieții.

Metanoia sau convertirea spirituală a omului este strâns legată și de latura sa moral-psihologică, de comportamentul său, de căutările sale vremelnice. Constatăm cu entuziasm să descoperim în monahul de la Rohia un dornic, însetat de cunoaștere, un spirit deschis spre înțelegere, răbdare, iubire, veselie și echilibru, lipsit de nimicnicie, habotnicie, sărăcie cu duhul. Și-a asumat condiția fericitilor prizonieri pentru dreptate, dar a înțeles așa cum arată în volumul său de predici că omul trebuie să lupte pentru mai mult decât pentru corectitudine, pentru dragoste: „creștinismul reprezintă o trecere de la dreptate la dragoste...întregul Vechi Legământ ni se descoperă axat pe ideea dreptății, iar cel Nou pe al dragostei și smereniei” (STEINHARDT, 1991, 526). Astfel, în cel privește pe viitorul călugăr, se eliberează din închisoare ca un om nou, nu după prototipul comunist însă, ci după cel cu adevărat real, divin.

Poate, în acest sens nu este greșit dacă asemănăm spațiul ocluziunii carcerale cu cel al pustniciei asumate de oamenii lui Dumnezeu, care văd prin retragerea din lume și nevoiță o cale de autocunoaștere și descoperire a divinității. Suferința impusă, martirajul, precum și cea benevolă contribuie la trezvie, luptă a omului cu sine, înfrânare, cunoaștere și isihie.

Nu putem în această privință să nu-l amintim pe Vasile Voiculescu, despre care știm că moartea iubitei și partenerei sale de viață îi schimbă dramatic destinul. Astfel, începe o viață de schimnic, renunțând la mâncarea obișnuită, refuzând carnea și pregătindu-și el însuși mâncăruri ușoare, consumând fructe și lactate. Nu se mai tunde și renunță la a-și mai face foc, astupându-și soba cu cărți. Îl bate gândul să se călugărească, însă la insistențele familie abandonează acest gând și se dedică meditației și scrisului. Așa cum povestește Mitropolitul Valeriu în cartea sa *Rotonda plopilor aprinși. De dincolo de ape*, scriitorul se apropie de o grupare de intelectuali din elita românească formată la Mănăstirea Antim, care a purtat numele de Rugul Aprins. Mănăstirea aceasta este locul care i-a servit de adăpost și lui Valeriu Anania, în vreme de restriște, dar Voiculescu trăia mai ales o suferință interioară ce-l măcina, pentru că în sufletul și conștiința lui Maria dăinuia, vie, aproape, fapt pentru care se apropie tot mai mult de Dumnezeu, simte credința tot mai acut, reușește să practice isihia sau rugăciunea inimii, fapt ce nu l-au trăit mulți. Mitropolitul acesta afirmă: „Eu, de pildă, nu am fost niciodată un inițiat al isihiei, dar Voiculescu era. El nu numai că o căutase dar a și dobândit-o, nu era un teoretician, ci un practicant, fapt pentru care vorbea atât de puțin despre experiențele lui lăuntrice”(Anania, 2009, 203). Aceste trăiri spirituale au germinat în dragostea acestuia față de Dumnezeu, sădită din copilărie de mama sa și cea față de soție, căpătând expresie artistică în poezia religioasă scrisă în această perioadă și în cea de dragoste închinată singurei femei pe care a iubit-o. În această poezie de dragoste el reia dialogul început în anii tinereții și-și mărturisește sentimentele nemuritoare față de cea prin care l-a binecuvântat universul în sonetul: „Rostesc numele tău:/Închis, fără de moarte, doar într-un singur vers,/M-a sărutat pe gură întregul univers”(VOICULESCU, 1964, 30). Până să o reîntâlnească într-o lume fără durere, scriitorul va trece prin iadul concentraționar comunist alături de Radu Gyr, Dumitru Stăniloie, Mitropolitul Bartolomeu și alții, fiind deținut, maltrat, casa fiindu-i percheziționată, cărțile și obiectele de artă risipite, înstrăinate. Deși după moartea Mariei și-a asumat o existență ascetică, Voiculescu suportă cu greu frigul, foamea, bătaile, lipsa asistenței medicale, dușurile reci din închisoare. A fost insultat la o vârstă ce trebuia prețuită și onorată, la 74 de ani, după o viață în care s-a dedicat în totalitate oamenilor și alinării vicisitudinilor sufletești, iar după patru ani, fiind eliberat, își trăiește ultimul an din viață foarte bolnav. În 1963 moare și lasă literaturii noastre o operă impresionantă, care a fost creată sub imboldul iubirii totale față de Dumnezeu și față de unica femeie din viața lui, Maria Mittescu. Malefică a fost procedura comuniștilor de a trece prin acel iad tinereții, copiii plâpânzii în convingerile lor. Sigur că tortura imaginată ar fi fost cu greu îndurată și de psihicul viguros, călit. Deținuții au fost tineri încă studenți, mai ales legionari, dar și membri ai partidelor istorice. Aici, deținutul nu are sorți de izbândă, sunt două variante: martirajul sau reeducarea. Pașii imaginați de mintea iscoditoare, isteată și deopotrivă delirantă a lui Țurcanu, pentru că acesta sigur prezenta o reală patologie mintală, au condus la decizia insului de el însuși, de trecut, de familie, de suflet, de credințele sale.

Mediul carceral are tipicul său, bătaii au îndurat toți deținuții, dar la Pitești a triumfat sadismul, dezlănțuirea satanică zi și noapte, fără întreruperi, supravegherea permanentă, analiza manifestărilor, comportamentelor. Victimele devenite călai au suferit practic o sinucidere a personalității, a luminii din om, lăsând-l pe acesta pradă întunericului, posedării demonice. Observăm din aceste testimonii ale scriitorului aceeași veșnică încercare a forțelor totalitariste de a născoci omul de masă fără opinie, suflet, credință, personalitate. Istoria și posteritatea nu percep aceste victime-călai culpabilii în adevăratul sens, nu dacă se străduiesc pentru a opina și a descifra cu adevărat evenimentele petrecute. Suntem datori să cunoaștem declanșatori netăgăduiți ai acestei abjecții, pe comandantul, anchetatorii, gardienii, schingiuatorii...din insula morții, Pitești.

Bibliografie

Anania, Valeriu, *Rotonda plopilor aprinși. De dincolo de ape*, Editura Polirom, București, 2009

Ierunca, Virgil, *Fenomenul Pitești*, Editura Humanitas, București, 1990

Măduța, Sabina, *Vasile Voiculescu, scriitorul martir și Rugul aprins*, Editura Florile Dalbe, Chișinău, 2001

Steinhardt, Nicolae., *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj, 1992

<http://www.crisana.ro/stiri/restituiri-24/despre-cornelia-filipescu-si-ion-pillat-o-biruin-a-a-iubirii-in-gulagul-romanesc-1330.html>

<http://www.formula-as.ro/2015/1182/societate-37/vasile-voiculescu-pe-urmele-unui-sfant-al-vietii-19691>

http://usrbacau.ro/wp-content/uploads/2016/03/Nr.3-martie-2016_Layout-1.pdf

EDUCATIONAL TEACHINGS IN THE WRITINGS OF THE SAINTS VARSANUFIE AND JOHN FROM GAZA

ÎNVĂȚĂTURI EDUCATIVE ÎN SCRIERILE SFINȚILOR VARSANUFIE ȘI IOAN DIN GAZA

Teodor Lucian VID

Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad

Abstract

The teachings of the Saints Varsanufie and John, comprise the entire spectrum of the spiritual life. They inspired other ecclesiastic writers who later appeared and at their turn, got inspired from the writings and teachings of the great parents and Christian believers. The letters of Varsanufie and John describe man's possibility of cleaning himself from the tar of the sins, of becoming nobler and wiser, through the communion with God.

Rezumat

Învățăturile Sfinților Varsanufie și Ioan, cuprind întreg spectrul vieții spirituale. Ele au inspirat și pe alți scriitori bisericești de mai târziu și la rândul lor, au fost inspirate din scrierile și învățăturilor marilor părinți și trăitori creștini. Scrisorile lui Varsanufie și Ioan descriu posibilitatea omului de a se curăți de zgura păcatelor, de a se înnobila și înțelepți, prin comuniunea cu Dumnezeu.

Key words: *The Saints Varsanufie and John, teachings for a better life*

Cuvinte cheie: *Sfinții Varsanufie și Ioan, învățături pentru o viață mai bună*

Introducere

Viața și opera Sfinților Varsanufie și Ioan este prezentată și în Dicționarul de spiritualitate ascetică și mistică, editat la Paris, în 1937¹. În limba română primele informații despre sfinții Varsanufie și Ioan le găsim în manuscrisele din Biblioteca Academiei Române, cele mai multe din timpul starețului Paisie de la Neamț, manuscrise care cuprind parțial sau integral "Scrisorile" Sfinților menționați².

Referindu-se la părinții deșertului, teologul apusean Lucien Regnault, care s-a ocupat și cu traducerea operei Sfinților Cuvioși Varsanufie și Ioan spune: "Avva apare mai cu seamă drept bărbatul cuvântului, purtătorul de cuvânt al lui Dumnezeu. Primii anahoreți ai deșertului au devenit părinți, meritându-și și justificându-și titlul de 'avva' tocmai prin aceea că au dat acest cuvânt, un cuvânt de viață"³.

1. Rugăciune și tăcere

Rugăciunea este respirația sufletului. De aici marea importanță ce i se acordă în aceste "scrisori" rugăciunii, în special a unora pentru alții.

¹ *Dictionnaire de spiritualite ascetique et mystique*, Paris 1937 vol.I col.1255-1262 (Varsanufie) și vol.VIII col.536-538

² *Filocalia* vol. XI p.22

³ Lucien Regnault "Viața cotidiană a Părinților deșertului în Egiptul secolului IV" .în românește de diac. I.Ică Jr. Editura Deisis Sibiu 1997 p.31

Tăcerea este, de asemenea, recomandată ca virtute ce contribuie la înaintarea în smerenie și la eliberarea de slava deșartă.

Rugăciunea în tăcere e o practică ce se va dezvolta în rugăciunea făcută în inimă de isihaștii veacului al XIV. „*Te liniștești în inimă, căci în ea întâlnești pe Dumnezeu, retrăgându-te din toate grijile legate de lume. Inima noastră e micul templu în care locuiește Dumnezeu, care noi îl întâlnim liniștindu-ne. Dar a fost făcut destul de mare ca să încapă pe Dumnezeu . E mic dar se deschide spre infinită*”⁴

Întreaga zi și noapte a anahoretului se petrece în muncă și rugăciune, exceptând minimul strict de timp consacrat refacerii trupului și somnului.

Rugăciunea vocală făcea parte din practicile corporale, fiindcă ea constă din a repeta cu buzele, cu voce mai mult sau mai puțin înaltă, cuvintele Sfintei scripturi.

Esențialul lucrării monahului în deșert, era însă nevăzut și neauzit, împrinindu-se în intimitatea ființei lui; era ceea ce Părinții numeau „*lucrarea tainică*” îmbrățișând ansamblul gândurilor, dorințelor, voințelor, sentimentelor sau tot ceea ce putem astăzi înțelege prin expresia „*viață interioară*”.

În referirile lor la rugăciune și tăcere, Sfinții Varsanufie și Ioan confirmă conceptul unanim al Sfinților Părinți că într-o mănăstire rugăciunile viețuitorilor urcă împletite, în mod continuu spre Dumnezeu. Anahoretul nu este un înstrăinat. Rugăciunea îl unește cu ceilalți monahi și cu Dumnezeu. De asemenea, cu toți Sfinții și cu toți cei vii din lume, pomeniți în rugăciune. Nu trebuie să ne mirăm în acest context că majoritatea scrierilor aparținând acestei literaturi duhovnicești, numită și filocalică, sunt adevărate despre rugăciune.

Uneori ni se lasă impresia că rugăciunea este tema lor aproape unică, toate celelalte subiecte fiind tratate doar tangențial și în măsura în care intră în legătură cu rugăciunea.

Trebuie să ne rugăm în zi de bucurie, pentru că adevărata cauză a bucuriei spirituale este Dumnezeu și pentru că Acesta pe cel ce-și aduce aminte de El în zi de bucurie, nu-l lasă la vreme de necaz..

Trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu în vreme de necaz, când suntem în suferință și în boală. Există în „*Scrisorile duhovnicești*” o adevărată „*teologie a bolii*” din care descoperim că rugăciunea este asemenea unui medicament, care aduce vindecare și mângâiere. Sunt expuse anumite forme de rugăciune, de la cele mai simple, până la treptele supreme ale contemplației („*rugăciunea de foc*”).

Trebuie să ne rugăm „*neîncetat si cu trezvie*” ne învață Sfinții Cuvioși Varsanufie și Ioan. în lumea asceților vedeniile, extazele, minunile sunt lucruri obișnuite, dar sursa lor nu este întotdeauna Dumnezeu. Călugărul o știe și, pentru edificare se adresează "avvei" care îl sfătuiește la rugăciune.

Rugăciunea stabilește, pe de o parte, o unire intimă între locuitorii cerului, îngerii, sfinții și cei ce se roagă iar pe de altă parte, tot rugăciunea alungă demonii și face să dispară falsele iluminări.

Cel deprins cu rugăciunea este transformat de ea treptat, devenind „*duhovnicesc*” ca urmare a unirii sale cu Duhul Sfânt.

progresul în această creștere se manifestă ca o dobândire a înțelepciunii, dar nu ca o cunoaștere stearpă, ci/sesizarea conștiință a cuvântului creator și mântuitor al lui Dumnezeu și acest cuvânt cere un răspuns din partea omului.

Convorbire cu Dumnezeu, rugăciunea este așadar înțelepciune tipic creștină, adevărată filozofie.

Prin sfaturile pe care le dau, asemeni altor părinți sfinți ai Răsăritului creștin (Evagrie Ponticul, Ioan Scărarul, Teofan Zăvorâtul) și Sfinții Cuvioși Varsanufie și Ioan înscriu rugăciunea în cele patru forme fundamentale :

- rugăciunea corporală sau vocală;

⁴ *Filocalia* vol.XI, p.107 nota 122 b

- rugăciunea mentală;
- rugăciunea minții și a inimii sau numai a inimii, a simțirii;
- rugăciunea spirituală sau contemplația;

În singurătatea lor, anahoreții creștini nu se simțeau singuri și nu voiau să trăiască separați de comunitatea Bisericii. În virtutea vocației lor speciale, care nu e deloc destinată tuturor, ei recomandă pentru realizarea legăturii cu Dumnezeu, la un nivel mai profund rugăciunea în tăcere.

Ca singurătate materială tăcerea e deopotrivă în sine negație a prerogativei naturale a ființelor raționale, întrucât graiul este mod de exprimare a gândirii.

A reduce pe cineva la tăcere înseamnă a-l priva de demnitatea sa umană. Pe de altă parte, după cum arată în „*scrisorile*” lor Sfinții Varsanufie și Ioan, unele forme de singurătate se impun drept condiție a unei comunicări liniștite (Dacă vorbește cineva și suntem atenți la el, le vom cere și celorlalți să tacă).

*"Omul care se roagă e atent la Cineva unic ale cărui cuvinte sunt mai prețioase decât toate celelalte glasuri ce pot fi auzite. Nimic nu este așadar, mai natural ... Dar formele eroice de tăcere, eliminarea aproape totală a cuvintelor omenești, despre care Viețile atâtor sfinți 'tăcuți' oferă numeroase exemple... nu sunt pentru toți. pentru a le aprecia valoarea trebuie mai întâi să știm că între toate cuvintele inspirate cel mai prețios e glasul lui Dumnezeu ascultat din tăcerea inimii"*⁵.

Deși "*Rugăciunea lui Iisus*" și isihasmul în înțelesul pe care teologii îl dau termenului astăzi apare mult mai târziu, originile acestei rugăciuni trebuie căutate la monahismul din "*veacul de aur*" și perioadele imediat următoare, în cuvântul care practica paza inimii, rugăciunea neîncetată și darul lacrimilor. Or, despre acestea fac referire în scrierile lor și Sfinții Varsanufie și Ioan.

De aceea îndrăznim să îi considerăm între alții, drept precursori ai "*rugăciunii lui Iisus*".

întrebările și răspunsurile Sfinților Varsanufie și Ioan asupra rugăciunii vizează diferite aspecte:

- De câte ori trebuie să ne rugăm, ca gândul să ne fie înștiințat de primirea rugăciunii? (întrebarea 365)
- Cum trebuie să ne rugăm? în diferite timpuri sau în același ceas? (întrebarea 336). Răspunsul este concis : "*Dacă timpul îți îngăduie roagă-te de trei ori în trei zile. Iar de te zorește, ca în ceasul prinderii Mântuitorului și nreu de îndurat ia-L pe El ca pildă. Căci despărțindu-se de trei ori a spus, rugându-se, același cuvânt (Mt.26,44).'*" Și deși El la vedere nu a fost ascultat, fiindcă trebuia să se împlinească iconomia mântuirii, totuși ne învață prin aceasta să nu ne întristăm când ne rugăm și când nu suntem în momentul de față ascultați. Căci El știe mai bine decât noi, ce ne este de folos. Iar mulțumirea să nu o părăsim"⁶.

Rugăciunea întreită arată stăruință. De aceea zicem la Liturghie, în ectenie stăruitoare de trei ori "*Doamne miluiește*". Dar ea ne face totodată să ne dăm seama că Dumnezeu este întreit în Persoane, deci desăvârșit iubitor.

- Cum agonisește cineva pocăința prin rugăciune și psalmodiere...? (întrebarea 428)

Răspuns : Pocăința îi vine omului de la neîncetata amintire a păcatelor . Când se roagă cineva, rugându-se trebuie să-și aducă faptele lui trecute în amintire și să se gândească cum vor fi judecați cei ce au săvârșit astfel de fapte, să se gândească la cuvântul înfricoșător: "*Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic*" etc.(Mt.25,4)⁷. Să nu ne rugă din frică. Dar nici să nu te oprească frica de a te ruga.

- "*Câte o dată sunt cuprins de o teamă care îmi cere să intru să mă rog* . (întrebarea 434): Nu intra pentru că ți—e teamă, ci intră la vremea cuvenită mânat de

⁵ Tomas Spidlik *Spiritualitatea Răsăritului creștin*. II Rugăciunea, trad. Ioan Ică jr. p. 53

⁶ *Filocalia* vol.XI,p.372

⁷ *Ibidem* p.424

voința de a te ruga lui Dumnezeu și Sfinților pentru mântuirea ta. Să nu te oprească frica. Ci intră și te roagă. Nu da nici o însemnătate fricii. Ea să nu te miște la rugăciune nici să te nrească de la ea. Și fă-le toate la vremea lor și cu frica lui Dumnezeu.⁵ "*Când mă rog pentru multele lucruri oare trebuie să amintesc de fiecare în rugăciune?*"⁸

- (Întrebarea 438) gogpuns : Dacă vrei să te rogi pentru multe lucruri, odată ce Dumnezeu știe de care lucruri avem trebuință, roagă-te zicând: "*Stăpâne, Doamne lisuse Hristoase, călăuzește-mă după voia Ta*". Iar de vrei să te rogi împotriva patimilor, zi : "*Tămăduiește-mă după voia Ta*". Iar dacă te rogi împotriva ispitelor zi: "*Tu știi ce-mi este de folos, ajută slăbiciunii mele. Și fă sfârșit ispitelor după voia Ta*"⁹.

Despre rugăciunea în tăcere și despre semnificația tăcerii avem, de asemenea, referiri deosebit de edificatoare. - "*Când șed sau citesc sau fac vre-un lucru de mână și voiesc să mă rog, gândul îmi cere să caut spre răsărit. Ce trebuie să fac, Părinte?*"

2. Virtute și păcat

O mare parte a "*Scrisorilor Duhovnicești*" urmăresc îndrumarea cititorului în cultivarea virtuților și ferirea de păcat. De asemenea, sunt evidențiate normele de care trebuie să țină seama și la care să recurgă păstorul de suflete spre a întări virtuțile fiecăruia în parte, iar viciile să nu sporească.

Se arată multă grijă în a lumina și îndrepta pe cei chinuți de patimi. Se propovăduiește smerenia pentru cei trufași, fără ca cei temători să se sperie; se oferă curaj celor sfioși "*fără să crească nerușinarea la cei trufași*" f celor leneși și trândavi li se vorbește despre râvna spre fapte bune, fără ca celor neliniștiți să le întărească dorința spre o activitate nesocotită; se urmărește stingerea mâniei celor nerăbdători, învățarea celor zgârșiți să fie darnici, sunt propovăduite faptele cele bune și se înfierează cele rele.

Exercițiul virtuților este aspectul pozitiv al făptuirii. De aceea Sf. Cuv. Varsanufie și Ioan insistă asupra anumitor virtuți și a importanței virtuților în cunoașterea lui Dumnezeu.

Ei consideră primejdios să ne aventurăm spre cunoașterea contemplativă, dacă acesteia nu-i premerg virtuțile. Pentru a combate în chip eficient o patimă- spun ei- sau un viciu, trebuie să avem exercițiul virtuții care se opune viciului respectiv : îndelunga-răbdare - mâniei, blândețea - răutății, iubirea - urii, milostenia-lăcomiei, etc.

Sufletul curățit prin deplinătatea virtuților face rânduială minții neclintită și destoinică să primească stabilitatea în rugăciune.

Și alți sfinți părinți învață despre virtute ca fiind "*o deprindere foarte bună a sufletului rațional, prin care acesta se face cu anevoie de clintit spre rău*" după cum scrie Awa Evagrie Ponticul¹⁰; "*Nimeni să nu practice virtutea ca fiind plătit pentru aceasta... căci dacă n-ar fi plata, n-ar trebui să fim mai buni?*"¹¹ spune Sfântul Ioan Gură de Aur.

Lecturând "*Scrisorile duhovnicești*" constatăm că Sfinții Varsanufie și Ioan nu sunt sistematici în sensul de a trata în mod expres vreuna dintre virtuți; e vorba mai degrabă de scurte observații inserate în diferite răspunsuri.

Astfel, despre frica de Dumnezeu se arată că deschide urechile celor surzi pentru a auzi glasul lui Dumnezeu; ea predispune sufletul la convorbirea în rugăciune: câtă vreme nu avem în noi "*frica de Dumnezeu*" suntem departe de milostivirea Sa.

Despre virtutea ascultării, de teamă ca rugăciunea să nu fie doar un simplu monolog, autorii duhovnicești ne îndeamnă adeseori-să plecăm cu atenție urechea la acele glasuri lăuntrice, să nu ne învârtoșăm inimile.

⁸ *Ibidem* p.428

⁹ *Ibidem* p.430

¹⁰ Ierom. Gabriel Bunge "*Mânia și terapia ei după Avva Evagrie Ponticul*", trad. diac. Ioan I. Ică jr., Sibiu 1998, p.10

¹¹ Sf Ioan Gură de Aur, Evrei Omil XII, în "*Dicționar de înțelepciune Patristică*" de Nicolae Moldoveanu, București 1997,p.630

Dacă smerenia, potrivit învățăturii comune, este condiția oricărei virtuți, Sfinții Varșanufie și Ioan ne arată că în rugăciune, smerenia se manifestă ca o cerere a milostivirii și ca mulțumire. Adeseori este invocat textul din Iacob 4,6: " *Dumnezeu celor mândri le stă împotriva, dar celor smeriți le dă har* ". Astfel se converge spre ideea că adevărata rugăciune și adevărata smerenie sunt unul și același lucru.

Este pomenită în scrierea menționată și virtutea evlaviei, chiar dacă nu întotdeauna virtutea este întâlnită sub acest termen, ci sunt alții ca : pietate, cucernicie.

Se vorbește în "*Scrisori* " despre sentimente de smerenie, despre pietate, sensul principal rămânând însă, întotdeauna cel de adorare a lui Dumnezeu.

Blândețea, răbdarea sunt considerate o expresie concretă a iubirii în contact cu semenii. Raportate la îndeletnicirea de temelie a creștinului, rugăciunea, blândețea și răbdarea sunt recomandate "*ca nu cumva să întristăm vreun suflet, căci atunci în deșert alergăm*".

Orice act de răbdare față de slăbiciunea altora va avea o repercusiune fericită asupra stării noastre sufletești.

Tot în mod tangențial sunt scoase în evidență și alte virtuți care se doresc a împodobi omul duhovnicesc: recunoștința, sărăcia, milostenia, castitatea, iubirea.

Iată câteva răspunsuri la întrebări asupra cultivării diferitelor virtuți :

2.1. Rugăciunea desăvârșită "*Rugăciunea desăvârșită se aprinde murind oamenilor, lumii și plăcerilor trupești*". Ce să fac ca să ajung acolo, odată ce trăiesc printre oameni? Căci trebuie să dau porunci fratelui care mă slujește. Răspunsul lui Ioan : " *O, tu care ești printre oameni și voiești să le mori lor, nu judeca și nu disprețui pe nimeni și nu rămânea lipit ,oii tale^Aceasta este a muri oamenilor aflându-te printre ei* " ¹².

2.2. Liniștea și virtutea ei :

"*Ce este liniștea ? Ea constă în a-și aduna cineva inima în ea însăși, oprind-o de la a da și a lua și de la dorința de a plăcea oamenilor și de la celelalte lucruri. Când Domnul a rușinat pe cărturar cu pilda celui căzut între tâlhari și l-a întrebat: "Cine a fost aproapele ?", acela a răspuns: "Cel ce a făcut milă cu el "* (Le. 10,37). Dar și Domnul însuși a zis : "*Milă voiesc și nu jertfă*" (Mt. 9,13). Dacă, deci știi că mila este mai mare decât jertfa, apleacă-ți inima ta spre milă. Căci sub masca liniștii se poate ajunge la mândrie până ce omul nu s-a câștigat pe sine însuși, adică până ce n-a ajuns fără prihană. Căci abia atunci se naște în om liniștea : când a purtat crucea ¹³.

2.3 Necesitatea practicării iubirii de oaspeți:

"*Practicați iubirea de oaspeți și de săraci, pe măsura puterii voastre de răbdare. Chiar dacă aveți mai multe în urma voastră faceți-o cu măsură ca să nu vă ia în stăpânire obișnuința, nici să nu vă ceară la fel când nu mai aveți ce da. Cercetați de ce vine vizitatorul ? De va fi un fur, dați-i un mic ajutor și-l sloboziți. Și întrucât sunt unii care vin aici ca să îngreuneze, nu-i încurajați. Căci vin din zgârcenie, neavând trebuință. Iar haina nu dați nimănui la întâmplare, numai celui tare temător de Dumnezeu și se rușinează să ceară. Căutați de aflați adevărul și dacă e cineva cu totul sărac și lipsit din voia lui Dumnezeu și nu din pricina risipei, arătați-i compătimire*" ¹⁴.

2.4. Despre ascultarea de Părinți:

"*Fraților zis-a Domnul: Vile Mele ascultă glasul Meu și-Mi urmează ' (Le. 10,27). De e cineva ucenic adevărat, ascultă în toate de Ava al său până la moarte. Și prin toate câte face Ava se zidește și nu îndrăznește să facă deosebiri în cele spuse de el, nici să întrebe : 'Pentru ce aceasta? Cu ce scop aceasta? ' Căci de face așa nu mai e ucenic al Avei, ci judecător. Toate acestea nu vin decât din cea mai rea voie a omului*" ¹⁵.

¹² Filocalia vol. XI p.192-193

¹³ Ibidem p. 332

¹⁴ Ibidem p. 333

¹⁵ Ibidem p. 548

2.5. Despre smerenie:

"Smerenia este a te socoti pe tine' pământ și cenușă' (Iov 42,6) în fapte și cuvinte; nu numai în cuvinte. Adică să zic'r.'Cine sunt eu?' (2 Regi 7,18). Cine mă prețuiește? Nu însemnez pentru nimeni, nimic"¹⁶.

2.6. Păcatul, foc arzător:

Opus virtuții, păcatul în diferitele lui manifestări, este călcarea voii lui Dumnezeu, este răul săvârșit prin libera voință a omului, un demon al voinței noastre, este boala sufletului și lipsa sănătății gândirii și judecății.

În consens cu toți Sfinții Părinți ai Bisericii, Sfinții Cuvioși Varsanufie și Ioan înfierează păcatul și atenționează asupra ușurinței cu care omul cade în păcat.

Înainte de a spicui din reflexiile lor despre păcat, considerăm interesante și edificatoare cuvintele altor Sfinți Părinți, reflecții asupra păcatului și urmărilor lui:

"Păcatul este un foc arzător, pe măsură ce se micșorează materia, el se stinge și pe măsură ce se adaugă, el se înflăcărează."(Marcu Ascetul, Filocalia I) "Vai de acea cale pe care nu umblă nimeni și pe care nu se aude glasul nici unui om ! Ea este locul unde petrec fiarele sălbatice; Vai de sufletul în care nu umblă Domnul! Vai de casa în care nu locuiește stăpânul! Vai de corabia care nu-și are cârmaciul ei, căci e purtată încoace și încolo de valurile mării înfuriate ! Vai de sufletul care nu are în sine pe Cârmaciul cel adevărat, pe Hristos !" (Sfântul Macarie cel Mare cfonf. Dicționar de înțelepciune patristică, citat, p. 400).

" Viciul, chiar de ar avea de partea sa tot universul, el este mai slab ca toți, iar virtutea, chiar de ar rămâne singură, este mai tare decât toți, pentru că are de partea sa pe Dumnezeu. într-adevăr, cine poate mântui pe acela împotriva căruia lucrează Dumnezeu. Cine-I poate pierde pe acela pe care-l ajută Dumnezeu? " (Sfântul Ioan Gură de Aur).

Sfinții Varsanufie și Ioan consideră , în "Scrisorile duhovnicești", că păcatul s-a îmbrăcat în diverse patimi. Ei numesc aceste patimi "boli ale sufletului " opuse virtuților. Asupra patimilor domnesc demonii. Legătura între patimi și păcate e intimă. După exemplul lui Hristos, omul nu se poate înălța spre Dumnezeu decât prin patimile sale transformate în virtuți.

Vom exemplifica în continuare cu câteva spicuiuri din "Scrisorile duhovnicești".

Sunt înfierate păcatele cele mai frecvente :

Viclenia : „Viclenia diavolului aduce în om toate gândurile lui cele rele. Și dacă rămâne omul în ele , întinde împotriva lui Dumnezeu viclenia lui. Și toate cele ce țin de viclenie sunt spre pierderea sufletului. 'Căci tot pomul rău aduce roade rele' (Matei,17;12,33). Iar înțelepciunea duce pe om la dreapta socoteală"¹⁷.

Trufia : "Fereste-te de ate bucurapentru cinstea ce ți se dă, arată ascultarea care alungă împotrivirea urâtă de Dumnezeu și cei ce-L iubesc pe El. Ține ascultarea care înalță la cer și face pe cei ce o au asemenea Fiului lui Dumnezeu. Lui se cuvina slava în veci Amin"?

" Frate, dacă voiești cu adevărat să te mântuiești și să scapi de duhul mândriei, rabdă puțină smerenie, căci aceasta este pentru el o palmă. Și nu căuta să te slujească cineva, ci slujește-te singur. Căci Iisus care a zis despre Sine că e 'blând și smerit cu inima' (Matei. 11,29), a spus: ' Fiul Omului n-a venit să I se slujească ci să slujească' (Mt.20,28). Nu închide, deci, o ușă de lemn , ci pe cea a limbii (Pateric, Pimen 58). Și nu de la vin trebuie să te oprești cu desăvârșire, ci de la mândrie care îmbată pe omul fără minte"¹⁸.

Privirea pătimasă: "Aceasta vine în chip recunoscut de războaiele diavolului. Dar tot de la el este și a gândi la aceasta cu mintea. Trebuie să-ți aduci aminte de stricăciunea și de împuțiciunea firii noastre, cum suntem pe cale de a intra înmorminte. Nu este mai bine să-ți pui

¹⁶ Ibidem p. 513

¹⁷ Ibidem p. 359

¹⁸ Ibidem p. 287

înaintea ochilor înfricoșătoarea judecată a lui Dumnezeu care are să vină? Și care va fi moștenirea celor ce fac acestea? Și cum vei putea să suporti rușinea aceea mare a vădirii faptelor noastre în fața îngerilor și arhanghelilor și a tuturor oamenilor, înaintea Dreptului Judecător? Și cum se închide gura lucrătorilor acestor fapte? (Ps. 62,12). Să ne temem deci de cel ce zice: 'Nu vă înșelați, nici curvarii, nici preacurvarii, nici malachiții, nici sodomiții nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu' (I. Cor. 6,9-10)" .¹¹

Descânțete : " *Descântecul e oprit de Dumnezeu și nu trebuie folosit cu nici un preț. Căci călcarea poruncii lui Dumnezeu este spre pierirea sufletului*"¹¹.

între virtute și păcat se desfășoară viața omului. Zidit după "chipul și asemănarea lui Dumnezeu" (Fac. 1,26) dar pervertit prin păcatul neascultării, omul este tentat să săvârșească răul, deși conștiința îi spune să săvârșească binele.

Sfinții Părinți Varsanufie și Ioan, în scrierea lor oferă îndrumare duhovnicească celor ce nevoiesc în lupta cu păcatul. Sunt evidențiate virtuțile și valoarea lor, încurajând pe cei ce voiesc să le practice și asigurându-i de conlucrarea harului.

Păcatele distrug strădania spre desăvârșire. Ele se interpun virtuților și le anulează. De aceea, lupta permanentă a creștinului trebuie purtată cu păcatul, care îl îndepărtează de Dumnezeu și îi stăvilește accesul spre mântuire.

CONCLUZII

Sfinții Varsanufie și Ioan, au oferit credincioșilor învățături folositoare, încurajându-i când aveau de înfruntat necazuri și îndemnându-i să nu-și piardă nădejdea atunci când erau încercați de diverse amărăciuni.

Bibliografie

1. *Biblia* - ediția Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, București 2013
2. Moldoveanu Nicolae "*Dicționar de înțelepciune patristică*" București 1997 15. Cuviosul Pahomie cel Mare "*Regulile Monahale*", Editura Credința Strămoșească, Iași 1998 16. "*Proloagele*" vol. I, Craiova 1991.
3. Regnault Lucien "*Viața cotidiană a Părinților deșertului în Egiptul sec. IV*" Editura Deisis, Sibiu 1997. Sfântul Efrem Sirul "*Cuvinte sfătuitoare*" Iași 1998
4. Regnault Lucien "*Viața cotidiană a Părinților deșertului în Egiptul sec. IV*" Editura Deisis, Sibiu 1997. Sfântul Efrem Sirul "*Cuvinte sfătuitoare*" Iași 1998 Sf. Grigorie cel Mare (Dialogul) "*Cartea regulei pastorale*", traducere pr. prof. dr. Alexandru Moisiu, Sibiu 1987
5. Sf. Ioan Gură de Aur "*Omiliile despre pocăință*", traducere pr. Prof. D.Fecioru, București 1998
6. Spidlik Thomâs "*Spiritualitatea Răsăritului Creștin I Manual Sistematic*" Editura Deisis, Sibiu 1997
7. Stăniloae Dumitru pr. prof. dr., *Filocalia* Volumul XI, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române 1990.

V. BOOK REVIEWS/CRITIQUES DE LIVRES/RECENZII
Coordinator/Coordinateur/Coordonator:
Emilia PARPALĂ

REVELAȚIA IUBIRII PRIN REVERBERAȚII LIRICE

Florica RANTA CÂNDEA

Noua carte de poeme, semnată de scriitorul Vasile Man, *Revelația iubirii*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2018, însumează peste o sută de poeme, la care adaugă rânduri despre Geneza cărții *Revelația iubirii* (pag. 6-7) dar și Note despre această *Revelație* (106-107) cât și o impresionantă *Carte de Vizită* (pag.108-111).

Spune autorul, ca un Motto...

Poezia

este frumusețea sufletească

ascunsă

într-o lacrimă de lumină...

dintru început

dar

mărturisește

autorul

(pag.107)

Cu drag și prețuire pentru Lumina Mea!

Care Lumină (n.n.) am dori și ne-ar place să fie Muza Poetului

Har divin

Credință

Vocație

Unicitate

Frumusețe... Sufletul tău

o catedrală iubirii

în care

îngeri vin

să se roage cu noi (pag.44)

Volubil cu propriile trăiri și sentimente voalate, informat până la Dumnezeu cu acel aer discret din calmul gândurilor, domnul Vasile Man are plăcerea scrisului elegant și voluptatea vrutelor și volutelor împlinite, iar dincolo de conținuturi, îmbrățișează Lumina! Tu știi câtă lumină pentru suflet

are fiecare cuvânt
primit de la tine?!... (pag.9)

Argumentele și judecățile propriului scris sunt notate cu migala unui demers liric care ne fură plăcerea lecturii.

Când vii
în calea mea
Tu ești ca o duminică (pag.11)

căci
Uneori
mă simt
în afară de timp (pag.12)

.....

Tu ajungi
întotdeauna
în sufletul meu
când mi-e dor (pag.19).

Sunt rânduri învăluitoare ce duc seva memoriei undeva înspre Flama momentelor și Firii umane, care, în această nouă carte, jalonează lirismul cu abilitate și expresie poetică de Maestru tutelar!

Dar, adresările sunt atât de ascunse, încât slobod intonații și incantații cu timbre romantice vizibile.

Toate zilele
îți poartă numele (pag.21)

Într-un concert sublim
de viori,
dansează prin suflet
lumina iubirii (pag.38)

Tu ai frumusețea tăcerii
apelor adânci (ag.87) , spune autorul, neocolind nici Portretul din șapte poeme (pag.22-28), nici Hrana sufletului, prin iubire, ca o re-estetizare din Romanța unei vieți, cu un Crez aparte! Fie că e Destin, Clipă, Dor, Așteptare, Liniște, Concert, Maria... pentru autor, exprimarea e sfântul Memento..

ca o avertizare liniară
Există o singură lume!
dar fiecare om
are lumea lui... (pag.90).

Și totuși...

Cascade de ziceri... universuri paralele... receptări și căutări... răzbat paginile volumului de dragoste și neliniști scrumite depășesc întrebările Eu-lui, metaforizându-i încifrările, pictorizând eterne frumuseți și trebuitoare simțăminte...

Îmbrățișările
sunt doar metafore
ale dorului (pag.69)

Plouă

pe umerii tăi tineri (pag.82)

Tu parcă scrii, uneori,
cu mâna mea...(pag.97)

Poetul Vasile Man, nu tăgăduiește efemeritatea vremii și își inventează prin verlainiene rânduri, ploile... plecării, ca dintr-un mut Testament... După călătoria de pe pământ
o parte din dragoste
o voi lua cu mine în cer
să o cunoască și îngerii (pag.71).

.....

Poemele care compun acest volum sunt presărate cu figuri de stil, care îi conferă alegorie și mărturie!

Farmecul scrierii ne anină un caracter intimist din care nu lipsește recuzita versificativă.

Adresarea prin pronumele personal Tu!, personificările, enumerațiile, epitetele, metaforizările verbale, temele și motivele exprimate prin simboluri, ne conduc înspre un Ceremonial umplut cu Revelația iubirii!

Tu ești
o aripă de frumusețe...

Dintr-un spin
detrandafir
a înflorit
o picătură de sânge
din degetul tău

arătător!

Casa mea
este în sufletul tău...

În concluzie, volumul acesta se vrea o prelungire de zboruri fragmentate, proiectate din recunoașteri și dezvăluiri declamativ – sublime pentru atunci

Când ziua
se îmbrățișează
cu noaptea
iar
Timpul
se destramă
în lacrimi
de argint.

From Mircea Eliade to F.F. Coppola and back
Cristina Scarlat: F.F.Coppola & *Mircea Eliade. Youth Without Youth, A View from Romania*, Eikon Publishing House, Bucuresti, 2018

Giovanni CASADIO,
 History of Religions Department
 University of Salerno, Italy

In 1938, Dominic Matei, a 70-year-old professor of linguistics, pining after the love of his youth, Laura, travels to Bucharest, the city where he and she met at university. Feeling that his fruitless search for the origin of human language has condemned him to a miserable life, Dominic plans to commit suicide after this one last journey. However, while crossing the street, he is struck by lightning. In hospital, doctors inform Dominic that the lighting appears to have rejuvenated him. Soon after, while residing at the Professor's home, Dominic also discovers that he possesses strange, psychic capacities.

As Romania is invaded by Nazi Germany, a Nazi spy known by him as the Woman in Room Six plays sex with him and discovers during their nights together that he has developed a talent for speaking in tongues. Meanwhile, an alternate invisible person presents itself to Dominic as his “Other” from outside space and time. Then the “Other” brings him two roses, while Dominic ask himself, “Where do you want me to put the third rose?”. Understanding the Nazis' obnoxious designs, Dominic escapes from Romania.

In Switzerland towards the end of the war, Dominic, who manifests paranormal powers, refuses again to cooperate with the Nazi. Subsequently, Dominic returns to a normal existence and resumes his linguistic research. Having realized that the lightning strike has lent to him clairvoyant faculties, he develops a secret language for his audio diary.

Several years later, Dominic encounters in the Alps a woman named Veronica, apparently the reincarnation of Laura. He rescues her from a thunderstorm and gains her trust. Then Veronica identifies herself as “Rupini”, one of the first disciples of the Buddha. Suspecting she may be afflicted with a condition similar to his own, Dominic plans to find the cave in India where Rupini did her last search for Enlightenment. Finally, the expedition, monitored by Italian leading Orientalist G. Tucci, succeeds in finding the cave, and Veronica becomes herself again and falls in love for Dominic.

After a short period of happy love in Malta and some medium-ship experiments leading her to regress ever further in time and speak previously unknown tongues, Veronica's health begins to decline from exhaustion, and Dominic declares that he cannot continue these sessions, or even being close to Veronica, since his proximity to her is devouring her age. To rescue her health and preserve her youth, he decides to leave for good.

Despairing, Dominic returns to Piatra Neamt where he taught as a professor. His alter ego

appears in a mirror and reveals secrets about the future of mankind. Outraged at the idea of sacrificing millions of lives in the name of evolution, Dominic shatters the mirror, causing the “Other” to vanish, yelling incoherently in an unfamiliar language. In the morning, townsfolk find Dominic's body, lying dead at the bottom of a staircase. As Veronica's voice is heard echoing “Where do you want me to put the third rose?”, the rose appears in Dominic's lifeless grasping hand (the *three roses* are a free masonic symbol, known as the *three roses* of St John, symbolizing light, love and life).

I was at the premiere of F. F. Coppola's movie “Youth without Youth” on the 20th of October 2007. And when I saw the final scene with the apparition of the third rose my heart was flipped upside down. I cannot even describe how important this vision was. My emotional world was in upheaval. Here in fact Coppola was baring his soul, he made a film he would have wanted to see, with energy borrowed from his heroes who embody Eliade's genuine authorial intentions. This film is an answer to the question he asked to himself. The entire film swings through the possibilities afforded to us through study and research, only to confess that without love (eros), without compassion (agape/bhakti), you're as good as dead anyway (cf. Cor. 13, 2). And perhaps it was that idea that drew me to Eliade and Coppola more than anything.

I love this uncanny story about a professor who was struck by lightning that rather than killing made him superhuman. And he was reborn as a new breed! This was one of the most thought-provoking novels I ever read. “Youth Without Youth” is so touching, subtle and inspiring. How might anyone have not loved this? Instead, professional critics and common people in great majority hated this film. Really, they hated or ridiculed it.

When I viewed and reviewed Coppola's work, however, I somewhat understood why the movie had received so many negative reviews: it was not the adventurous and romantic movie that its plot and setting might have lent itself towards. Instead, and in true fashion to Eliade's work, the movie dealt primarily with the metaphysical, spiritual, and even paranormal possibilities lurking behind every person, by introducing the case of the Romanian professor Dominic Matei struck by lightning and suddenly rejuvenated, not just physically but with an hypermnesia that allows him to know anything he desires.

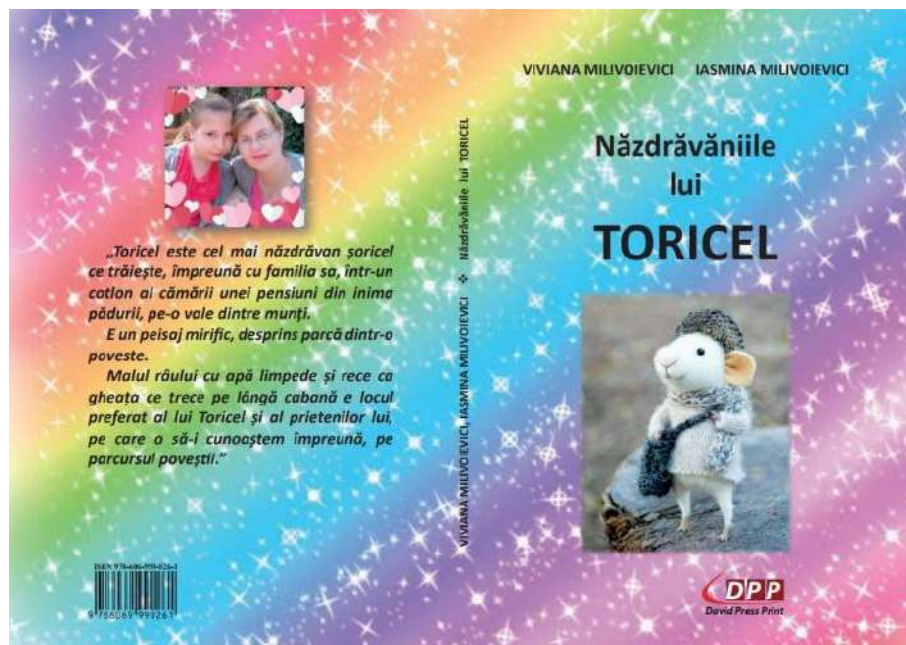
As far as Eliade's novella, there is perhaps even less action and drama, and more focus on the action of ideas, unlike some other famous stories. It also seems possible that as this was written at the end of his life (1976) he may have been more concerned with getting the ideas down rather than developing them. In terms similar to Chuang-tzu's butterfly parable, Dominic Matei, perhaps Eliade himself, is an old man dreaming that he is a young man dreaming that he is every man, eventually falling into the vortex of the Eternal Return, bringing the still youthful Matei to die where he had originally desired to commit suicide, having still not completed his life's work but learned to love life during his dreamlike journey.

Cristina Scarlat's work is the ideal guide to the interface between Eliade, Coppola and the reader or viewer of this complex story. Here is a work nourished by dedicated passion, painstaking erudition and balanced judgment. I cannot refrain from indicating the high points of this brief but dense essay. These are the theoretical discussion of semiotics of arts/media and intertextuality, the reconstruction of the interplay between the narrator Eliade and the filmmaker Coppola (who most often speaks in first person), the vast (quasi exhaustive) survey of the critical reception in the (French, Italian, Romanian, American) press and in academic scholarship (Ricketts, Kripal, Biles, Garzilli, Calinescu, Simion, Groza, Glodeanu), not to mention a series of personal vivid and convincing *interpretations and explanations*, especially frequent in the final part. I cannot but share the conclusive remark (quite similar to my own conclusion in a February interview given to “Mama Studio”): “Finally, the meaning of the text can be recovered moving backwards to the film adaptation”.

Viviana MILIVOIEVICI, Iasmina MILIVOIEVICI
Năzdrăvăniile lui TORICEL
Prefață de Ioan David,
Editura David Press, Timișoara 2018, 94 p.
ISBN 978-606-999-026-1

Vasile MAN

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

La vârsta copilăriei, descoperim lumea! Tot ceea ce ne înconjoară este un miracol al luminii!

Acum, în copilărie, începe și actul creației, prin joc, prin însăși observarea și relatarea universului din jurul tău.

Copilăria este o vârstă a frumuseții sufletești, a Binelui și a Frumosului din viață. În ea, ne vedem destinul. Dragostea dintre părinți și copii este reciprocă! În devenirea personalității umane, începând cu vârsta

copilăriei, Familia și Școala sunt cuvinte sacre!

Tot în această perioadă a fericirii depline se formează deprinderile bune, care vor fi momente de referință pe tot parcursul vieții, iar Mama este icoana sfântă din sufletul copilului.

Literatura pentru copii, cu admirație pentru Autoarele acestei cărți, poate avea o mare influență asupra înțelegerii și prețuirii tezaurului sufletesc al copilăriei!

Toată viața purtăm cu noi cuvintele mamei „Ai grijă de tine dragule/draga mamei, poartă-te frumos!” În copilărie învățăm alfabetul întregii filosofii a vieții. Dar, iată un model de mamă și fiică, profesor-elev într-o comunicare de creație literară, având ca temei frumusețea sufletească a dragostei părintești, care a condus la crearea unei cărți de o frumusețe rară și mare înțelepciune. Este încă o dovadă că dragostea creează toate valorile. Conținutul cărții ni-l dezvăluie pe Toricel, personajul principal al cărții, atât de îndrăgit de cititori.

În *Prefață*, Ioan David consemnează: „Într-o penurie de literatură bună pentru copii, cartea *Năzdrăvăniile lui Toricel*, semnată de Viviana și Iasmina Milivoievici, este, în acest peisaj editorial, mai mult decât binevenită, fapt pentru care o recomand cu căldură nu numai copiilor, ci și părinților...”

„Poveștile cuprinse în această carte, au luat ființă la inițiativa fiicei mele de a le inventa împreună...”, după ce „priveam amândouă la mulțimea de plușuri din cameră, constatând că avem o mare colecție de jucării, care reprezentau: șoareci, pisici și căței...”, precizează, cu drag, Autoarele.

Cele cinci episoade ale cărții cuprind povestiri de o mare frumusețe despre întâmplările îndrăgitelor și neastâmpăratelor personaje: *Bila de cașcaval*, *Cioco și Tina*, *Bălăceală ... din greșeală*, *Distracție de sărbători*, *Emoții de Crăciun*.

„Toricel este cel mai năzdrăvan șoricel ce trăiește împreună cu familia sa într-un cotlon al cămării unei pensiuni din inima pădurii, pe o vale dintre munți. E un peisaj mirific, desprins parcă dintr-o poveste...”

Descrierea, cu finețe și umor, a personajelor și a întâmplărilor dau acțiunii frumusețea și înțelepciunea, curajul și voința de a învinge obstacolele. Numele personajelor își dezvăluie frumusețea prin folosirea diminutivelor și a valorii fonetice a cuvintelor.

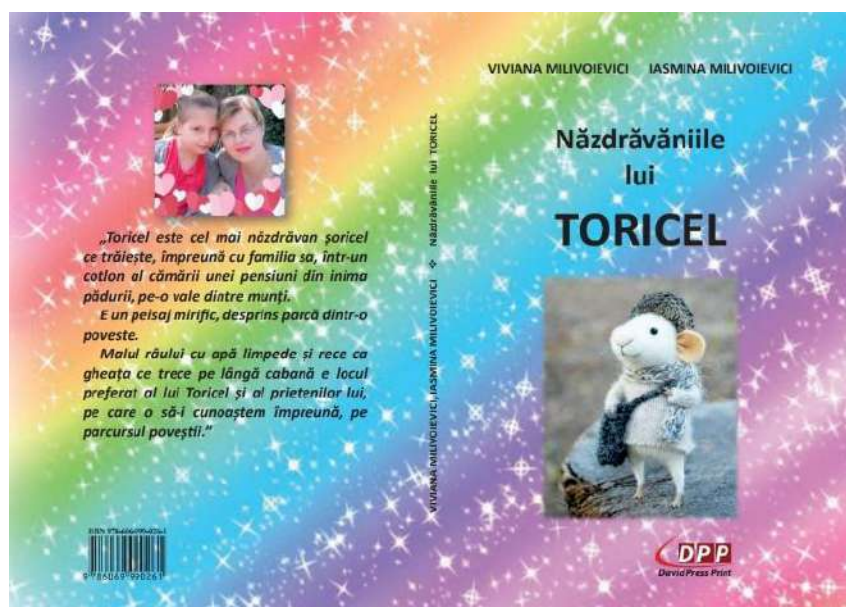
Toricel este șoricelul năzdrăvan al familiei Șoricuț, iar Toricica și Toricuța sunt surorile gemene, în timp ce Chiț-Chiț este prietenul de năzdrăvăni. O mare surpriză a povestirii este prietenia dintre șoricei și cele două pisici, Cioco și Tina, dar și cu câinele Sam. La finalul fiecărui episod sunt consemnate învățămintele din evenimentele la care iau parte personajele cărții.

Arta narațiunii se remarcă și din comportamentul personajelor – șoricei și pisici – într-un mod natural și firesc, prin întâmplările prin care trec, **asemenea unor copii veseli, dispuși mereu să treacă printr-o nouă aventură**, din care pot învăța mereu ceva.

Aș putea spune, că prin valoarea sa literară, această carte de povești poate fi ușor adaptată cerințelor unei piese de teatru pentru copii, având un inedit mesaj de o mare valoare educativă, pentru a evidenția **prietenia dintre oameni!**

Viviana MILIVOIEVICI, Iasmina MILIVOIEVICI
Năzdrăvăniile lui Toricel
Timișoara, Editura David Press Print, 2018, 94 p.
ISBN 978-606-999-026-1

Florin-Corneliu POPOVICI
 Mitropolia Banatului,
 Biblioteca Centrului Eparhial,
 B-dul C. D. Loga, nr. 7, Timișoara
popovici_florincorneliu@yahoo.com

Mircea Eliade denumea mitul „o poveste sacră”. Extinzând un pic aria de cuprindere, putem afirma că tot de „sacralitate” este vorba și în cazul Poveștii, a Poveștii cu majuscule. Nevoia de Poveste, de autoiluzionare, de ieșire din starea de încercuire, antidot la o lume din ce în ce mai săracă în sens și semnificație și văduvită de frumos, vine să se adauge la nevoile de bază ale omenirii. Mamă și fiică, Viviana și Iasmina dau fuga în Poveste, evadează în ea, în scopul de a-l (re)descoperi pe acel „acasă”

simbolic sau, în ton cu autorul menționat, a *Drumului spre Centru* (lumii și al ființei).

Povestea pe care ne-o propun autoarele, *Năzdrăvăniile lui Toricel*, confirmă două lucruri: capacitatea creativă și imaginativă nu cunoaște frontiere și nu există, practic, vârstă biologică pentru Poveste, nici în cazul făuritorului de Poveste, nici în cel al cititorului de Poveste. Conștiente de criza actuală de Poveste, Viviana și Iasmina, două voci „feminine”, se joacă de-a v-ați ascunselea, aspectul ludic al Poveștii mergând mână-n mână cu firul ei narativ. Ele creează o lume aparte, din care se degajă ficționalul bun, prietenos, protector. Vizată e, cu precădere, vârsta edenică a copilăriei, de unde și caracterul recuperator al Poveștii, o formă de întoarcere nostalgică, pe multiple planuri, la inocență, la candoare, la anii dinții.

Năzdrăvăniile lui Toricel, ce-l au în prim-plan pe simpaticul șoricel Toricel, e o carte purtătoare de mesaj, o poveste ce-și conține morala, de unde și caracterul paideic, scopul central fiind acela de învățătură. Orice poveste conservă și duce mai departe vestea, orice poveste e o bunăvestire. Personajele care populează toposul *Năzdrăvăniilor lui Toricel* (Toricel, Chiț-Chiț, Toricica, Toricuța, mama Șoricuț, Toric Șoricuț, Domnul Brânzoi, Chițoi – familii de șoareci) încântă prin dimensiunile liliputane, prin coabitarea pașnică (câinele Sam viețuiește laolaltă cu șoarecii și cu pisicile Cioco și Tina), dar și prin inteligența de care dau dovadă în a identifica soluții de ieșire din impas. Împrumutând calități antropomorfe, vorbind o română impecabilă, ele se poartă ca oamenii, se înțeleg de minune și se ajută reciproc, explorează și experimentează împreună, vor să știe și să (se) cunoască, de unde și caracterul idilic al poveștii. Cadrul natural în care trăiesc este unul mirific, pensiunea unui sat de munte.

Înveșmântarea personajelor cu hlamida picarescului și a aventurii este, în fapt, o formă abilă a autoarelor de a strecura în text și de a transmite copiilor o serie de mesaje demne să le creeze reflexe sănătoase și să le cultive cultul pentru trăitul frumos: evaziunea în natură, respectul pentru ea, recursul la fapta bună și la gândul ziditor, exemplul de urmat, empatia, spiritul de echipă, inventivitatea, creativitatea. Din această perspectivă, *Năzdrăvăniile lui Toricel* au rol formator. Situațiile hilare în care sunt angrenate personajele (spre exemplu, șoricelul cu inima cât un purice) sporesc plăcerea lecturii. Alături de rolul formator, personajele și faptele lor de poveste au un rol tonic, de pozitivare prin excelență. Fapta bună (care aduce cu sine recunoștința și răsplata) este cea licitată, bunul augur, la fel, insistându-se pe ideea de bază că suntem ceea ce facem, ceea ce spunem, ceea ce gândim, ceea ce lăsăm în urmă.

Năzdrăvăniile lui Toricel propun dezinsularizarea, ieșirea din starea de (auto)izolare în care trăiesc din ce în ce mai mult copiii din ziua de azi, victime ale unei societăți ingrateră care și-a pierdut reperele, inocența și apetitul pentru ludic. Identificarea cu Binele absolut, cu valorile existențiale încetățenite (dar, din păcate, prea puțin promovate și puse-n practică) echivalează cu un act de (re)punere în posesie. Tâlcul care se degajă din Poveste, Povestea care naște Poveste, Povestea din interiorul Poveștii, toate funcționează după tehnica de încapsulare a păpușilor Matrioșka. Sunt mesaje cu sens și care fac sens, de unde și tușele subțiri care pun în gardă copiii vizavi de pericolele la care se expun în lumea contemporană: violența, superficialitatea, maturizarea forțată, blazarea, ignoranța, deficitul de afectivitate, degradarea cadrului familial, derapajul înspre nonvaloare etc.

Năzdrăvăniile lui Toricel este o carte scrisă la două „mâni”: o mână adultă, secondată de o mână de copil (căruia îi aparțin și desenele însoțitoare). Intervențiile care au un caracter particularizant sunt vizibile în text, la fel și schimbul de roluri. Cert este că, pe parcursul poveștii, se întâlnește maturitatea cu inocența, fiecare raportându-se la ludic în stilul său.

Calitatea fundamentală a personajelor Viviane și Iasminei e năzdrăvănia. Nu stau locului, sunt curioase, proactive, au un apetit contaminant pentru explorare și o curiozitate de nestăvil. În subtext e vizat sedentarismul, acapararea tinerilor de stilul de viață păgubos. Felul cum e gândită povestea, o formă „retro” de a însufla gustul pentru aventură, momește spre carte, încurajează lectura, obiceiul sănătos al cititului, întoarcerea la bibliotecă.

A fi în Poveste este o formă de identificare, de construire a unui back-up identitar, a unei identități de „rezervă”, de „împrumut”. A fi în Poveste îl generează pe a fi de poveste, de unde și rolul compensator al ficțiunii. Calitatea de autor pe care le au cele două, mamă și fiică (ultima ucenicindu-se în tainele scriiturii), e o consecință firească a inepuizabilității universului Poveștii care, după cum am afirmat, nu ține de vârstă, ci doar de o anumită stare de spirit.

Năzdrăvăniile lui Toricel stârnesc râsul și buna dispoziție, de unde și povestea ca terapie. Personajele animale se detașează de lumea oamenilor, potențial periculoasă și ostilă, își făuresc o lume a lor, se racordează la un timp și la un spațiu în afara timpului și spațiului real. Sunt simpatice, ușor de îndrăgit, deținătoare de mesaj autentic: oricând e nevoie de Poveste. Morala majoră pe care o propune cartea este aceea de a fructifica la maximum vârsta inocenței, a te bucura de copilărie, a o trăi efectiv.

O altă strategie pedagogică (implicit kalocagatică) pe care o întâlnim în *Năzdrăvăniile lui Toricel* e sublinierea aportului major pe care îl are familia în viața copiilor, temelie, rează, refugiu, oază. Deloc întâmplător, șoricelii de poveste sunt organizați ierarhic, au conștiința apartenenței la familie. Sunt șoarecii-părinți care-și amenajează și întrețin spațiul de locuit, urmați de șoarecii-copii chemați să dea o mână (lăbuță) de ajutor în gospodărie, să se implice activ în treburile domestice, prilej de „ucenicii” succesive și de dobândire a responsabilității multiple. În eșalonul secund sunt rubedeniile. La fel, pe aceeași linie a eticii, sunt cultivate virtuțile prieteniei. Șoricelii năzdrăvani se hrănesc sănătos, se joacă în natură, sunt interesați de nou, ascultători, fășneți, plini de viață, inventivi, desenează, scriu, citesc, trăiesc în armonie, experimentează pe propria piele. Au curaj, dar și teamă (pe care și-o înving îndrăznind), sunt predispuși la aventură, se supun la dojana blândă părintească, învață din greșeli, își duc la îndeplinire cu succes sarcinile

încredințate, sunt atenți la igiena personală, urmează un program zilnic riguros, pun preț pe educație, respect etc. Toate cele enumerate sunt pilde de viață, „ponturi” existențiale.

Miniaturizarea universului șoricesc (a se vedea căpăcelele de ghindă folosite pe post de farfurii, paturile amenajate din cutii de sardele golite de conținut, cămărilor liliputane în care își păstrează hrana, ordinea, disciplina și căldura spațiului de locuit, ritualul focului, al pregătirii mesei și al împodobirii bradului de Crăciun, coparticiparea la viața domestică – băieții-șoricei sunt responsabili cu procurarea lemnului de foc și cu aprovizionarea, fetele-șoricei pregătesc prăjituri, pun și strâng masa, deretică) contribuie la frumusețea poveștii.

Năzdrăvăniile lui Toricel au marele merit de a cultiva virtuți, precum bunătatea, grija față de aproapele, empatia, iubirea, dreptatea, conviețuirea pașnică, devotamentul, încrederea, acceptarea „celuilalt” așa cum este, atitudinea pacifistă. Important este și rolul isprăvii, al învățaturii pe care îl conține. La fel, rolul și importanța echipei, rolul formator al muncii. La rândul lor, șoarecii-maturi își îngăduie să evadeze în poveste, să își imagineze, să ia parte la aventurile propriilor copii (retrăindu-și astfel junețea), să hiperbolizeze realitatea în care trăiesc: căpățânile de varză care le aștin calea devin balauri cu șapte capete, butoiul cu saramură în care cade năzdrăvanul Toricel un hău incomensurabil, străbaterea bucătăriei pensiunii un gest temerar, oamenii, adevărați uriași. Esențial este că, în peregrinările lor prin lume, personajele animale conștientizează și evită pericolul, sunt vigilente, trag învățăminte din fapta de viață, au sentimente, dau dovadă de căldură sufletească, de simț practic și de încredere (în forțele proprii, dar și în „celălalt”), se organizează impecabil, croiesc planuri și strategii, sunt cutezători, nu se panichează în situații-limită, își joacă reciproc feste (predispunerea la ludic fiind evidentă), de unde și rolul benefic al comunității.

Jocul cu perspectivele și cu proporțiile (micul devine mare, iar marele devine mic) ține de iscusința narativă a scriitoarelor. Tensiunea aventurii, amânarea abilă a deznodământului, happy end-ingul (finalul fericit), inițierile personajelor sunt ingrediente care dau savoare unei povești de bună calitate.

Magia Poveștii stă și în felul în care personajele zoomorfe înțeleg să sărbătorească, să fie în mijlocul acțiunii. Semnificativ este episodul Crăciunului, când familia reunită și prietenii trăiesc febril momentul, se bucură, cântă (chițăie) colinzi, împodobesc bradul (dar îl și contemplă pe cel ornat de oameni), îl așteaptă cu sufletul la gură pe Moșul (în persoana Domnului Brânzoi, unchiul-șoarece), primesc oaspeți, se cadorisesc reciproc, ies la zăpadă, se bulgăresc, plămădesc oameni de zăpadă (imagine forte), patinează, se plimbă cu mașinuța de jucărie, fac tumbe pe sub brad. Între toate aceste personaje se detașează figura Domnului Brânzoi, impecabil actor și mim, fire sensibilă de artist (desenează, pictează, meșterește jucării, iubește lectura și copiii, e un erudit și un monument de înțelepciune).

Năzdrăvăniile lui Toricel induce emoția la cititor, stimulează imaginația și inventivitatea. De la animale învățatură, tinerii sunt invitați să ia aminte, să-și făurească modele, să devină ei înșiși modele. Dincolo de povestea în sine (captivantă, construită după rigorile narativului) e fascinantă lumea a cărților care se cere a fi explorată, fericirea care stă în lucrurile mărunte, la îndemână. Umanitarismul pe care se construiește cartea, iubirea care coagulează, binele care învinge în final și întoarcerea periodică la copilărie confirmă și justifică nevoia de evadare în ficțiune.

BANDELE DE STRADĂ - OBIECT AL CERCETĂRII SOCIOLOGICE

Recenzie: Luca Vincenti, "Bande de stradă", Iași: Auto-Publish, 2018, pp. 215

Martian IOVAN

Director Centrul de cercetări sociale
Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad

E-mail: iovanm@uvvg.ro

Cartea intitulată "Bande de stradă", scrisă de cercetătorul științific italian dr. Luca Vincenti, care posedă o pregătire profesională de sociolog, criminolog, jurnalist și scriitor, reprezintă o apariție editorială inedită, datorită nu numai conținutului științific și stilului elegant, ci și implicațiilor practice. Autorul a fost nevoit să rețină manuscrisul în sertar timp de 15 ani, din cauza rezervelor exprimate de un cerc de scriitori italieni și, mai ales, oameni de presă. Aceștia au refuzat să constate existența unor bande de tineri în cartierele orașelor italiene, în Genova în mod special, susținând că acestea ar fi doar niște fantasme, un fel de născociri, de produse ale imaginației unor sociologi și scriitori neinspirati.

Cartea a putut să apară datorită influenței grupului de specialiști care au sesizat existența funcționării unor "găști", bande de tineri asociați în scopuri recreative, ludice, dar, care începând cu prima decadă a actualului secol, au demonstrat un potențial criminogen în continuă expansiune odată cu trecerea anilor.

Autorul, Luca Vincenti, a identificat existența unor bande de imigranți de origine hispanică și africană, ale căror organizare, morfologie, valori și norme interne le-a studiat utilizând metode și tehnici de abordare ale sociologiei grupurilor mici. Au existat voci în mediul specialiștilor din mediul academic, ale unor sociologi, criminologi, procurori și polițiști care au apreciat eforturile de cercetare a fenomenului social al bandelor depuse de L. Vincenti, și mai ales rezultatele la care a ajuns. În acest sens, profesorul Luigi Alfieri, de la Universitatea de Studii din Urbino, considera că lucrarea despre organizațiile de stradă constituie "o operă cu caracter internațional, remarcabilă, atât de originală și inovativă încât incrementează în mod semnificativ cunoștința unui fenomen social nou pentru Europa".¹

Obiectivul cercetării asumate de autor constă în a întreprinde o cercetare socio-criminologică a fenomenului social al bandelor de stradă, a modului cum se formează, evoluția și funcționarea lor în orașe din Italia, luând în considerare istoricul acestora, dispersia la scară internațională și, în special, în Uniunea Europeană, valorile care le ghidează și identificarea potențialului criminogen asociat tipurilor de bande de stradă.

Metodologia utilizată de autor este cea preluată din sociologia grupurilor mici în contextul unei strategii de cercetare interdisciplinară. Metodele și procedeele de cercetare frecvent utilizate sunt interviul, sondajul de opinie, studiul de caz, observația de teren, analiza longitudinală a evoluției personalității, metoda cauzal-genetică, analiza datelor statistice, metoda istorică și abordarea comparativă. Autorul valorifică o amplă bibliografie din literatura de profil, din cea americană în mod special și de limbă italiană, spaniolă și franceză.

¹ Citatul semnat de Luigi Alfieri este preluat de pe coperta 2 a cărții.

Cartea are patru părți referitoare la: preistoria bandelor, originea bandelor de stradă hispanice; organizații de stradă și mentalități: norme, valori și structură; banțele de stradă din Genova în comparație cu cele din S.U.A.; banțele de stradă din 2017.

Referitor la istoria lor, banțele de stradă își au originile cu peste 200 de ani în urmă, fiind un produs al industrializării, urbanizării, colonialismului și conflictelor manifestate la scară macrosocială. Primele bande la New York, Chicago sau la Los Angeles își fac apariția pe la începutul secolului al XIX-lea.², ajungându-se ca astăzi numărul lor să fie de peste 1500 într-un singur oraș - Los Angeles. Autorul demonstrează cum banțele, născute în S.U.A., s-au răspândit treptat în întreaga lume. În Uniunea Europeană fenomenul de expansiune a organizațiilor de stradă s-a făcut vizibil începând cu anii 2000. *Pattern*-ul, valorile inspiratoare ale mentalității de bandă, normele interne, ritualurile de primire de noi membri, mobilitatea pe verticală, recompensele și pedepsele, rolul liderului statornicite în viața celor americane s-au reprodus, dealungul deceniilor, la banțele apărute pe celelalte continente. Autorul nu subestimează aspectele individuale, cele care scot în evidență specificul grupurilor de stradă din alte părți ale lumii, implicit din Italia.

În a doua jumătate a secolului al XX-lea, subliniază autorul, proliferază rivalitățile dintre bande, se coagulează o cultură, o mentalitate consistentă ale fiecărei bande – ca fruct al contextului socio-cultural al orașului, cartierului și străzii în care-și au teritoriul.³. Grupul este cel care modelează cultura și conduita individului oferindu-i tehnicile comportamentului ilicit, stimulându-i formarea de motivații și atitudini antisociale, a crezului și tendințelor impulsive. Dacă mediul cultural în care trăiește individul este îmbibat de modele și valori negative, acestea vor influența declanșarea comportamentului ilicit.

Odată cu nașterea primelor bande de stradă din Statele Unite ale Americii, au fost instituite reguli, valori și norme ale grupului. Printre cele mai importante reguli valabile pentru membri erau: necolaborarea cu poliția; interdicția de a da informații în exteriorul grupului; orice ofensă adresată grupului sau vreunui membru trebuie urmată de ripostă; omerta; nicio dată să nu ucizi în propriul cartier; să nu implici persoane nevinovate, inclusiv femei și copii etc. Astfel de valori și norme și-au păstrat locul și rolul în evoluția bandelor de stradă, până azi. În același timp, și-au lăsat puternice amprente asupra mentalului de bandă progresul tehnic, urbanizarea, informatizarea societății, amplificarea decalajelor sociale, marginalizarea unor largi segmente de populație. Folosirea armelor de foc, piața drogurilor, traficul de carne vie, informatizarea societății, utilizarea telefoanelor mobile etc. au condus la diversificarea orientărilor bandelor, la proliferarea violenței, pe de o parte, și la creșterea dificultăților de a preveni și descoperi actele criminale de către organele de poliție.

În partea a doua și a treia, L. Vincenti abordează matricea codului care orientează comportamentul bandelor, respectiv normele, valorile și mentalitățile specifice. Ceea ce este relevant pentru definirea mentalului de bandă constă în contradicția dintre valorile, atitudinile, orientarea membrilor bandei – care sunt direcționate antisocial, și valorile, mentalul oamenilor obișnuiți, ale societății în ansamblu. Reputația individuală și de grup, stima, onoarea, notorietatea, dreptatea sunt valori asumate de bandă, dar acestea au semnificații egocentrice și antisociale. Omerta și vendeta sunt valori importante care reglează conduita bandelor cu mari înclinații spre violență.

Autorul descrie și explică cu rigurozitate modul de organizare și morfologia bandelor, mobilitatea în interiorul bandei, rolul liderului, primirea de noi membri, botezul și ritualul inițiativ,

² Vezi A. Valdez, „A Guide to Understanding Street Gangs”, Law Tech Publishing Co. 2000.

³ Mecanismele formării și rolul mentalității de bandă au fost analizate și explicate de către reprezentanți ai Școlii sociologice de la Chicago, care i-a avut ca fondatori pe Albion Small, William I. Thomas, George H. Meed. În acest sens, Edwin Sutherland a elaborat teoria “asocierilor diferențiale”, conform căreia comportamentele criminale nu sunt dobândite pe cale ereditară, ci se învață în mediul cultural al microgrupului deviant prin intermediul comunicării între membri. Grupul este cel care modelează cultura și conduita individului oferindu-i tehnicile comportamentului ilicit, stimulându-i formarea de motivații și atitudini antisociale, crezul și tendințele impulsive. Dacă mediul cultural în care trăiește individul este îmbibat de modele și valori negative, acestea vor influența declanșarea comportamentului ilicit la membrii proprii.

modalitățile de comunicare în bandă, inclusiv rolul comunicării nonverbale (prin mimică, gestică, postură, proximitate, intonație, culori, îmbrăcăminte, rolul tatuajelor și inscripțiilor cu graffiti pe zidurile din cartier etc).

În continuare, autorul analizează fenomenul organizațiilor de stradă din Italia, în mod concret din Genova, în comparație cu cel din S.U.A., desprinzând aspectele analoage și cele specifice. Concluzia la care ajunge este că în Italia, ca și în Europa, fenomenul social al bandelor de stradă este într-o fază incipientă, embrionară, în raport cu amplitudinea și efectele malefice ale lui în America. În ultimele două decenii, se constată o multiplicare a „găștilor” violente. Indiferent dacă sunt bande „de teritoriu”, rasiale, „de stadion”, etnice etc., ele reproduc *pattern*-ul original al celor din S.U.A., care este modelat de contextul socio-cultural și economic din orașul european în care funcționează. Ceea ce este nou în proliferarea bandelor vizează perfecționarea comunicării în interiorul grupului și între grupuri, dezvoltarea network-ului, escaladarea violenței, potențialul sporit de adaptare la un mediu social, instituțional, polițienesc din ce în ce mai bine organizate, cu influențe benefice interesului general. Toate acestea au deschis un teren favorabil apariției unor bande în închisori.

Demersul analitic și explicativ al cercetătorului italian îmbracă formatul unei interesante și foarte accesibile monografii. Prezentările, demonstrațiile, sublinierile devin convingătoare pentru cititor datorită susținerii acestora cu diferite probe, exemple, analize de caz, tabele, figuri și documente ilustrative, poze, situații cu date statistice, forme vizuale ale expresivității comunicării nonverbale, prezentări grafice originale de coduri de bandă și a tabelului cu indicatorii mentalității de bandă etc.

Luând în considerare ideile anterioare, am putea ajunge la concluzia că volumul semnat de Luca Vincenti conține elemente de originalitate în ceea ce privește conținutul științific, stilul de redactare, logica discursului și, nu în ultimul rând, formatul cărții. Putem deduce că opera recenzată poate fi utilă pentru a concepe noi programe de cercetare în domeniu, precum : bandele din închisori, internaționalizarea fenomenului, evoluția și manifestarea fenomenului în Uniunea Europeană, situația fenomenului social al bandelor în țări în care încă nu a apărut o literatură de specialitate în domeniu etc. Deasemenea, cartea are utilitate pentru informarea corectă a cititorilor cu scopul de a-și concepe strategii de apărare și de evitare a unui virtual statut de victimă. Pentru autoritățile judiciare, care au responsabilitatea de a acționa pentru prevenirea și eradicarea actelor de violență, a infracțiunilor, informațiile din cuprinsul cărții sunt un veritabil sfătuitor. Această idee este apreciată de dr. GrațIELA Văduva- șef Serviciul de Analiză și Prevenire a Criminalității din cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București, care scria că “am fi încântați ca, în parteneriat cu autorul, să putem dezvolta informația legată de noua generație și tendința unora dintre exponenții ei de organizare în grupuri cu potențial criminogen”.⁴ De asemenea, autoritățile publice, însărcinate cu elaborarea politicilor publice de prevenire și eradicare a criminalității, pot găsi în conținutul cărții un eminent îndrumător.

⁴ Vezi Văduva, GrațIELA, “Prefață” la lucrarea recenzată, pp IV-V și coperta 2.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

General aspects

The journal, “Studii de Știință și Cultură” (“Studies of Science and Culture”), published by “Vasile Goldiș” Western University of Arad, is issued on a quarterly basis. The journal is evaluated by the National Council for Scientific Research and rated B+, CNCSIS code 664, during 2005-2011, Scientific journal, reviewed and rated by CNCS in 2012, category: B, profile: humanities, field PHILOLOGY.

The journal is indexed in International Databases (IDB): CEEOL (www.ceeol.com) from Frankfurt am Main, Germany; EBSCO Publishing (www.ebscohost.com) from Ipswich, the United States of America; Index Copernicus-Journals Master List from Warsaw, Poland; and DOAJ, from Lund, Sweden.

Starting June 2012, the journal “Studii de Știință și Cultură” is published by “Vasile Goldiș” Western University of Arad, Romania, in partnership with the Department of Romanian, Aix Marseille University, CAER. EA 854, France; CIRMI (Interuniversity Lifelong Learning Research Center for Teachers of Italian) University of Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, University of Novi Sad, Serbia, University of Jena, Institute for Slavic Languages, Jena Germany,

Paper submission

The submission of an article to “Studii de Știință și Cultură” for the prospect of being published, implies:

- that the authors take responsibility for the content, as well as for their ethical behaviour;
- that the article has not been published or submitted for publication to another journal/review;
- that the copyrights have been transferred to the “Studii de Știință și Cultură” journal.

The papers shall be submitted in Romanian or in a world language. The title of the article, the abstract and keywords shall be submitted in English, French and Romanian, as a word document (WORD 97, WINDOWS 98 or later versions), no longer than 15 pages, including drawings, tables and references, in Times New Roman Font, single-spaced.

The paper shall comprise:

- the title, font size 16, bold, centered;
- the authors' full name, workplace(s) (with its complete denomination, not abbreviated), address (addresses) of their workplace(s) and the e-mail of the contact person, font size 12, bold, centered;
- the abstract, maximum length 10 rows, font size 12, italic, justified;
- keywords, maximum 5, font size 12, italic, centered;
- the text of the article, font size 12;
- the reference list, required for any article, shall be written according to the rules imposed by the International Standard ISO 7144/1986 entitled „Documentation-presentation of theses and similar documents”.

Citation Guidelines

Studies of Science and Culture, a Philology publication graded B by the National Council of Scientific Research (NCSR) contains the following main sections:

- I. Romance cultures / Romanian culture;
- II. German language and culture / Romanian language and culture;
- III. Slavic languages and cultures / Romanian language and literature;
- IV. Translatology;
- V. Reviews.

In conformity to international regulations (especially Chicago Style, MLA) we adopt starting from Volume XI, no. 2 / June 2015 the following way of presenting the bibliography for all the articles published in our journal:

1. The bibliography will be placed at the end of the article using Times New Roman 12. The entries in the bibliography will be placed in alphabetic order according to the author's last name. The author's last name will be in capital letters followed by the first name, the title of the publication in Italics, the place of publication, the publishing house, the year of the publication and, if necessary, the number of pages.

Example: BENGESCO, Georges, *Bibliographie franco-roumaine* [...], Paris, Ernest Leroux éditeur, 1907, XLIII + 219 + (supplément) 114 p. [1ère éd.: Bruxelles, P. Lacomblez, 1895].

2. The author will mention the source in the following way inside the article: the first name of the author in capital letters, the year of publication, and the page number. Example: (PAPADAT-BENGESCU, 1924, 102).

3. The footnotes will contain comments, translations of quotations, biography explanations etc. The introduction of footnotes will be performed by automatic insertion in Word.

The articles to be peer reviewed by our committee will have to be sent in Word (together with a PDF copy) to the e-mail address: vasileman7@yahoo.com

The deadlines for submitting the articles are the following:

- 10th Feb. for the first publication of the year / March;
- 10th May for the second / June;
- 10th Aug. for the third / September;
- 10th Nov. for the last publication of the year / December.

The Editorial Board

Tables and diagrams, figures or other images shall be inserted in the text at the right place, numbered, and their resolution shall be such as not to affect the quality of the material.

The structure of the article presenting results of empirical research shall observe international standards, according to the acronym IMRAD (Introduction, Methods, Results and Discussions), to which are added the conclusions.

Articles of any other nature shall consist of an introduction, the body of the work and conclusions; the body of the work can be organized as the author(s) see(s) fit.

The papers shall be emailed to vasileman7@yahoo.com, or both in electronic format and in print, to the editorial office at: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Bd. Revoluției, nr.94-96 - revista „Studii de Știință și Cultură”.

Scientific articles are subject to single-blind peer review.

The number of reviewers for the evaluation of an article is 2, and the reviewing time is 30 days. Authors receive one of the following answers from the reviewers:

- article accepted;
- article accepted with alterations;
- article rejected.

The scientific reviewers shall focus, in evaluating papers, on the topicality of the subject, on the depth of scientific ideas, originality, as well as on the compliance with the instructions for authors. Failure to comply with the standards required by the review shall result in the papers being rejected.

Authors are kindly asked to:

- cite the “Studies of Science and Culture” journal in other publications where they submit papers, stating:

- The journal title, “Studies of Science and Culture”, abbreviated as SSC;
- The volume, issue and year of publication;
- The page number where the cited text can be found;

- submit to editorial board of “Studies of Science and Culture” information on the publications where they cited our journal, by mentioning:

- The journal title, abbreviation;
- The volume, issue and year of publication;
- The page number where the cited text can be found.

Further information: - telephone - 0040/0257/280335

- 0040/0257/280448

- mobile: 0724-039978

- E-mail: vasileman7@yahoo.com

Contact person: Prof. VASILE MAN

Announcement for the authors

The magazine Studii de Știință și Cultură, starting with the volume 12, number 1/March 2016 subscribes, for evaluation, in order to be indexed in BDI Thomson ISI Philadelphia P.A. USA.

We kindly ask the authors to include in the bibliography of their articles also texts that were published in journals rated by ISI.

INSTRUCTIONS POUR LES AUTEURS

Aspects généraux

La revue *Studii de Știință și Cultură* ("Études de Science et de Culture"), éditée par l'Université de l'Ouest "Vasile Goldiș" d'Arad, est publiée trimestriellement. La revue a été évaluée par le Conseil National de la Recherche Scientifique de l'Enseignement Supérieur et classifiée dans la catégorie B+, code CNC SIS 664, pendant la période 2005-2011, Revue scientifique évaluée et classifiée par CNCS en 2012, catégorie B, profil humaniste, domaine PHILOLOGIE.

La revue est indexée dans les Bases de Données Internationales (BDI) suivantes: CEEOL (www.ceeol.com) de Frankfurt am Mein, Allemagne, EBSCO Publishing (www.ebscohost.com) d'Ipswich, États-Unis, Index Copernicus-Journals Master List de Varsovie, Pologne et DOAJ, Lund, Suède.

Depuis le mois de juin 2012, la revue "Studii de Știință și Cultură" est éditée par l'Université de l'Ouest "Vasile Goldiș" d'Arad, Roumanie, en partenariat avec Le Département de Roumain d'Aix Marseille Université, CAER. EA 854, France; le CIRMMI (Centre Interuniversitaire de Recherche pour la Formation Continue des Enseignants d'Italien) Université de Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, Université Novi Sad, Serbie, Université Jena, Allemagne.

Soumission du manuscrit

La soumission d'un article à la Revue « *Studii de Știință și Cultură* », pour qu'il soit publié, présuppose:

- que les auteurs assument leur responsabilité en ce qui concerne le contenu, aussi qu'un comportement éthique;
- que l'article n'a pas été publié et qu'il ne sera pas soumis pour être publié dans une autre revue;
- que les droits d'auteur seront transférés à la revue « *Studii de Știință și Cultură* ».

Les textes des articles seront rédigés en roumain ou dans une langue de circulation internationale. Le titre de l'article, le résumé et les mots clés seront rédigés en anglais, en français et en roumain, sous la forme d'un document WORD 97, WINDOWS 98 ou des variantes ultérieures, à une dimension de 15 pages au plus, y compris les dessins, les tables et la bibliographie dans la fonte Times New Roman, en interligne simple.

Le manuscrit comprendra:

- le titre, en dimension de la fonte 16, en caractères gras, centré;
- le prénom et le nom complets des auteurs, le(s) lieu(x) de travail (en titre complet, sans abréviations), l'adresse (les adresses) du lieu (des lieux) de travail et l'adresse électronique de la personne de contact, en dimension de la fonte 12, en caractères gras, centré;
- le résumé, 10 lignes au plus, dimension de la fonte 12, en italique, cadré;
- des mots clés, 5 au plus, dimension de la font 12, en italique, centré;
- le texte de l'article en dimension de la fonte de 12;
- la bibliographie, obligatoire pour tout article, est écrite conformément aux règles imposées par le Standard international ISO 7144/1986 intitulé « Documentation -présentation des thèses et des documents similaires ».

Normes de rédaction

« *Studii de Știință și Cultură* / Revue de Science et de Culture » (www.revista-studii-uvvg.ro), revue répertoriée en catégorie B – domaine Philologie – par le Conseil National de la Recherche Scientifique (CNCS), a son contenu structuré comme suit :

I. Cultures romanes / culture roumaine

II. Culture et langue allemandes / culture roumaine

III. Langues et cultures slaves / langue et littérature roumaines

IV. Traductologie

V. Comptes rendus

Se conformant à la pratique internationale (cf. notamment Chicago Style, MLA), notre revue, à partir du volume XI, n° 2 / juin 2015, a décidé d'adopter en particulier les règles de citations suivantes pour chacun des articles qui y seront publiés :

1. La bibliographie, en corps 12, Times New Roman, sera placée en fin d'article, suivant l'ordre alphabétique des auteurs, chaque nom d'auteur y étant inscrit en majuscules, suivi du prénom, puis du titre en caractères italiques, du lieu d'édition, de la maison d'édition, de l'année de parution et, si besoin est, de la pagination. Exemple : BENGESCO, Georges, Bibliographie franco-roumaine [...], Paris, Ernest Leroux éditeur, 1907, XLIII + 219 + (supplément) 114 p. [1e éd.: Bruxelles, P. Lacomblez, 1895].

2. Dans le corps de l'article le contributeur indiquera entre parenthèses, dans l'ordre, le nom de l'auteur en majuscules, l'année de publication et la page. Exemple : (PAPADAT-BENGESCU, 1924, 102).

3. Les notes de bas de page seront réservées aux commentaires, traductions de citations, indications biographiques, leçons etc. L'insertion de ces notes sera réalisée sous Word par incrémentation automatique.

Les articles à soumettre au comité de lecture devront être envoyés sous forme de fichier Word (accompagné du fichier en version PDF) à l'adresse vasileman7@yahoo.com au plus tard :

- le 10 février pour le premier numéro de l'année / Mars;
- le 10 mai pour le deuxième numéro / Juin;
- le 10 août pour le troisième numéro / Septembre;
- le 10 novembre pour le dernier numéro de l'année / Décembre.

Le Comité de Rédaction

Les tables et les diagrammes, les figures ou des autres dessin seront insérés dans le texte à l'endroit adéquat, numérotés, et ils auront, autant que possible, une bonne résolution, pour ne pas affecter la qualité du texte.

La structure de l'article qui présente des résultats des recherches expérimentales suivra les standards internationaux, conformément à l'acronyme IMRAD (introduction, méthodes et matériaux, résultats et discussions), auxquels on ajoutera les conclusions.

Les articles de toute autre nature seront composés d'une introduction, du corps de l'ouvrage et des conclusions, les corps de l'ouvrage pouvant être organisé selon le désir de l'auteur (des auteurs).

Les manuscrits seront envoyés, par voie électronique à l'adresse vasileman7@yahoo.com, ou sur un support électronique et imprimé, au siège de la rédaction: Université de l'Ouest "Vasile Goldiș" d'Arad, Blvd. Revoluției, no. 94-96 - revue « Studii de Știință și Cultură ».

Les articles scientifiques seront soumis au processus de critique PEER REVIEW "en aveugle".

Le nombre de critiques pour l'évaluation d'un article est 2, et le temps d'analyse est 30 jours. Les auteurs reçoivent des critiques une des réponses suivantes:

- article accepté;
- article accepté avec des modifications;
- article rejeté.

Les référents scientifiques suivront, en évaluant les manuscrits, l'actualité de la thème; l'approfondissement des idées scientifiques, l'originalité, aussi que le respect des instructions pour les auteurs. Le non-respect des standards sollicités par la revue conduira au rejet des manuscrits.

Nous prions les auteurs de:

- citer la revue « Études de Science et de Culture » dans d'autres publications où ils collaborent, en précisant:

- Le titre de la revue « Études de Science et de Culture », abréviation – SSC;
- Le volume, le numéro et l'année de parution;
- Le nombre de la page du texte cité;

- transmettre à la rédaction de la revue « Études de Science et de Culture » des renseignements sur les publications où ils ont cité notre revue, en mentionnant:

- Le titre de la revue, l'abréviation;
- Le volume, le numéro et l'année de parution;
- Le nombre de la page du texte cité.

D'autres informations au - téléphone : - 0040/0257/280335

- 0040/0257/280448

- portable: 0724-039978

- Adresse électronique: vasileman7@yahoo.com

Personne de contact: prof. VASILE MAN

Annonce pour les auteurs

La revue Studii de Știință și Cultură, en commençant par le volume XII, numéro 1/mars 2016 s'inscrit, à l'évaluation, pour s'indexer dans BDI Thomson ISI Philadelphia P.A. USA.

On demande que les auteurs citent dans la bibliographie de leur articles aussi des textes publiés dans revues cotées ISI.

INSTRUCȚIUNI PENTRU AUTORI

Aspecte generale

Revista „Studii de Știință și Cultură”, editată de Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, apare trimestrial. Revista este evaluată de Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior și clasificată în categoria B+, cod CNC SIS 664, în perioada 2005-2011, Revista științifică evaluată și clasificată de CNCS în anul 2012, categoria B, profil umanist, domeniul FILOLOGIE.

Revista este indexată în Bazele de Date Internaționale (BDI): CEEOL (www.ceeol.com) din Frankfurt am Main, Germania, EBSCO Publishing (www.ebscohost.com) din Ipswich, Statele Unite ale Americii, Index Copernicus-Journals Master List din Varșovia, Polonia și DOAJ, Lund, Suedia.

Începând cu luna iunie 2012, revista „Studii de Știință și Cultură” este editată de Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România în parteneriat cu Le Département de Roumain d’Aix Marseille Université, CAER. EA 854, France; le CIRMMI (Centre Interuniversitaire de Recherche pour la Formation Continue des Enseignants d’Italie) Université de Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, Universitatea Novi Sad, Serbia, din 2015 Universitatea Jena din Germania.

Prezentarea manuscrisului

Transmiterea către Revista „Studii de Știință și Cultură” a unui articol spre publicare, presupune:

- autorii își asumă responsabilitatea privind conținutul, cât și comportamentul etic;
- articolul nu a mai fost publicat și nici nu va fi înaintat spre publicare altei reviste;
- dreptul de autor se trece asupra revistei „Studii de Știință și Cultură”.

Textele articolelor vor fi redactate în limba română sau într-o limbă de circulație internațională. Titlul articolului, rezumatul și cuvintele cheie vor fi redactate în limba engleză, franceză și română, ca document WORD 97, WINDOWS 98 sau variante ulterioare, cu o dimensiune de maximum 15 pagini, inclusiv desenele, tabelele și bibliografia cu Font Times New Roman, la un rând.

Manuscrisul va cuprinde:

- titlul, cu dimensiunea 16, aldine bold, centrat;
- prenumele și numele complet al autorilor, locul (locurile) de muncă (cu denumirea completă, nu prescurtat), adresa (adresele) locului (locurilor) de muncă și e-mailul persoanei de contact, cu dimensiunea literei 12, aldine, centrat;
- rezumatul, maximum 10 rânduri, dimensiunea literei 12, italic, justified;
- cuvinte cheie, maximum 5, dimensiunea literei 12, italic, centrat;
- textul articolului cu dimensiunea literei de 12;
- bibliografia, obligatorie pentru orice articol, se scrie conform regulilor impuse de Standardul internațional ISO 7144/1986 intitulat „Documentation-presentation of theses and similar documents”.

Norme de redactare

Studii de Știință și Cultură, publicație acreditată în categoria B, domeniul Filologie, de către Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS), își structurează conținutul în următoarele secțiuni:

- I. Culturi romanice / cultură românească
- II. Limbă și cultură germană / limbă și cultură românească
- III. Limbi și culturi slave / limbă și literatură română
- IV. Traductologie
- V. Recenzii

Conformându-ne practicilor internaționale (cf. mai ales Chicago Style, MLA), adoptăm, începând cu volumul XI, nr. 2 / iunie 2015, în mod special următoarele reguli de indicare a sursei bibliografice pentru fiecare articol ce va fi cuprins în paginile revistei noastre :

1. Bibliografia, utilizând Times New Roman 12 p., va fi plasată la sfârșitul articolului ; pozițiile din bibliografie se dispun în ordine alfabetică în funcție de numele autorului. Cu majuscule, se indică numele autorului urmat de prenume, apoi, conform normelor limbii, titlul lucrării în italic, locul publicării, editura, anul apariției și, dacă e necesar, numărul de pagini.

Exemplu : BENGESCO, Georges, *Bibliographie franco-roumaine* [...], Paris, Ernest Leroux éditeur, 1907, XLIII + 219 + (supplément) 114 p. [1ère éd.: Bruxelles, P. Lacomblez, 1895].

2. În corpul articolului, contributorul va indica între paranteze, în ordine : numele autorului cu majuscule, anul publicării și pagina. Exemplu : (PAPADAT-BENGESCU, 1924, 102).

3. Notele de subsol vor fi rezervate comentariilor, traducerii citatelor, indicațiilor biografice etc. Introducerea notelor de subsol se va realiza în Word prin insertare automată.

Articolele ce urmează a fi supuse atenției comitetului de lectură se vor trimite în fișier Word (însoțite de o versiune PDF) la adresa : vasileman7@yahoo.com, cel mai târziu până la data de :

– 10 februarie pentru primul număr din an / martie ;

– 10 mai pentru al doilea număr / iunie;

– 10 august pentru al treilea număr / septembrie;

– 10 noiembrie pentru ultimul număr / decembrie.

Tabelele și diagramele, figurile sau alte desene vor fi inserate în text la locul potrivit, numerotate și vor avea o rezoluție cât mai bună pentru a nu împieta asupra calității materialului.

Structura articolului ce prezintă rezultate ale unor cercetări experimentale va urmări standardele internaționale, conform acronimului IMRAD (introducere, metode și materiale, rezultate și discuții), la care se adaugă concluziile.

Articolele de orice altă natură vor fi alcătuite din introducere, corpul lucrării și concluzii, corpul lucrării putând fi organizat după dorința autorului (lor).

Manuscrisele se trimit, pe cale electronică la adresa vasileman7@yahoo.com, sau pe suport electronic și listat, la sediul redacției: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Bd. Revoluției, nr.94-96 - revista „Studii de Știință și Cultură”.

Articolele științifice sunt supuse procesului de recenzare PEER REVIEW "in orb".

Numărul de recenzori pentru evaluarea unui articol este de 2, iar timpul de recenzare este de 30 de zile. Autorii primesc de la recenzori unul din următoarele răspunsuri:

articol acceptat;

articol acceptat cu modificări;

articol respins.

Referenții științifice vor urmări, la evaluarea manuscriselor actualitatea temei; aprofundarea ideilor științifice, originalitatea, cât și respectarea instrucțiunilor pentru autori. Nerespectarea standardelor solicitate de revistă, conduce la respingerea manuscriselor.

Autorii sunt rugați:

- să citeze revista „Studii de Știință și Cultură” în alte publicații unde colaborează, precizând:

Titlul revistei „Studii de Știință și Cultură”, abrevierea – SSC;

Volumul, numărul și anul apariției;

Numărul paginii textului citat;

- să transmită redacției revistei „Studii de Știință și Cultură” informații referitoare la publicațiile în care au citat revista noastră, menționând:

Titlul revistei, abrevierea;

Volumul, numărul și anul apariției;

Numărul paginii textului citat.

Alte informații: - telefon - 0040/0257/280335

- 0040/0257/280448

- mobil: 0724-039978

- E-mail: vasileman7@yahoo.com

Persoană de contact: prof. VASILE MAN

În atenția autorilor

Revista Studii de Știință și Cultură, începând cu volumul XII, numărul 1/martie 2016 se înscrie, pentru evaluare, în vederea indexării în BDI Thomson ISI Philadelphia P.A. USA.

Rugăm autorii să citeze în bibliografia articolelor și texte publicate în reviste cotate ISI.

2018 Subscriptions for the review “Studies of Science and Culture”

Subscriptions:

The price of the journal “Studies of Science and Culture” is of 49 lei/issue, in euro 11 euro/issue, in usd 15 usd/issue, and the subscribers for 2018 are entitled to a 25% discount.

The price of the yearly subscription for Romania is 164 lei/year, 4 issues.

Readers resident in Romania have the following payment options:

- bank account transfer into „Vasile Goldiș” University bank account, opened at B.C.R Arad,

RO34RNCB0015028152520236 in lei

- cash payment at „Vasile Goldiș” Western University Pay Office Revoluției Avenue Nr. 94-96,

Schedule: Monday - Thursday between 8-11 and 13-15,30

Friday between 8-9 and 11-12,30

The price of the yearly subscription for readers resident outside Romania is 38 euro/year, or 50 usd/year, 4 issues.

Nonresident readers in Romania may send the money through bank account transfer into „Vasile Goldiș” University bank account, opened at B.C.R Arad;

RO07RNCB0015028152520237 in EURO

RO77RNCB0015028152520238 in USD

Subscribers are asked to send to the address www.revista-studii-uvvg.ro a payment notification email in which to inform us of the shipping address for the paid subscription.

Additional information regarding subscriptions can be obtained at tel.0257/285804 int. 15, Adina Botea, fax 0257/214454.

ABONNEMENTS

À la Revue « Studii de Știință și Cultură » (« Étude de Science et de Culture) pour l’année 2018

Le prix de la Revue « Studii de Știință și Cultură » est de 49 lei/p. ; en euros, un numéro coûte 11 euros et en dollars, un numéro coûte 15 dollars. Les abonnements pour l’année 2018 bénéficient d’un rabais de 25%.

Les prix des abonnements annuels pour la Roumanie sont de 164 lei/an, 4 numéros.

Les lecteurs du pays peuvent opter pour des abonnements en lei, ainsi:

- par virement bancaire au compte de l’Université de l’Ouest « Vasile Goldiș » d’Arad, ouvert à B.C.R. Arad, **RO34RNCB0015028152520236 pour RON**

- par paiement en espèces, à la Caisse de l’Université de l’Ouest « Vasile Goldiș » d’Arad, 94-96 Blvd. Revoluției,

Programme: Lundi - Jeudi 8-11 h et 13- 15,30 h

Vendredi 8-9 h et 11-12,30 h

Les prix des abonnements annuels pour les lecteurs de l’étranger sont de 38 euros/an, or 50 USD/an, 4 numéros.

Les lecteurs de l’étranger peuvent opter pour abonnements, ainsi:

- par virement bancaire aux comptes de l’Université de l’Ouest « Vasile Goldiș » d’Arad, ouverts à B.C.R. Arad;

RO07RNCB0015028152520237 pour EURO

RO77RNCB0015028152520238 pour USD

ATTENTION: Envoyez à l’adresse électronique www.revista-studii-uvvg.ro un courriel de notification du paiement, nous communicant aussi l’adresse d’envoi pour l’abonnement payé, courriel vasileman7@yahoo.com

Vous pouvez obtenir des informations supplémentaires concernant l'effectuation des abonnements à tel. 0257/285804 int. 15, Adam Eugenia et par fax 0257/214454, pour OP ou les quittances acquittées.

ABONAMENTE **la Revista Studii de Știință și Cultură pe anul 2018**

Prețul Revistei Studii de Știință și Cultură este de 49 lei/buc., în euro un număr costă 11 euro, iar în dolari un număr costă 15 dolari, iar abonamentele pentru anul 2018 beneficiază de reducere 25%.

Prețurile abonamentelor anuale pentru România sunt de 164 lei/an, 4 numere.

Cititorii din țară pot opta pentru abonamente în lei, astfel:

- expediind banii în contul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, deschis la B.C.R. Arad, **RO34RNCB0015028152520236 pentru RON**

- cu plata în numerar, la Casieria Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad, B-dul Revoluției Nr.94-96,

Program: Luni-Joi orele 8-11 și 13- 15,30

Vineri orele 8-9 și 11-12,30

Prețurile abonamentelor anuale pentru cititorii din străinătate sunt de 38 euro/an, sau 50 usd/an, 4 numere.

Cititorii din străinătate pot opta pentru abonament, astfel:

- expediind banii în conturile Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, deschise la B.C.R. Arad;

RO07RNCB0015028152520237 pentru EURO

RO77RNCB0015028152520238 pentru USD

ATENȚIE: Trimiteți pe adresa **www.revista-studii-uvvg.ro** un e-mail de notificare de plată, în care să ne comunicați și adresa de expediție pentru abonamentul plătit, e-mail vasileman7@yahoo.com

Informații suplimentare privind efectuarea abonamentelor se pot obține la tel.0257/285804 int. 15, Adina Botea și prin fax 0257/214454, pentru OP sau chitanțele achitate.